

VALSTYBINIO
TURTO VALDYMAS
IR PRIVATIZAVIMAS
LIETUVOJE
1992–2012 metais

Stasys Vaitkevičius
Ramūnas Birštonas

**VALSTYBINIO TURTO VALDYMAS
IR PRIVATIZAVIMAS LIETUVOJE
1992–2012 METAIS**

Stasys Vaitkevičius, Ramūnas Birštonas

**VALSTYBINIO TURTO VALDYMAS
IR PRIVATIZAVIMAS LIETUVOJE
1992–2012 METAIS**

Monografija

Vilnius, 2015

UDK 338.24(474.5)(091)

Va-122

Rekomendavo spausdinti:

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Civilinės justicijos institutas 2015 m. birželio 8 d.
(posėdžio protokolo Nr. 1 CJI-9)

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto taryba
2015 m. liepos 1 d. (posėdžio protokolo Nr. 1T-23)

Mykolo Romerio universiteto
Mokslinių–mokomųjų leidinių aprobavimo leidybai komisija
2015 m. rugpjūčio 31 d. (posėdžio protokolo Nr. 2L-13)

Recenzavo:

doc. dr. **Agnė Tikniūtė**

Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetas

prof. (emeritas) dr. **Vytautas Pakalniškis**

Mykolo Romerio universitetas

© Stasys Vaitkevičius, 2015

© Ramūnas Birštonas, 2015

© Mykolo Romerio universitetas, 2015

© Jūratė Juozėnienė, viršelio dailininkė, 2015

© VĮ Registrų centras, 2015

ISBN 978-9955-30-186-8 (internete)

ISBN 978-9955-30-187-5 (spausdintinis)

TURINYS

Sutrumpinimai	7
Įvadas	9
1. Valstybinio turto valdymas	15
1.1. Valstybės nuosavybės teisės reglamentavimo raida.....	16
1.2. Žemės ir kitų gamtinių išteklių valdymo ir naudojimo bei jų apskaitos reglamentavimas.....	29
1.3. Valstybinio turto perdavimas savivaldybėms ir kitiems subjektams	51
1.4. Valstybės politika reglamentuojant įmonių veiklą.....	65
1.5. Viešųjų turtinių interesų apsauga ir atstovavimas įmonėse	92
1.6. Įmonėms suteiktos lengvatos ir kita valstybės parama	116
1.7. Valstybinio sektoriaus plėtra, naudojantis privataus sektoriaus lėšomis ar/ir valdymo patirtimi	135
2. Valstybinio turto privatizavimas	143
2.1. Valstybinio turto privatizavimas pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą ir šio turto perleidimas privačion nuosavybėn pagal kitus teisės aktus.....	144
2.2. Privatizavimo pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą ir jį papildančius teisės aktus rezultatų apžvalga	155
2.3. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo teisinės bazės kūrimas	162
2.4. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo rezultatų apžvalga	187
2.5. Dirbtinai sukurti ir tikrieji privatizavimo skandalai.....	210

Išvados ir apibendrinimai	225
Summary	232
Šaltinių sąrašas	234
<i>Priedas. Valstybės valdomų įmonių sąrašas</i>	268

Sutrumpinimai

AB	– akcinė bendrovė
ABĮ	– Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas
CK	– Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
Seimas	– Lietuvos Respublikos Seimas
LR	– Lietuvos Respublikos
LTSR	– Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos
SODRA	– Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
VĮ	– valstybės įmonė
VAĮ	– valstybinė akcinė įmonė
VTF	– Valstybės įmonė Valstybės turto fondas
VSTPI	– Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas
VTPPI	– Lietuvos Respublikos valstybės turto pirminio privatizavimo įstatymas
Vyriausybė	– Lietuvos Respublikos Vyriausybė
UAB	– uždaroji akcinė bendrovė

Įvadas

Ši monografija pratęsia ankstesnę studiją, skirtą nuosavybės santykių pokyčiams Lietuvoje nuo 1989 iki 1992 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų¹. Pastaruoju – Nepriklausomybės atkūrimo ir įtvirtinimo – laikotarpiu buvo priimti ir, svarbiausia, pradėti įgyvendinti sprendimai transformuoti Lietuvos ūkį iš socialistinio ir paremto valstybės nuosavybės dominavimu į grįstą rinkos ekonomika ir privačia nuosavybe. Tačiau tai buvo tik ilgo kelio pradžia. Neatsižvelgiant į pasikeitusią ekonominę sanklodą, Lietuvos valstybė ir toliau tiek *de jure*, tiek *de facto* išliko savininkė didžiulių turtinių išteklių, į kuriuos nuosavybės teisę įgyvendino ir tiesiogiai, ir per savo įsteigtas įmones bei įstaigas. Kaip ir kodėl šiuo turtu buvo disponuojama atkurtoje Lietuvos Respublikoje, yra reikšminga kiekvienam Lietuvos piliečiui (tuo labiau akademinės bendruomenės nariui) bent dėl dviejų priežasčių. Pirma, Lietuvos valstybė, kaip politinė organizacija, valstybės turtą turi valdyti, naudoti ir juo disponuoti remdamasi ne kieno nors kito, bet būtent Tautos, t. y. Lietuvos Respublikos piliečių interesais, o pastarųjų teisė ir pareiga – kontroliuoti šiuos procesus – suponuoja būtinybę gauti kiek įmanoma platesnės ir išsamesnės informacijos. Antra, valstybė yra ir ateityje išliks ir itin svarbiu ūkio subjektu, kurio priimami sprendimai tiesiogiai paveikia daugumą kitų rinkos dalyvių. Todėl analizės reikalauja ir po 1992 m. įvykę valstybinio turto privatizavimo bei valdymo pokyčiai, kurie buvo labai dinamiški, neretai ir prieštaringi. Nors analizė yra nukreipta į konkretų pasibaigusį periodą, dar nereiškia, jog ji nėra svarbi šiandienai ar rytojui. Kaip ir kiekviena autentiška istorinė analizė, ji atlieka dvi nepamainomas funkcijas: pirma, padeda suvokti dabartinį *status quo*, kurio, neturint istorinės perspektyvos, suvokti paprasčiausiai nebūtų įmanoma, antra, parodo padarytas klaidas ir nepasitvirtinusias strategijas, kurių kartoti nederėtų.

Monografijoje nagrinėjama tematika yra nauja keletu aspektų, kurie susiję tiek su monografijos turiniu, tiek su naudojama metodo-

¹ PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

logija. Pirma, ir tai jau buvo nurodyta aukščiau minėtosios V. Pakalniškio ir S. Vaitkevičiaus studijos įvade, nuosavybės santykių transformacijos ir valstybinio turto valdymo bei privatizavimo procesas Lietuvoje iki šiol mokslinėje literatūroje nagrinėtas labai menkai ir fragmentiškai, o esami fragmentiški tyrimai pateikti iš ekonomikos arba politikos mokslininkų perspektyvos. Paminėtini tik arčiausiai prie šios monografijos tematikos turinio ir metodologijos prasme priartėję tyrimai. Privatizavimo Lietuvoje makroekonominiai rodikliai buvo nagrinėjami V. Obrazcovo, E. Savo ir E. Jančiausko monografijoje², taip pat V. Atkočiūno, J. Bivainio ir O. Rakauskienės publikacijoje anglų kalba³. Kiek platesnis tyrimas atliktas A. Šimėno⁴. P. Aleknavičiaus monografijoje išsamiai ir detalai nagrinėta žemės santykių transformacija Lietuvos kaime⁵. Lietuvos teisininkai aptariamą tematiką yra palikę nuošalyje ir šiuo atveju kaip išimtis paminėtinas J. Žilio straipsnis⁶, tačiau jame analizė baigiasi sulig 1992 m. chronologine riba. Ši monografija, skirtingai nei nurodytieji tyrimai, apima gerokai platesnį, anksčiau nenagrinėtų klausimų spektrą (pvz., valstybės turto perdavimas savivaldybėms, įmonėms teiktos lengvatos, valstybės turtinių interesų atstovavimas ir kt.), o ankstesnėse publikacijose nagrinėti klausimai (pvz., valstybės turto privatizavimas) analizuojami gerokai detaliau ir, kaip toliau nurodoma, iš šiek tiek kitos perspektyvos.

Užsienio mokslinių publikacijų, kuriose būtų apžvelgiama Lietuvos padėtis, aptikti nepavyko, tai nelabai ir stebina, nes specifinių politinių, socialinių ir teisinių žinių reikalaujančią temą paprastai

² OBRAZCOVAS, V.; SAVAS, E. S.; JANČIAUSKAS, E. E. Valstybės ir savivaldybių turto valdymas ir privatizavimas: teorija ir praktika. 1 knyga. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.

³ ATKOČIŪNAS, V.; BIVAINIS, J.; RAKAUSKIENĖ, O. G. Privatization in Lithuania – 1997: Macro-and Microeconomic Aspects. Vilnius, 1998.

⁴ ŠIMĖNAS, A. Ekonomikos reforma Lietuvoje. Vilnius: Pradai, 1996.

⁵ ALEKNAVIČIUS, P. Žemės santykių pertvarkymas Lietuvos kaime 1989–2008 metais. Vilnius: Jandrija, 2008.

⁶ ŽILYS, J. Visavertės nuosavybės teisės ir ūkio sistemos konstitucinių pagrindų genezė. Teisiniai tekstai ir kontekstai. Iš: Privatinės teisės doktrina ir praktika. *Liber Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

nagrinėja tos šalies autorius, bet ne užsieniečiai⁷. Verta pabrėžti, kad nors ekonominiai ir teisiniai pokyčiai visose Rytų Europos valstybėse buvo stipriai veikiami išsivysčiusių Vakarų valstybių ekspertų, kurie siūlė tomis pačiomis gairėmis pagrįstus veiksmų modelius (vadinamąjį „Vašingtono konsensumą“), kiekvienos posovietinės valstybės kelias neišvengiamai pasižymėjo savita specifika, kurią atskleisti Lietuvos atveju yra vienas svarbiausių šios monografijos uždavinių.

Antra, monografijoje pateikiama iki šiol trukmės požiūriu precedento neturinti analizė: nuo 1992 iki 2012 m., t. y. apimamas dvidešimties metų laikotarpis. Visi buvę tyrimai, įskaitant nurodytuosius anksčiau, apėmė gerokai trumpesnę laikotarpį, vėliausiai – iki 1998 m. (išimtis yra tik P. Aleknavičiaus monografija).

Trečia, monografijoje yra tiesiogiai remiamasi labai gausia šaltinių medžiaga. Svarbiausia tyrimo šaltinių grupė yra atitinkami Lietuvos Respublikos valdžios ir valdymo institucijų priimti teisės aktai, į kuriuos žiūrima ir kurie analizuojami ne tiek kaip teisės normų šaltinis, kiek kaip chronologine seka išdėstyta ir užfiksuota valstybės turto valdymo politikos raida. Tai ne tik per šimtą įstatymų ir jų pakeitimų, kurie fiksavo pačius svarbiausius ekonominius ir teisinius valstybės turto valdymo sprendimus, tačiau ir daugiau kaip 200 Vyriausybės nutarimų, kurių didžioji dalis buvo individualaus taikymo ir kurie ne tik pagrindžia monografijoje išdėstytus teiginius, bet kartu padeda daug geriau ir giliau suvokti priimamų sprendimų kontekstą. Belieka pridurti, kad monografijoje surinktos ir šaltinių sąrašė pateikiamos publikacijos gali pasitarnauti kaip paranki šaltinių nuorodų santrauka.

Dar vienas unikalus monografijos bruožas – autorių žiniomis, pirmą kartą pateikiamas valstybinių įmonių ir valstybės valdomų bendrovių sąrašas bei jų duomenys (žr. šios knygos Priedą).

Monografijoje ne tik pateikiama chronologinė valstybinio turto valdymo ir privatizavimo apžvalga, bet atliekami ir minėtų procesų

⁷ Reikėtų paminėti, kad apžvalginio pobūdžio perėjimo proceso tyrimų Rytų Europoje yra, tačiau juose nagrinėjamos didžiosios Rytų Europos „kolegės“, pvz., Vengrija, Lenkija, Čekija, o daugiausia – Rusija. Baltijos šalių įtraukimo atveju, kaip jau minėta, aptikti nepavyko.

įvertinimai. Pridėtinės vertės atliekamai analizei suteikia aplinkybę, jog vienas šio leidinio bendraautorių (dr. Stasys Vaitkevičius) tiesiogiai ir aktyviai dalyvavo monografijoje aprašomuose strateginių sprendimų priėmimo bei teisėkūros procesuose, tai leido pateikti unikalų valstybinio turto reguliavimo pokyčių vaizdą „iš vidaus“, neapsiribojant tik sausu įvykių išvardijimu, bet ir atskleidžiant politinį foną bei parodant procesų tęstinumą, arba atvirkščiai – staigius vykdytos politikos (kartu ir teisinius) pokyčius, ypač jei Seimo rinkimai pakeisdavo valdančiąją daugumą. Kaip daugelyje kitų Rytų Europos valstybių, ir Lietuvoje valstybinio turto valdymas, ypač jo privatizavimas, buvo labai priklausomi nuo šalyje dominuojančios politinės partijos vykdomos politikos. Jei į politinės valdžios viršūnę ateidavo politinės partijos, nesusijusios su iki nepriklausomybės atkūrimo buvusiomis partinėmis ir ūkinėmis struktūromis, dažniausiai buvo stengiamasi komercializuoti valstybinio turto valdymą ir privatizavimo procesą arba bent jau kaip galima tiksliau reglamentuoti valstybei atstovaujančių pareigūnų veiksmus, paviešinti jų turtinius interesus bei priimamų sprendimų projektus ir panašiai. Ir priešingai, – jei į valstybinės valdžios olimpą patekdavo partijos, susijusios su nurodytomis struktūromis, tokiu atveju dažniausiai buvo mėginama sulėtinti ar net visiškai sustabdyti privatizavimo procesą, tiesiogiai ar netiesiogiai lemti įmonių priimamus prekybinius sprendimus, „gelbėti“ įmones įvairiais būdais jas subsidijuojant ir t. t. Kaip minėta, Lietuva šiuo požiūriu nebuvo bendrų europinių posovietinio laikotarpio tendencijų išimtis⁸.

Šioje monografijoje analizė atitinkamai tęsiama nuo to laikotarpio, ties kuriuo buvo sustota anksčiau minėtoje studijoje, ir įvertinama Lietuvos valstybinio turto valdymo ir jo privatizavimo politikos patirtis nuo 1992 m. darbą pradėjusio Lietuvos Respublikos VI Seimo iki 2012 m. pabaigos. Nurodytos priežastys lėmė monografijos struktūrą – nagrinėjant atskirus valstybės turto valdymo ir privatizavimo klausimus (išimtį sudaro 1-asis skyrius, skirtas bendrajai valstybės nuosavybės teisės reglamentavimo raidai), tyrimas

⁸ Analogišką Lenkijos patirtį žr. RAJSKI, J. Privatization of State-Owned Enterprises in Poland. *Hastings Int'l & Comp. L. Rev.* 1994.

vykdomas chronologiškai, nuosekliai atskiriant ir apibendrinant analizuojamuosius laikotarpius, kuriuos žymi naujai išrinkto Lietuvos Respublikos Seimo darbo laikotarpiai, t. y. 1992–1996 m. (VI Seimas), 1996–2000 m. (VII Seimas), 2000–2004 m. (VIII Seimas), 2004–2008 m. (IX Seimas) ir 2008–2012 m. (X Seimas).

Dėl ribotos šios knygos apimties nagrinėsime tik visuotinai aktualius ir visos šalies ūkiui ar bent atskiroms ūkio šakoms reikšmingus teisės aktus bei šių aktų taikymo pasekmes. Nenagrinėsime daugelio valstybės turto valdymo ir naudojimo aspektų, susijusių su atskirais, nors ir labai svarbiais Lietuvos ūkiui, objektais, pvz., Klaipėdos valstybiniu jūrų uostu, kultūros paveldo vertybių, atskirų socialinės infrastruktūros objektų, Lietuvos bankui, draudimo ir kredito įstaigoms priskirtų funkcijų ir t. t., teisinio reglamentavimo ypatumų, taip pat ir šio reglamentavimo padarinių Lietuvos ūkiui bei procedūrinių teisės aktų pakeitimų. Taip pat monografijoje nėra atskirai nagrinėjama savivaldybių turto valdymo ir privatizavimo tema. Nors kai kurie su savivaldybių turtu susiję klausimai (pavyzdžiui, valstybinio turto perdavimas savivaldybėms) fragmentiškai yra paliečiami, monografijos dėmesio centre yra valstybinis turtas.

Tikimasi, kad monografija pasitarnaus ne tik kaip studijų šaltinis studentams, bet paskatins mokslininkų diskusiją. Autoriai iš anksto dėkoja už visas galimas skaitytojų pastabas ir pasiūlymus.

1.

Valstybinio turto valdymas

1.1.

Valstybės nuosavybės teisės reglamentavimo raida

Po 1990 m. kovo 11 d. radikalios pasikeitęs požiūris į nuosavybę, jos funkcijas ir įgyvendinimo principus negalėjo neišryškėti teisiškai reglamentuojant valstybės turtą. 1992 m. buvo galima konstatuoti jau įvykusį ideologinį lūžį pripažįstant privačios nuosavybės savarankiškumą, buvo padaryti ir pirmieji teisės aktų keitimo žingsniai. Tačiau gerokai daugiau laiko ir pastangų prirėkė siekiant praktiškai įdiegti pasikeitusias vertybes visoje teisinėje sistemoje, kuri negalėjo būti pertvarkyta per kelis mėnesius. Taip pat turėjo būti naujai nustatytas privačios ir valstybinės nuosavybės santykis.

Ir ankstesnėje studijoje⁹, ir kitų Lietuvos tyrėjų mokslo darbuose¹⁰ gana detalios atskleista ideologinio požiūrio į nuosavybę, įskaitant viešosios ir privačios nuosavybės santykį, transformacija ir šios transformacijos teisinis įforminimas iki 1992 metų. Šioje monografijoje nagrinėjamo laikotarpio pradžioje minėtųjų transformacijų rezultatas buvo įtvirtintas 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, kuri, būdama Pagrindinis šalies įstatymas, sudaro visos Lietuvos teisinės sistemos, kartu ir valstybės turto valdymo teisinio reguliavimo, pamatą. Valstybinės nuosavybės reguliavimo pokyčių buvo matyti jau pačioje Konstitucijos teisinės technikos formoje. Palyginimui 1978 m. LTRS Konstitucijos¹¹ 10–13 str. buvo skiriama daug dėmesio skirtingoms nuosavybės teisės

⁹ PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m., Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 8–14. Taip pat žr. PAKALNIŠKIS, V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28(20).

¹⁰ Ypač paminėtina J. Žilio publikacija, kurioje detalios aprašoma požiūrio į nuosavybės teisę kaita nuo 1988 m. iki Konstitucijos priėmimo. Žr. ŽILYS, J. Visavertės nuosavybės teisės ir ūkio sistemos konstitucinių pagrindų genezė. Teisiniai tekstai ir kontekstai. *IS: Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum* Vytauti Pakalniškiui. Vinius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

¹¹ 1978 m. balandžio 20 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Konstitucija (Pagrindinis Įstatymas).

rūšims ir formoms aprašyti – buvo išskiriama valstybinė (visaliaudinė), kolūkinė–kooperatinė, profsąjungų ir kitokių visuomeninių organizacijų bei piliečių asmeninės nuosavybės teisė. Šį skirstymą atspindėjo po 1990 m. vis dar galiojęs 1964 m. CK¹², kurio antrojo skyriaus „Nuosavybės teisė“ aštuntasis–dvyliktasis skirsniai atitiko aukščiau nurodytoje LTSR Konstitucijoje išskirtas nuosavybės teisės rūšis ir formas. Netgi 1990 m. kovo 11 d. priimtas Lietuvos Respublikos Laikinasis Pagrindinis Įstatymas¹³ skyrė: a) piliečių privatinę nuosavybę, b) piliečių, susijungusių į grupes (kolektyvus), nuosavybę ir c) valstybinę nuosavybę (44 str. 1 d.). 1992 m. Konstitucija, priešingai, nepateikė aiškaus nuosavybės suskirstymo į rūšis ir griežto jų atskyrimo. Viena aiškiausių Konstitucijos reguliavimo ypatybių – nuosavybės teisei skirta gerokai mažiau reguliavimo, tiesą sakant, nuosavybė Konstitucijoje reglamentuojama labai lakoniškai (toks nuosavybės konstitucinio reglamentavimo susiaurinimas visiškai atitinka privatinės teisės poreikius ir jos pamatinę maksimą „kas neuždrausta, tas leista“), o pačios normos yra labiau abstrakčios¹⁴. Pirmiausia minėtina Konstitucijos 46 str. 1 d., joje yra nurodoma, kad Lietuvos ūkis yra grindžiamas privačios nuosavybės teise. Ši nuostata yra sukonstruota kaip priešingybė LTSR Konstitucijos 10 str. nuostatai, jog ekonominės sistemos pagrindas yra socialistinė (t. y. valstybinė ir kolūkinė–kooperatinė) gamybos priemonių nuosavybė¹⁵. Kartu tai yra vienintelė Konstitucijos nuostata, kurioje galima tiesiogiai įžvelgti nuosavybės skirstymą į rūšis, nes sąvoka „privati nuosavybė“ kaip savo priešingybę numato kitokią, ne privačią, nuosavybę.

¹² 1964 m. liepos 7 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas.

¹³ 1990 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Laikinasis Pagrindinis Įstatymas Nr. I-34.

¹⁴ Kaip pažymi J. Žilys: „siekta pačia bendriausia forma apibrėžti šių socialinių santykių (t. y. nuosavybės ir ūkio sistemos – pastaba mūsų) teisinio reguliavimo parametrus tiek, kad jie konstituciškai nevaržytų raidos“. ŽILYS, J. Visavertės nuosavybės teisės ir ūkio sistemos konstitucinių pagrindų genezė. Teisiniai tekstai ir kontekstai. Iš: Privatinės teisės doktrina ir praktika. *Liber Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vinius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 69.

¹⁵ Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme buvo deklaruojama visų nuosavybės formų lygybė.

Tačiau jokios kitos nuosavybės rūšys Konstitucijoje, bent jau *expressis verbis*, nėra įvardijamos (jų neišskyrė ir vėlesnė Konstitucinio Teismo praktika). Todėl gali būti keliamas klausimas, kokią praktinę reikšmę turi privačios nuosavybės, kaip Lietuvos ūkio pagrindo, nurodymas. Manytina, kad tai yra ideologinio ir programinio turinio nuostata, tačiau ji nereiškia (to nepatvirtina ir toliau atliekama analizė), kad privati nuosavybė pasižymi išskirtiniu teisiniu statusu ir yra saugoma labiau nei kitos nuosavybės rūšys.

Antra, Konstitucijos 47 str. 1 d. nurodomas kaip išimtinė Lietuvos Respublikos nuosavybė esantis turtas, t. y. žemės gelmės, valstybinės reikšmės vidaus vandenys, miškai, parkai, keliai, taip pat istorijos, archeologijos ir kultūros objektai, tačiau šiuo atveju yra kalbama tik apie valstybės nuosavybės objektais esantį turtą, bet ne apie skirtingą nuosavybės rūšį. Vis dėlto iš šios konstitucinės nuostatos galima daryti išvadą, kad egzistuoja valstybinė, t. y. Lietuvos Respublikos nuosavybė, ir tam tikro turto atžvilgiu valstybė turi išimtinę nuosavybės teisę, t. y. šis turtas negali būti nuosavybės teise perleistas jokiam kitam savininkui. Kalbant apie valstybės nuosavybę, minėtina ir Konstitucijos 47 str. papildanti 125 str. 1 d., kuri nustato, kad Lietuvos Respublikoje esantis centrinis bankas yra Lietuvos bankas, kuris nuosavybės teise priklauso Lietuvos valstybei, Konstitucijos 127 str., nustatantis Lietuvos Respublikos piniginio fondo, t. y. valstybės biudžeto buvimą ir formavimą, Konstitucijos 128 str. 1 d., skirta valstybės turtinių įsipareigojimų klausimams. Pagaliau itin svarbi yra Konstitucijos 128 str. 2 d., kuri numato, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką nustato įstatymas. Šios nuostatos, nors yra fragmentiškos ir išdėstytos skirtinguose Konstitucijos skyriuose, patvirtina, kad valstybės nuosavybės teisė ne tik egzistuoja, bet ir turi gana specifinį statusą.

Trečia, centrinis konstitucinė nuosavybės apsaugos garantiją įtvirtinantis Konstitucijos 23 str. nediferencijuoja nuosavybės ir jos apsaugos pagal subjektus¹⁶. Nors minima norma yra įtvirtinta II skyriuje „Žmogus ir valstybė“ ir iš to galima būtų daryti išvadą,

¹⁶ Tai atitinka LR Laikinojo Pagrindinio Įstatymo 44 str. įtvirtintą nuostatą, jog visiems nuosavybės subjektams nustatomos vienodos teisinės gynimo priemonės.

kad ši norma taikytina tik žmonių (fizinių asmenų) atžvilgiu, vėlesnė Konstitucijos taikymo praktika vienareikšmiškai pripažino šios normos bendrą taikymą visų teisės subjektų, įskaitant valstybę, atžvilgiu¹⁷. Šią poziciją palaiko ir sutvirtina Konstitucijos 29 str. 1 d., įtvirtinanti konstitucinį subjektų lygiateisiškumo principą.

Apibendrinant galima pažymėti, kad nors Konstitucijoje nėra pateikiamas aiškus nuosavybės skirstymas į rūšis, sisteminis konstitucinių nuostatų vertinimas rodo išlikusias prielaidas diferencijuoti nuosavybės teisę pagal subjektus, t. y. į privačią ir valstybinę nuosavybę¹⁸, bei nustatyti specialų valstybės turto teisinį režimą, tačiau kartu buvo paneigtas valstybinės nuosavybės prioritetas prieš privačią ir buvo nustatyta vienoda šių teisių apsaugos garantija.

Įsigaliojus Konstitucijai tapo visiškai aiški pagrindinio valstybės ir kitų asmenų turtinius santykius reglamentuojančio teisės šaltinio – 1964 m. CK – neatitiktis tiek naujoms rinkos sąlygoms, tiek konstituciniam reguliavimui¹⁹. Kaip jau buvo minėta, 1964 m. CK teisės normos vis dar atspindėjo valstybinės nuosavybės pirmenybę (ši pirmenybė buvo matyti tiek iš struktūrinio išdėstymo, pirmiau reglamentuojant valstybinę nuosavybę, paskui kitas socialistinės nuosavybės rūšis ir tik pačioje pabaigoje – piliečių asmeninę nuosavybę²⁰, tiek

¹⁷ „Konstitucijos 23 str. nuostatos visiems savininkams – fiziniams asmenims, juridiniams asmenims, savivaldybėms ir valstybei – garantuoja nuosavybės apsaugą“ (Konstitucinio Teismo 2002 m. gegužės 27 d. nutarimas); „Taigi pagal Konstituciją įstatymai turi saugoti visų savininkų, *inter alia* ir valstybės (kaip visos visuomenės organizacijos), nuosavybės teises.“ (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 30 d. nutarimas).

¹⁸ Be to, Konstitucijos X skirsnis bei 127 str. 1 dalis leidžia išskirti savivaldybių nuosavybę, tačiau ši, kaip minėta, nėra šios monografijos objektas, todėl plačiau neanalizuojama.

¹⁹ Pažymėtina, kad konstitucinis ir civilinis teisinis reguliavimas neturi būti identiški, nes konstitucinėje teisėje ir civilinėje teisėje nuosavybės teisė yra suvokiama skirtingai. Plačiau žr. BIRŠTONAS, R. Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrių susidūrimas. Iš: Privatinės teisės doktrina ir praktika. *Liber Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014. Kita vertus, kalbamuojų atveju egzistavo aiški CK priešara tiek Konstitucijai, tiek anksčiau galiojusiam LR Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui.

²⁰ Žr. 1964 m. liepos 7 d. LTSR civilinio kodekso 95 str. ir antrojo skyriaus „Nuosavybės teisė“ 9–12 skirsnių išdėstymą.

iš materialinių teisės normų, suteikiančių valstybei išskirtinę padėtį civiliniuose teisiniuose santykiuose²¹), o jokio kito specialaus teisės akto, reglamentuojančio valstybės turto valdymą, nebuvo. Tuomet Seimo dauguma per Vyriausybę siekė ne tik atsisakyti nuo tarybinių laikų galiojusių civilinės teisės normų, bet ir sukurti vientisą bendrųjų civilinės teisės normų sistemą, kuria remtūsi ir specialiosios, valstybės turtui skirtos, teisės normos. Šiam tikslui įgyvendinti nepakako padaryti keleto pakeitimų 1964 m. CK, nors tokie pakeitimai buvo rutiniškai atliekami laikotarpiu nuo 1992 m. iki 2001 m. birželio 30 d., kai kodeksas neteko galios, – jis buvo keistas 30 kartų. Atskirai minėtinas 1994 m. gegužės 17 d. pakeitimas²², kuriuo buvo padarytos labai didelės apimties CK korekcijos, tiesiogiai pakeitusios ir nuosavybės (įskaitant valstybės nuosavybės) teisinį reguliavimą. Iš padarytų pakeitimų nagrinėjamųjų klausimų kontekste minėtini:

1. Ankstesnės, su 1978 m. LTSR Konstitucija suderintos, tarybinės teisinės terminologijos pašalinimas ir naujos, atitinkančios Lietuvos Respublikos Konstituciją ir teisės moksle nusistovėjusias naujas pažiūras, įvedimas. Taigi CK 95 str. Lietuvos Respublikoje įtvirtino tris nuosavybės teisės rūšis: a) privačią; b) viešąją nuosavybę, c) mišrią nuosavybę, jeigu tai neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams. Kaip matyti, šis skirstymas buvo labai panašus į pateiktąjį Lietuvos Respublikos Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme. Atkreiptinas dėmesys ir į tą simbolinę aplinkybę, jog privati nuosavybė buvo minima pirmoji;
2. Privačios nuosavybės atžvilgiu buvo įtvirtintos po Nepriklausomybės paskelbimo jau nusistovėjusios principinės teisinės nuostatos, jog šia teise Lietuvos Respublikoje leidžiama

²¹ Kaip pavyzdį galima būtų nurodyti 1964 m. CK 144 str., kuris numatė, kad valstybinį, taip pat kolūkių ir kitokių kooperatinių bei kitų visuomeninių organizacijų turtą, bet kuriuo būdu neteisėtai perleistą, atitinkamos organizacijos gali išreikalauti iš bet kokio įgijėjo. Taigi valstybė naudojosi neribota vindikacijos teise, tuo metu privatiems asmenims buvo taikomas bendrasis CK 143 str. įtvirtintas vindikacijos ribojimas.

²² 1994 m. gegužės 17 d. įstatymas Nr. I-459 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“.

turėti bet koki turtą, jeigu to nedraudžia šis kodeksas ar kiti Lietuvos Respublikos įstatymai (95 str. 2 d.), o savininkas valdo jam priklausantį turtą, naudojasi ir disponuoja juo pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, nepažeisdamas kitų asmenų teisių ar teisėtų interesų (96 str.);

3. Viešąja nuosavybe buvo laikoma valstybės ir savivaldybių nuosavybė. Šiai nuosavybės teisės rūšiai reguliuoti buvo skirtas naujos redakcijos 1964 m. CK devintasis skirsnis, numatęs valstybės nuosavybės teisės objektus (įskaitant ir išimtinės nuosavybės teisės objektus) bei pamatines šios teisės įgyvendinimo nuostatas;
4. Tiek antrajame, tiek kituose 1964 m. CK skyriuose pakeistos materialinės teisės normos, kurios buvo nustačiusios prioritetingą valstybės nuosavybės apsaugą ar valstybės teises. Iš šių pakeitimų minėtini: išieškojimo pagal kreditorių reikalavimus iš valstybės turto, kuris anksčiau buvo labai suvaržytas, liberalizavimas (CK 101 str.), neribotos valstybinio turto vindikacijos teisės panaikinimas, specialiųjų nuosavybės teisės pagrindų, kuriais nuosavybės teisę tam tikrais pagrindais galėjo įgyti tik valstybė, susiaurinimas ir kita;
5. Sugražinus į Lietuvos teisinę sistemą privačios žemės nuosavybės teisę, teko spręsti ir tokios žemės paėmimo visuomenės poreikiams klausimą, todėl CK buvo papildytas teisės normomis, reguliuojančiomis žemės sklypo ir kito turto paėmimą visuomenės poreikiams;
6. Viešosios nuosavybės teisės įgyvendinimo forma, kuri iki tol buvo įvardijama kaip „operatyviojo tvarkymo teisė“, pervardyta į „patikėjimo teisę“. Tačiau nei šios teisės sąvoka, nei jos turinys nebuvo apibrėžti.

Neatsižvelgiant į nurodytas pozityvias korekcijas, buvo pripažįstama, kad 1964 m. CK iš esmės nebeatitinka pasikeitusių sąlygų ir turėtų būti pakeistas *in corpore*. Nebuvo galima rimtai svarstyti civilinių įstatymų, galiojusių iki Tarybų Sąjungos 1940 m. įvykdytos okupacijos, atkūrimo, nes 1918–1940 m. laikotarpiu CK nebuvo

spėtas priimti, nors tokių planų būta²³, o to meto Lietuvoje koegzistavo net keturios skirtingos civilinių įstatymų sistemos: didžiojoje Lietuvos dalyje tebegaliojo Rusijos imperijos įstatymų sąvadas, Užnemunėje – Prancūzijos *Code civil*, Zarasų ir Palangos krašte – Pabaltijo gubernijų vietinių įstatymų sąvadas, o Klaipėdos krašte – Vokietijos civilinis kodeksas²⁴. Todėl buvo pasirinktas kitas būdas – sukurti naują, laikotarpio ekonomines ir socialines sąlygas atitinkantį, CK, o jį kuriant buvo remiamasi kitų Europos valstybių civilinių įstatymų kodifikacijomis. Šis pradėtas kurti jau 1990 m., kai buvo sudaryta pirmoji darbo grupė, turėjusi parengti CK iki 1992 m. sausio 1 dienos.²⁵ Tačiau darbai užtruko – pasikeitė net kelios CK rengimo grupės, 1996 m. buvo pateiktas pirmasis CK projektas²⁶, tačiau jam nebuvo pritarta. Todėl nėra prasmės detaliam nagrinėti šiame projekte siūlyto reguliavimo, paminėtinos tik principinės jo nuostatos, jog valstybė civiliniuose santykiuose dalyvauja lygiais pagrindais su kitais šių santykių dalyviais (ši nuostata yra įtvirtinta dabar galiojančiame CK), o nuosavybės ir patikėjimo teisės reguliavimas trečiojoje projekto knygoje „Daiktinė teisė“ yra beveik tapatus 2001 m. įsigaliojusio CK nuostatoms. Minėtina, kad kodekso projekte nebebuvo išskiriamos atskiros nuosavybės teisės rūšys, be to, nebuvo ir specialaus reguliavimo, skirto valstybės nuosavybei. Kita vertus, atskirame skyriuje buvo numatyta turto patikėjimo teisė, kuri buvo išimtinai siejama su valstybės ar savivaldybės įmonės, įstaigos ar organizacijos teisėmis valdyti, naudoti atitinkamai valstybės ar savivaldybės jai perduotą daiktą, juo disponuoti.

²³ MAKSIMAITIS, M. Civilinio kodekso problema Lietuvoje 1918–1940 metais ir jos sprendimo paieškos. Iš: *Privatinė teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008.

²⁴ Plačiau žr. ANDRIULIS, V. *et al.* Lietuvos teisės istorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2002, p. 382–383.

²⁵ 1990 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo nutarimas Nr. I-387 „Dėl darbo grupių įstatymo projektams rengti sudarymo“.

²⁶ 1996 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso projektas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=31854&p_tr2=2>.

Tęsiantis CK parengimo darbams, lygiagrečiai buvo svarstoma ir dėl specialaus viešosios nuosavybės reglamentavimo. Kaip jau buvo minėta, tokio specialaus reguliavimo imperatyvą galima rasti Konstitucijos 127 str. 2 dalyje. Žinoma, nurodyta Konstitucijos nuostata dar nereiškia, kad turi būti priimtas specialus įstatymas, skirtas išimtinai valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo klausimams. Šie klausimai galėjo būti reglamentuojami tame pačiame CK. Tačiau 1994 m. gegužės mėn. atlikus minėtąsias pataisas, nors viešajai nuosavybei buvo skirtas atskiras skirsnis, šis reguliavimas buvo nepakankamas – realiai valstybės nuosavybės klausimams buvo skirti vos du straipsniai: vienas apibrėžė valstybės nuosavybės teisės objektus, o antras – valstybės nuosavybės teisės įgyvendinimą. Tačiau svarbiausia, kad pastarasis straipsnis nenumatė jokių konkrečių reikalavimų ir procedūrų, jis tik įtvirtino blanketinę nuorodą, jog valstybės turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja Lietuvos Respublikos aukščiausiosios valstybinės valdžios bei valdymo institucijos, remdamosi Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais norminiais aktais (99 str. 1 d.), o valstybės ar savivaldybių įmonės, įstaigos ir organizacijos atitinkamą valstybės ar savivaldybių turtą valdo, naudoja bei juo disponuoja turto patikėjimo teisėmis, vadovaudamosi savo įstatais (nuostatais) (99 str. 2 d.). Patikėjimo teisės, kuri skirta atvejams, kai valstybės turtas perduodamas valstybinėms įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms, turinys taip pat nebuvo aiškus. Taigi, neturint specialaus įstatymo, CK nuostatos buvo tik deklaratyvios. Tačiau toks specialus įstatymas 1992–1996 m. Seimo kadencijos metu nebuvo priimtas. Tik 1997 m., pasikeitus Seimo daugumai, siekdama nustatyti valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo bendruosius principus, Vyriausybė suformavo darbo grupę (vadovas – S. Vaitkevičius), kurią įpareigojo parengti šiuos principus. Nurodytosios darbo grupės pasiūlymus Seimas įteisino 1998 m. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme²⁷, kuris tapo pagrindiniu teisės šaltiniu, reglamentuojančiu valstybės turto valdymą, ir juo išliko iki šių

²⁷ Lietuvos Respublikos 1998 m. gegužės 12 d. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas Nr. VIII-729.

dienų. Šiame įstatyme buvo įtvirtintos šios pagrindinės teisinės nuostatos:

1. Pirmą kartą apibrėžta turto patikėjimo teisės sąvoka, reiškianti valstybės ar savivaldybės įmonės, įstaigos ar organizacijos teisę savo įstatuose (nuostatuose), taip pat tam tikros rūšies valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų ar organizacijų veiklą reglamentuojančiuose norminiuose aktuose nustatyti mastu, tvarka bei sąlygomis valdyti, naudoti valstybės ar savivaldybių jai perduotą turtą ir juo disponuoti;
2. Valstybės ir savivaldybių turto sandara;
3. Valstybės ir savivaldybių turto įgijimo pagrindai;
4. Subjektai, valdantys, naudojantys bei disponuojantys valstybės ir savivaldybės turtu;
5. Svarbiausia – įstatyme buvo nustatyti konkretūs disponavimo valstybės turtu būdai: perdavimas ir disponavimas patikėjimo teise, panauda, nuoma, mainai, investavimas, įkeitimas, taip pat tokio disponavimo procedūra.

Kitas svarbus žingsnis valstybės turto reguliavimo kelyje buvo CK priėmimas 2000 m. liepos 18 dieną.²⁸ Nors įsigaliojęs CK nepanaikino specialiojo Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo, netgi iš esmės nepakeitė jame jau įtvirtinto valstybės turto reglamentavimo, reikia atsižvelgti į tą aplinkybę, jog CK yra bendrasis nuosavybės, kitų daiktinių teisių ir jų įgyvendinimo teisės normų šaltinis, o jo 1.3 str. 2 d. nustato CK pirmenybę prieš kitus įstatymus. Todėl metodologine prasme CK yra pagrindas, į kurį turi atsiremti ir su kuriuo turi būti suderintos tiek minėtojo VSTVNDĮ, tiek kitų specialiųjų įstatymų ir poįstatyminių aktų nuostatos. Todėl negalima nepaminėti svarbiausių CK novelų, susijusių su valstybės nuosavybės teisės reguliavimu:

1. CK 2.36 str. buvo įtvirtinta bendroji nuostata, jog valstybė, savivaldybės ir jų institucijos civiliniuose santykiuose dalyvauja lygiais pagrindais, kaip ir kiti civilinių santykių

²⁸ Kodeksas įsigaliojo dar vėliau – nuo 2001 m. liepos 1 d.

subjektai. Taigi CK įtvirtino doktrinoje ir teismų praktikoje²⁹ priimtą perskyrą tarp valstybės valdžios (viešojo administravimo) funkcijų, kurias reglamentuoja viešoji teisė, ir valstybės ūkinės–prekybinės veiklos, kuri patenka į civilinės teisės reguliavimo sritį. Dalyvaudama civiliniuose teisiniuose santykiuose – o turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo klausimai kaip tik tokie ir yra – valstybei, vien tik dėl jos statuso, prieš kitus civilinės apyvartos dalyvius negali būti suteikiamas pranašumas (tiesa, kaip nurodoma toliau, tai neužkerta kelio tam tikrai teisinio reguliavimo diferenciacijai valstybės atžvilgiu). Tai atitinka ir bendresnį civilinės teisės subjektų lygiateisiškumo principą, įtvirtintą CK 1.2 str. 1 dalyje. Be to, šis reguliavimas dar kartą pagrindžia, jog valstybės turto apyvartai reguliuoti yra sistemiškai taikomos CK normos;

2. Skirtingai nei 1964 m. CK, naujajame kodekse nėra pateikta aiškaus nuosavybės skirstymo į rūšis, o sąvoka „viešoji nuosavybė“ ar ją atitinkančioji apskritai nėra vartojamos, ir tai atitinka aptartąjį Konstitucijos reguliavimą. Veikiausiai tai galima paaiškinti tuo, kad griežtas nuosavybės skirstymas į rūšis buvo grindžiamas ideologiniais marksizmo–leninizmo postulatais, kurie, priimant naująjį CK, nebeturėjo jokios reikšmės, o bendroji tendencija valstybės turto atžvilgiu, kaip nurodyta ankstesniame punkte, – neišskirti valstybės kaip specifinio subjekto. Vis dėlto netikslu būtų teigti, kad nuosavybės santykių reguliavimas, atsižvelgiant į nuosavybės teisės subjektą, prarado reikšmę. Ideologinių priešasčių skirti nuosavybės rūšis nebėra, tačiau lieka praktinio pobūdžio faktas, jog valstybė yra išvestinis teisės subjektas, t. y. juridinis asmuo, ir netgi iš kitų juridinių asmenų valstybė išsiskiria daugybe unikalių požymių: greta ūkinių–prekybinių funkcijų ji įgyvendina valdžios funkcijas, be to, yra visos valstybėje galiojančios norminės tvarkos šaltinis; tai ne pavienių asmenų grupė, o visą valstybės tautą vienijanti organizacija, todėl net

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-989. Teismų praktika. 2000, Nr. 14.

ir įgyvendinant ūkines–prekybines funkcijas visada išlieka viešasis interesas; valstybės valdymas pasižymi tokia sudėtinga ir daugiapakope organų formavimo, veiklos ir sąveikos sistema, kuri nėra būdinga jokiam kitam juridiniam asmeniui³⁰, ir panašiai. Atsižvelgiant į nurodytą specifiką, valstybės (kaip ir savivaldybių) turto valdymas taip pat pasižymi savo ypatybėmis³¹, todėl skirstymas į viešąją nuosavybės teisę (t. y. valstybės ir savivaldybių nuosavybės teisę) bei privačiąją nuosavybės teisę (t. y. fizinių asmenų ir juridinių asmenų nuosavybės teisę), nors ir nėra tiesiogiai įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, CK ar kituose įstatymuose, išlieka ir, matyt, ateityje išliks tvirtai pripažįstamas teisės doktrinoje³². Be to, nors ir netiesiogiai, privačios ir viešosios nuosavybės perskyros prielaidas galima įžvelgti ir CK. Jau minėta, kad sąvokos „viešoji nuosavybė“ CK nėra, tačiau kelis kartus yra panaudota „privačios nuosavybės“ sąvoka (pvz., CK 2.4 str., 4.100 str. 1 d.), o iš kai kurių tiesės normų aiškiai matyti, kad yra daroma perskyra tarp privačios nuosavybės ir valstybinės nuosavybės reguliavimo (pvz., 4.69 str., 6.546 str., 6.548 str. ir kt.). Taip pat CK įtvirtina išimto iš civilinės apyvartos, t. y. išimtinę valstybės nuosavybę esančio, turto kategoriją (CK 1.97 str. 2 d., 4.7 str.). Apibendrintai galime teigti, kad CK neužkerta kelio ir netgi netiesiogiai suteikia galimybę išlaikyti privačios ir viešosios nuosavybės teisės perskyrą, o kartu ir jų reguliavimo diferenciaciją, kuri fragmentiškai pasitaiko ir pačiame CK;

3. Buvo dar kartą peržiūrėtos ir susiaurintos valstybės ar savivaldybių išskirtinės teisės įgyti nuosavybės teisę tam tikrais

³⁰ Išdėstyti teiginius patvirtina CK 2.35 str. 3 d. nuostata, pagal kurią valstybei (ir savivaldybėms) netaikomos CK 2 knygos II dalies normos, reglamentuojančios visų kitų juridinių asmenų veiklą, išskyrus CK 2.36, 2.74, 2.76, 2.80, 2.84, 2.85 straipsnius.

³¹ Plačiau apie viešosios ir privačiosios nuosavybės įgyvendinimo principus žr. BARANAUSKAS, E., *et al.* Daiktinė teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 130.

³² *Ibid.* p. 63.

- specialiais pagrindais (pvz., panaikintas neūkiškai laikomo pastato ar įrenginio paėmimo atvejis, į radinį ir lobį nuosavybės teisę, kitaip nei anksčiau, gali įgyti ir juos radę asmenys);
4. Skirtingai nuo 1964 m. CK, patikėjimo teisė buvo įtvirtinta kaip savarankiška daiktinė teisė (CK 4 knygos VI skyrius) ir, skirtingai netgi nuo 1996 m. pateikto CK projekto, ji buvo reglamentuojama gerokai detaliau. (CK 4 knygos nuostatas papildė CK 6 knygos L skyrius, skirtas patikėjimo sutarčiai).
 5. Nors pačiai valstybei, kaip jau minėta, CK 2 knygoje įtvirtintos bendrosios juridinių asmenų nuostatos, turinčios nedidelių išimčių, nėra taikomos, to negalima pasakyti apie valstybės įsteigtus kitus juridinius asmenis: biudžetines įstaigas, valstybės įmones ir kitus. Šiuo aspektu naujasis CK įtvirtino privačiųjų ir viešųjų juridinių asmenų perskyrą, ir valstybės įsteigtas įmones, įstaigas ir organizacijas priskyrė prie viešųjų asmenų (CK 2.34 str.). Su tuo buvo susietas svarbus teisinis padarinys, jog tokios įmonės, įstaigos ir organizacijos turi specialųjį teisumą, t. y. jų teisių ir pareigų įgijimas ir turėjimas yra ribojamas steigimo dokumentuose ir veiklos tiksluose nubrėžtomis ribomis (CK 2.74 str. 2 d.).

Be minėtųjų tiesiogiai valstybės turto valdymui aktualių naujojo CK nuostatų, šio teisės akto įtaka valstybės turto valdymo teisiniui reguliavimui daro kur kas didesnę įtaką per bendrąjį civilinį reguliavimą – tai ir daiktinių teisių sistemos įtvirtinimas, daiktų, daiktinių teisių ir juridinių faktų registravimo bendrosios nuostatos, bendrieji sandorių reikalavimai, atskiros sutarčių rūšys ir daugybė kitų aspektų, kurių detalus aptarimas gerokai peržengtų apsibrėžto tyrimo ribas.

Priėmus CK, bendrųjų valstybės turto valdymą reglamentuojančių teisės normų formavimas buvo iš esmės baigtas (specialieji teisės aktai, reglamentuojantys valstybės nuosavybės teisės įgyvendinimą atskirų objektų atžvilgiu, yra nagrinėjami tolesniuose skyriuose). Tačiau tai nereiškia, kad jis liko nepakitęs. VSTVNDĮ nuo jo priėmimo iki nagrinėjamojo laikotarpio pabaigos buvo keičiamas net 23 kartus. Teisiniu požiūriu svarbiausiu iš jų laikytinas 2006 m.

liepos 18 d. priimtas pakeitimas³³, šiuo įstatymas papildytas 8¹ str., įtvirtinusių valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principus: visuomeninės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės. Ypač svarbus yra pastarasis principas, jis reikšmingas tuo, kad sandoriai dėl valstybės ir savivaldybių turto turi būti sudaromi tik teisės aktų, reglamentuojančių disponavimą valstybės ir (ar) savivaldybių turtu, nustatytais atvejais ir būdais. Taip buvo pašalintas iki įstatymo pakeitimo išlikęs neaiškumas, ar VSTVNDĮ ir kiti specialieji valstybės ir savivaldybių turto valdymą reglamentuojantys Lietuvos Respublikos įstatymai nustato baigtinį sandorių, naudojantis valstybės ar savivaldybės turtu, sąrašą, ar su šiuo turtu gali būti sudaromi ir kiti civilinės teisės leidžiami sandoriai – tiek numatyti CK, tiek jame nenumatyti, nes civilinių teisinių santykių subjektams galima sudaryti net ir įstatymuose nenumatytas, bet jiems neprieštaraujančias, sutartis. Nurodytasis pakeitimas ir buvo iškilęs dėl vieno galbūt korupcinio Vilniaus miesto savivaldybės sprendimo perduoti turtą užstatymo teise privačiam asmeniui³⁴. Įtvirtintas viešosios teisės valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principas reiškia, kad disponavimo sandorių, sudaromų naudojantis valstybės (savivaldybių) turtu, sąrašas yra baigtinis ir disponuoti tokiu turtu galima tik tuo atveju ir tokia apimtimi, kiek tai leidžia įstatyme įtvirtinta teisės norma.

³³ 2006 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23 str. pakeitimo, 18 str. pripažinimo netekusiu galios ir įstatymo papildymo 81, 161, 191 str. įstatymas Nr. X-771.

³⁴ Žr. BARANAUSKAS, E. *et al.* Daiktinė teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 237.

1.2.

Žemės ir kitų gamtinių išteklių valdymo ir naudojimo bei jų apskaitos reglamentavimas

Visais istoriniais laikotarpiais laikomas vienu svarbiausių tur-
tinių išteklių – žemė – tarybiniais metais galėjo būti tik valstybės
nuosavybė, jos civilinė apyvarta buvo uždrausta, ją kitiems asme-
nims buvo galima tik suteikti naudotis³⁵. Nors po 1990 m. kovo
11 d.³⁶ buvo priimti principiniai sprendimai denacionalizuoti žemę
ir įgalinti jos tolesnę civilinę apyvartą³⁷, iki šioje monografijoje na-
grinėjamo laikotarpio pradžios nurodytieji sprendimai buvo dar tik
pradėti įgyvendinti, o didžioji Lietuvos Respublikos žemės fondo
dalis tebebuvo valstybės žinioje. Siekdama teisiškai reglamentuoti
šio, vieno iš svarbiausių, valstybės turto sudėtinių dalių valdymą ir
naudojimą rinkos ekonomikos sąlygomis, taip pat apibrėžti žemę
valdančių ūkio subjektų teises ir pareigas, žemės savininkų ir nuo-
mininkų santykius su valstybės ir savivaldos institucijomis, Žemės
ūkio ministerijos specialistų darbo grupė (vadovas – P. Aleknavičius)
parengė Žemės įstatymo projektą, kuriame buvo siūloma reglamenu-
tuoti šiuos esminius klausimus:

1. Žemės, žemės sklypo, žemėnaudos, žemės valdos, žemės ūkio
naudmenų, žemės servitutų ir kitas svarbiausias sąvokas;

³⁵ Žr. 1964 m. liepos 7 d. LTSR CK 98 str. 1 d., 1970 m. gruodžio 16 d. LTSR
Žemės kodekso 4–5 str. Taip pat žr. MARCIJONAS, A.; STAČIOKAS, S. Tarybinė žemės
teisė. Vilnius: Mintis, 1982, p. 59–65, 82–83.

³⁶ Pažymėtina, kad dar anksčiau – 1989 m. liepos 4 d. – LTSR Aukščiausioji Ta-
ryba priėmė įstatymą „Dėl Lietuvos TSR valstiečio ūkio“, kuriame buvo nustatyta,
jog žemė priskiriama prie valstiečio ūkio nuosavybės objektų. Kita vertus, ši žemė
negalėjo būti visavertės civilinės apyvartos objektas – jos nebuvo galima parduoti,
išnuomoti ar įkeisti.

³⁷ Šie siekiai buvo įtvirtinti 1990 m. Aukščiausiosios Tarybos patvirtintuose Ben-
druosiuose agrarinės reformos principuose ir 1991 m. liepos 25 d. Žemės reformos
įstatyme. Plačiau žr. ALEKNAVIČIUS, P. Žemės santykių pertvarkymas Lietuvos kaime
1989–2008 metais. Vilnius: Jandrija, 2008, p. 47–61.

2. Asmenų grupę, kuriai Lietuvos Respublikos teritorijoje žemė gali priklausyti nuosavybės teise – tik valstybei ir Lietuvos Respublikos piliečiams, o įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis – užsienio valstybėms, jų diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms įkurti;
3. Teritorijas ir ūkio objektus, po kuriais esanti žemė valstybei priklauso išimtinės nuosavybės teise;
4. Žemės fondo klasifikaciją pagal žemės tikslinę paskirtį;
5. Ūkio subjektus, kuriems Vyriausybė galėjo perduoti valstybei nuosavybės teise priklausančios žemės valdymo teisę;
6. Žemės savininkų ir jos naudotojų teises ir pareigas, taip pat žemės naudojimo sąlygas;
7. Žemės servitutų nustatymo ir jų panaikinimo tvarką;
8. Žemės teisinio registravimo atvejus ir procedūrą;
9. Žemės sandorių sudarymo formas, objektus ir rūšis, taip pat privalomas žemės perleidimo sutarties sąlygas;
10. Žemės įgijimo privačios nuosavybės teise būdus ir tokios žemės perleidimo, taip pat paveldėjimo ar padalijimo sąlygas;
11. Privačios žemės įkeitimo principus;
12. Valstybinės žemės suteikimo naudotis ar išnuomoti tvarką ir institucijas, kurios turi teisę suteikti tokią žemę naudotis ar nuomoti;
13. Bendrosios dalinės žemės nuosavybės sąvoką ir būdus, kuriais žemę šia teise gali įgyti (nutraukti šią teisę) Lietuvos piliečiai ir valstybė;
14. Vyriausybės kompetenciją sprendžiant su žemės valdymu ir naudojimu susijusius klausimus;
15. Atvejus, kai žemė gali būti paimta visuomenės poreikiams tenkinti ir į laisvos valstybinės žemės fondą;
16. Žemės nuosavybės teisių apsaugos priemonės;
17. Žemės ūkio paskirties žemės naudojimo tvarką;
18. Miškų ūkio, konservacinės ir kitos paskirties, taip pat valstybinių vandenų fondo žemę;

19. Valstybinės žemėtvarkos darbų atlikimo tvarką, valstybinio žemės kadastro tvarkymą ir duomenų naudojimą;
20. Ginčų dėl žemės teisinių santykių sprendimo tvarką ir atsakomybę už padarytus įstatymų pažeidimus.

Seimas šias nuostatas įteisino 1994 m. balandžio 26 d. Žemės įstatyme³⁸.

Reglamentuojant žemės santykius, Žemės įstatymą papildė siauresnės taikymo apimties Žemės nuomos įstatymas³⁹, kuris buvo priimtas šiek tiek anksčiau – 1993 m. gruodžio 13 d., ir, kaip rodo jo pavadinimas, buvo skirtas reglamentuoti žemės nuomos Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių fiziniams ir juridiniams asmenims bei bendroms su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonėms tvarką bei žemės nuomotojų ir žemės nuomininkų santykius, taip pat specialus įstatymas, reglamentuojantis žemės sklypų įgijimo ir nuomos tvarką bei sąlygas užsienio valstybių diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms⁴⁰.

Žemės valdymo ir naudojimo teisinių normų sukūrimo metodikos pavyzdžiu buvo nuspręsta taip pat parengti ir miško teisinį reglamentavimą. Šiam teisiniam reglamentavimui sukurti buvo suformuota darbo grupė (vadovas – A. Vasiliauskas), kuri buvo įpareigota parengti metodinius miško valdymo, naudojimo ir disponavimo principus. Parengtuose metodiniuose miško nuosavybės principuose minėtoji darbo grupė pasiūlė nustatyti:

1. Svarbiausias su mišku susijusias sąvokas (miško žemės, miško valdos, miško savininkų ir valdytojų bei naudotojų ir kt.);
2. Klasifikacinius požymius, kuriais remiantis miškai buvo suskirstyti į grupes;
3. Miškų nuosavybės formas (valstybiniai ir privatūs) ir miškus, kurie nuosavybės teise išimtinai turėtų priklausyti tik valstybei;

³⁸ Lietuvos Respublikos 1994 m. balandžio 26 d. Žemės įstatymas Nr. I-446.

³⁹ Lietuvos Respublikos 1993 m. gruodžio 12 d. Žemės nuomos įstatymas Nr. I-354.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos 1993 m. vasario 2 d. įstatymas „Dėl žemės sklypų pardavimo ir nuomojimo tvarkos bei sąlygų užsienio valstybių diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms“ Nr. I-61.

4. Valstybinio miško valdymo principus ir miškų būklės, naudojimo ir apsaugos kontrolės mechanizmą;
5. Ekonominius miškų ūkio reguliavimo principus;
6. Piliečių teises lankytis miške ir galimus lankymosi apribojimus;
7. Miško savininkų, valdytojų ir naudotojų teises ir pareigas;
8. Valstybinio miškų inventorizavimo ir apskaitos principus;
9. Miško žemės ir jo infrastruktūros gerinimo klausimus;
10. Miškotvarkos projektų rengimo ir jų aprobavimo tvarką;
11. Miško atkūrimo, auginimo ir kirtimo principus;
12. Miško apsaugos reikalavimus;
13. Dėl neteisėtos veikos padarytos žalos miškui atlyginimo principus.

Išvardytuosius ir procedūrinius miškų tvarkymo metodinius principus darbo grupė perkėlė į Miškų įstatymo projektą, kurį Seimas priėmė 1994 m. lapkričio 22 dieną⁴¹.

Nors Vyriausybė jau buvo pradėjusi steigti bendras su užsienio kapitalu įmones, kurioms buvo suteikta tam tikrų lengvatų į Lietuvos žemės gelmių išteklių, pirmiausia naftos gavybos, naudojimą, tik 1995 m. darbo grupė (vadovas – G. Motuza) parengė žemės gelmių tyrimo, naudojimo ir saugos principus. Šiais principais autoriai pasiūlė apibrėžti:

1. Žemės gelmes kaip išimtinę valstybės nuosavybę;
2. Svarbiausias su žemės gelmėmis susijusias sąvokas (žemės gelmių išteklių, naudingųjų iškasenų, požeminio vandens ir kt.);
3. Vyriausybės, kitų valstybės ir savivaldos institucijų kompetencijos ribas ir funkcijas;
4. Žemės gelmių tyrimo, tokių tyrimų registravimo ir išteklių naudojimo tvarką;
5. Žemės gelmių apsaugos priemones.

Visi nurodytieji, taip pat kiti metodiniai ir procedūriniai žemės gelmių tyrimo, naudojimo ir apsaugos principai buvo perkelti į

⁴¹ Lietuvos Respublikos 1994 m. lapkričio 22 d. Miškų įstatymas Nr. I-671.

Žemės gelmių įstatymo projektą, kurį Seimas priėmė 1995 m. liepos 5 dieną.⁴² Kaip parodė tolesnė šio įstatymo taikymo praktika, jame, be tikrai aktualių ir laiko patikrintų nuostatų, pasitaikė ir nereglamentuotų ar neužtektinai detalizuotų normų, pvz.: a) dėl teisių naudotis žemės gelmių ištekliais ir erdmėmis; b) dėl apskrities ir savivaldos organų funkcijų detalizavimo vykstant žemės gelmių naudojimo procesui.

Veiksmingai žemės fondo apskaitai ir nekilnojamojo turto civilinei apyvartai įgalinti, buvo būtinas bendras nekilnojamojo turto kadastras ir registras, jis turėjo pakeisti tarybinio laikotarpio sistemą, kurioje žemės administravimas ir statinių administravimas buvo atskirti⁴³. Todėl, siekdami reglamentuoti žemės, pastatų, statinių ir kito nekilnojamojo turto teisinį registravimą, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statusą, šio registro steigimą, tvarkymą, reorganizavimą ir likvidavimą, šio turto registrą tvarkančių įstaigų teises, pareigas ir atsakomybę, Seimo narys M. Pronckus ir kiti Seimo nariai parengė įstatymo projektą⁴⁴, šiuo pasiūlė reglamentuoti:

1. Nekilnojamojo turto registro statusą;
2. Registruotino nekilnojamojo turto, teisių ir prievolių sąrašą;
3. Registruotinių duomenų teisinį statusą;
4. Institucijas, tvarkančias Nekilnojamojo turto registrą. Šiomis institucijomis buvo įgalinti tapti apskričių valdytojai;
5. Registravimo vietą ir teisių į registruojamą turtą įregistravimo pagrindus;
6. Prašymų įregistruoti turtą padavimo ir duomenų apie registruotą turtą keitimo tvarką;
7. Registro duomenų tvarkymą ir žalos, patirtos dėl registro tvarkytojo kaltės, atlyginimo principus.

⁴² Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 5 d. Žemės gelmių įstatymas Nr. I-1034.

⁴³ KASPERAVIČIUS, R. Nekilnojamojo turto administravimo sistema. Vilnius: Registrų centras, 2012, p. 36–37.

⁴⁴ Tuo metu nekilnojamojo turto apskaitą reglamentavo LR Vyriausybės 1992 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 316 patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybinio žemės (su nekilnojamojo turto elementais) kadastro nuostatai.

Šie klausimai buvo įteisinti 1996 m. rugsėjo 24 d. Nekilnojamojo turto registro įstatymu⁴⁵. Svarbu pabrėžti, kad įstatymas teisėms įregistruoti registre nustatė konstitutyvinę funkciją, t. y. nuosavybės ir kitos daiktinės teisės į nekilnojamąjį turtą, šių teisių apribojimai, turto savininkų prievolės ir kitų asmenų teisės į nekilnojamąjį turtą atsirasdavo tik jas įregistravus Nekilnojamojo turto registre⁴⁶. Tai atitiko ir tuometinėje 1964 m. CK redakcijoje, galiojusioje iki pat naujojo CK priėmimo, įtvirtintą modelį.

Apibendrinant galima pabrėžti, kad, teisiškai reglamentuodama žemės, jos gelmių, miško ir kito valstybinio turto valdymo ir naudojimo sąlygas, 1992–1996 m. Lietuvos Respublikos vadovybė įteisinė pagrindines normas, be to, nagrinėjamoje srityje atliko šiuos teigiamus veiksmus:

1. Reglamentavo svarbiausias žemės, miško, žemės gelmių sąvokas ir nuosavybės teisės į šiuos gamtinius išteklius įgyvendinimo principus;
2. Vyriausybės ir kitų valstybinių institucijų kompetenciją sprendžiant žemės, miško ir žemės gelmių valdymo ir naudojimo klausimus;
3. Valstybei išimtinės nuosavybės teise priklausančius gamtinius išteklius;
4. Privalomai registruotino turto ir tam reikalingų duomenų bei atsakingų institucijų nustatymą.

Prie 1992–1996 m. laikotarpio neišspręstų ar netinkamai išspręstų problemų priskirtume:

1. Bendrųjų teisės normų inkorporavimą į specialųjį Žemės įstatymą, o ne jų tiesioginį įtvirtinimą CK. Tokių bendrųjų teisės normų pavyzdys galėtų būti žemės sutarčių sudarymo tvarkos, žemės nuomos, paveldėjimo, dalinės nuosavybės ir analogiškų bendrųjų teisinių santykių reglamentavimas minėtajame Žemės įstatyme;

⁴⁵ Lietuvos Respublikos 1996 m. rugsėjo 24 d. Nekilnojamojo turto registro įstatymas Nr. I-1539.

⁴⁶ Plačiau apie nekilnojamojo turto teisinės registracijos funkcijas ir pasekmes žr. BIRŠTONAS, R.; BUDRECKIENE, V. Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą registravimo teisinės pasekmės. *Jurisprudencija*, 2012, Nr. 19(4).

2. Prekybinių laisvo valstybinio žemės fondo valdymo ir naudojimo funkcijų patikėjimą valstybinėms institucijoms;
3. Tokių objektų kaip pasienio zona ir valstybinio jūrų uosto teritorijos neįtraukimą į valstybei išimtinai nuosavybės teise priklausančios žemės objektų sąrašą;
4. Nepakankamai detalios normos, nusakančios įvairių valstybės institucijų funkcijas rengiant miško ūkio tvarkymo ir miškotvarkos projektus;
5. Valstybės pareigūnų, vykdančių Miško įstatymo įgyvendinimo kontrolę, funkcijų nereglamentavimą;
6. Nekilnojamojo turto registro tvarkytojo funkcijų priskyrimą apskričių valdytojams – tai sukėlė didžiulių biurokratinių nepatogumų dėl registruotino turto juridiniams ir fiziniams asmenims bei sunkumų apskaitant ir kontroliuojant tokio turto įrašų pasikeitimus.

Po 1996 m. rudens Seimo rinkimų atėjusi Vyriausybė ėmėsi tobulinti jau esamus ir kurti naujus gamtiniams ištekliams valdyti skirtus teisės aktus. Tarp specialiųjų įstatymų pateko ir Žemės įstatymo pataisos, kurias buvo pavesta parengti R. Budbergytės ir A. Raudonio vadovautoms darbo grupėms. Minėtosios pataisos ir papildymai buvo susiję su šiais svarbiausiais klausimais:

1. Žemės, paimamos visuomenės poreikiams, sąvokos apibrėžimu ir žemės paėmimo valstybės reikmėms atvejų nustatymu;
2. Apskrities viršininko funkcijų detalizavimu;
3. Valstybinės žemės valdymo teisės patikslinimu;
4. Specialiųjų žemės, miško ir vandens telkinių naudojimo sąlygų nustatymu;
5. Tikslinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ar keitimo tvarkos.

Nurodytosios ir kitos procedūrinės Žemės įstatymo projektų nuostatos buvo įteisintos įstatymuose⁴⁷.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos 1997 m. birželio 26 d. Žemės įstatymo 2, 6, 11, 23, 24, 27, 31, 32, 35, 37, 45, 47, 50, 55 str. pakeitimo įstatymas Nr. VIII-315; Lietuvos Respublikos 2000 m. birželio 26 d. Žemės įstatymo 3, 6, 9, 10, 12, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 44, 47, 49, 55 str. pakeitimo įstatymas Nr. VIII-1664.

Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo projekte, kurį parengė Aplinkos ministerijos specialistai (vadovas – D. Lygis), buvo siekiama reglamentuoti:

1. Nekilnojamojo turto objektų, t. y. žemės sklypų, statinių ir kito nekilnojamojo turto kadastro tvarkymo principus ir duomenų apie nekilnojamąjį turtą įrašymo į nekilnojamojo turto duomenų bazes tvarką, šio kadastro teisinį statusą ir kadastrą tvarkančių įmonių, įstaigų ir fizinių bei juridinių asmenų, taip pat įmonių, neturinčių juridinio asmens teisių, pareigas ir atsakomybės klausimus;
2. Nekilnojamojo turto kadastro duomenų tvarkytojo funkcijas ir atsakomybę;
3. Nekilnojamojo turto objekto formavimo būdus ir tam tikrų rūšių objektų formavimo ypatumus;
4. Nekilnojamojo turto objektų dalijimo ir sujungimo ypatumus;
5. Į nekilnojamojo turto kadastrą įrašomus duomenis ir tokių duomenų pakeitimo tvarką;
6. Matininkų teises, pareigas ir atsakomybę, taip pat ir kitus klausimus.

Išvardytieji ir kiti procedūriniai klausimai, reglamentuojantys nekilnojamojo turto kadastro sukūrimą ir veiklą, buvo įteisinti 2000 m. Kadastro įstatyme⁴⁸. Literatūroje yra išreikšta pozicija, kad tuometis teisinis reguliavimas nepakankamai sureguliuavo nekilnojamojo turto objektus formuojančių asmenų atsakomybę, tai sudarė prielaidas teisės aktų pažeidimams ir piktnaudžiavimui⁴⁹.

Siekdama reglamentuoti vidaus vandens telkinių valdymą, naudojimą ir jų apsaugą, taip pat ir vandens telkinių savininkų bei vandens naudotojų santykius, juridinių ir fizinių asmenų, naudojančių vandens išteklius bei telkinius, teises ir pareigas, Vyriausybė suformavo darbo grupę (vadovas – I. Lazdinis), kuriai pavedė parengti

⁴⁸ Lietuvos Respublikos 2000 m. birželio 27 d. Nekilnojamojo turto kadastro įstatymas Nr. VIII-1764.

⁴⁹ KASPERAVIČIUS, R. Nekilnojamojo turto administravimo sistema. Vilnius: Registrų centras, 2012, p. 55.

atitinkamą įstatymo projektą ir taip išspręsti šias problemas. Naujuoju įstatymo projektu buvo siekiama nustatyti:

1. Svarbiausių vandens išteklių, su vandens ūkiu susijusių inžinerinių statinių ir kitas sąvokas;
2. Suklasifikuoti paviršinius vandens telkinius ir įvardyti išimtinai valstybės nuosavybei priklausančius vandens išteklius;
3. Vandens išteklių naudotojų ir savininkų teises bei pareigas;
4. Vandens išteklių naudojimo ypatumus atskirose ūkinės veiklos srityse;
5. Vandens ištekliams naudoti būtinas sąlygas ir atvejus, kai tam naudojimui reikia gauti leidimus;
6. Vandens apsaugos priemonės nuo užteršimo;
7. Vandens išteklių apskaitos priemonės;
8. Atsakomybę už įstatymo pažeidimus.

Nurodytosios ir kitos procedūrinės normos buvo įteisintos 1997 m. Seimo priimtame Vandens įstatyme⁵⁰.

Siekdamas geriau reglamentuoti žemės nuomos santykius Seimo Kaimo reikalų komitetas, įvertindamas ankstesnius šio įstatymo pakeitimus ir papildymus, parengė naują Žemės nuomos įstatymo projekto redakciją, ja siekė reglamentuoti:

1. Valstybinės ir privačios žemės nuomos santykius;
2. Žemės nuomotojo ir nuomininko teises ir pareigas;
3. Žemės nuomos sutarties reikalavimus;
4. Žemės nuomos nutraukimo sąlygas ir kitus klausimus.

Nurodytieji ir kiti procedūriniai žemės nuomos klausimai buvo įteisinti 1998 m. Žemės nuomos įstatymo pakeitimo įstatyme⁵¹.

Įvertinę įstatymų pakeitimus, taip pat ir esamas realijas, Žemės ūkio ministerijos specialistai parengė naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai) metodinius principus, kartu ir detalias dokumentų formas, kurios buvo

⁵⁰ Lietuvos Respublikos 1997 m. spalio 21 d. Vandens įstatymas Nr. VIII-474.

⁵¹ Lietuvos Respublikos 1998 m. kovo 24 d. Žemės nuomos įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. VIII-679.

reikalingos juridiniams ir fiziniams asmenims, norintiems pasinaudoti šia metodika. Minėtojoje metodikoje buvo išdėstytos šios principinės nuostatos:

1. Subjektai, turintys teisę įsigyti nuomojamus žemės sklypus, ir tokiems sklypams taikomi apribojimai;
2. Dokumentai, kuriuos privalo pateikti asmuo, norintis įsigyti nuomojamą ar išsinuomoti naudojamą žemės sklypą;
3. Žemės pirkimo–pardavimo ir nuomos sutarčių projektų reikalavimai;
4. Nuomojamos žemės pardavimo ar naujai išnuomojamos žemės kainos nustatymo principai;
5. Žemės ūkio paskirčiai naudojami valstybinės žemės sklypai ir galimi jų nuomos terminai;
6. Tipiniai žemės pirkimo ir nuomos sutarčių projektai, mokėjimo dokumentų formos ir kiti klausimai.

Išvardytieji ir kiti procedūriniai klausimai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimu⁵².

Siekdama ištaisyti Nekilnojamojo turto registro įstatymo išryškėjusius trūkumus, Vyriausybės darbo grupė (vadovas – V. Janonis) pateikė šio įstatymo pataisų projektą, jame pasiūlė:

1. Registro tvarkymą pavesti specialiai tam įsteigta valstybės įmonei;
2. Prašymų dėl nekilnojamojo turto registravimo ar duomenų pakeitimo tvarką;
3. Papildyti nekilnojamojo turto registro duomenų turinį;
4. Registro tvarkytojui sukurti specialų fondą žalai dėl šio tvarkytojo kaltės atlyginti.

Šiame punkte išvardytieji klausimai buvo įteisinti Seimo priimtame įstatyme⁵³. Vyriausybės nutarimu registro tvarkytoju buvo

⁵² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 9 d. nutarimas „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ Nr. 260.

⁵³ Lietuvos Respublikos 1997 m. spalio 16 d. Nekilnojamojo turto registro įstatymo 2, 3, 4, 14, 17, 22, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 35, 37, 40, 43, 46 str. pakeitimo ir papildymo bei 32 str. pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. VIII-453.

paskirta Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmone⁵⁴.

Siekdama įgyvendinti Žemės gelmių įstatymo nuostatas, Vyriausybė patvirtino Žemės gelmių registro nuostatus⁵⁵ ir įsteigė tokią registrą. Šiame Vyriausybės nutarime, be kitų nuostatų, buvo:

1. Konstatuota, kad registras yra valstybinės geologinės informacijos sistemos sudėtinė dalis, jis sudarytas iš žemės gelmių, gręžinių ir žemės gelmių tyrimų bei ištirtumo registru;
2. Nustatytas kiekvieno registro objektas;
3. Nustatyta, kad Lietuvos geologijos tarnyba yra vadovaujanti šio registro tvarkymo įstaiga;
4. Reglamentuoti registruotini duomenys ir objektų registravimo tvarka;
5. Apibrėžta registro duomenų naudojimo tvarka.

Teigiamų 1996–2000 m. valdžiusios Vyriausybės ir kitų valstybinių institucijų parengtų teisės aktų ir svarbiausių įgyvendintų veiksmų grupei nagrinėjama tema priskirtume:

1. Nekilnojamojo turto objektų kadastro tvarkymo principų įgyvendinimą, šio kadastro teisinio statuso nustatymą ir kitų su juo susijusių klausimų išsprendimą;
2. Pagrindinių vandens išteklių savininkų teisių ir pareigų nustatymą;
3. Specialiosios valstybės įmonės – nekilnojamojo turto registro tvarkytojo – įsteigimą ir jos funkcijų nustatymą, taip pat kitų priemonių, užtikrinančių šios funkcijos komercializavimą ir įgyvendinimą, patvirtinimą. Ilgainiui registro tvarkytojas – Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonė, kuri vėliau buvo pervardyta VĮ Registrų centru, pradėjo labai efektyviai veikti – jos funkcijų atlikimo kokybė, paslaugos kaina ir sparta jau keletą metų Pasaulio banko

⁵⁴ 1997 m. liepos 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 742 „Dėl Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonės įsteigimo“.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 7 d. nutarimas „Dėl Žemės gelmių registro nuostatų patvirtinimo“ Nr. 740.

klasifikacijoje pripažįstama kaip viena iš geriausių – 2013 m. Lietuva buvo penktoje pozicijoje⁵⁶.

Neišspręstų ar netinkamai išspręstų nurodytojo laikotarpio problemų grupei priskirtume Vandens įstatymo ir paskesnio Vyriausybės nutarimo, įgyvendinančio minėtąjį įstatymą, trūkumą – faktinį draudimą prie daugelio Lietuvos upių statyti hidroelektrines ir taip kurti aplinkos beveik neteršiančią alternatyviąją energetiką.

Po 2000 m. Seimo rinkimų į valdžią atėjusios vyriausybės vienu iš pirmųjų klausimų sprendė valstybinių miškų ūkio efektyvesnio ir racialesnio tvarkymo būdus. Kadangi Seime jau buvo įregistruota nauja Miškų įstatymo projekto redakcija, kurią parengė ankstesnės Vyriausybės suformuota darbo grupė (vadovas – D. Lygis), naujajai Seimo daugumai teko tik išnagrinėti parengtąjį įstatymo projektą ir pateikti savo pastabas bei pasiūlymus. Naujojo Miškų įstatymo projekto autoriai siekė įteisinti šias svarbiausias nuostatas:

1. Pakeisti miškų urėdijos, kaip valstybės institucijos, teisinį statusą į valstybės įmonės statusą, taip praktiškai didžiąją dalį prekybinių funkcijų atliekančiai struktūrai leisti funkcionuoti valstybės įmonės veiklos principais;
2. Atskirti nuo urėdijų valstybinę miškų būklės, naudojimo, atkūrimo ir apsaugos kontrolės funkciją ir pavesti šią funkciją įgyvendinti valstybės institucijai;
3. Nustatyti privalomus mokėjimus į specialųjį fondą urėdijoms už jų gautas pajamas, t. y. už medienos ir miško pardavimą;
4. Reglamentuoti miško ūkio reikmių programai finansuoti reikalingų lėšų naudojimo tvarką;
5. Atsisakyti nuostatos (su visais teisiniais padariniais), kad Lietuvoje dominuoja valstybinė miškų nuosavybė ir tuo remiantis pakeisti nuostatas dėl privačių miško valdų skaidymo tvarkos;
6. Nustatyti bendrąsias miškų ūkio politikos ir valstybės institucijų, įgyvendinančių šią politiką, funkcijas, taip pat ir miško tvarkos projektų bei miškų apsaugos priemonių įgyvendinimo principus.

⁵⁶ <<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2013>>.

Aukščiau nurodytieji ir kiti procedūriniai klausimai su atskirais Seimo narių papildymais buvo įteisinti įstatyme⁵⁷.

Siekdami suderinti Žemės gelmių įstatymo nuostatas su įsigaliojusiu naujuoju CK ir įgyvendinti ES direktyvų nuostatas bei įteisinti kitas ūkinėje veikloje iškilusias realijas, Aplinkos ministerijos specialistai (vadovas – A. Vasiliauskas) parengė Žemės gelmių įstatymo projektą, jame pasiūlė įgyvendinti šias principines nuostatas:

1. Nustatyti, kad leidimas žvalgyti, tirti ir išgauti angliavandenilius nustatyta tvarka gali būti suteiktas juridiniams ir fiziniams asmenims bei asmenų grupėms, veikiančioms pagal jungtinės veiklos sutartis;
2. Reglamentuoti leidimų atlikti žemės gelmių išteklių ir ertmių tyrimų tvarką;
3. Duomenų apie žemės gelmes naudojimo tvarką ir valstybės institucijų funkcijas, įgyvendinant minėtąsias leidimų išdavimo ir duomenų naudojimo funkcijas.

Išvardytosios ir kitos procedūrinės žemės gelmių įstatymo projekto nuostatos buvo įteisintos Žemės gelmių įstatymo pakeitimais⁵⁸.

Siekdama nustatyti bendrą kadastro ir registro darbų atlikimo tvarką, reglamentuoti nekilnojamojo turto kadastro žemėlapių rengimo principus, taip pat efektyviau rinkti ir kaupti kadastro duomenis bei teikti juos vartotojams, darbo grupė (vadovė – D. Miniataitė) parengė Kadastro įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, jame pasiūlė:

1. Tiksliau nustatyti nekilnojamųjų daiktų, registruojamų Nekilnojamojo turto registre, kadastro duomenis, tokių duomenų įrašymą į minėtąjį kadastrą, šio kadastro statusą, steigimą, tvarkymą, reorganizavimą ir likvidavimą;
2. Įteisinti įpareigojimą valstybės institucijoms, pripažinusioms tinkamu naudoti naujai pastatytą pastatą ar statinį, apie tai informuoti Nekilnojamojo turto kadastro tvarkytoją;

⁵⁷ Lietuvos Respublikos 2001 m. balandžio 10 d. Miškų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-240.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos 2004 m. lapkričio 2 d. Žemės gelmių įstatymo 1, 2, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 18, 23, 25, 26 ir 27 str. pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. IX-2516.

3. Įpareigoti instituciją, priėmusią sprendimą dėl nekilnojamojo daikto paskelbimo saugomu arba gamtos ar kultūros vertybės paskelbimo kultūros paminklu, informaciją apie tokį objektą perduoti Nekilnojamojo turto kadastro tvarkytojui;
4. Nustatyti minėtojo kadastro duomenis tvarkančių asmenų teises, pareigas ir atsakomybę.

Išvardytos svarbiausios nuostatos kartu su Seimo Kaimo reikalų komiteto narių ir Teisės departamento pastabomis ir pasiūlymais buvo perkeltos į naująją Kadastro įstatymo redakciją, kurią Seimas priėmė 2003 metais⁵⁹.

Norėdami suderinti vandens apsaugos ir jo valdymo nuostatas su ES teisės aktų reikalavimais ir pakeisti bei patobulinti tikrosios padėties nebeatitinkančias galiojuusias Vandens įstatymo normas, Aplinkos ministerijos specialistai (vadovas – M. Bilkis) parengė šio įstatymo pataisų ir papildymų projektą, jame pasiūlė:

1. Nustatyti, kad gamtoje esantis vanduo yra bendra, tarpusavyje glaudžiai susijusi sistema, kurios kiekvienas elementas daro įtaką visai sistemai;
2. Sukurti integruotą vandens valdymo sistemą, kuri, atsižvelgdama į visos vandens ekosistemos būklę, kompleksiškai koordinuotų ir reguliuotų vandens naudojimą ir apsaugą;
3. Nustatyti, kad mažiausias teritorinis vandens valdymo vienetą gali būti vienos upės baseinas;
4. Atsisakyti galiojusios praktikos reglamentuoti kiekvieną vandens vartotoją atskirai, pvz., išduodant leidimus nuotekoms išleisti ir panašiai;
5. Vertinti vandens būklę pagal biologinius rodiklius (cheminę sudėtį, kiekį, hidrologines sąlygas, biologinę įvairovę ir pan.);
6. Apibrėžti, kad visos vandens paslaugos ir jo apsaugos priemonės turi būti atsiperkančios (vandens naudotojai ir teršėjai turi padengti visas susijusias išlaidas) ir taip įgyvendinti principą „teršėjas moka“.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos 2003 m. gegužės 27 d. Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1582.

Išvardytosios ir kitos procedūrinės nuostatos buvo įteisintos Seimo priimtoje naujojo Vandens įstatymo redakcijoje⁶⁰.

Prie teigiamų 2000–2004 m. valdžiusios Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų priskirtume:

1. Viena vertus, miškų urėdijų prekybinio statuso – valstybės įmonių – įteisinimą, kita vertus, nekomercinių miško atkūrimo, apsaugos ir kontrolės funkcijų perdavimą valstybės institucijai;
2. Naujai pastatyto ir atiduodamo naudoti nekilnojamojo turto ir kultūros, taip pat paminklosaugos objektų registravimo Nekilnojamojo turto registre sistemos įdiegimą;
3. Bendrą vandens išteklių valdymo sistemą, kompleksiskai reglamentuojančią vandens naudojimą ir apsaugą.

Po 2004 m. Seimo rinkimų valdžioje išlikusi koalicija nagrinėjama klausimais iš esmės tęsė ankstesnę politiką. Žemės įstatymo tobulinimo klausimais minėtuojau laikotarpiu Seimo Audito komitetas parengė Žemės įstatymo pataisą (įstatymo projekto autorius – A. Skardžius), kuria buvo siekiama šio įstatymo nuostatas suderinti su CK, be to, pašalinti dviprasmišką įstatymo normų aiškinimą dėl savivaldybių teisių disponuoti joms nuosavybės teise priklausančia žeme ir sudarinėti atitinkamus sandorius. Pasiūlytosios Žemės įstatymo projekto nuostatos buvo įteisintos įstatyme⁶¹.

Miškų įstatymo pataisų projekto rengėjas Seimo narys J. Jaruševičius siekė tiksliau reglamentuoti miško atkūrimo ir įveisimo procesą, be to, nustatyti, kada miškas yra laikomas atkurtu, užtikrinti jo priežiūrą ir apsaugą, taip pat reglamentuoti reikalavimus sėkloms ir sodmenims, kuriais atkuriamas ir įveisiamas miškas. Šiame pataisų projekte taip pat buvo siūloma uždrausti plynus miško kirtimus nacionalinių parkų teritorijoms priklausančiuose III ir IV miškų grupių miškuose. Šiems pasiūlymams Seimas pritarė⁶².

⁶⁰ Lietuvos Respublikos 2003 m. kovo 25 d. Vandens įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1388.

⁶¹ Lietuvos Respublikos 2005 m. liepos 5 d. Žemės įstatymo 14, 19 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-326.

⁶² Lietuvos Respublikos 2007 m. birželio 26 d. Miškų įstatymo 13, 15 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-1208.

Siekdama tinkamiau reglamentuoti žemės gelmių registro veiklą, Vyriausybė pakeitė šio registro nuostatus, juose nustatė šiuos papildomus reikalavimus:

1. Registrą tvarkančiai įstaigai, konkretizuodama jos funkcijas ir atsakomybę;
2. Dėl registruoti teikiamų duomenų ir dokumentų tvarkymo ypatumų;
3. Dėl sąveikos su kitais Lietuvos registrais ir duomenų perdavimo užsienio valstybėms tvarkos, taip pat dokumentų saugos reikalavimus ir kita.

Visos šios ir kitos procedūrinės nuostatos buvo reglamentuotos Vyriausybės nutarimu⁶³.

Tobulindami naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai taikomus reikalavimus, Žemės ūkio ministerijos specialistai naujai pasiūlė:

1. Konstatuoti, kad prioritetas turėtų būti teikiamas ne tokių sklypų nuomai, o pardavimui;
2. Nustatyti, kad pirkėjas, įsigijęs žemės sklypą išsimokėtinai, gali jį perleisti kitam asmeniui, jei naujasis sklypo savininkas sutinka perimti buvusio sklypo savininko prievolės valstybei;
3. Reglamentuoti, kad iš 50 proc. lėšų, gautų už žemės sklypų pardavimą ir nuomą, 10 proc. tenka apskričių administracijų žiniai;
4. Patikslinti žemės sklypų, esančių prie įsigyjamų pastatų ir statinių, ribų nustatymo ir tokių sklypų įsigijimo tvarką;
5. Detaliau reglamentuoti valstybės ir savivaldybės pareigūnų veiksmus, forminant žemės pardavimo ar nuomos dokumentus;
6. Nustatyti žemės sklypų, užstatytų laikiniais statiniais (parodų eksponatais, gatvės prekybos kioskais ir pan.) nuomos ir tokių statinių remonto bei likvidavimo tvarką;
7. Valstybės ir savivaldybės institucijų teises nustatytais atvejais ir terminais koreguoti žemės sklypo vertę ir nuomos kainą.

⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 11 d. nutarimas „Dėl Žemės gelmių registro nuostatų patvirtinimo pakeitimo“ Nr. 448.

Išvardytosios ir kitos procedūrinės nuostatos buvo reglamentuotos Vyriausybės nutarimu⁶⁴. Vėlesniuose šio nutarimo pakeitimuose ir papildymuose Vyriausybė pakoregavo nuolaidų taikymo ir palūkanų už įsiskolinimus mokėjimo tvarką⁶⁵.

Vertindami 2004–2008 m. vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmus šiame skyriuje nagrinėtais klausimais, teigiamų sprendimų grupei priskirtume valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai tvarkos patobulinimą, ypač skatinant žemės pardavimą, tai, kaip parodė tolesnė praktika, paskatino ir papildomas įplaukas.

Neigiamų 2004–2008 m. valdžiusios Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei nagrinėjama tema priskirtume Valsstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai tvarkos suteikiamą galimybę daugeliu atvejų žemę nuomotis ne aukciono tvarka.

Po 2008 m. rinkimų į valdžią atėjusi Žemės ūkio ministerijos vadovybės suformuota darbo grupė (vadovas – K. Maksvytis) pasiūlė pakeisti kai kurias Žemės įstatymo nuostatas:

1. Panaikinti teisinius neatitikimus dėl valstybinės žemės mainų į savivaldybėms ar privatiems asmenims priklausančią žemę ar kitą nekilnojamąjį daiktą;
2. Įvertinti Notarų rūmų siūlymą pateikti konsolidacijos sutarties apibrėžimą, reglamentuoti tokios sutarties sudarymo ypatumus;
3. Reglamentuoti padėtį, kai perleidžiamas statinys ar įrenginys, esantys šiam statiniui ar įrenginiui eksploatuoti suformuotame valstybinės žemės sklype, ir už šį valstybinės žemės sklypą yra sumokėta teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau valstybinės žemės pirkimo–pardavimo sutartis nebuvo sudaryta;

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ pakeitimo“ Nr. 1442.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ pakeitimo“ Nr. 1003.

4. Nustatyti galimybę įregistruoti žemės sklypui taikytinas specialiąsias žemės naudojimo sąlygas, jei jos nebuvo įrašytos į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą formuojant šį žemės sklypą;
5. Detalizuoti Žemės informacinės sistemos paskirtį ir jos tikslus.

Išvardytosios ir procedūrinės nuostatos buvo įteisintos Žemės įstatyme⁶⁶.

Įgyvendindama Vyriausybės programą, Žemės ūkio ministerija suformavo tarpžinybinę darbo grupę (vadovas – K. Maksvytis), kuri, atlikdama naikinamų apskričių (institucijos, kuri daugeliu atvejų vykdė dalį Vyriausybės funkcijų) perėmimą, pasiūlė:

1. Numatyti Vyriausybės įsteigiamai valstybės įmonei Valstybės žemės fondui prekybiniais principais pagrįstų funkcijų įgyvendinimo, reguliuojant žemės santykius, perdavimą. Be to, pasiūlyta nustatyti naują valstybinės žemės patikėjimo teisės subjektų (patikėtinių) sąrašą ir konkrečiai reglamentuoti jų funkcijas dėl valstybei nuosavybės teise priklausančios žemės. Šiuo aspektu Žemės ūkio ministerija, Vyriausybė ir Seimas pritarė S. Vaitkevičiaus pasiūlymams, kurie yra fiksuoti šio įstatymo projekto aiškinamajame rašte;
2. Supaprastinti ir pagreitinti žemės sklypo pagrindinės žemės naudojimo paskirties, žemės naudojimo būdo ir pobūdžio keitimo procedūras;
3. Patikslinti Žemės įstatyme vartojamas sąvokas pagal Valstybinės lietuvių kalbos komisijos aprobuotus ir Lietuvos Respublikos terminų banke paskelbtus terminus.

Išvardytiems pakeitimams buvo pritarta priimant įstatymą⁶⁷. Pažymėtina, kad kartu su šiuo įstatymu buvo priimtos dar 6 įstatymų

⁶⁶ Lietuvos Respublikos 2010 m. sausio 19 d. Žemės įstatymo 7, 9, 14, 19, 22, 23, 30, 34, 46, 49, 50, 51, 52 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-660.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos 2010 m. birželio 18 d. Žemės įstatymo 2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 str. pakeitimo ir papildymo, taip pat įstatymo papildymo 4¹ str. įstatymas Nr. XI-912.

pataisos, daugeliu atvejų pakeičiant atsakingų valstybės institucijų pavadinimus ir jų vykdomas funkcijas.

Kadangi pagal galiojusius teisės aktus, reglamentuojančius žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūras, t. y. CK ir Žemės įstatymą, nebuvo galimybių prognozuoti, kada faktiškai būtų įgyvendinti tokie ypatingos valstybinės svarbos projektai, kaip geležinkelio linijos *Rail Baltica*, Lietuvos ir Lenkijos elektros energijos jungties *Lit Pol Link* tiesimas, viešųjų logistikos centrų įrengimas, valstybinės reikšmės automobilių kelių ir aplinkkelių statyba; taip pat kitų, ypač svarbių Lietuvai, o atskirais atvejais ir kitoms ES šalims, statyba, Vyriausybė sudarė darbo grupę (vadovas – A. Basiulis), kuriai buvo pavesta šią problemą išspręsti. Išsiskyrus darbo grupės ir Teisingumo ministerijos pozicijai, Vyriausybės pateiktą įstatymo projektą tobulino Seimo nariai Č. V. Stankevičius ir S. Šedbaras. Šiuo projektu buvo siekiama nustatyti:

1. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūras taikyti įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ir krašto apsaugos srityse, dėl kurių įgyvendinimo įstatymo projekte nustatyta tvarka yra priimtas Seimo ar Vyriausybės sprendimas;
2. Vienintelį atlyginimo už paimamą žemės sklypą būdą – pinigais;
3. Patobulintą paimamo turto vertinimo tvarką. Įstatymo projekte, be kita ko, buvo numatyta, kad žemės savininkui ar naudotojui atlyginami nuostoliai, susidarę dėl paimamuose visuomenės poreikiams žemės sklypuose vykdytos ūkinės–komercinės veiklos nutraukimo, išsikėlimo iš visuomenės poreikiams paimamo turto išlaidos, taip pat nustatomas įpareigojimas, apskaičiuojant visuomenės poreikiams paimamo žemės sklypo rinkos vertę, įtraukti ir ant jo esančių statinių bei įrenginių vertę;
4. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams projekto parengimo ir patvirtinimo tvarką, nustatyti aiškias institucijų pareigas vykdant šį procesą, taip pat veiksmų atlikimo terminus;
5. Pareigą projektą įgyvendinančiai institucijai kreiptis į Lietuvos vyriausiąją administracinę teisumą dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams akto patvirtinimo, jei asmuo per nustatytą

terminą šio akto nepasirašo. Minėtajam teismui nustatyta pareiga fiksuoti terminą savininkui ar kitam naudotojui išsakyti savo motyvus. Įstatymo projekte buvo numatyta, kad teismas ne vėliau kaip per septynias dienas nuo atsiliepimo gavimo priima nutartį leisti žemę naudoti visuomenės poreikiams anksčiau, nei byla yra išnagrinėjama iš esmės, jeigu buvo atlikti visi Įstatymo projekte numatyti institucijų veiksmai ir priimti administraciniai sprendimai. Priėmęs nutartį dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams, teismas, esant reikalui, toliau nagrinėja ginčą iš esmės, nustatydamas atlyginimo už visuomenės poreikiams paimamą turtą dydį;

6. Prevencijos priemonės, skirtas galimiems žemės savininkų ar kitų naudotojų piktnaudžiavimo atvejams suvaldyti, pvz., fiziniam trukdymui institucijoms įgyvendinti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūras, prievolę išsikelti iš visuomenės poreikiams paimamo turto teismo nutartyje nurodytais terminais ir kita;
7. Žemės savininkų ir kitų naudotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, kuri būtų įgyvendinama žemės savininkus ir kitus naudotojus nuolat informuojant apie vykdomų procedūrų tvarką, užtikrinant jiems teisę dalyvauti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procese ir panašiai.

Išvardytosios projekto ir procedūrinės nuostatos buvo įteisintos Žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, įstatyme⁶⁸. Kartu su nurodytuoju įstatymu buvo priimtos ir CK pataisos, patikslinančios momentą, nuo kada valstybės nuosavybėn pereina visuomenės poreikiams paimamas nekilnojamasis ar kilnojamasis daiktas, ir teismo pareigą spręsti dėl tokių daiktų įvertinimo bei jų paėmimo visuomenės poreikiams teisėtumo⁶⁹. Pažymėtina, kad, praėjus metams po šio įstatymo įsigaliojimo, jis Seimo narių Č. V. Stankevičiaus ir S. Šedbaro teikimu buvo papildytas, nustatant bylų dėl viešojo intereso, susijusių su žemės paėmimu

⁶⁸ Lietuvos Respublikos 2011 m. balandžio 12 d. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, įstatymas Nr. XI-1307.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos 2011 m. balandžio 12 d. Civilinio kodekso 4.100 str. pakeitimo įstatymas Nr. XI-1312.

visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, iškelimo, nagrinėjimo tvarkos ir terminų ypatumus⁷⁰.

Kadangi Vyriausybės parengtas Miškų įstatymo 5 ir 11 str. pakeitimo įstatymo projektas po pateikimo buvo grąžintas iniciatoriams tobulinti, Seimo narių Č. V. Stankevičiaus ir K. Masiulio iniciatyva buvo pateiktas naujas Miškų įstatymo 5 ir 11 str. pakeitimo įstatymo projektas, kuris parengtas minėtojo Vyriausybės Miškų įstatymo projekto pagrindu ir patobulintas pagal Seimo Teisės departamento pastabas. Šio įstatymo projekto autoriai pasiūlė:

1. Patikslinti subjektų, kuriems gali būti išduoti leidimai kirsti mišką, grupę;
2. Išplėsti miško naudotojų sąvokos apimtį, nurodant, kad į ją patenka ir servituto turėtojai, įgyvendinantys servituto suteikiamas teises pagal teritorijų planavimo dokumentų sprendinius;
3. Nustatyti, kad papildoma išimtis dėl žemės pavertimo kitomis naudmenomis taikoma ypatingos valstybinės svarbos projektams, ir numatyti, kad atskirais atvejais miško keitimas kitomis naudmenomis yra galimas ir pagal ypatingos valstybinės svarbos specialiųjų planų sprendinius;
4. Reglamentuoti, kad privačios miško žemės naudotojai, įskaitant servituto turėtojus, organizuojantys privačios miško žemės pavertimą kitomis naudmenomis, privalo į valstybės biudžetą sumokėti įstatymu nurodytą piniginę kompensaciją.

Nurodytosios ir kitos procedūrinės Miškų įstatymo projekto nuostatos buvo įteisintos įstatymu⁷¹.

Kadangi valstybei nuosavybės teise priklausančios žemės įgijimą lengvatinėmis sąlygomis ES teisės aktai traktavo kaip valstybės paramą, reikėjo užtikrinti, kad paramos gavėjams nebūtų sudarytos sąlygos pelnytis iš teikiamų lengvatų, taip pat būtų išvengta spekuliacijos žeme ir tokiu būdu įgyta žemės ūkio paskirties žemė būtų naudojama

⁷⁰ Lietuvos Respublikos 2012 m. gegužės 22 d. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, įstatymo 4 str. pakeitimo ir 6 str. papildymo įstatymo, įstatymas Nr. XI-2030.

⁷¹ Lietuvos Respublikos 2012 m. lapkričio 6 d. Miškų įstatymo 5 ir 11 str. pakeitimo įstatymas Nr. XI-2362.

pagal paskirtį, neatsižvelgiant į tai, kad, pvz., konkretus lengvatine tvarka įgytas žemės sklypas buvo perduotas tretiesiems asmenims. Kadangi praktikoje pasitaikė tokių pažeidimų, Žemės ūkio ministerijos suformuota darbo grupė (vadovas – K. Maksvytis) pateikė Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo 3, 5 str. pakeitimo projektą, kuriame nurodytieji ir kiti procedūriniai ankstesni įstatymo trūkumai būtų likviduoti. Seimui priėmus minėtąjį įstatymą⁷², nurodytieji projekto pasiūlymai buvo įteisinti.

Kaimo vietovėse išlikusio nekilnojamojo turto gražinimo procesui einant į pabaigą, iškilo būtinybė reglamentuoti valstybinės miškų ūkio paskirties žemės sklypų pardavimą. Šią metodinę ir teisinę problemą pasisiūlė išspręsti Aplinkos ministerijos specialistai, jie pateikė Vyriausybei patvirtinti tokių sklypų pardavimo taisykles⁷³, kuriose buvo reglamentuotos tokios pačios VTF vykdomos žemės sklypų pardavimo procedūros. Kaip specifinę šios metodikos ypatybę galima būtų išskirti joje nustatytą žemės sklypo pardavimo uždaro aukciono būdu teisę, jei toks žemės sklypas įsiterpęs tarp privačių žemės sklypų ir jo dydis neviršija 1 ha ploto.

Vertinant 2008–2012 m. Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmus, teigiamų sprendimų grupei priskirtume:

1. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, metodinių ir teisinių nuostatų sukūrimą energetikos ir transporto infrastruktūros, taip pat krašto apsaugos srityse;
2. Valstybės įmonės Valstybės žemės fondo įsteigimą, kuris lėmė efektyvesnę valstybinės žemės valdymą, naudojimą ir disponavimą;
3. Žemės sklypo pagrindinės žemės naudojimo paskirties, žemės naudojimo būdo ir pobūdžio keitimo procedūrų supaprastinimą.

⁷² Lietuvos Respublikos 2010 m. gruodžio 22 d. Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo 3, 5 str. pakeitimo įstatymas Nr. XI-1247.

⁷³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. lapkričio 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės miškų ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo“ Nr. 1348.

1.3.

**Valstybinio turto perdavimas savivaldybėms
ir kitiems subjektams**

Nors 1990 m. savo nutarimu⁷⁴ Atkuriamasis Seimas konstatavo, kad iki Nepriklausomybės atkūrimo veikusios profesinės sąjungos buvo valstybinės, o ne visuomeninės, organizacijos ir jų vardu sukauptas turtas negali būti kurios nors vienos žmonių grupės ar susivienijimo nuosavybė, tačiau 1992 m. išrinktas Seimas įstatymu⁷⁵ dalį ankstesnių profsąjungų valdyto turto perdavė sporto organizacijai „Žalgiris“. Šį savo sprendimą papildydamas vėlesniu įstatymu, Seimas daugelį objektų pripažino valstybės nuosavybe ir perdavė juos Vyriausybei, o penkiolika stambių objektų – profsąjungų nuosavybėn, ir šiuo turtu per specialų fondą įsipareigojo paremti veikiančias ir besikuriančias profsąjungas⁷⁶. Tokio gausaus objektų sąrašo pripažinimas profsąjungų nuosavybe ir dalies turto perdavimas veikiančioms profsąjungoms to meto sąlygomis pirmiausia reiškė paramą buvusiai profsąjungų nomenklatūrai, kita vertus, nereiškė, kad tokio turto valdymas ir naudojimas taps efektyvus.

Siekdama stiprinti savivaldą ir sudaryti savivaldybėms sąlygas geriau įgyvendinti įstatymais pavestas funkcijas, Vyriausybės iš Ekonomikos ministerijos specialistų ir savivaldybių atstovų suformuota darbo grupė parengė įstatymo projektą, juo pasiūlė reglamentuoti:

1. Ūkio sritis ir objektus, kurie turėtų būti perduoti savivaldybių nuosavybėn;
2. Principus ir dokumentus, kuriais turėtų būti įteisinami perduodami objektai.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 1990 m. liepos 30 d. nutarimas „Dėl paramos besisteigiančioms profsąjungoms ir buvusių valstybinių profsąjungų organizacijų turto“ Nr. I-437.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos 1993 m. gegužės 25 d. įstatymas „Dėl buvusių Lietuvos TSR valstybinių profesinių sąjungų turto“ Nr. I-160.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos 1995 m. birželio 8 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos sanatorinių–kurortinių įstaigų ir poilsio namų, valdytų buvusių Lietuvos TSR valstybinių profesinių sąjungų, nuosavybės nustatymo“ Nr. I-934.

Parengtąjį įstatymo projektą kartu su procedūriniais klausimais Seimas įteisino priimtame įstatyme „Dėl dalies valstybės turto priskyrimo ir perdavimo savivaldybių nuosavybėn“⁷⁷. Pripažįstant paties tokio sprendimo aktualumą ir svarbą, tenka konstatuoti, kad didžioji dauguma savivaldybėms perduotų objektų neturėjo nieko bendro su viešųjų savivaldybėms priskirtų funkcijų atlikimu, o buvo visiškai komercinės paskirties. Būtent komercinės paskirties objektų perdavimas savivaldybėms sudarė joms visas galimas prielaidas užsiimti verslu su visais dėl to kylančiais neigiamais padariniais, kurie, beje, pasireiškė ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos šalyse, kuriose valstybinės valdžios organai priėmė tokius sprendimus. Tokių komercinių objektų grupei priskirtume minėtajame įstatyme nurodytas buitines paslaugas teikiančias įmones (chemines drabužių valyklas, skalbyklas, pirtis, kirpyklas ir kt.), taip pat mažmeninės prekybos įmones (maisto prekių, vaisių ir daržovių parduotuves, kitas mažmeninės prekybos įmones) ir daugelį kitų objektų. Įgyvendindama šį įstatymą Vyriausybė priėmė nutarimą⁷⁸, juo nustatė šiuos veiksmus:

1. Patvirtino asmenis, įgaliotus perduoti savivaldybėms valstybės nuosavybės teise priklausiusį turtą;
2. Nustatė turtą, kuris neperduodamas savivaldybių nuosavybėn;
3. Reglamentavo savivaldybių pareigas perimant joms perduodamą turtą;
4. Nustatė turto perdavimo tvarką ir perdavimo procedūras, taip pat apskaitos dokumentus.

Dar vienu iš valstybės institucijų tiesioginio vadovavimo komerciniams įmonių veiklos procesams pavyzdžiu galima laikyti Žemės ūkio ministerijos teikimu priimtą Vyriausybės sprendimą dėl dešimties įmonių akcijų, kurias valdė Žemės ūkio ministerija, perdavimo valdyti apskritims⁷⁹. Jei specifinės veiklos, pvz., sėklininkystės, gyvulių

⁷⁷ Lietuvos Respublikos 1994 m. gruodžio 20 d. įstatymas „Dėl dalies valstybės turto priskyrimo ir perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. I-713.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugsėjo 20 d. nutarimas „Dėl dalies valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn tvarkos“ Nr. 1251.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl kai kurių įmonių valstybei priklausančių akcijų perdavimo apskričių valdytojams“ Nr. 1505.

veislininkystės įmonių, kurių perdavimą apskritims pereinamuoju į rinkos santykius laikotarpiu bent iš dalies dar buvo galima pateisinti, tai statybos, žemės ūkio paslaugų, maisto prekybos ir analogiškų įmonių išlaikymas valstybės „globoje“ ir įtaka tokių įmonių veiklai administraciniais metodais, vadovaujantis ekonomine ir teisine logika, nėra pateisinama. Vyriausybės, ypač Žemės ūkio ministerijos vadovų, siekį kuo labiau kontroliuoti net ir privatizuotas AB ir UAB, užsiimančias pačia įvairiausia veikla, neretai labai menkai susijusias ar net turinčias tik netiesioginį ryšį su žemės ūkiu, patvirtina ir tokių privačių bendrovių veiklos koordinavimo priskyrimas apskričių valdytojams⁸⁰.

Vykstant ūkio reformai, tiek valstybės įmonėse, tiek ir valstybės bei savivaldos institucijose kaupėsi nenaudojamo ilgalaikio materialiojo turto, kurio naudojimas ar apsauga dėl tokio turto netinkamumo tapo akivaizdžiai nuostolingi. Norėdama išspręsti šią problemą, Vyriausybė pateikė Seimui Ekonomikos ministerijos specialistų parengtą Ilgalaikio materialiojo turto nurašymo įstatymo projektą. Šiuo projektu minėtieji specialistai nustatė tokio nenaudojamo turto sąvoką ir maksimalią likutinę vertę, kuriai esant galimas tokio turto nurašymas – 50 tūkst. litų, taip pat sprendimo nurašyti turtą procedūrą ir lėšų už realizuotą nurašytą nenaudojamą turtą panaudojimo kryptį. Šį įstatymo projektą kartu su procedūrinėmis normomis Seimas priėmė 1995 m. lapkričio 30 d.⁸¹

Neginčydami nenaudojamo ilgalaikio materialiojo turto nurašymo teisinės procedūros būtinumo, turime paminėti keletą šio įstatymo trūkumų:

1. Jame nebuvo reglamentuota nenaudojamo turto trukmė;
2. Nors jau galiojo Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas, nebuvo mėginama ieškoti investuotojo tokiam turtui privatizuoti;
3. Nuoroda, kad gautos už tokio turto realizavimą lėšos privalo būti naudojamos investicijoms, iš esmės mažai ką nustatė, nes

⁸⁰ Ten pat.

⁸¹ Lietuvos Respublikos 1995 m. lapkričio 30 d. įstatymas „Dėl valstybės valdžios bei valdymo institucijų, savivaldos institucijų, valstybės ir savivaldybių įmonių, įstaigų ir organizacijų nenaudojamo ilgalaikio materialiojo turto nurašymo“ Nr. I-1103.

investicijų asignavimų programas tvirtindavo Vyriausybė, ir jos turėjo atsispindėti valstybės biudžete.

Toliau vykdydami valstybės ir savivaldybių turinių santykių reglamentavimo procesą, Finansų ministerijos specialistai kartu su Seimo nariais parengė Biudžetinių įstaigų įstatymo projektą, juo reglamentavo tokias biudžetinės įstaigos veiklos nuostatas:

1. Biudžetinės įstaigos sąvoką, steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo principus;
2. Svarbiausius nuostatų elementus ir tokių nuostatų aprobavimo tvarką;
3. Valdymą ir finansavimą, įskaitant nebiudžetinių lėšų naudojimo principus;
4. Išlaidas, buhalterinę apskaitą ir atskaitomybę, taip pat materialinių vertybių nurašymą ir jų realizavimą;
5. Registravimo tvarką.

Visos nurodytosios nuostatos ir procedūriniai klausimai buvo priimti Seimo 1995 m. Biudžetinių įstaigų įstatyme⁸². Be to, paminėtina, kad tuo metu dar nebuvo priimtas specialusis valstybės ir savivaldybių turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo reglamentuojantis įstatymas, o tai neleido įstatymo projekto autoriams „įeiti“ į bendrą tokio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo sistemą, tai pat detalizuoti specifinių biudžetinių įstaigų turto tvarkymo procedūrų.

Teigiamų 1992–1996 m. valdžiusios Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume principinių procedūrų aprašymą ir valstybės turto perdavimą savivaldybėms jų viešosioms funkcijoms įgyvendinti.

Neigiamų 1992–1996 m. valdžiusios Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. Penkiolika objektų, kuriais faktiškai disponavo valstybė, nuosavybės perdavimą profsąjungoms;
2. Komercinės paskirties nekilnojamojo turto objektų ir įmonių perdavimą savivaldybėms;

⁸² Lietuvos Respublikos 1995 m. gruodžio 5 d. Biudžetinių įstaigų įstatymas Nr. I-1113.

3. Įpareigojimą apskritims koordinuoti privatizuotų AB ir UAB veiklą;
4. Daugybę neapibrėžtumų, įteisintų ilgalaikio nenaudojamo materialiojo turto teisinėse procedūrose, pvz., lėšų, gautų už tokį turtą, panaudojimas, taip pat investuotojų paieška tokiam turtui ir kita.

Siekdama tiksliau reglamentuoti savivaldybėms nuosavybės perduodamų objektų tvarką, 1996 m. suformuota G. Vagnoriaus vyriausybė tokios tvarkos projektą pavedė parengti darbo grupei (vadovė – I. Butrimienė). Šioje tvarkoje, kurią rengė Statybos ir urbanistikos ministerijos specialistai, buvo siekiama reglamentuoti:

1. Savivaldybių valdomo, bet jų nuosavybėn dar neperduoto, turto teisinį statusą;
2. Įvardyti savivaldybėms nuosavybės teise perduodamą turtą;
3. Patikslinti turto perdavimo tvarką ir sąlygas, taip pat ir kitus klausimus.

Išvardytieji valstybinio turto perdavimo savivaldybėms aspektai ir kiti procedūriniai klausimai buvo įteisinti 1997 m. priimtame Valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatyme⁸³.

Pripažįstant minėtųjų įstatymo nuostatų aktualumą, tenka konstatuoti jau anksčiau įvardytus savivaldybėms perduodamo turto politikos trūkumus. Tokių trūkumų sąrašė minėtinas komerciniams tikslams naudojamo turto perdavimas savivaldybėms, sudarant prielaidas savivaldos institucijoms ne tenkinti viešuosius savivaldos teritorijoje esančių gyventojų poreikius, o ginti tam tikrų verslo atstovų interesus. Racionaliausias būdas privatizuoti komercinės paskirties nekilnojamojo turto objektus – surengti viešąjį aukcioną. Norėdami pagrįsti nurodytuosius trūkumus, išvardysime įmonių akcijas, kurios valstybei nuosavybės teise iki jų perdavimo savivaldybėms priklausė:

1. Kino teatruose ir kitose kultūros paslaugas teikiančiose įmonėse;

⁸³ Lietuvos Respublikos 1997 m. gruodžio 2 d. Valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatymas Nr. VIII-546.

2. Buitines paslaugas teikiančiose įmonėse (buitinės technikos remonto, cheminio drabužių valymo, kirpyklose, skalbyklose, pirtyse);
3. Mažmeninės prekybos įmonėse (maisto prekių, vaisių ir daržovių parduotuvėse, prekybos vaistais ir medicinos prekėmis įmonėse, kitose mažmeninės prekybos įmonėse), jei šios įmonės buvo privatizuotos pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą ir po šio privatizavimo valstybei nuosavybės teise priklausanti įmonės įstatinio kapitalo dalis buvo mažesnė nei 1/3, taip pat ir kai kuriose kitose AB ar/ir UAB.

Įgyvendindama Valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatymą, Vyriausybė priėmė nutarimą⁸⁴, kuriame, be jau įprastų tokio pobūdžio nutarimuose procedūrinių aspektų, naujai detalizavo šiuos klausimus ir reikalavo, kad, perduodant turtą (taip pat ir akcijas), būtų pateikiama:

1. Žemės sklypo, kuris nustatytąja tvarka priskirtas valstybės (savivaldybės) kontroliuojamos įmonės pastatams ir įrenginiams, nuomos ar panaudos sutarties kopija (jeigu tokios sutartys nesudarytos, – kiti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyti žemės sklypo suteikimo naudotis dokumentai);
2. Pažyma iš valstybės institucijos (Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinės socialinio draudimo fondo valdybos ir kitų), kontroliuojančiosios valstybės (savivaldybės) kontroliuojamų įmonių prievolių įvykdymą valstybei ar (ir) savivaldybei, apie visus tokios įmonės išskolinimus (įskaitant baudas ir delspinigius) valstybei ar savivaldybei;
3. Teisiškai įregistruoto turto aprašas ar inventorizavimo bylos arba jų kopijos;
4. Visų nuosavybės teisės dokumentų (įskaitant prekių ženklus, patentus, kitą intelektinę nuosavybę ir kt.), kuriais disponuoja valstybės (savivaldybės) kontroliuojamos įmonės administracija, kopijos;

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 13 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn tvarkos“ Nr. 870.

5. Galiojančių sandorių, taip pat ir rengiamų sandorių projektų kopijos;
6. Dokumentų apie kalendoriniais metais numatomas išmokas (įskaitant privalomuosius mokėjimus) kopijos;
7. Dokumentų apie gautas ir suteiktas paskolas kopijos;
8. Dokumentų, patvirtinančių valstybės (savivaldybės) kontroliuojamos įmonės teises naudotis licencijomis, leidimais, jeigu pagal šios įmonės veiklos pobūdį tokių leidimų ir licencijų reikia, kopijos;
9. Dokumentų apie valstybės (savivaldybės) kontroliuojamos įmonės sprendimus, keičiančius įstatinio kapitalo struktūrą, kopijos.

Įsigaliojus minėtajam Vyriausybės nutarimui, ne tik buvo atskleista daugiau informacijos apie valstybės valdomą turtą, bet ir padidėjo pareigūnų atsakomybė už efektyvesnę tokio turto valdymą, naudojimą ir disponavimą.

Teigiamų 1996–2000 m. Vyriausybių ir valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume dokumentų ir procedūrų, reikalingų valstybei nuosavybės teise priklausiusį turtą perduodant savivaldybėms, detalų aprašymą ir teisių valdyti, naudoti ir disponuoti perduotu turtu užtikrinimą.

Kaip neigiamų 1996–2000 m. Vyriausybių ir valstybės institucijų veiksmų grupę įvardytume ankstesnių Vyriausybių blogos praktikos panaudojimą perduodant savivaldybėms komercinės paskirties turtą.

Siekdama papildyti ir patobulinti nereikalingo arba netinkamo naudoti valstybės ir savivaldybių turto pardavimo viešajame prekių aukcione tvarką, po 2000 m. Seimo rinkimų pradėjusi dirbti Vyriausybė nustatė:

1. Tokiuose aukcionuose perduodamas tik netinkamas ar negalimas naudoti turtas, kurio statusas atitinka Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatytą sąvoką;
2. Apibrėžė institucijas ir įmones, turinčias teisę perduoti šiame punkte aptariamą turtą;

3. Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės ir savivaldybių turto pardavimo viešuosiuose prekių aukcionuose tvarką ir jai įgyvendinti reikalingas tipines dokumentų formas;
4. Siekdama paspartinti Lietuvos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą valstybei nuosavybės teise priklausančiomis AB ir UAB akcijomis ir pastatais, statiniais, jų dalimis perduodant juos nuosavybėn ir suteikiant nuomos ar nuosavybės teisę į žemės sklypo dalį, kurią tie pastatai ar statiniai užima, ir kuri būtina jiems naudoti pagal paskirtį, Vyriausybė 2002 m. Seimui pateikė Valstybinio turto fondo įstatymo pataisas, kuriomis šios funkcijos įgyvendinimą patikėjo VTF. Minėtąjį įstatymo pakeitimo projektą Seimas įteisino įstatymu⁸⁵.

Viena iš nieko bendra su savivaldos stiprinimu ar efektyvesniu turto panaudojimu neturinčių priemonių, kurių nagrinėjamoju laikotarpiu ėmėsi įgyvendinti tuometinė Vyriausybė, buvo valstybei nuosavybės teise priklausančių objektų, įtrauktų į privatizuojamųjų sąrašą, perdavimas pirmiausia toms savivaldybėms, kurioms vadovavo tos pačios valdančiosios daugumos partijos. Kaip ryškiausia to laikotarpio pavyzdį galima pateikti Vyriausybės nutarimą perduoti Birštono savivaldybei sanatorijos AB „Versmė“ VTF valdytas, valstybei nuosavybės teise priklausiusias akcijas⁸⁶, kurias ta pati savivaldybė jau po kelerių metų pati nesėkmingai mėgino privatizuoti.

Po 2004 m. Seimo rinkimų suformuota Vyriausybė iš esmės tęsė ankstesnės Seimo kadencijos daugumos vykdytą politiką perduodant valstybės turtą savivaldybėms. Per savo ketverių metų kadenciją tuometės vyriausybės kasmet priimdavo bent po keletą nutarimų, kuriais atskiroms savivaldybėms buvo perduodamas valstybės turtas, reikalingas jų tiesioginėms funkcijoms vykdyti, – paprastai kartu su tokiu

⁸⁵ Lietuvos Respublikos 2002 m. kovo 5 d. Valstybės turto fondo įstatymo 5 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-755.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 24 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės Birštono sanatorijos „Versmė“ valstybei priklausančių akcijų perdavimo“ Nr. 511.

turtu būdavo perduodamas ir komercinės paskirties turtas. Dėl tokios Vyriausybės nutarimų gausos net neturime galimybės visų jų įvardyti, tačiau pateiksime būdingą pavyzdį, kaip tam tikroms savivaldybėms buvo perduota ne viena dešimtis komercinės paskirties objektų, tokių kaip sandėliai, mechaninės ir remonto dirbtuvės, lentpjūvės ir t. t.⁸⁷ Priešingos praktikos – kai savivaldybių funkcijoms įgyvendinti reikalingo turto nebuvo skubama perduoti – būtų atvejis, kai iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ daugiau kaip šimtas butų savivaldybėms buvo perduota tik 2005 m. viduryje⁸⁸.

Apibendrinami 2000–2008 m. dirbusių vyriausybių ir valstybės institucijų politiką, šiame poskyryje nagrinėjamu klausimu teigiamų sprendimų grupei priskirtume Lietuvos piliečių teisių į jų išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo proceso paspartinimą kompensuojant valstybei nuosavybės teise priklausančiomis akcijomis.

Neigiamų sprendimų grupei priskirtume:

1. Blogos praktikos tęsimą perduodant savivaldybėms ne tik ilgalaikį materialųjį komercinės paskirties turtą, bet ir AB akcijas, kurias turėjo privatizuoti VTF, ir tokioms įmonėms pritraukti strateginių investuotojų;
2. Netinkamą atskirų valstybės kontroliuojamų įmonių veiklos analizę, tai leido tokioms įmonėms nevykdyti teisės aktų ir neperduoti savivaldybėms butų, o juose gyvenantys asmenys neteko teisės į tokių butų privatizavimą.

Po 2008 m. rinkimų darbą pradėjusi A. Kubiliaus vyriausybė ekonominės krizės sąlygomis, kai buvo ypač svarbu pritraukti pajamų į valstybės biudžetą ir skatinti kurti darbo vietas, perduodama valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą savivaldybėms, elgėsi priešingai daugiametei Lietuvoje ir užsienyje pasitvirtinusiai praktikai.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonių miškų urėdijų ilgalaikio materialiojo (nekilnojamojo) turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. 1660.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 724.

Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto perdavimą savivaldybėms sąlygiškai galima suskirstyti į keletą grupių:

1. Turto, kuris pagal teisės aktus reikalingas savivaldos funkcijoms įgyvendinti, perdavimas;
2. Komercinės paskirties nekilnojamojo turto objektų, kurie turėjo būti perduoti VTF ir privatizuoti, tačiau nuspręsta juos atiduoti savivaldybėms;
3. Žemės sklypų, kuriems valstybė galėjo ieškoti investuotojų, kuriančių darbo vietas, perdavimas savivaldos institucijoms, taip pat ir investicinio projekto dokumentacijos perdavimas savivaldybei;
4. VTF ankstesnių vyriausybių perduoto, t. y. privatizuotino, turto perėmimas ir atidavimas savivaldybėms nuosavybės teise.

Pirmajai grupei priskirtume butų, bendrabučių, socialinėms funkcijoms atlikti reikalingų nekilnojamojo turto objektų perdavimą savivaldos institucijoms; toks perdavimas daugeliu atvejų yra pateisinamas, ir jeigu nagrinėtume tik 2009 m., tokių Vyriausybės nutarimų pavyzdžių yra nemažai⁸⁹. Socialinėms funkcijoms atlikti savivaldybių nuosavybės teise perduoto turto pavyzdžiu galėtų būti perduotos administracinės patalpos ir pastatas⁹⁰, tačiau šiuo aspektu, remdamiesi tarptautine praktika⁹¹, teigiame, kad būtų buvę kur kas efektyviau, jei Vyriausybė, pasirašiusi viešosios ir privačios partnerystės sutartis su

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų Jurbarko rajono savivaldybėje, Smalininkuose, Viešvilėje, Smalininkų seniūnijoje, Smalininkų, Vidkiemio ir Užtilčių kaimuose, perdavimo“ Nr. 420; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 27 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonių miškų urėdijų nekilnojamojo turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. 504; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl gyvenamųjų patalpų Trakuose, Mindaugo g. 14-15, perdavimo“ Nr. 620; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 25 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Švenčionių rajono savivaldybei“ Nr. 653; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų Biržų rajono savivaldybėje, Vabalninke, B. Sruogos g. 58, perdavimo“ Nr. 881.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo“ Nr. 996.

⁹¹ ŠUTAVIČIENE, Ž. Kapitalo valstybinis reguliavimas, įgyvendinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

privačiais ūkio subjektais, būtų suteikusi šį turtą naudotis minėtie-
siems subjektams ir jiems įgyvendinus investicinius bei kitus įsipa-
reigojimus būtų buvusios suteiktos visuomenei reikalingos paslaugos.
Norėdami dar išsamiau pagrįsti minėtąjį teiginį, pateikiame Finansų
ministerijos duomenis apie valstybės skolos dinamiką⁹², kuri 2008 m.
pabaigoje sudarė 17,375 mlrd. litų, t. y. 15,5 proc. BVP, o 2012 m.
pabaigoje – 46,036 mlrd. litų, t. y. 40,7 proc. BVP. Nesiaiškinant
pačios skolos susidarymo aplinkybių, nes tai nėra šios monografi-
jos tema, Finansų ministerijos duomenys byloja, kad kasmet didė-
jusi ir 2012 m. apie 10 mlrd. litų sudariusi skolos dalis buvo skirta
SODROS deficitui dengti, kuri tam tikra dalimi lėmė ir mūsų minė-
tųjų valstybės priimtų socialinių funkcijų įgyvendinimas.

Antrajai grupei priskirto turto perdavimo pavyzdžių gausu bet
kuriais A. Kubiliaus vyriausybės darbo metais, todėl tokiam teiginiui
įrodyti galima parinkti tik keletą tipiškesnių Vyriausybės nutarimų
pavyzdžių 2009⁹³ ir 2010 metais⁹⁴. Pažymėtina, kad vienu nutarimu

⁹² <<https://www.google.lt/#q=lietuvos+valstybes+skola>>.

⁹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Šilutėje, Tulpių g. 12, perdavimo“ Nr. 882; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Utenoje, Utenio a. 7, ilgalaikio ir trumpalaikio turto perdavimo“ Nr. 884; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 28 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Raseinių rajono savivaldybėje, Raseinių seniūnijoje, Norgėlių kaime, perdavimo“ Nr. 971; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Kaišiadorių rajono savivaldybėje, Pravieniškių seniūnijoje, Pravieniškių kaime, Pravienos g. 1, perdavimo“ Nr. 937; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Šilutėje, Uosto g. 9, perdavimo“ Nr. 942; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Biržuose, Ramunių g. 2, perdavimo“ Nr. 1754; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Kaišiadorių rajono savivaldybėje, Žiežmarių apylinkės seniūnijoje, Strėvininkų kaime, perdavimo“ Nr. 1726.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 12 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Mažeikių rajono savivaldybei“ Nr. 16; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų perdavimo Kauno miesto savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 766; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl buvusio Merkinės (Paulavo) dvaro perdavimo Šalčininkų rajono savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1011; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo savivaldybių

Vyriausybė perduodavo ne po vieną, o dešimtis įvairiausių paskirties nekilnojamojo turto objektų, kurie dauguma atvejų buvo apleisti, tačiau, privatizuojant juos kartu su žemės sklypais, valstybė būtų gavusi ne vieną milijoną litų įplaukų, o dar svarbesnis būtų buvęs investicijų ir darbo vietų sukūrimas, per ilgesnį laikotarpį daug kartų pranokęs pajamas iš privatizavimo. Daugiau nebenagrinėsime šioje srityje pasikartojančių tendencijų 2011 ir 2012 m., pateiksime tik du pavyzdžius iš 2011 m. priimtų Vyriausybės nutarimų, t. y. kelių objektų kartu su jiems priskirtais žemės sklypais perdavimą Prienų rajono savivaldybei ir poilsio komplekso statinių su priklausiniais perdavimo Palangos savivaldybei⁹⁵. Jeigu minėtieji objektai nustatyta tvarka būtų buvę perduoti VTF ir tinkamai parengti privatizuoti, neabejotinai valstybė būtų gavusi pačiais kukliausiais skaičiavimais (pagal analogiškus perduotus objektus) bent 10–15 mln. litų pajamų, tačiau svarbiausia, kad jiems atstatyti ar pertvarkyti būtų buvę tiesiogiai įdarbinta šimtai darbininkų, o investicijos, kaip praktikoje įprasta, bent kelis kartus būtų pranokusios pajamas iš privatizavimo.

Trečiosios grupės valstybei nuosavybės teise priklausančių žemės sklypų perdavimo savivaldybių nuosavybėn ar patikėjimo teise pavyzdžių taip pat netrūksta⁹⁶. Pažymėtina, kad savivaldybėms perduotų

nuosavybėn“ Nr. 1048; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo“ Nr. 1049; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. lapkričio 24 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo Telšių rajono savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1658; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų perdavimo ir perėmimo“ Nr. 1689.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Prienų rajono savivaldybėje, Prienuose, Kranto g. 8, perdavimo“ Nr. 1409; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Palangos miesto savivaldybei“ Nr. 1435.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 18 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise Šiaulių miesto savivaldybei“ Nr. 203; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 25 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise Varėnos rajono savivaldybei“ Nr. 226; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo neatlygintinai Kauno rajono savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1196; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo

žemės sklypų plotai svyravo nuo 12 ha Šiaulių miesto savivaldybei iki 93 ha Varėnos rajono savivaldybei. Mes sąmoningai nenagrinėjame Akmenės rajono savivaldybei daugiau kaip 200 ha pramoniniam parkui perduoto žemės sklypo, nes bent jau šiuo atveju buvo ketinama kurti darbo vietas, tačiau, kaip parodė tolesnė įvykių raida, tai nebuvo racionalus sprendimas. Šiai savivaldybėms perduoto turto grupei priskirtinas ir parengtos investicinio projekto ligininės pastatui rekonstruoti ir apšildyti dokumentacijos perdavimas Marijampolės savivaldybei⁹⁷. Atkreiptinas dėmesys, kad tarp Vyriausybei pavaldžių institucijų funkcionavo viešoji įstaiga „Investuok Lietuvoje“, turėjusi dešimtis profesionalių darbuotojų, informacijos bazę ir kitų išteklių, padedančių pritraukti investuotojų ir kurti darbo vietas Lietuvoje, tačiau Vyriausybė, užuot per šią viešąją įstaigą siūlusi investuotojams žemės sklypus ir investicinius projektus, tokius materialinius išteklius perdavinėjo savivaldybėms, kurios šioje srityje tokių išteklių ir gebėjimų neturėjo.

Ketvirtąją grupę sudarytų VTF skirto privatizuoti nekilnojamojo turto perdavimo savivaldybėms nuosavybės teise atvejai. Tokių atvejų pavyzdžiai būtų du Vyriausybės nutarimai, kuriais komercinės paskirties privatizavimui skirtas turtas buvo perduotas savivaldybėms⁹⁸. Minėtieji atvejai byloja ne vien tik tai, kad Vyriausybei beveik nerūpėjo pajamos iš privatizavimo ir investicijų pritraukimas bei darbo vietų kūrimas, naudojantis privatizavimo procesu, tačiau aiškėja ir visiškas potencialių pirkėjų interesų ir tarptautinės praktikos, kurios esmė – teisėtai privatizuoti skirto turto negalima atsieti nuo privatizavimo proceso, ignoravimas. Beje, taip nesielgė nei šakinės ministerijos, nei

neatlygintinai Šiaulių miesto savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1674; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise Trakų rajono savivaldybei“ Nr. 1675.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimas „Dėl ilgalaikio materialiojo turto perdavimo Marijampolės savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1393.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Druskininkuose, Vytauto g. 2, perdavimo“ Nr. 886; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Kaune, Europos pr. 107 ir 105, perdavimo“ Nr. 1228.

Vyriausybė Lietuvoje iki pat 1996 m. pabaigos, kai dar veikė Lietuvos valstybinė privatizavimo agentūra, t. y. laikotarpiu, kai nei pats privatizavimo procesas vyko sėkmingai, nei buvo vertinami potencialūs pirkėjai.

2008–2012 m. minėtinas ir biudžetinių įstaigų reglamentavimo klausimas. Kadangi pirmasis biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojantis įstatymas buvo priimtas iki CK įsigaliojimo, dar įvertinus tai, kad daugiau kaip per dešimtmetį buvo pakeisti Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas ir kai kurie kiti bendrieji teisės aktai, Vyriausybė dar 2007 m. suformavo darbo grupę naujam Biudžetinių įstaigų įstatymo projektui parengti. Ši darbo grupė, kuri po 2008 m. Seimo rinkimų buvo iš dalies pakeista, minėjusiai problemai spręsti pasiūlė tokių naujovių:

1. Biudžetinę įstaigą apibrėžti nurodant jos vykdomas funkcijas, ne tik finansavimo šaltinius;
2. Biudžetinei įstaigai nesuteikti teisės užtikrinti prievolių kitu valstybės (ar savivaldybės) turtu;
3. Biudžetinei įstaigai suteikti teisę turėti tik jos veiklos tikslams neprieštaraujančias ir jos nuostatus atitinkančias teises ir pareigas. Atsižvelgiant į tai, kad biudžetinė įstaiga neturi turto nuosavybės teise, jai nustatyti tam tikrus draudimus, pvz., būti kitų juridinių asmenų dalyve, steigti atstovybes, užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą, tačiau, pavedus Vyriausybei ar savivaldybės tarybai, jos gali įgyvendinti valstybės ar savivaldybės, kaip juridinio asmens dalyvės, teises ir pareigas;
4. Nustatyti, kad biudžetinės įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendina Vyriausybė ar jos įgaliota valstybės valdymo institucija, arba savivaldybės taryba, ir apibrėžti minėtųjų institucijų kompetenciją;
5. Tiksliau reglamentuoti biudžetinių įstaigų steigimo, jų nuostatų rengimo ir tvirtinimo, taip pat įregistravimo į Juridinių asmenų registrą klausimus;
6. Papildyti nuostatomis apie biudžetinių įstaigų turtą, lėšas ir valstybinį, taip pat veiklos, finansinį ir vidaus auditą. Siekiant apsaugoti valstybės turtą ir, įvertinus biudžetinės įstaigos

veiklos specifiką, pasiūlyta nustatyti, kad biudžetinė įstaiga negali būti pertvarkoma į kitos teisinės formos juridinį asmenį (išskyrus valstybines aukštąsias mokyklas).

Išvardytosios ir kitos procedūrinės nuostatos buvo įteisintos įstatymu⁹⁹. Manytume, kad šis įstatymas turėjo spragą, nes nebuvo įsteigta institucija, kuri centralizuotai ir komerciniais pagrindais įgyvendintų nuosavybės teisę į biudžetinių įstaigų neefektyviai valdomą turimą.

Apibendrinami aptartuosius dalykus, kaip 2008–2012 m. valdžiosios Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų trūkumus įvardytume:

1. Vien tik 2009 m., kai ekonominė krizė Lietuvoje pasireiškė aštriausiai, Vyriausybė įvairioms savivaldos institucijoms, viešosioms įstaigoms ir kt. vidutiniškai bent vieną ar du kartus kiekvieną savaitę nuosavybės, patikėjimo teise ar panaudai perduodavo bent po kelis objektus. Netvirtiname, kad tokių sprendimų išvis neturėjo būti priimta, tačiau mūsų minėtųjų grupių pavyzdžiai akivaizdžiai byloja apie neefektyvią ir tarptautine praktika nesivadovaujančią Vyriausybės politiką aptariamuoju klausimu;
2. Nesugebėjimą profesionaliai parengti ir įsteigti struktūros, kuri centralizuotai, komerciniais principais valdytų ir naudotų daugelio biudžetinių įstaigų neefektyviai valdomą turimą.

1.4.

Valstybės politika reglamentuojant įmonių veiklą

Nors, kalbant apie valstybės turto valdymą, galvoje pirmiausia turimas viešųjų funkcijų įgyvendinimas, kai kurios valstybės veikimo veiklos sritys, ypač susijusios su viešųjų paslaugų teikimu, neišvengiamai turi komercinį pobūdį. Todėl valstybė veikia ir savo, kaip turto savininko, teises įgyvendina ne tik per įvairias institucijas ir įstaigas, bet ir per valstybės visiškai ar iš dalies kontroliuojamas įmones (valstybės įmones ir bendroves). Todėl šiame poskyryje bus apžvelgiamas

⁹⁹ Lietuvos Respublikos 2010 m. sausio 21 d. Biudžetinių įstaigų įstatymas Nr. XI-666.

valstybės turtinių interesų, susijusių su įmonėms perduotu ar investuotu turtu, įgyvendinimas ir apsauga.

Kaip buvo aptarta V. Pakalniškio ir S. Vaitkevičiaus studijoje¹⁰⁰, laisvajai rinkai pritaikyto įmonių teisinio reglamentavimo pagrindai buvo padėti 1990–1992 m.: visų Lietuvos Respublikoje veikiančių įmonių veiklos teisinius pagrindus nustatantis Įmonių įstatymas priimtas 1990 m. gegužės 8 d., o per kelis kitus mėnesius buvo priimti specialieji, atskiras įmonių teisinės formos reglamentuojantys, Akcinių bendrovių įstatymas, Valstybinių įmonių įstatymas, Ūkinių bendrijų įstatymas, Žemės ūkio bendrovių įstatymas.

1992–1996 m. plėtojantis ūkiui, kuriantis vis naujoms įmonėms ir plečiantis privatizavimo procesui, iškilo neišvengiama būtinybė detaliau reglamentuoti įmonių įstatymus, apibrėžiančius valstybės turtą, taip pat ir akcijų, valdymo procesus, sudaryti palankesnes sąlygas pačioms įmonėms pritraukti privatų kapitalą. Be to, ypač aktualus tapo valstybės kaip akcininko funkcijų detalesnis reglamentavimas visais akcinių bendrovių valdymo lygmenimis. Įvertinę išvardytuosius veiksmus, tuometės Vyriausybės užsakymu Ekonomikos ir privatizavimo instituto darbuotojai (vadovas – J. Bivainis) parengė naują Akcinių bendrovių įstatymo projekto redakciją, kurioje, palyginti su pirmąja šio įstatymo versija, buvo pasiūlyta reglamentuoti šias principines nuostatas:

1. Bendrovės minimalų įstatinį kapitalą suderinti su Lietuvos valiuta – litu ir pakoreguoti šio kapitalo minimalų dydį;
2. Patikslinti bendrovių steigimo dokumentus ir jų tvarkymo procedūras;
3. Atsisakyti minimalaus akcininkų kiekio reikalavimo akcinėse bendrovėse¹⁰¹;

¹⁰⁰ PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 15–17.

¹⁰¹ Ši pokytį lėmė atsižvelgimas į ES įmonių teisę, konkrečiai – į Dvyliktąją Tarybos įmonių teisės direktyvą 89/667/EEB. Plačiau apie šio reikalavimo panaikinimą ir vykusias diskusijas žr. BITE, V. Uždarosios akcinės bendrovės teisinis reglamentavimas: sukūrimas, raida ir šių dienų tendencijos. Iš: Privatinės teisės doktrina ir praktika: *Liberal Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 157–158.

4. Įvesti specialiosios paskirties bendrovės institutą (toks statusas turėjo būtų suteiktas bendrovėms, vykdančioms valstybei gyvybiškai būtinas funkcijas, arba toms bendrovėms, kurių veiklai būtinas specialusis režimas; specialiosios paskirties bendrovėse vienai iš valstybinės valdžios ir valdymo institucijų priklausanti akcijų dalis negalėjo būti mažesnė nei suteikianti 70 proc. balsų), taip pat nustatyti valstybės (savivaldybės) teises jose;
5. Įpareigoti bendroves savo įstatuose nurodyti veiklos tikslus, akcijų perdavimo kitiems asmenims ir akcijų keitimo į kitas akcijų rūšis tvarką;
6. Suteikti teisę bendrovei už savo išskolinimus valstybės, savivaldybės ar SODROS biudžetams siūlyti šioms institucijoms atsiskaityti savo turtu;
7. Bendrovei skolinantis iš savo akcininkų uždrausti jiems įkeisti bendrovės turtą, apriboti palūkanų normą už bendrovei jos akcininkų suteiktas paskolas;
8. Nustatyti svarbiausius akcininkų sutarties reikalavimus;
9. Bendrovės administracijos vadovą priskirti prie bendrovės valdymo organų;
10. Nustatyti atvejus, kai valstybė (savivaldybė) privalo bendrovėje suformuoti valdybą ir stebėtojų tarybą;
11. Atšaukti visuotinio akcininkų susirinkimo teisę jo kompetenciją atitinkančius klausimus pavesti spręsti valdybai;
12. Įvesti reikalavimą valstybės (savivaldybės) akcijoms atstovaujantiems asmeniui visada balsuoti raštu;
13. Nustatyti, kad tantjemos privalo būti pervestos tai valstybės (savivaldybės) struktūrai, kuri delegavo į bendrovę savo atstovą;
14. Detalizuoti valdybos ir stebėtojų tarybos įgaliojimus;
15. Bendrovės revizoriaus ir administracijos funkcijas papildyti nuostatomis dėl bendrovės auditoriaus;
16. Detaliau reglamentuoti bendrovės nuosavo kapitalo sudėtinės dalis ir pačiam nuosavam kapitalui, bendrovės rezervams ir jų sudėčiai keliamus reikalavimus;

17. Įvesti nevisiškai apmokėtų akcijų sąvoką ir atsisakyti laikinojo akcininkų pažymėjimo;
18. Pasiūlyti įteisinti specialiųjų akcijų apibrėžimą ir tokių akcijų statuso suteikimo tvarką;
19. Leisti Vyriausybei, savivaldybei ar SODRAI įsigyti bendrovės akcijų už jos išskolinimus valstybės, savivaldybės ar SODROS biudžetams;
20. Įteisinti bendrovės įstatinio kapitalo mažinimo procedūrą, valstybei (savivaldybei) perduodant gamybinės ar socialinės infrastruktūros objektus;
21. Detaliau reglamentuoti bendrovės pelno paskirstymo tvarką.

Visos šios nuostatos buvo išdėstytos Akcinių bendrovių įstatymo projekte ir Seimo priimtame naujos redakcijos 1994 m. liepos 5 d. Akcinių bendrovių įstatyme¹⁰². Be aukščiau nurodytų nuostatų, šiame įstatyme AB ir UAB buvo įpareigos: a) padidinti bendrovės įstatinį kapitalą iki minimalaus dydžio, o bendrovės, neįvykdžiusios šio reikalavimo, privalėjo būti reorganizuotos arba likviduotos; b) valstybės įmonės ir valstybinės akcinės įmonės, išskyrus tas, kurių Vyriausybė iki 2000 m. nenumatė nei akcionuoti, nei privatizuoti, taip pat individualios (personalinės) įmonės, kurioms suteiktos juridinio asmens teisės, per 12 mėnesių nuo Akcinių bendrovių įstatymo įsigaliojimo privalėjo Vyriausybės nustatyta tvarka būti reorganizuotos į bendroves ir įsiregistruoti tuometiniame Lietuvos Respublikos įmonių registre. Išvardytųjų teisinių nuostatų įgyvendinimas pakėlė valstybės įmonių ir valstybės kontroliuojamų AB ir UAB veiklos rezultatų atskleidimo lygį, taip pat ir galimybę tokių įmonių veiklos rezultatus palyginti su privataus verslo įmonių pasiekimais.

Kadangi didžioji dalis valstybei nuosavybės teise priklausančio turto buvo valdoma valstybinėse (savivaldybės) įmonėse, 1992 m. buvo aiškus poreikis koreguoti 1990 m. Seimo priimtą Valstybinių įmonių įstatymą¹⁰³. Šis įstatymas gerokai pagelbėjo faktinio atsiskyrimo nuo SSSR ūkio laikotarpiu, prisiviliojant sąjunginio pavaldumo įmones į

¹⁰² Lietuvos Respublikos 1994 m. liepos 5 d. Akcinių bendrovių įstatymas Nr. I-528.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos 1990 m. rugsėjo 25 d. Valstybinių įmonių įstatymas Nr. I-604.

Lietuvos jurisdikciją, taip pat ir ekonominės ūkio blokados laikotarpiu (apskaitant valstybės įmonių turtą ir kapitalą, akumuliuojant privačias lėšas būtiniausiems įmonių poreikiams, įtraukiant įmonių darbuotojus į įmonės valdymą ir t. t.). Pasikeitus valstybinio sektoriaus ir viso šalies ūkio padėčiai, kaip ir Akcinių bendrovių įstatymo projekto atveju, Ekonomikos ir privatizavimo institutui (vadovas – J. Bivainis) Vyriausybė pavedė parengti naują įstatymo redakciją. Darbo grupės parengtame Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo projekte, skirtingai nei tuo metu galiojusiam įstatyme, buvo pasiūlyta:

1. Nustatyti, kad VĮ jai perduotą turtą valdo patikėjimo teise, taip pat apibrėžti VĮ tikslą – teikti viešąsias paslaugas;
2. Detalizuoti valstybės kaip VĮ savininko teises ir pareigas;
3. Eliminuoti VĮ teisę kaupti akcinį kapitalą ir kitas su tokiu principiniu apsisprendimu susijusias tuo metu galiojusio įstatymo nuostatas;
4. Nustatyti tik du VĮ valdymo organus (valdybą ir direktorių), atitinkamai pakeičiant VĮ valdymo organų funkcijas;
5. Pakeisti VĮ nuosavo kapitalo struktūrą, detalizuoti VĮ rezervų sudarymo tvarką;
6. Nustatyti valstybės turto perdavimo VĮ procedūras;
7. Reglamentuoti VĮ finansinės atskaitomybės sudarymo ir jos tvirtinimo tvarką;
8. Pakeisti pelno paskirstymo tvarką;
9. Reglamentuoti VĮ veiklos ataskaitos parengimo ir jos pateikimo tvarką valstybės savininko funkcijas atliekančiai struktūrai;
10. Nustatyti VĮ auditavimo ir reorganizavimo tvarką, taip pat VĮ likvidatoriaus kompetenciją;
11. Atsisakyti visuotinių darbuotojų susirinkimų ir juose svarstomų klausimų.

Išvardytosios nuostatos buvo perkeltos į Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, kurį Seimas priėmė 1994 m. gruodžio 21 d.¹⁰⁴ Minėtasis įstatymas buvo taikomas visoms VĮ, įrašytoms į Seimo

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos 1994 m. gruodžio 21 d. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas Nr. I-722.

patvirtintą įmonių, kurių iki 2000 m. nenumatyta nei akcionuoti, nei privatizuoti, sąrašą, taip pat ir savivaldybių įmonėms. Svarbu buvo ir tai, kad Seimas VĮ, VAĮ ir savivaldybių įmonėms uždraudė, kol jos bus perregistruotos pagal Akcinių bendrovių ar pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, iš likutinio pelno mokėti atlyginimus, premijas, taip pat skirti šias lėšas kitoms vartojimo reikmėms ir akciniam kapitalui formuoti bei jį didinti. Pastaroji nuostata buvo ypač aktuali, nes Vyriausybei neindeksavus valstybės turto hiperinfliacijos metu, VĮ ar VAĮ galėjo labai lengvai iš pelno sukaupti lėšų ir pasididinti akcinį kapitalą, t. y. privatizuoti valstybės turtą apeidamos privatizavimo procesą reglamentuojančius teisės aktus.

Nors naujosios redakcijos įstatymu ir buvo patvirtinta daug efektyviai VĮ veiklai reikalingų nuostatų, tačiau, kaip parodė tolesnis VĮ funkcionavimas, joms liko privalomos užduotys ir teisė šių įmonių steigėjams ar Vyriausybei arba savivaldybei nustatyti paslaugų (prekių) įkainius visoms be išimties VĮ, ne tik toms, kurios užėmė monopolinę padėtį rinkoje.

Įsigaliojus Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymui, Ekonomikos ministerijos specialistai parengė Vyriausybės nutarimo projektą, kuriame nustatė VĮ ir VAĮ reorganizavimo į AB ir UAB tvarką. Patvirtintoje tvarkoje buvo reglamentuoti šie pagrindiniai klausimai:

1. Valstybės institucijų – įmonių – steigėjų funkcijos;
2. Teisiškai susietas VĮ ir VAĮ privatizavimas ir jų reorganizavimas į AB ar UAB po privatizavimo;
3. Pirmojo visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo tvarka ir šiam susirinkimui bei įmonei perregistruoti reikalingi dokumentai¹⁰⁵.

Įgyvendindamas 1994 m. liepos 5 d. Akcinių bendrovių įstatymą, Seimas pritarė šakinių ministerijų pateiktoms ir Ekonomikos ministerijos specialistų apibendrintoms veiklos sritims, kuriose gali būti specialiosios paskirties bendrovių, taip pat specialiosios paskirties bendrovių sąrašo projektui ir priėmė specialiosios paskirties bendrovių veiklą

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas Nr. 787 „Dėl valstybinių ir valstybinių akcinių įmonių reorganizavimo į akcines bendroves ir uždarąsias akcines bendroves“.

reglamentuojantį įstatymą¹⁰⁶. Be to, Ekonomikos ministerijos specialistai parengė ir aukščiau minėtą valstybės įmonių, kurių iki 2000 m. nenumatė nei aukcionuoti, nei privatizuoti, sąrašo projektą, jį Vyriausybė pateikė Seimui, o šis jį įteisino įstatymu¹⁰⁷. Neginčijant pereinamoju ūkio reformų laikotarpiu tiek atskirų ūkio sričių, kuriose gali būti specialiosios paskirties bendrovių, tiek ir konkrečių specialiosios paskirties bendrovių statuso suteikimo būtinumo, išnagrinėjus minėtuosius du įstatymus, nesunku pamatyti keletą neigiamų tendencijų, būdingų 1992–1996 m. Seimo politikai:

1. Siekį maksimaliai, neretai administraciniais metodais, kontroliuoti ūkinius procesus srityse ir įmonėse, tai įgalino daryti įmonės turimas specialiosios paskirties bendrovės statusas. Tokiais padidėjusio ir privataus kapitalo investavimą ribojančiais kišimosi pavyzdžiais laikytume šias sritis: žuvų ir jų produktų perdirbimo ir konservavimo, augalinių ir gyvulinių aliejų bei taukų gamybą, statybos ir remonto darbus, mažmeninę prekybą knygomis ir trąšomis, kvalifikacijos kėlimo ir kitas veiklos sritis. Bendrovėms, kurioms šis statusas, manytina, neturėjo būti suteiktas, priskirtume: keturias alkoholio gamybos įmones, valstybinę Kėdainių biochemijos gamyklą ir kai kurias kitas įmones, iš jų, papildant šį įstatymą, buvo įtraukti poilsio namai „Eglė“, o į VĮ, kurių iki 2000 m. buvo nuspręsta nei privatizuoti, nei aukcionuoti, sąrašą, nesiremiant jokia ekonomine logika, įrašytos: sanatorija „Lietuva“, poilsio namai „Baltija“, du turgūs Klaipėdoje ir kita;
2. Pastangas išlaikyti sau lojalius vadovaujančiuosius įmonių darbuotojus sudarant jiems „šiltnamio“ sąlygas, t. y. nesuteikiant galimybių kitiems akcininkams pakeisti tokių įmonių vadovus, taip pat taikyti naujoves ar nestandartinius sprendimus įmonių valdymo, technologijų diegimo ar finansų politikoje, jau nekalbant apie minėtųjų įmonių restruktūrizavimą.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos 1994 m. vasario 15 d. įstatymas „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ Nr. I-794.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos 1994 m. gruodžio 28 d. įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000 m. nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. I-744.

Kita vertus, nenorint privatizuoti įmonių, buvo ieškoma būdų, kaip pritraukti privatų kapitalą ir išlaikyti bent jau 51 proc. kontrolę AB ar UAB. Pavyzdžiui, kai Vyriausybė valstybės ūkiui svarbią reikšmę turinčioje įmonėje suteikė teisę iš privačių įnašų padidinti įmonės įstatinį kapitalą ir taip pat atsisakė 2/3 balsų ir atitinkamos valdymo kontrolės, gali būti Vyriausybės nutarimas dėl AB „Klaipėdos transporto laivyno“¹⁰⁸.

Nors valstybinio turto pirminis privatizavimas vyko nuo 1991 m. rugsėjo, tik 1993 m. tuometė Vyriausybė Finansų ministerijos teikimu nustatė, kad dividendai už valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas pervedami į valstybės biudžetą, jei įmonėje valstybei priklauso daugiau kaip 20 proc. kapitalo, ir – į VĮ Vertybinių popierių fondo sąskaitą, jei šis kapitalas yra mažesnis nei 20 proc. riba. Tenka pabrėžti vieną juridinį šios problemos sprendimo trūkumą – Vyriausybės nutarimo tekste vietoj fakto, kad akcijos nuosavybės teise priklauso valstybei, konstatuojamas jų priklausymas valstybinės valdžios ir valdymo organams¹⁰⁹.

Seimui priėmus naująją Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo redakciją, VĮ ir savivaldybių įmonės, kurios nebuvo transformuotos į AB ar UAB, neprivalėjo valstybei ar savivaldybei mokėti mokesčio už valstybinio kapitalo naudojimą. Šis trūkumas buvo ištaisytas Finansų ministerijai pateikus Vyriausybės nutarimo projektą dėl privalomojo mokesčio už valstybės kapitalo naudojimą ir tokio mokesčio mokėjimo tvarkos. Vyriausybei pritarus minėtajam nutarimo projektui, buvo nustatyta 0,5 proc. palūkanų norma už VĮ naudojamą valstybės kapitalą¹¹⁰.

Teigiamų 1992–1996 m. vyriausybių ir valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 28 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Klaipėdos transporto laivynas“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1413.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl dividendo už valstybinės valdžios ir valdymo organams priklausančias akcijas pervedimo“ Nr. 913.

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 10 d. nutarimas „Dėl palūkanų už valstybės kapitalo naudojimą“ Nr. 356.

1. Naujų Akcinių bendrovių ir Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymų, iš esmės atitikusių pereinamojo laikotarpio į rinkos santykiais pagrįstą ekonomiką sąlygas, parengimą ir priėmimą. Būtent šių įstatymų taikymas padėjo tinkamiau reglamentuoti tiek AB, UAB ir VĮ, tiek su šios rūšies įmonėmis susijusių ūkio subjektų santykius;
2. VĮ ir VAĮ reorganizavimo į AB ir UAB, taip pat ir dividendų už valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas tvarkos nustatymą.

Neigiamų 1992–1996 m. vyriausybių ir valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume kai kuriuos Akcinių bendrovių įstatymo trūkumus:

1. Nuostatą dėl bendrovių teisės už įsiskolinimus valstybės, savivaldybių biudžetams ar SODRAI atsiskaityti bendrovių turtu. Bendrovėms neretai buvo kur kas naudingiau vietoj nesumokėtų mokesčių, baudų ar delspinigių perduoti nurodytoms struktūroms joms nereikalingą turtą, kurio bendrovės nesugebėjo efektyviai panaudoti. Tokio turto perdavimo pasekmės valstybės institucijoms neretai buvo gana nuostolingos: turtą reikėjo naudoti arba bent jį saugoti, o tam dažnai nebuvo nei išmanančių asmenų, nei praktinių galimybių. Net įsigaliojus Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymui, nei valstybė, nei savivaldybės neskubėjo jo privatizuoti, dėl to toks turtas dar labiau sunyko;
2. Įstatymo spragas, leidžiančias AB ir UAB administracijai steigti lygiagrečias savo vadovaujamų bendrovių veiklai įmones ir per jas vykdyti pelningiausias operacijas. Ši problema dažniausiai išryškėdavo tik rengiant tokias bendroves privatizuoti, t. y. atlikus nepriklausomą teisinį ir finansinį auditą ar joms tapus nuostolingoms, kai reikėdavo spręsti, ar tikslinga tęsti tokių bendrovių veiklą;
3. Specialiosios paskirties VĮ ar AB statuso suteikimą įmonėms ir/ar bendrovėms, kurioms toks teisinis statusas pagal jų veiklos pobūdį ir atliekamas funkcijas nebuvo būtinas;

4. Neretai vien tik administraciniais metodais pagrįstą įmonių valdymo praktikos įteisinimą ir įgyvendinimą.

Po 1996 m. Seimo rinkimų paskirta Vyriausybė, įvertinusi besiklostančią negatyvią padėtį valstybės ir savivaldybių kontroliuojamų įmonių veiklos srityje, kurios pasekmės buvo viešojo intereso pažeidimai tiek užtikrinant įmonių vadovų veiklos kontrolę, tiek ir AB bei UAB turto disponavimo klausimais, suformavo darbo grupę (vadovas – A. Bartulis) Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo projekto pataisoms parengti. Didžiausios spręstinos problemos, dėl kurių buvo rengiamos minėtojo įstatymo pataisos, buvo šios:

1. Dėl steigėjo teisės sudaryti įmonės valdybą;
2. Dėl darbo sutarčių su įmonės administracija sudarymo tvarkos ir steigėjo pareigos svarstyti administracijos vadovo tinkamumą eiti pareigas, jei įmonė dirba nuostolingai;
3. Įmonės valdybos kompetencijos ir darbo apmokėjimo klausimai;
4. Turto perdavimo klausimai reorganizuojant ar likviduojant įmones.

Šiame punkte nurodytos nuostatos buvo įteisintos Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatyme¹¹¹.

Toliau vykdydama įmonių veiklos reformas, Vyriausybė suformavo darbo grupę (vadovas – S. Vaitkevičius), kuriai buvo pavesta parengti su VĮ Valstybės turto fondo steigimu ir privatizavimo politikos pakeitimu susijusius klausimus, taip pat ši grupė privalėjo pateikti ir Akcinių bendrovių įstatymo pataisų ir papildymų projektą, kuriame būtų įteisinta ne tik minėtojo VTF veikla, atstovaujant valstybei nuosavybės teise priklausančioms akcijoms, bet ir kiti aktualūs AB ir UAB veiklos, tarp jų ir viešojo intereso apsaugos užtikrinimo klausimai. Akcinių bendrovių įstatymo projekto autoriai siekė reglamentuoti šias svarbiausias nuostatas dėl:

1. Bendrovės turto vertinimo tvarkos;
2. Valstybės akcijų dalies užtikrinimo reorganizuojant bendroves;

¹¹¹ Lietuvos Respublikos 1998 m. kovo 3 d. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 3, 9, 10, 11, 16, 18, 19 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VIII-648.

3. Paskolas laidavusių ar garantavusių asmenų interesų užtikrinimo bendrovių reorganizavimo atveju;
4. Teisės skirti bendrovės likvidatorių ir teisės keisti bendrovės statusą jos likvidavimo metu ir likvidatoriaus pareigų;
5. Bendrovės valdymo organų atsakomybės priimant bendrovei akivaizdžiai žalingus sprendimus;
6. Akcininkų teisės gauti konfidencialią informaciją;
7. Specialiąsias akcijas valdančios institucijos teisių;
8. Balsų daugumos visuotiniame akcininkų susirinkime, taip pat priimant sprendimus specifiniais bendrovių veiklos klausimais;
9. Visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo teisės įgyvendinimo nuostatas ir atvejus, kai toks susirinkimas privalomas sušaukti;
10. Atvejų, kai visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai teisme privalo būti pripažinti negaliojančiais;
11. Bendrovės valdybos, stebėtojų tarybos narių ir administracijos interesų derinimo su jų pareigomis bendrovėje;
12. Bendrovės nuosavo kapitalo dydžio nuostatų;
13. Bendrovės pelno paskirstymo tvarkos;
14. Pareigos įstatuose nurodyti veiklos tikslus. Ši pareiga buvo nulemta iki pat CK įsigaliojimo 2001 m. juridinių asmenų atžvilgiu taikytos *ultra vires* doktrinos¹¹².

Išvardytosios nuostatos buvo įteisintos 1998 m. ABĮ pakeitimo ir papildymo įstatymu¹¹³.

Tolesnei valstybės politikai įmonių reglamentavimo srityje įtaką darė rengiamasis stoti į Europos Sąjungą (ES), buvo siekiama suderinti Lietuvos teisės aktus su ES teise. Akcinių bendrovių įstatymo projektas buvo vienas pirmųjų, kuris buvo parengtas pagal *Acquis* priėmimo programos sąlygas ir suderintas su ES įmonių teise. Šiame Akcinių bendrovių įstatymo projekte autoriai (vadovas – G. Miškinis) siekė įteisinti šias svarbiausias nuostatas:

¹¹² MIKELĖNAS, V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996, p. 199.

¹¹³ Lietuvos Respublikos 1998 m. kovo 19 d. Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VIII-666.

1. Nustatyti naują AB minimalaus įstatinio kapitalo dydį – 150 000 litų – ir maksimalų UAB akcininkų (taip pat ir steigėjų) skaičių – šimtą asmenų;
2. Patikslinti bendrovių įstatų turinio reikalavimus ir nebereikalauti įstatuose kartoti nuostatų, kurios jau reglamentuotos įstatymu, taip pat nurodyti ne visas galimos ūkinės veiklos rūšis, o tik tokios veiklos pobūdį;
3. Atsisakyti specialiosios paskirties bendrovių statuso reglamentavimo Akcinių bendrovių įstatyme;
4. Išplėsti pagrindinių (patronuojančių) ir antrinių (dukterinių) bendrovių sąvokas;
5. Atsisakyti AB steigimo atviruoju būdu, t. y. formuojant AB įstatinį kapitalą iš įnašų už išleidžiamas akcijas, kurių dalį įsigyja bendrovės steigėjai, o likusios platinamos kitiems asmenims;
6. Atsisakyti galimybės bendrovių steigimo metu pradinius įnašus už pasirašytas akcijas apmokėti turtu;
7. Nustatyti papildomus turto įsigijimo iš AB steigėjo reikalavimus;
8. Nustatyti, kad kiekvienam akcininkui privaloma pateikti svarbiausius bendrovės dokumentus: metinę finansinę atskaitomybę, visuotinių akcininkų susirinkimų protokolus ir jų priedus, stebėtojų tarybos pasiūlymus ir atsiliepimus, valdybos (jei jos nėra – administracijos vadovo) visuotinių akcininkų susirinkimų ataskaitas, audito įmonės išvadas, bendrovės turimus akcininkų sąrašus, o kitus dokumentus pateikti akcininkams gali būti atsisakoma tais atvejais, kai juose yra komercinių paslapčių;
9. Sukonkretinti kiekvieno įstatymu numatyto bendrovės organo funkcijas, pirmiausia nustatyti, kad AB yra privalomi šie valdymo organai: visuotinis akcininkų susirinkimas, valdyba, administracijos vadovas;
10. Siūlyti galimybę akcininkams rinkti visuotinio akcininkų susirinkimo inspektorių, kuris būtų atsakingas už akcininkų registravimą, kvorumo nustatymą, balsų skaičiavimą ir balsavimo rezultatų patvirtinimą visuotiniame akcininkų susirinkime;

11. Patikslinti visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo, jo darbotvarkės parengimo, pranešimo apie susirinkimą, kvorumo nustatymo, balsavimo susirinkime tvarką;
12. Nustatyti, kad svarbiausieji visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai priimami 2/3 balsų dauguma;
13. Nustatyti valdybos (administracijos vadovo) eiliniam visuotiniam akcininkų susirinkimui pateikiamos bendrovės veiklos ataskaitos reikalavimus;
14. Nustatyti, kad, palaikant santykius su trečiaisiais asmenimis, taip pat teisme ir arbitraže bendrovei atstovauja administracijos vadovas, o ne valdyba, kaip buvo nustatyta iki tol galiojusiame Akcinių bendrovių įstatyme;
15. Keisti nuostatas, kuriomis reglamentuojamas bendrovės rezervų sudarymas ir jų naudojimas;
16. Atsisakyti žemės ūkio produkcijos gamintojų akcijų statuso;
17. Uždrausti išleidžiamas akcijas pasirašyti pačiai bendrovei;
18. Numatyti galimybę, kad bendrovės gali būti reorganizuojamos jas jungiant ar skaidant, taip pat keičiant bendrovės rūšį, nustatyti reorganizavimo projekto turinio reikalavimus;
19. Reglamentuoti akcijų keitimo jungiant ar skaidant bendroves ir bendrovės rūšies pakeitimo taisykles.

Dauguma išvardytųjų, taip pat ir svarstant įstatymą Seime papildomai iškelti klausimai, buvo įteisinti 2000 m. ABĮ¹¹⁴.

Įgyvendindama savo programines nuostatas, tuometė Vyriausybė mažino specialiosios paskirties, t. y. Vyriausybės kontroliuojamų bendrovių, sąrašą ir tokių bendrovių veiklos sričių skaičių. Vyriausybės pateiktame įstatymo projekte Seimui buvo pasiūlyta iš specialiosios paskirties bendrovių sąrašo išbraukti Lietuvos valstybinės energetikos sistemos ir Lietuvos dujų įmones, tai Seimas ir įteisino savo priimtame įstatyme¹¹⁵, o Vyriausybės darbo grupė kartu su Akcinių bendrovių

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos 2000 m. liepos 13 d. Akcinių bendrovių įstatymas Nr. VIII-1835.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos 1999 m. spalio 19 d. įstatymas „Dėl specialiosios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių pakeitimo“ Nr. VIII-1365.

įstatymo projektu pateikė Seimui svarstyti Specialios paskirties bendrovių įstatymo projektą, kuriame iki šio įstatymo priėmimo buvusios neprivatizuotos ir galėjusios funkcionuoti tik kaip valstybės įmonės pasiūlytos transformuoti į specialiosios paskirties AB ar UAB. Seimui priėmus minėtąjį įstatymą¹¹⁶, šio įstatymo priede buvusios valstybės įmonės, kurių absoliučią daugumą sudarė vandens tiekimo įmonės, buvo transformuotos į minėtąsias AB ar UAB. Be jau nurodytųjų VĮ transformavimo į specialiosios paskirties bendroves, tuometė Vyriausybė nuosekliai įgyvendino ir VĮ, kurias buvo draudžiama akcionuoti ar privatizuoti, mažinimo programą. Tokio teiginio įrodymu gali būti 1997–1998 m. priimtose kelios įstatymo¹¹⁷ pataisos¹¹⁸, kuriomis iš minėtojo sąrašo buvo išbrauktos sėklininkystės, veislininkystės, sodų, metrologijos centrų, energetikos įmonės, tarp jų buvo Ignalinos atominė elektrinė ir kitos įmonės.

Įvertinant 1996–2000 m. vyriausybių vykdytą įmonių veiklos reglamentavimo politiką, galima išskirti šias svarbiausias teigiamas tendencijas:

1. Įmonių valdymo organų atsakomybės ir viešumo dėl jų priimtų sprendimų nustatymą;
2. Akcininkų teisių detalesnio reglamentavimo, įskaitant jų teisę gauti informaciją apie įmonės disponuojamus dokumentus;
3. Specialiosios paskirties įmonių veiklos sričių ir neakcionuojamų bei neprivatizuojamų įmonių sąrašo nuoseklų mažinimą, taip pat tik administraciniais valdymo metodais paremto tokių įmonių skaičiaus apribojimo;
4. AB ir UAB veiklos suderinimą su ES teise.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos 2000 m. liepos 13 d. įstatymas „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ Nr. VIII-1837.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos 1994 m. gruodžio 28 d. įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000 metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. I-744.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos 1997 m. balandžio 3 d. įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000 metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. VIII-175; Lietuvos Respublikos 1997 m. birželio 12 d. įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000 metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. VIII-259; Lietuvos Respublikos 1998 m. birželio 9 d. įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. VIII-773.

Neigiamų aspektų ar neišspręstų problemų grupei iš įmonių veiklą reglamentavusių įstatymų 1996–2000 m. laikotarpiu priskirtume šiuos:

1. Paliktą galioti įmonių sąrašą, kuriuo tam tikros įmonės buvo priskirtos neprivatizuotinoms ir neakcionuotinoms. Šis sąrašas galėjo būti pripažintas netekusiu galios, o jame buvusių įmonių teisinis statusas būtų likęs VĮ arba savivaldybės įmonė;
2. Tai, kad iš specialiosios paskirties įmonių sąrašo nebuvo išbrauktos visos keturios alkoholio gamybos įmonės, kurioms, nepadarant jokios žalos nei pačioms įmonėms, nei Lietuvos ūkiui, galėjo būti suteiktas AB ar UAB statusas.

Po 2000 m. rinkimų Seimo ir Vyriausybės iniciatyva įmonių veiklos reglamentavimo srityje buvo labiau suvaržytos dėl: a) su ES suderintų įmonių veiklą reglamentuojančių teisės aktų; b) naujai priimto CK normų, kurio antroji knyga „Asmenys“ nustatė bendrąsias juridinių asmenų (įskaitant įmones) veiklos reglamentavimo nuostatas. Kita vertus, pati įmonių veikla nuolat kėlė tam tikrų klausimų, kuriuos įstatymų leidėjas turėjo spręsti. Pirmiausia 2001 m. pradžioje kilo AB veiklos problemų, susijusių su 3/4 balsų daugumos atsisakymu sprendžiant tam tikrus klausimus ir pereinant prie 2/3 akcininkų balsų daugumos, būtinumas atsisakyti žemės produkcijos gamintojų akcijų dėl jų savininkų teisių laisvai disponuoti šiomis akcijomis suvaržymo, taip pat dėl klaidų ištaisymo formuojant AB ir UAB įstatinį kapitalą, teisės perduoti socialinės infrastruktūros objektus viešajam sektoriui. Išvardytieji klausimai buvo nurodyti Seimo nario V. Uspaskicho parengtame ABĮ pataisų ir papildymų projekte, kurį Seimas įteisino¹¹⁹. Iki naujosios AB įstatymo redakcijos įsigaliojimo dar buvo parengtos ir priimtos kelios procedūrinės šio įstatymo pataisos, susijusios su AB ar UAB teise ištaisyti įstatinio kapitalo formavimo klaidas, be to, perduoti viešosioms funkcijoms įgyvendinti socialinės infrastruktūros objektus, nustatant galutinį tokių veiksmų atlikimo terminą, taip pat detalizuojant informacijos pateikimą

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos 2001 m. balandžio 5 d. Akcinių bendrovių įstatymo 10, 20, 37, 37¹, 43, 45 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-235.

akcininkams, akcininkų protokolų forminimą ir kai kurias kitas procedūras¹²⁰.

Naująją AB įstatymo projekto redakciją rengė Ūkio ministerijos specialistai (vadovas – N. Eidukevičius). Svarbiausia priežastis, paskatinusi parengti naująją AB įstatymo projekto redakciją, – būtinybė suderinti AB įstatymo normas su CK nuostatomis ir su naujaisiais ES teisės aktų reikalavimais. Naujojoje AB įstatymo projekto redakcijoje buvo nutarta:

1. Atsisakyti akcininkų skaičiaus ribojimo 100 asmenų UAB ir jį padidinti iki 249;
2. Išplėsti bendrovių įstatams taikomus reikalavimus, nurodant teisinę formą, šių įstatų keitimo tvarką ir bendrovės veiklos laikotarpį, taip pat nurodyti konkretų Lietuvos dienraštį, kuriame skelbiama svarbiausia informacija apie bendrovę, detalčiau reglamentuoti Juridinių asmenų registruui teikiamą informaciją ir kita;
3. Atsisakyti reglamentuoti bendrovės teisingumą ir skolinimosi santykius nustatančias normas;
4. Reglamentuoti atvejus, kai santykiai tarp akcininkų gali būti įteisinti paprasta rašytine forma ir kai tokie santykiai privalomi įteisinti notariškai;
5. Atsisakyti teisės normų, skirtų akcininkams atstovauti per įgaliotinį;
6. Pakeisti bendrovės valdymo organų sąvokas, nes pagal CK visuotinis akcininkų susirinkimas ir stebėtojų taryba nebelaikomi valdymo organais¹²¹, atitinkamai perskirstyti ir bendrovės valdymo organų kompetenciją;
7. Patikslinti visuotinio akcininkų sušaukimo, sprendimų priėmimo, protokolo surašymo ir kai kurias kitas procedūras;
8. Nustatyti teisę visuotiniame akcininkų susirinkime raštu balsuoti kiekvienam to pageidaujančiam akcininkui;

¹²⁰ Lietuvos Respublikos 2002 m. birželio 27 d. Akcinių bendrovių įstatymo 79 str. pakeitimo įstatymas Nr. IX-998; Lietuvos Respublikos 2002 m. gruodžio 10 d. Akcinių bendrovių įstatymo 20, 24, 27, 32 ir 60 str. pakeitimo įstatymas Nr. IX-1275.

¹²¹ Plačiau apie valdymo organų sampratą Lietuvos įmonių teisėje žr. KIRŠIENĖ, J.; TIKNIUTE, A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 55(47).

9. Patikslinti balsų skaičiavimo kvorumo taisykles;
10. Suteikti teisę valdybai ar bendrovės vadovui disponuoti ilgalaikiu bendrovės turtu, kurio vertė ne didesnė nei 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo;
11. Atsisakyti skirstyti bendrovės rezervas į paskirstytinuosius ir nepaskirstytinuosius;
12. Atsisakyti nuostatos dėl tantjemų dydžio ryšio su bendra dividendų suma;
13. Nustatyti privalomo audito reikalavimus UAB, kurių turto suma ar pardavimo pajamos yra dvigubai didesnės už įstatyme nurodytą dydį;
14. Numatyti galimybę UAB išleisti akcijų sertifikatus;
15. Suteikti galimybę UAB išleisti obligacijas, taip pat ir pačiai supirkti ribotą savo akcijų kiekį;
16. Patikslinti bendrovės reorganizavimo ir likvidavimo reikalavimus, taip pat pasiūlyti įteisinti bendrovės atskyrimo procedūrą;
17. Reglamentuoti užsienio bendrovių filialų veiklą Lietuvoje;
18. Nustatyti atvejus, kai AB akcininkai turi teisę reikalauti nupirkti jų akcijas, taip pat kai bendrovė gali reikalauti, kad akcininkai parduotų jiems nuosavybės teise priklausančias akcijas.

Išvardytosios nuostatos su tam tikrais Seimo narių pateiktais pakeitimais ir papildymais buvo įteisintos 2003 m. ABĮ¹²².

Aptariamuoju laikotarpiu buvo parengtas ir Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo naujosios redakcijos projektas. Šį projektą rengę Ūkio ministerijos specialistai (vadovas – N. Eidukevičius) siekė pagal šį įstatymą veikiančių įmonių teines nuostatas suderinti su galiojančiomis CK normomis, taip pat išspręsti praktines tokios rūšies įmonių veiklos problemas. Be šio svarbiausio tikslo, minėtojo įstatymo projekto rengėjai siekė:

1. Naujai apibrėžti įmonės savininko sąvoką ir šio savininko funkcijas įgyvendinančios institucijos kompetenciją;

¹²² Lietuvos Respublikos 2003 m. gruodžio 11 d. Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1889.

2. Nustatyti, kad VĮ yra viešasis juridinis asmuo ir kad minėtoji įmonė gali turėti tik tokias teises ir pareigas, kurios neprieštaruoja įmonės įstatams ir jos veiklos tikslams;
3. Suderinti įmonės įstatams taikomus reikalavimus su CK normomis;
4. Atsisakyti įmonės administracijos, kaip VĮ valdymo organo, veiklos reglamentavimo ir nustatyti, kad privalomas kiekvienai VĮ valdymo organas yra jos vadovas, VĮ kolegialus valdymo organas (jos valdyba) gali būti numatytas įmonės įstatuose, tokiu atveju reglamentuojant ir valdybos kompetenciją;
5. Reglamentuoti VĮ audito atlikimo klausimus, teises rinktis audito įmonių ir tokio audito atlikimo tvarką;
6. Pakeisti anksčiau galiojusias nuostatas dėl nuosavo kapitalo, įmonės pelno paskirstymo, taip pat ir pelno dalies, skirtos darbuotojams skatinti;
7. Patikslinti VĮ reorganizavimo ir likvidavimo tvarką.

Išvardytosios ir daugelis kitų procedūrinių nuostatų buvo įteisintos Seimo 2003 m. priimtu įstatymu¹²³.

Kadangi, viena vertus, pagal galiojantį CK specialiosios paskirties bendrovių statusas nebuvo nustatytas ir ES teisės aktai valstybei ar savivaldybei jokių papildomų išimčių, valdant AB ir UAB akcijas, nenumatė, kita vertus, buvo susiduriama su praktiniais sunkumais reorganizuojant tokias bendroves, 2000–2004 m. valdžiusi Seimo dauguma ir tuometė Vyriausybė turėjo mažinti minėtųjų bendrovių skaičių, o, stojant į ES, ir išvis jų atsisakyti. Įvertinęs aukščiau nurodytas aplinkybes, iš minėtosios paskirties bendrovių sąrašo Seimas pirmiausia išbraukė AB „Lietuvos geležinkeliai“¹²⁴, o vėliau pripažino netekusiu galios patį tokį bendrovių sąrašą įteisinusį įstatymą¹²⁵.

¹²³ Lietuvos Respublikos 2003 m. gruodžio 16 d. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1895.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos 2001 m. gegužės 8 d. įstatymo „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ pakeitimo Nr. IX-313.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos 2002 m. birželio 27 d. įstatymo „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ pripažinimo netekusiu galios Nr. IX-999.

Vertindami 2000–2004 m. tuometės valstybinės valdžios veiksmus reglamentuojant įmonių veiklą, teigiamų jos veiksmų grupei priskirtume:

1. Specialiosios paskirties bendrovių statuso panaikinimą, taip pat ir administraciniais metodais pagrįsto tokių bendrovių valdymo modelio atsisakymą;
2. UAB veiklos liberalizavimą tokiais aspektais kaip minimalaus akcininkų skaičiaus padidinimą, teisės išleisti obligacijas ir akcijų sertifikatus suteikimą ir panašiai;
3. Privalomo akcijų supirkimo ir pardavimo įteisinimą AB ir kita;
4. VĮ įstatymo pataisas, susijusias su tokios rūšies įmonių tikslesniu teisių ir pareigų reglamentavimu.

Prie neigiamų nurodytojo 2000–2004 m. laikotarpio vyriausybių ir Seimo veiksmų priskirtume teisės samdyti VĮ auditorių patikėjamą įmonės vadovui ir iš esmės tik rekomendacinio valdybos statuso įteisinimą tokiose įmonėse. Šie sprendimai prisidėjo prie VĮ veiklos efektyvumo ir kontrolės mažinimo.

Po 2004 m. Seimo rinkimų valdžioje išlikusi koalicija iš esmės nepakeitė savo ankstesnės įmonių veiklos reglamentavimo politikos. Siekdama geriau užtikrinti viešųjų interesų įgyvendinimą VĮ ir savi-valdybės įmonėse, Vyriausybė priėmė Ūkio ministerijos specialistų parengtą nutarimą¹²⁶, kuriame naujai buvo:

1. Reglamentuoti subjektai, per kuriuos valstybė ar savivaldybė įgyvendina savo sprendimus;
2. Nustatyta, kad įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija turi teisę nustatyti kvalifikacinius reikalavimus įmonių valdybos nariams;
3. Apibrėžti reikalavimai valstybės tarnautojams dėl jų galimybės dirbti VĮ valdybos nariais.

Per nagrinėjamąjį laikotarpį buvo parengta keletas Akcinių bendrovių įstatymo pataisų ir papildymų projektų. Pirmasis šio įstatymo projektas didžiąja dalimi buvo susijęs su procedūriniais pakeitimais,

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 19 d. nutarimas „Dėl valstybės turtingų ir neturtingų teisių įgyvendinimo valstybės ir savivaldybės įmonėse“ Nr. 642.

kuriais buvo siekiama suderinti Akcinių bendrovių ir Vertybinių popierių rinkos įstatymus, taip pat įgyvendinti ES direktyvas. Pateiktų pataisų ir papildymų projektais buvo siekiama pakeisti bendrovės likvidatoriaus prievolę dėl akcijų išregistravimo, Vertybinių popierių komisijos atliekamų funkcijų ir kai kurias kitas nuostatas, taip pat atsakyti privalomo reikalavimo žinoti konkretų akcijų įgijėją, atšaukiant pirmumo teisę įsigyti akcinės bendrovės akcijas ar konvertuojamąsias obligacijas, kai pirmumo teisė atšaukiama dėl to, kad bendrovė ketina išleisti viešai platinamą akcijų emisiją. Minėtosios Akcinių bendrovių įstatymo projekto nuostatos buvo įteisintos atitinkamose Akcinių bendrovių įstatymo pataisose¹²⁷.

Siekdami įgyvendinti 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/58/EB¹²⁸, taip pat Tarybos direktyvos 77/91/EEB¹²⁹ nuostatas, Ūkio ministerijos specialistai (vadovė – A. Railaitė) parengė Akcinių bendrovių įstatymo pataisų projektą ir pasiūlė:

1. Patikslinti bendrovės steigimo sutarties turinį nustatant, kad steigimo sutartyje turėtų būti nurodytas kiekvieno steigėjo nepiniginis įnašas (nenurodant jo vertės), nes minėtojo įnašo vertė steigimo metu dažniausiai nežinoma;
2. Papildyti juridinių asmenų registro duomenų sąrašo duomenis apie bendrovę;
3. Pakeisti bendrovės veiklos ataskaitai ir metinės finansinės atskaitomybės auditui taikomus reikalavimus;

¹²⁷ Lietuvos Respublikos 2005 m. birželio 23 d. Akcinių bendrovių įstatymo 13, 44, 46, 48, 55, 72 ir 74 str. pakeitimo įstatymas Nr. X-271. Lietuvos Respublikos 2006 m. birželio 22 d. Akcinių bendrovių įstatymo 1, 14, 46, 57 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-715.

¹²⁸ 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų.

¹²⁹ 1976 m. gruodžio 13 d. Antrosios Tarybos direktyvos 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 str. antrojeje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendrovės steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo.

4. Įgyvendinti bendrovės teisę teikti apie save informaciją bendrovės interneto svetainėje.

Minėtieji Ūkio ministerijos specialistų pasiūlymai buvo įteisinti įstatymu¹³⁰.

Kitąmet, apibendrinami dėl Akcinių bendrovių įstatymo taikymo kilusias problemas ir ES šalių praktiką ieškant būtent tokių problemų sprendimo būdų, Ūkio ministerijos specialistai (vadovė – A. Railaitė) parengė minėtojo įstatymo pataisų ir papildymų projektą, jame rekomendavo:

1. Nurodyti galimus įstatinio kapitalo mažinimo tikslus ir konkrečiau nustatyti bendrovių įstatinio kapitalo mažinimo atvejus, sąlygas ir procedūras;
2. Įtvirtinti akcininkų teisę gauti bendrovės lėšų įstatinio kapitalo mažinimo atveju, kai bendrovės įstatinis kapitalas mažinamas siekiant išmokėti akcininkams bendrovės lėšas;
3. Papildomus kreditorių apsaugos reikalavimus dėl įstatinio kapitalo mažinimo.

Išvardytosios nuostatos buvo įteisintos įstatymu¹³¹.

Tobulindami Akcinių bendrovių įstatymą, Ūkio ministerijos specialistai (vadovė – A. Railaitė) pasiūlė:

1. Nustatyti galimybę, esant aiškiems konkrečiau nepiniginio įnašo vertinimo kriterijams, valdymo organo sprendimu leisti neatlikti nepiniginio įnašo vertinimo, tačiau, atsiradus išimtinių ar naujų svarbių aplinkybių, kurios iki apmokėjimo nepiniginio įnašu dienos ir apmokėjimo nepiniginio įnašu įvykdymo dieną gerokai pakeistų tokio įnašo vertę, nustatyti pareigą inicijuoti nepriklausomo turto vertintojo atliekamą tokio įnašo vertinimą. Be to, kaip papildomą apsaugos priemonę įstatymo projekto rengėjai numatė ir smulkiųjų akcininkų

¹³⁰ Lietuvos Respublikos 2006 m. liepos 11 d. Akcinių bendrovių įstatymo 2, 7, 8, 9, 12, 18, 20, 32, 34, 37, 45, 58 str. septintojo skirsnio pavadinimo bei priedo pakeitimo ir papildymo bei 36 str. pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. X-750.

¹³¹ Lietuvos Respublikos 2007 m. sausio 12 d. Akcinių bendrovių įstatymo 2, 15, 45, 52, 53, 58, 59, 60 str. pakeitimo ir 78 str. 1 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas Nr. X-1015.

teisę tam tikrais atvejais reikalauti, kad nepiniginis įnašas būtų įvertintas nepriklausomo turto vertintojo;

2. Patikslinti bendrovės savų akcijų įsigijimo sąlygas ir nustatyti, kad bendrovė turi užtikrinti lygias galimybes visiems akcininkams perleisti bendrovei jos akcijų;
3. Suteikti bendrovėms galimybę, nepažeidžiant akcininkų ir bendrovės interesų, teikti finansinę pagalbą fiziniams ir juridiniams asmenims, įsigyjantiems tos bendrovės akcijų, taip pat nustatyti, kad bendrovė šiems asmenims turi teisę tiesiogiai ar netiesiogiai teikti paskolas ar prievolių įvykdymo užtikrinimą bendrovės akcijoms įsigyti.

Išvardytosios Akcinių bendrovių įstatymo projekto nuostatos buvo įteisintos įstatymu¹³².

Siekdami geriau suderinti Akcinių bendrovių ir Vertybinių popierių įstatymų nuostatas, Finansų ministerijos specialistai (vadovė – A. Gasiūnienė) pasiūlė atsisakyti reikalavimo teikti oficialų siūlymą visais atvejais pertvarkant AB į kitos teisinės formos juridinį asmenį, taip pat nustatyti, kad, pertvarkant AB į kitos teisinės formos juridinį asmenį, oficialus siūlymas turėtų būti teikiamas tik tose bendrovėse, kurios pagal Vertybinių popierių įstatymą yra laikomos vertybinių popierių emitentais ir, remiantis šiuo įstatymu, yra prižiūrimos Vertybinių popierių komisijos. Minėtieji Finansų ministerijos specialistų siūlymai buvo įteisinti įstatymu¹³³.

Toliau derindami Akcinių bendrovių įstatymo nuostatas su ES direktyvų reikalavimais Ūkio ministerijos specialistai (vadovė – A. Railaitė) pasiūlė:

1. Numatyti galimybę visų reorganizuojamų ir šiame procese dalyvaujančių bendrovių akcininkams patiemis spręsti, ar reikalingas reorganizavimo sąlygų vertinimas, kurį atliktų audito įmonė, taip pat įteisinti nuostatą, kad atlikti reorganizavimo

¹³² Lietuvos Respublikos 2008 m. gegužės 15 d. Akcinių bendrovių įstatymo 13, 15, 20, 24, 28, 34, 38, 39, 44, 49, 51, 52, 53, 54, 56, 59 ir 60 str. pakeitimo ir papildymo, papildymo 45¹ ir 571 str. ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-1540.

¹³³ Lietuvos Respublikos 2008 m. birželio 5 d. Akcinių bendrovių įstatymo 1, 54, 57, 72 str. pakeitimo įstatymas Nr. X-1580.

sąlygų vertinimą ir parengti reorganizavimo sąlygų vertinimo ataskaitos nereikalaujama, jeigu visi kiekvienos reorganizuojamos ir reorganizavime dalyvaujančios bendrovės akcininkai, kuriems nuosavybės teise priklausančios akcijos suteikia balsavimo teisę, su tuo sutinka;

2. Suteikti galimybę skaidymo būdu reorganizuojamų ir reorganizavime dalyvaujančių bendrovių akcininkams patiems spręsti, ar reikia parengti ataskaitą apie numatomą reorganizavimą, taip pat nustatyti, kad skaidymo atveju kiekvienos reorganizuojamos ir reorganizavime dalyvaujančios akcinės bendrovės valdybos (jeigu valdyba nesudaroma – vadovo) ataskaita apie numatomą reorganizavimą nerengiama, jeigu visi kiekvienos skaidymo būdu reorganizuojamos ir reorganizavime dalyvaujančios AB akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia balsavimo teisę, su tuo sutinka;
3. Pripažinti netekusia galios Akcinių bendrovių įstatymo nuostatą, įpareigojančią bendrovės vadovą nustatyti bendrovėje taikomus turto nusidėvėjimo skaičiavimo normatyvus.

Šios nuostatos buvo įteisintos 2008 m. lapkričio 11 d. įstatymu¹³⁴.

Taip pat, kaip ir VĮ bei savivaldybės įmonių atveju, Ūkio ministerijos specialistai parengė Vyriausybės nutarimo projektą, kuriame, remdamiesi Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu, pasiūlė Vyriausybei patvirtinti valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo AB ir UAB taisykles. Šių taisyklių projekto rengėjų svarbiausi nauji pasiūlymai buvo susiję su:

1. Valstybės turto perdavimo VTF procedūromis AB ir UAB likvidavimo atveju, jei kokia nors turto dalis po bendrovės likvidavimo atitenka valstybei;
2. Įgaliojimo balsuoti bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime procedūriniais reikalavimais;

¹³⁴ Lietuvos Respublikos 2008 m. lapkričio 11 d. Akcinių bendrovių įstatymo 29, 34, 35, 37, 63, 64, 65, 70, 74, 75 str. ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-1805.

3. Klausimais, kurių sprendimus smulkiosiose AB ir UAB turi teisę priimti pats akcijų valdytojas.

Išvardytieji ir kiti redakciniai ir procedūriniai klausimai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimu¹³⁵.

Vertindami Vyriausybės veiksmus 2004–2008 m. laikotarpiu reglamentuojant įmonių veiklą, teigiamų aspektų grupei priskirtume siekį vadovautis pažangiausia ES šalių praktika, reglamentuojant AB ir UAB veiklą.

Neigiamų to paties laikotarpio ir srities aspektų grupei priskirtume Finansų ir Ūkio ministerijų specialistų bei pačios Vyriausybės veiksmų nesuderinamumą rengiant ir teikiant Seimui svarstyti Akcinių bendrovių įstatymo pataisas, todėl atskiri šio įstatymo pataisų projektai nuolat (maždaug mėnesio intervalu) buvo svarstomi ir priimami Seime. Ši aplinkybė neišvengiamai darė neigiamą įtaką ūkio subjektams, veikiančioms pagal minėtąjį Akcinių bendrovių įstatymą.

Po 2008 m. pradėjus dirbti A. Kubiliaus vyriausybei, Finansų ministerijos specialistai (vadovė – A. Vičkačkienė) pasiūlė Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pataisas, kuriose pagrindė nuostatas dėl: a) valstybės įmonės dalies paskirstytinojo pelno išmokėjimo valstybės įmonės valdomo turto savininkei – valstybei, nes, analizuojant tokių įmonių veiklą, buvo nustatyta, kad VĮ dažnai kaupia pelną įmonių rezervuose ar palieka tokį pelną kaip nepaskirstytą, ir kaip lydintį įstatymą pateikė Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo pakeitimo projektą, kuriame pasiūlė atsisakyti sieti mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise dydį su apmokestinamuoju pelnu; b) atvejų, kai valstybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija negali priimti sprendimo skirti pelno dalies valstybės įmonės savininkei – valstybei – išmokėti; c) nuostatas dėl patikėjimo teise tokioms valstybės įmonėms skiriamų lėšų ir perduodamo valdyti turto teisinio statuso patikslinimo. Pastarasis patikslinimo poreikis buvo susijęs su detalesniu valstybės ar savivaldos institucijos įmonei skiriamų lėšų traktavimu reglamentavimu,

¹³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl valstybės turtnių ir neturtnių teisių įgyvendinimo akcinėse bendrovėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse“ Nr. 567.

t. y. atveju, kai toks lėšų skyrimas traktuotinas dotacija ir kai turi būti poreikis atitinkamai padidinti įstatinį įmonės kapitalą.

Nurodytieji, taip pat ir lydimojo įstatymo, klausimai buvo įteisinti atitinkamais įstatymais¹³⁶.

Siekdama pagerinti verslo aplinką, taip pat įgyvendindama ES direktyvas, Vyriausybės suformuota darbo grupė per Ūkio ministeriją ir pati Ūkio ministerija atitinkamai parengė du akcinių bendrovių įstatymų pakeitimo projektus (vadovė – A. Railaitė), juose pateikė šiuos svarbiausius siūlymus:

1. Panaikinti nustatytą uždarosios akcinės bendrovės akcininkų skaičiaus ribą;
2. Atsisakyti reikalavimo uždarosioms akcinėms bendrovėms privalomai sušaukti steigiamąjį susirinkimą, jeigu steigimo sutartyje ar steigimo akte yra nurodyti pagal įstatus visuotinio akcininkų susirinkimo renkamo organo nariai;
3. Įtvirtinti nuostatą, kad valdybos nario kitam valdybos nariui ar stebėtojų tarybos nario kitam stebėtojų tarybos nariui duodamas įgaliojimas jam atstovauti balsuojant valdybos ar stebėtojų tarybos posėdžiuose gali būti sudaromas paprasta rašytine forma, t. y. notariškai netvirtinamas, jeigu bendrovės įstatuose nenustatyta kitaip;
4. Patiems akcininkams suteikti galimybę bendrovės įstatuose nustatyti sandorių, dėl kurių sprendimus turėtų priimti valdyba, vertės ribą ir valdybos balsų kvorumo skaičiavimo tvarką;
5. Dėl bendrovės vadovo atsistatydinimo tvarkos suderinant Darbo kodekso ir Akcinių bendrovių įstatymų nuostatas;
6. Įtvirtinti reikalavimą uždarosioms akcinėms bendrovėms sudaryti savo akcininkų sąrašą, kuris turėtų būti pateikiamas juridinių asmenų registro tvarkytojui;

¹³⁶ Lietuvos Respublikos 2011 m. gruodžio 1 d. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 4, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19 str. pakeitimo įstatymas Nr. XI-1752; Lietuvos Respublikos 2011 m. gruodžio 1 d. Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 str. pakeitimo įstatymas Nr. XI-1753. Valstybės žinios, nr. 150-7052.

7. Teisę akcininkui iš anksto pateikti bendrovei klausimų, susijusių su visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkės klausimais, jeigu klausimai nėra susiję su bendrovės konfidencialia informacija, komercine (gamybine) paslaptimi arba negalima nustatyti klausimą pateikusių akcininko tapatybės;
8. Nustatyti, kad pranešime apie visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą akcininkams turėtų būti papildomai nurodyta dalyvavimo ir balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime elektroninių ryšių priemonėmis tvarka (jeigu bendrovė sudaro tokią galimybę), taip pat kur ir kaip gauti sprendimų projektų dėl kiekvieno visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkės klausimo tekstus;
9. Kiekvienam akcininkui suteikti teisę įgalioti fizinį ar juridinį asmenį atstovauti jam palaikant santykius su bendrove ir kitais asmenimis;
10. Įteisinti uždarnosios akcinės bendrovės pavyzdines steigimo akto ir steigimo sutarties formas, taip pat pavyzdinius įstatus, kuriuos tvirtintų Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

Išvardytosios nuostatos buvo įteisintos įstatymais¹³⁷.

Iš esmės teigiamai vertindami administracinės ir biurokratinės naštos bendrovėms mažinimo tendencijas nagrinėjamoju 2008–2012 m. laikotarpiu, turime pabrėžti dvi aplinkybes: 1) dėl nepiniginio įnašo sąvokos išplėtimo įtraukiant į šią sąvoką darbus ir paslaugas. Konkretus tokio būtinumo teisinis pagrindimas yra įrodytas O. Petroševičienės daktaro disertacijoje ir tuo klausimu minėtoji doktorantė pateikė parengtus atitinkamus Akcinių bendrovių straipsnių pataisų projektus¹³⁸; 2) per šį laikotarpį parengtos Akcinių bendrovių

¹³⁷ Lietuvos Respublikos 2009 m. liepos 17 d. Akcinių bendrovių įstatymo 1, 4, 7, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 51, 52, 58, 59, 63, 64, 65, 74, 76, 78 str., septyntojo skirsnio pavadinimo, priedo pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 16¹, 26¹, 26², 30¹, 30², 30³ str. įstatymas Nr. XI-354; Lietuvos Respublikos 2009 m. gruodžio 15 d. Akcinių bendrovių įstatymo 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 26, 26¹, 32, 34, 35, 37, 41, 45, 47, 48, 52, 53, 57, 62, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78 str. pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 41¹ str. įstatymas Nr. XI-564.

¹³⁸ PETROŠEVIČIENĖ, O. Kapitalo palaikymas kaip uždarųjų akcinių bendrovių kreditorių teisių apsaugos priemonė: daktaro disertacija. MRU, 2011, p. 136–137.

įstatymo pataisos ir papildymai, mažinantys administracinę našta, daugeliu atvejų iš esmės apsiribojo tik techniniais pasiūlymais.

Siekdama įgyvendinti ES direktyvas ir įvertindama Lietuvos teismų praktiką, taip pat norėdama sudaryti sąlygas finansinių sunkumų turinčioms įmonėms plačiau pasinaudoti restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis, tęsiant įmonės veiklą ir sudarant geresnes sąlygas išsaugoti darbo vietas, geriau apsaugoti tiek įmonės kreditorius, tarp šių paprastai būdavo ir valstybė, tiek ir pačios įmonės bei jos darbuotojų interesus, Ūkio ministerijos specialistai (vadovė – D. Sukiasianienė) parengė įmonių restruktūrizavimo įstatymo pataisas, jomis pasiūlė:

1. Atsakyti pagrindinio kreditoriaus sąvokos, juo, beje, neretai būdavo tam tikros valstybės institucijos;
2. Numatyti galimybę, kad restruktūrizuoti gali būti pradėta ne tik finansinių sunkumų turinti įmonė, bet ir tuo atveju, kai egzistuoja reali tikimybė, kad ji jų turės per artimiausius 3 mėnesius, jei įmonė įsteigta ne anksčiau kaip prieš trejus metus;
3. Patikslinti pareiškimui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo taikomus reikalavimus ir pareiškimo teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo pateikimo tvarkos, suteikiant pagrindines teises įmonės vadovui;
4. Nustatyti konkretesnius įmonės restruktūrizavimo plano metmenų turinio reikalavimus, minimizuojant konfidencialios informacijos atskleidimą;
5. Reguluoti visus svarbiausius klausimus, susijusius su teisės teikti įmonių restruktūrizavimo administravimo paslaugas suteikimu ir tokių teisių praradimu, nustatant konkrečius reikalavimus minėtųjų paslaugų teikėjams;
6. Procedūrinius, daugiausia su formaliu restruktūrizavimo užbaigimo fakto fiksavimu susijusius klausimus.

Išvardytieji klausimai buvo įteisinti Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymu¹³⁹.

Siekdami mažinti teismų darbo krūvį ir supaprastinti procedūras, panaikinant teismo pareigą nutarties dėl pareiškimo iškelti įmonės

¹³⁹ Lietuvos Respublikos 2010 m. liepos 2 d. Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI-978.

restruktūrizavimo bylą priėmimo kopiją išsiųsti kiekvienam kreditoriui ir asmenims, kuriems įmonė yra užtikrinusi savo ar trečiųjų asmenų įsipareigojimų tinkamą vykdymą laidavimu, garantija ar kitomis prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėmis, taip pat asmenims, kurie yra suteikę garantiją ar kitas prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones už įmonę, ir atsisakyti reikalavimo restruktūrizavimo administratoriams draustis privalomuoju profesinės civilinės atsakomybės draudimu ir pašalinti kitus restruktūrizavimo administravimo paslaugų teikimo reguliavimo trūkumus, Ūkio ministerijos specialistai (vadovė – A. Railaitė) pateikė atitinkamas Įmonių restruktūrizavimo įstatymo projekto pataisas. Šias pataisas Seimas įteisino įstatymu¹⁴⁰.

1.5.

Viešųjų turtinių interesų apsauga ir atstovavimas įmonėse

Dėl tuometės 1992–1996 m. Seimo opozicijos ir žiniasklaidos spaudimo, radus valstybės turto privatizavimo trūkumų, pirmenybę teikiant uždaroms asmenų grupėms, taip pat ir ES PHARE privatizavimo projekto vadovų rekomendacijų Ekonomikos ministerijai dėl būtinybės indeksuoti valstybės turtą, Finansų ministerijos teikimu Vyriausybė priėmė nutarimą (jis savo turiniu buvo identiškas 1992 m. Vyriausybės nutarimui) dėl įmonių, įstaigų ir organizacijų ilgalaikio materialiojo turto ir gyventojų investicinių lėšų indeksavimo¹⁴¹. Šį sprendimą, mūsų žiniomis, nulėmė Finansų ministerijos pozicija dėl būtinumo atlikti ilgalaikio turto perkainojimą, nes dėl tikrosios padėties neatitinkančios įkeičiamo turto vertės įmonėms tapo sunkiau gauti paskolas, jų amortizacijos išlaidų nustatymo politika tapo fiktyvi, be to, fiktyvios tapo kai kurios lėšos, traktuojamos kaip išlaidos, taip pat ir kiti objektyvūs veiksniai. Tai, kad ilgalaikio turto indeksavimas buvo

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos 2011 m. birželio 9 d. Įmonių restruktūrizavimo įstatymo 7, 15, 16, 18, 19 str. pakeitimo įstatymas Nr. XI-1439.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl įmonių, įstaigų ir organizacijų ilgalaikio turto bei investicinėse sąskaitose esančių lėšų indeksavimo“ Nr. 206.

labai uždelstas, rodo ir tas faktas, kad, palyginti su 1992 m. neindeksuotu turtu, vidutinis indeksavimo koeficientas viršijo dešimtį kartų. Kadangi per beveik trejus metus, kai Lietuvos ūkis funkcionavo kone hiperinfliacijos sąlygomis, uždaro aukciono ar/ir uždaro akcijų pasirašymo būdais buvo privatizuota tūkstančiai nekilnojamojo turto objektų ir akcijų paketų, taigi minėtojo turto neindeksavimas nurodytoju laikotarpiu iš esmės sudarė nelygiateises sąlygas tarp sugebėjusiųjų patekti į „uždarųjų gretas“ ir visų kitų eilinių Lietuvos ir užsienio pirkėjų. Svarbus šio Vyriausybės nutarimo akcentas buvo tai, kad VĮ ir VAI buvo įpareigosios indeksuoti savo turta, jei metinė infliacija šalyje viršijo 20 procentų. Beje, šis sprendimas realiai galiojo tik metus, nes dauguma VĮ ir VAI pagal Akcinių bendrovių įstatymą turėjo persiregistruoti į AB ar UAB. Išplėsdama ilgalaikio materialiojo turto indeksavimo sritį AB ir UAB, be to, patikslindama kai kurias sąvokas, Vyriausybė patikslino ilgalaikio materialiojo turto pasyviosios ir aktyviosios dalies, taip pat ir nebaigtų kapitalinės statybos darbų indeksavimo principus ir finansinės bei mokestinės atskaitomybės dokumentus¹⁴². Be to, Lietuvos banko valdyba savo 1996 m. vasario 9 d. nutarime nustatė ir komercinių bankų ilgalaikio materialiojo turto indeksavimo ir akcinio kapitalo didinimo principus¹⁴³.

Nors ir vėluodama, Vyriausybė priėmė Finansų ministerijos pateiktą metodiką, reglamentuojančią bendruosius turto vertės nustatymo principus¹⁴⁴. Šie turto vertės nustatymo principai buvo tokie patys kaip ir visose išsivysčiusiose Europos šalyse. Minėtosios metodikos priėmimą lėmė keletas veiksnių:

1. Būtinybė reglamentuoti visai Lietuvos Respublikai vienodus, suderintus pagal tarptautinę turto vertinimo sistemą turto ir verslo vertės nustatymo metodus, taip pat turto vertintojo profesionalumo ir etikos reikalavimus;

¹⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas „Dėl ilgalaikio materialiojo turto indeksavimo“ Nr. 1160.

¹⁴³ Lietuvos banko valdybos 1996 m. vasario 9 d. nutarimas „Dėl bankų ilgalaikio materialaus turto indeksavimo ir akcinio kapitalo didinimo“ Nr. 29.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl turto vertės nustatymo“ Nr. 440.

2. Nustatyti turtinių santykių sritis, kurioms taikytini turto vertės nustatymo metodai;
3. Sudaryti sąlygas objektyviai nustatyti turto vertę, neatsižvelgiant į jo nuosavybės formą;
4. Sudaryti metodinę bazę bankams ir kitoms kredito institucijoms, taip pat hipotekos įstaigai žinoti tikrąją turto ar akcijų vertę įkeičiant ar kitaip užtikrinant savo išipareigojimus kitai sutarties šaliai. Šioje turto vertės nustatymo metodikoje buvo apibrėžtos svarbiausios sąvokos, turto vertinimo objektai ir vertinimo atvejai, turto vertinimo metodai, turto vertintojų teisės ir pareigos, taip pat privalomi vertinimo dokumentai. Ši metodika atitiko visuotinai paplitusią tarptautinę praktiką, išskyrus labai supaprastintą pačių turto vertinimo metodų teisinį reglamentavimą. Lietuvoje ir kitose Rytų Europos šalyse minėtosios metodikos taikymas praktiniu lygmeniu, ypač tarp įmonių ir gyventojų, dar ne vienus metus buvo atitrūkęs nuo realaus daugumos gyventojų suvokimo, kad buhalterinė ar atkuriamoji turto vertė gali gerokai skirtis nuo turto vertės rinkoje.

Valstybinio turto privatizavimo pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą¹⁴⁵ procesui einant į pabaigą, Vyriausybė valdė tūkstančius AB ir UAB akcijų paketų, kurių dydis bendrovių įstatiniame kapitale svyravo nuo kelių akcijų iki 100 procentų. Kadangi ši akcijų valdymo procesą reikėjo administruoti, Vyriausybė pavedė Ekonomikos ministerijai parengti akcijų atstovavimo tvarkos projektą. Vykdydami Vyriausybės pavedimą, Ekonomikos ministerijos darbuotojai pateikė Vyriausybei valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų atstovavimo AB ir UAB tvarkos projektą, juo pasiūlė nustatyti:

1. Sąlygą, kad valstybės akcijų savininku nurodomas jų turėtojas ar bendrovės steigėjas;
2. Atvejus, kai valstybė gauna naujų AB ir UAB akcijų;
3. Pačius bendriausius reikalavimus, keliamus asmeniui, turinčiam teisę atstovauti valstybei, įgyvendinant akcijų suteikiamas teises;

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos 1991 m. vasario 28 d. Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas Nr. I-1115.

4. Atvejus, dėl kurių sprendimus turi teisę priimti Vyriausybė, valstybės institucija – akcijų turėtoja ir tos institucijos įgaliojimas asmuo;
5. Valstybei bendrovėje atstovaujančių asmenų atsakomybės principus.

Visi šiame punkte nurodyti valstybės atstovavimo AB ir UAB principai ir procedūriniai klausimai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimu¹⁴⁶.

Teigiamų 1992–1996 m. Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. Bendrųjų turto vertės nustatymo principų įteisinimą;
2. Pirmuosius žingsnius siekiant įteisinti atstovavimo valstybei AB ir UAB principus, taip pat ir minėtųjų bendrovių valdymo procesų reglamentavimą.

Neigiamų 1992–1996 m. Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. Ilgalaikio materialiojo turto vertės indeksavimo atidėjimą iki 1994 metų;
2. Kai kurių atstovavimo valstybei principų nereglamentavimą arba tokių principų netinkamą reglamentavimą, pvz.:
 - a) bendrovių dokumentuose ir įvairiuose registruose savininku nurodant valstybės instituciją, kuriai buvo patikėta atstovauti tokioms akcijoms;
 - b) nenurodymą bendrovių įstatuose ir jų valdymo organų veiklos reglamentuose disponavimo ilgalaikiu materialiuoju turtu procedūrų, įgyvendinant viešuosius pirkimus, ir kitų nuostatų;
 - c) nebuvimą bendrovių įstatuose ir jos administracijos pareiginiuose nuostatuose konkrečių premijų, labdaros ir analogiškų išmokų mokėjimo nuostatų.

Vienas pirmųjų 1996 m. pabaigoje į valdžią atėjusios G. Vagnoriaus vadovautos vyriausybės sprendimų buvo apsaugoti valstybės lėšas valstybės kontroliuojamose AB ir UAB, kurios iš valstybės

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 31 d. nutarimas „Dėl valstybės atstovavimo akcinėse bendrovėse ir uždariesiose akcinėse bendrovėse“ Nr. 469.

biudžeto lėšų gavo finansinių investicijų. Tokios investicijos buvo teikiamos per įvairias finansines programas, įskaitant ir ES programų lėšas, kooperuojant jas su investicijomis iš Lietuvos biudžeto. Minėtasias lėšas gavusios AB ir UAB buvo įpareigos nedelsiant pasididinti įstatinį kapitalą ir, atsižvelgdamos į gautų biudžetinių lėšų dydį, išleisti valstybei naujų akcijų. Minėtojo pobūdžio nutarimų grupės pavyzdžiai galėtų būti AB „Geonafta“, „Geoterma“, „Lietuvos dujos“ ir „Lietuvos energija“, dėl jų Vyriausybės nutarimai buvo priimti 1997 m. pirmajame pusmetyje¹⁴⁷. Minėtoji Vyriausybės politika aptariamuoju klausimu išliko 1998 m. ir vėliau, kai Vyriausybė, turėdama tokių pat motyvų, nutarė didinti AB ar UAB įstatinį kapitalą Susisiekimo ministerijos kontroliuojamose įmonėse, AB „Lietuvos dujos“, AB „Stumbras“, Lietuvos taupomajame banke¹⁴⁸ ir kitose. Panašius sprendimus valstybei nuosavybės teise priklausančioms akcijoms atstovaujantys asmenys buvo įpareigoti priimti, kai valstybės kontroliuojamų įmonių įstatinis kapitalas buvo didinamas iš bendrovės lėšų, o tam tikrais atvejais tokius sprendimus priėmė ir pati Vyriausybė¹⁴⁹.

Siekdama gauti kuo objektyvesnę informaciją apie iš valstybės biudžeto finansuojamų įstaigų ir VĮ, taip pat AB ir UAB, kuriose

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Geoterma“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 253; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Geonafta“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 276; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 4 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Lietuvos dujos“ ir „Lietuvos energija“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 318.

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 23 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Geonafta“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 276; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. birželio 12 d. nutarimas „Dėl Susisiekimo ministerijos atstovaujamų akcinių bendrovių įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 633; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 15 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1437; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 15 d. nutarimas „Dėl specialiosios paskirties akcinės bendrovės „Stumbras“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1455; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės Lietuvos taupomojo banko įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1491.

¹⁴⁹ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. spalio 23 d. nutarimą „Dėl leidimo didinti specialios paskirties uždarnosios akcinės bendrovės „Anykščių vandens“ įstatinį kapitalą“ Nr. 1269.

valstybei nuosavybės teise priklausė akcijų, finansinę būklę, be to, įvertinti ir valstybės valdomo, naudojamo ir disponuojamo turto efektyvumą, Vyriausybė nustatė nepriklausomo auditoriaus parinkimo tvarką ir tokio audito ataskaitų gavėjus, kuriems minėtoji ataskaita turėjo būti privalomai teikiama¹⁵⁰. Šioje tvarkoje, atsižvelgiant į audito užsakovus, buvo reglamentuoti ir apmokėjimo už nepriklausomo auditoriaus atliktas paslaugas nuostatai.

Kadangi Lietuvoje iki 1997 m. pabaigos nebuvo žinoma, kiek ir kokio turto valstybei nuosavybės teise priklauso, įskaitant ir turta, kurį patikėjimo teise valdė savivaldybės, Vyriausybė sudarė darbo grupę, kuriai vadovavo Statistikos departamentas, tokio turto inventorizacijai atlikti¹⁵¹.

Norėdami iš esmės pakeisti atstovavimą valstybei nuosavybės teise priklausančioms akcijoms valstybės kontroliuojamose AB ir UAB, t. y. siekdami įgyvendinti valstybės ir privačių akcininkų nuosavybės teisių apsaugą, ypač bendrovėse, kuriose valstybė valdė tik akcijų mažumą, Ūkio ministerijos specialistai parengė naują valstybės deleguotų asmenų atstovavimo AB ir UAB tvarką, joje, skirtingai nei ankstesniojoje metodikoje, pasiūlė reglamentuoti:

1. Lietuvos ūkiui ypač svarbių AB ir UAB, kurių stebėtojų tarybas ar valdybas formuotų pati Vyriausybė, sąrašą;
2. Mokslo darbuotojų ir kitų ekspertų, dirbančių ne AB ar UAB įtraukimo į negamybinės paskirties AB ir UAB, valdymo organus tvarką;
3. Akcijų savininku nurodyti jų turėtoją;
4. Naujai išleidžiamų akcijų gavimo principus;
5. Administracijos vadovo įgalinimus (arba jų apribojimus) sudaryti bendrovės turto pardavimo, perleidimo, nuomos ar įkeitimo, taip pat laidavimo ar garantavimo juo kitų subjektų prievolių įvykdymą sandorius, rengti ir įgyvendinti investicinius projektus, skolinti lėšas;

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas „Dėl audito įmonių parinkimo tvarkos“ Nr. 906.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimas „Dėl valstybės turto inventorizavimo“ Nr. 1306.

6. Nuolatinę administracijos vadovo atskaitomybę akcininkų pasirinktam bendrovės valdymo organui apie bendrovės pajamų naudojimą;
7. Administracijai keliamą reikalavimą pirkti prekes, darbus ir paslaugas pagal Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo¹⁵² nustatytus pirkimo būdus ir jų taikymo tvarką;
8. Pareigą valstybės akcijoms atstovaujantiems asmenims reikalauti (ir už tokį reikalavimą balsuoti), kad visuotinio akcininkų susirinkimo nutarime dėl bendrovės įstatinio kapitalo padidinimo papildomais įnašais būtų nurodyta:
 - a) konkreti arba minimali bendrovės platinamų akcijų emisijos kaina;
 - b) pasirinkti turto, kuriuo bus apmokamos akcijos, vertinimo metodai (ekonominis pagrindimas). Kai papildomi įnašai daromi intelektine produkcija arba teisėmis į pramoninę nuosavybę ir jų vertė sudaro daugiau kaip 1/10 įstatinio kapitalo, tokių įnašų vertę nustato bendrovės akcininkų ir Lietuvos mokslo tarybos rekomenduotų atstovų komisija.
9. Balsuoti prieš įstatinio kapitalo didinimą papildomais įnašais, jeigu:
 - a) visuotiniam akcininkų susirinkimui nebuvo pateikta akcijų emisijos kaina ir jos ekonominio pagrindimo medžiaga;
 - b) nustatant akcijų emisijos kainą nebuvo atsižvelgta į bendrovės sukauptus rezervus (palyginti su įstatiniu kapitalu, nebuvo padidinta akcijų emisijos kaina šių rezervų dalimi), išskyrus tą atvejį, kai visuotinis akcininkų susirinkimas, prieš priimdamas sprendimą dėl akcijų išleidimo už papildomus įnašus, nusprendė padidinti įstatinį kapitalą iš savų lėšų (iš bendrovės sukauptų rezervų);
10. Sprendimą dėl bendrovės, kurioje valstybei priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 2/3 balsų, pelno paskirstymo galima priimti tik Finansų ministerijai pritarus. Šiai ministerijai nepateikus savo sprendimo dėl pelno paskirstymo

¹⁵² 1996 m. rugpjūčio 13 d. Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas Nr. I-1491.

projekto per 5 dienas, galutinį sprendimą dėl bendrovės pelno paskirstymo projekto priimtų institucijos vadovas;

11. Bendrovių akcijų, priklausančių valstybei, turėtojai reikalautų (ir pavestų savo įgaliotiniams už tokį reikalavimą balsuoti, o kai valstybei priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 2/3 balsų, – užtikrintų, atitinkamai pakeičiant įstatus), kad:
 - a) bendrovių valdymo procese dalyvautų stebėtojų taryba. Šios nuostatos pasiūlyta netaikyti bendrovėms, kuriose visos akcijos priklauso valstybei, arba jose dirba ne daugiau kaip 50 darbuotojų;
 - b) labdara ir parama būtų teikiama tik iš praeitų ūkinės veiklos metų grynojo pelno lėšų, šiems tikslams skirtų bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimu dėl pelno paskirstymo;
 - c) premijos nebūtų mokamos, jeigu pagal paskutinio ketvirčio rezultatus bendrovės grynasis pelnas, tenkantis tam ketvirčiui, sudarė mažiau kaip 2 proc. bendrovės įstatinio kapitalo, o einamaisiais ūkinės veiklos metais numatomas gauti grynasis pelnas būtų mažesnis kaip 7 proc. bendrovės įstatinio kapitalo.

Be to, Ūkio ministerijos pateiktame valstybės akcijų atstovavimo tvarkos projekte buvo siūloma:

1. Padidinti tokioms akcijoms atstovaujantiems asmenims keliamus profesionalumo reikalavimus;
2. Detalizuoti valstybės akcijoms atstovaujančio asmens pareigas;
3. Detalizuoti sprendimų AB ir UAB valdymo organuose priėmimo procedūras, išskiriant specifinius atstovavimo valstybės kontroliuojamuose bankuose klausimus;
4. Nustatyti valstybės akcijoms atstovaujančių asmenų atsiskaitymo už priimtus sprendimus tvarką ir atsakomybę, įskaitant ir nuostolių (žalos) valstybei atlyginimą.

Išvardytieji klausimai buvo perkelti į atitinkamą Vyriausybės nutarimą¹⁵³.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 24 d. nutarimas „Dėl atstovavimo valstybei akcinėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse“ Nr. 801.

Aukščiau išvardytųjų AB ir UAB teisės aktų pataisų aktualumas Vidurio ir Rytų Europos ir Vidurinės Azijos šalių pavyzdžiu buvo patvirtintas nurodžius¹⁵⁴, kad visas šias nuosavybės teisių apsaugos priemonės santykiškai galima sugrupuoti į dvi grupes: a) apsaugančias nuo politinės valdžios veiksmų, iš esmės eksproprijuojančių (iš dalies ar visiškai) privačių savininkų nuosavybę; b) privačių savininkų veiksmų, eksproprijuojančių kitų savininkų, taip pat ir valstybės nuosavybę. Minėtasis autorius pažymėjo, kad neišsamus nuosavybės teisių reglamentavimas abiem atvejais yra susijęs su korupcija.

Kitas svarbus žingsnis aptariamuoju laikotarpiu buvo tai, kad, siekdama perimti geriausią ES ir kitų pasaulio valstybių praktiką ir ją pritaikyti Lietuvos teisinei bei ekonominei sistemai, Vyriausybė suformavo darbo grupę (vadovas – S. Vaitkevičius), jai ir pavedė parengti įstatymų projektų paketą, kurį priėmus būtų galima:

1. Komerciniais pagrindais valdyti, naudoti ir disponuoti valstybės turtu, kuris nėra susijęs su valstybės strateginių funkcijų įgyvendinimu ar viešojo intereso poreikių tenkinimu;
2. Sukurti profesionalią struktūrą, kuri gintų valstybės turto, naudojimo ir disponavimo interesus teismuose valdymo ir arbitraže;
3. Įteisinti tokios komercinės struktūros veiklą ir jos funkcijų atlikimą Lietuvos teisinėje sistemoje (įskaitant administracinę ir baudžiamąją teisę);
4. Sukurti ekonominį ir finansinį mechanizmą, įgalinantį tokią struktūrą veikti komerciniais pagrindais ir taip sumažinti valstybės biurokratinį aparatą ir galimus valstybės pareigūnų interesų konfliktus dėl jų dalyvavimo priimant komercinius sprendimus.

Minėtoji darbo grupė pirmiausia išnagrinėjusi Vokietijos ir Čekijos patirtį, taip pat bendruosius įstatymų projektus, tokius kaip Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą, CK, Administracinių teisės pažeidimų ir Baudžiamąjį

¹⁵⁴ MICKIEWICZ, T. Hierarchy of Governance Institutions and the Pecking Order of Privatisation: Central-Eastern Europe and Central Asia Reconsidered. *Post-Communist Economies*. 2009, vol. 21, issue 4, p. 400.

kodeksus, parengė ir pateikė specialiosios paskirties įstatymų projektus. Šių specialiųjų įstatymų projektų pakete buvo Akcinių bendrovių pataisų ir papildymų, Valstybės ir savivaldybių įmonių, VĮ Valstybės turto fondo, Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymų projektai, taip pat ir įstatymų lydinių teisės aktų projektų metmenų paketas. Valstybės turto fondo įstatymo projekte minėtoji darbo grupė siekė reglamentuoti šias svarbiausias nuostatas:

1. Svarbiausias sąvokas, tokias kaip valstybės kontroliuojamos įmonės, privatizuojamo objekto valdytojo ir kita;
2. VTF teisinį statusą, jo steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo tvarką;
3. VTF funkcijas, jo valdymo organų teises ir atsakomybę, taip pat šių organų sudarymo tvarką;
4. VTF įstatų ir jo lėšų naudojimo reikalavimus;
5. Informacijos apie VTF veiklą viešumo užtikrinimo priemonės;
6. VTF teises sudaryti atstovavimo (pavedimo) sutartis ir užtikrinti valstybės interesus valdant, naudojant ir disponuojant valstybės turtu;
7. VTF atsakomybę sudarant privatizavimo sandorius.

Išvardytosios ir kitos procedūrinės nuostatos buvo įteisintos įstatymu¹⁵⁵. Įgyvendindama šio įstatymo nuostatas, minėtoji darbo grupė parengė ir Vyriausybės nutarimo projektą dėl VTF steigimo, jame numatė:

1. Reorganizuoti Valstybinę privatizavimo agentūrą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir perduoti jos teises ir prievoles VTF;
2. Likviduoti VĮ Lietuvos vertybinių popierių fondą ir jo valdytą turtą perduoti VTF;
3. Patvirtinti VTF įstatus, kuriuose būtų fiksuotos svarbiausios VTF veiklą reglamentuojančios nuostatos dėl: a) jo funkcijų, ūkinės veiklos ir teisių; b) kapitalo; c) valdymo ir jo valdymo organų teisių ir funkcijų; d) veiklos kontrolės; e) finansų;

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos 1997 m. lapkričio 4 d. Valstybės turto fondo įstatymas Nr. VIII-482.

f) dalyvavimo valdant valstybės kontroliuojamas įmones principų; g) sandorių sudarymo tvarkos ir veiklos viešumo užtikrinimo principų. Išvardytieji klausimai buvo įteisinti Vyriausybės priimtame nutarime¹⁵⁶.

Įsteigus komercinės paskirties VĮ Valstybės turto fondą, į šios VĮ funkcijų sąrašą buvo įrašytas ir atstovavimas valstybei nuosavybės teise priklausančioms akcijoms visose AB ir UAB, kurios yra ar numatomos įtraukti į privatizuojamųjų objektų sąrašą. Įvertinę komercinį VTF veiklos pobūdį, taip pat, įgyvendinant Vyriausybės nutarimą¹⁵⁷, per metus susikaupusią veiklos patirtį, VTF specialistai parengė Vyriausybės nutarimo dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų atstovavimo tvarkos projektą, jame pasiūlė nustatyti:

1. Valstybei nuosavybės teise priklausančių ir patikėjimo teise perduotų VTF paprastųjų vardinių akcijų vertybinių popierių sąskaitose ar sertifikatuose ir akcininkų registravimo knygosose kaip savininką nurodyti valstybę, t. y. atsisakyti akcijų turėtojo sąvokos ir vienareikšmiškai įteisinti akcijų savininko – valstybės – statusą;
2. Detaliau reglamentuoti VTF darbuotojų, veikiančių AB ir UAB valdymo organuose, veiksmus, įgyvendinant Viešųjų pirkimo įstatymo reikalavimus (atsižvelgiant į paslaugų vertę, jų rūšį ir kitas aplinkybes);
3. Valstybės institucijų, atstovavusių valstybei, funkcijų perdavimo VTF tvarka;
4. Kad būtų deklaruojami tikslai, kurių VTF atstovai privalo siekti priimdami sprendimus AB ir UAB valdymo organuose;
5. Atsižvelgiant į patikėjimo teise valdomų akcijų lyginamosios dalies ir Akcinių bendrovių įstatymu valdybos ir stebėtojų taryboms suteikiamas teises, taip pat ir sprendimų priėmimo

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 24 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonės Valstybės turto fondo steigimo“ Nr. 341.

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 12 d. nutarimas „Dėl valstybės atstovavimo akcinėse ir uždaroiose akcinėse bendrovėse, kurių valstybei nuosavybės teise priklausančios akcijos patikėjimo teise perduotos valstybės įmonei Valstybės turto fondui“ Nr. 581.

procedūras, reglamentuoti tokių sprendimų priėmimą, taip pat sprendimų parengimo ir priėmimo tvarką.

Aukščiau nurodytos VTF specialistų valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų atstovavimo tvarkos nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu¹⁵⁸.

Tam, kad efektyviau būtų valdomas ir naudojamas valstybei nuosavybės teise priklausantis nekilnojamasis turtas, taip pat siekdami įgyvendinti Valstybės turto fondo įstatymą, VTF specialistai parengė Vyriausybės nutarimo projektą, jame pasiūlė:

1. Kad valstybės valdžios ar valdymo institucijos ir savivaldybės VTF perduotų minėtąjį nekilnojamąjį turtą (pastatus ar jų dalis, statinius ir įrenginius), kuris nepriskirtas savivaldybių nuosavybei ir nenaudojamas valstybės valdžios ar valdymo institucijų arba savivaldybių funkcijoms vykdyti, ir tokį turtą perduotų kartu su visa turima dokumentacija;
2. Pateikti tokio turto perdavimo ir priėmimo pusmečio grafiko projektą, taip pat nustatyti minėtojo turto perdavimo tvarką ir skirti atsakingus pareigūnus.

Aukščiau nurodytosios ir procedūrinės ilgalaikio materialiojo valstybei nuosavybės teise priklausančio turto pardavimo VTF nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu¹⁵⁹. Tenka pripažinti, kad šio nutarimo įgyvendinimą beveik ignoravo didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybės, o ir paties nekilnojamojo turto perėmimas į VTF kontrolę ir su juo susijusios dokumentacijos tvarkymas pagal teisės aktų reikalavimus vyko gerokai sunkiau nei akcijų perėmimas iš valstybės institucijų. Perėmęs nekilnojamojo turto objektus, VTF, siekdamas apsaugoti valstybės turtinius interesus, iš nuosavų lėšų juos sutvarkydavo (atlikdamas būtiniausius remonto ir priežiūros darbus),

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 12 d. nutarimas „Dėl valstybės atstovavimo akcinėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse, kurių valstybei nuosavybės teise priklausančios akcijos patikėjimo teise perduotos valstybės įmonei Valsybės turto fondui“ Nr. 581.

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugpjūčio 4 d. nutarimas „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo turto (pastatų ar jų dalių, statinių ir įrenginių) perdavimo valstybės įmonei Valstybės turto fondui tvarkos“ Nr. 1005.

o komerciškai patrauklesnius objektus iki tokių objektų privatizavimo sandorio pasirašymo dienos rinkos kainomis išnuomodavo. Siekiant iš esmės pakeisti buvusią padėtį, pirmiausia nekilnojamojo materialiojo turto apskaitą ir kontrolę, taip pat ir paties VTF veiklą kontroliuojančioms institucijoms sudaryti galimybę profesionaliau kontroliuoti minėtąją turto apskaitą, įskaitant ir pajamas iš to turto, VTF vadovybei (S. Vaitkevičiui ir I. Rašimienei) pavyko gauti Kanados paramą ir įdiegti specialią kompiuterinę programą, kurios rezultatai buvo labai efektyvūs. Visas kompleksas VTF priimtų sprendimų dėl nekilnojamojo turto perėmimo, taip pat ir kreipimasis į teismus civilinio proceso tvarka dėl daugybės nuomos sutarčių, kurios buvo sudarytos akivaizdžiai pažeidžiant valstybės interesus, negalėjo nesukelti savivaldybių pareigūnų, taip pat už simbolines kainas tokius objektus išsinuomojusių asmenų nepasitenkinimo. Toks nepasitenkinimas pasireiškė užsakomaisiais straipsniais, nukreiptais prieš VTF veiklą, galiausiai ilgalaikio materialiojo turto perdavimo iš savivaldybių procesas beveik sustojo, o VTF apskritai tapo sudėtinga net gauti informacijos apie tokio turto egzistavimą. Įvertinęs susidariusią padėtį, VTF parengė Vyriausybės nutarimo projektą, jame pasiūlė:

1. VTF suteikti teisę vienašališkai perimti ir patikėjimo teise valdyti visus valstybei nuosavybės teise priklausančius statinius ir įrenginius, išskyrus turtą, kuris perduotas patikėjimo teise valdyti, naudoti ir juo disponuoti valstybės valdžios ar valdymo ir valstybinėms mokslo ir studijų institucijoms, valstybės įmonėms ir įstaigoms jų funkcijoms vykdyti.
2. Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonei pavesti teisės aktų nustatyta tvarka pagal VTF patvirtintus sąrašus registruoti VTF perimtą nekilnojamąjį turtą.

Minėtosios principinės VTF specialistų parengtos nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu¹⁶⁰.

Siekdami nors iš dalies apsaugoti į investicines akcines bendroves, įsteigtas pagal Valstybės įmonių įstatymą, investavusių asmenų turtinius interesus dėl beveik užstrigusio tokių bendrovių, kurios

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. balandžio 30 d. nutarimas „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių statinių ir įrengimų perdavimo“ Nr. 507.

nepersiregistravo nei į investicinius fondus, nei į uždaruosius investicinius fondus, likvidavimo proceso, Finansų ministerijos specialistai parengė Vyriausybės nutarimo projektą, jame pasiūlė:

1. Įpareigoti tokių bendrovių valdymo organus paskelbti apie visuotinius akcininkų susirinkimus, jų dienotvarkėse nustatant su minėtosios bendrovės likvidavimu susijusias procedūras;
2. Įpareigoti įmonių registro tvarkytojus, jei per nustatytus terminus tokio visuotinio akcininkų susirinkimo minėtieji bendrovės valdymo organai nesusaukė, kreiptis dėl jo sušaukimo teismine tvarka ir numatyti tolesnius valstybės institucijų veiksmus;
3. Įpareigoti AB Turto banką ir kitas valstybės institucijas, rinkos kaina įvertinus turtą, organizuoti minėtųjų likviduojamų investicinių bendrovių turto pardavimą ir atsiskaitymą su buvusiais investicinių akcinių bendrovių akcininkais.

Šiame punkte įvardytos ir nepaminėtos procedūrinės nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu¹⁶¹.

Siekdamas sudaryti sąlygas bendrovėms, kuriose susiklostė sunki finansinė padėtis, išlikti rinkoje, o jų darbuotojams neprarasti darbo vietų, Seimo narys S. R. Petrikis parengė įmonių kapitalo sanavimo ir restruktūrizavimo įstatymo projektą, šį projektą savo siūlymais patobulino ir Seimo Biudžeto komiteto nariai, jame (esant pakankamoms strateginių investuotojų garantijoms) buvo pasiūlyta nustatyti:

1. Atvejus, kai Vyriausybė turi teisę sanuoti ar restruktūrizuoti nemokias į Privatizavimo objektų sąrašą įtrauktas įmones, taip pat įmones, kurių valstybei nuosavybės teise priklausiusių akcijų pirkimo–pardavimo sutartyse buvo numatyta jas sanuoti ar restruktūrizuoti, netaikant bankroto procedūrų;
2. Atsiskaitymo su sanuojamos ar restruktūrizuojamos AB ar UAB kreditoriais, taip pat ir valstybės bei SODROS biudžetais tvarką;
3. Biudžetinių lėšų tokioms bendrovėms sanuoti panaudojimo principus;
4. Nesumokėtų baudų ir delspinigių nurašymo procedūras.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl investicinių akcinių bendrovių likvidavimo tvarkos“ Nr. 1252.

Išvardytieji nemokių įmonių sanavimo ir restruktūrizavimo klausimai buvo įteisinti įstatymu¹⁶². Geriausi sėkmingo šio įstatymo įgyvendinimo pavyzdžiai galėtų būti AB „Panevėžio stiklas“, taip pat Kėdainių, Panevėžio ir Pavenčių cukraus gamybos įmonių privatizavimo sandoriai, kuriuos, suradęs strateginius investuotojus, pasirašė VTF, o Vyriausybė, vadovaudamasi nurodytuoju įstatymu, priėmė nutarimus dėl minėtųjų bendrovių kapitalo sanavimo ar restruktūrizavimo.

Įgyvendindamas Valstybės turto fondo įstatymą, VTF nesunkiai iš ministerijų ir kitų valstybės institucijų per keletą mėnesių perėmė į privatizavimo programas įtrauktų įmonių, taip pat ir likviduojamos įmonės Lietuvos vertybinių popierių fondo patikėjimo teise valdytų apie 1 500 AB ir UAB akcijų. Pabrėžtina, kad VTF teko didelė darbų našta vien tvarkant vertybinių popierių apskaitą ir kitus dokumentus, organizuojant neeilinius visuotinius akcininkų susirinkimus ir proporcingai į AB ar UAB valdymo organus renkant VTF atstovus, keičiant bendrovių įstatus, o svarbiausia – keičiant AB ir UAB vadovybių požiūrį į valstybės kontroliuojamų įmonių verslo planavimą, apskaitą ir lėšų panaudojimo kontrolę. Kiekvienais metais (1998–2000 m. laikotarpiu) VTF valdė apie 2000 AB ir/ar UAB akcijų ir, skirtingai nei biudžetinės įstaigos, iš tikrųjų dalyvavo visuotinių akcininkų susirinkimų ir bendrovių stebėtojų tarybų bei valdybų darbe. VTF atliko ir tam tikrą ūkio „gydytojo“ vaidmenį į beviltišką ekonominę padėtį patekusioms įmonėms, kurioms buvo inicijuojamas bankrotas arba jų likvidavimo procedūros. Tokių bankrutuojančių ir likviduojamų įmonių nuo VTF įsteigimo iki 2000 m. pabaigos buvo daugiau kaip 350. Be to, minėtuoju laikotarpiu apie 500 AB ir UAB buvo pakeisti valdymo organai. Atstovaudamas valstybės interesams 1998–2000 m. laikotarpiu, VTF inicijavo daugiau kaip 600 civilinių ir administracinių bylų, taip pat 15 baudžiamųjų bylų, o, pagal VTF atliktą vidinę statistiką, daugiau kaip 95 proc. visų bylų laimėjo ir apgynė viešąjį interesą. Nekilnojamojo turto valdymo, naudojimo ir disponavimo srityje VTF iki 2000 m. pabaigos techniškai inventorizavo daugiau kaip 3000 nekilnojamojo turto objektų ir juos teisiškai įregistravo.

¹⁶² Lietuvos Respublikos 1998 m. spalio 20 d. įmonių kapitalo sanavimo ir restruktūrizavimo įstatymas Nr. VIII-900.

Siekdami sušvelninti Rusijos Federacijos ekonominės krizės poveikį Lietuvos ekonomikai, taip pat socialines ir finansines įmonių bankrotų pasekmes tokių įmonių darbuotojams, kreditoriams ir akcininkams, taip pat ir valstybės biudžetui, 2000 m. Ūkio ministerijos specialistai (vadovas – G. Rainys) parengė naują Įmonių restruktūrizavimo įstatymo projektą, jame pasiūlė:

1. Padėti įmonėms, susidūrusioms su laikiniais finansiniais sunkumais, išvengti bankroto ir dėl to kilusių neigiamų padarinių;
2. Patvirtinti nuostatą, kad restruktūrizavimo procedūra mokumui atkurti galės pasinaudoti tik tos įmonės, kurios vykdo veiklą, turi savo produkcijos realizavimo rinkas, ir kurioms, kreditorių nuomone, netikslinga kelti bankroto bylos;
3. Reglamentuoti, kad įmonės, susidūrusios su laikiniais finansiniais sunkumais, restruktūrizavimo procesą vykdo skolininkas, kartu su kreditoriais sureguliuodamas laikinai pašlijusius turtinius santykius ir netaikydamas bankroto procedūrų;
4. Nustatyti, kad įmonės restruktūrizavimo procedūrą inicijuoja, jos planą rengia ir už suplanuotų priemonių įgyvendinimą atsako įmonės savininkas (savininkai) ir įmonės vadovas;
5. Reglamentuoti, kad įmonės restruktūrizavimo procesas turi būti vykdomas pagal teisme patvirtintą restruktūrizavimo planą, kuriame būtų užtikrinama įmonės savininkų (vadovų) atsakomybė rengiant ir įgyvendinant įmonės minėtąjį restruktūrizavimo planą, taip pat teisiškai fiksuojami kreditorių prisiimti įsipareigojimai ir stabdomi priverstiniai išieškojimai;
6. Numatyti, kad, laiku neįgyvendinus restruktūrizavimo plane numatytų priemonių, įmonei gali būti keliami bankroto byla, tam nereikia papildomo kreditorių pareiškimo.

Nors aukščiau nurodytosios Įmonių restruktūrizavimo įstatymo projekto nuostatos buvo parengtos 2000 m. antrojoje pusėje, šį projektą pakartotinai po 2000 m. Seimo rinkimų dar apsvaustė naujoji Vyriausybė, kartu su papildymais ir procedūrinėmis pataisomis Seimas jį priėmė¹⁶³.

¹⁶³ Lietuvos Respublikos 2001 m. kovo 20 d. Įmonių restruktūrizavimo įstatymas Nr. IX-218.

Teigiamų 1996–2000 m. Vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei šiame poskyryje nagrinėjama klausimais priskirtume:

1. Gautų valstybės lėšų įteisinimą formuojant AB ir UAB kapitalą;
2. Nepriklausomo auditoriaus institucijos įteisinimą kontroliuojant AB ir UAB veiklą;
3. Valstybės interesus ginančio teisinių ir finansinių priemonių paketo taikymą AB ir UAB, kurių akcijų valstybei priklausė nuosavybės teise;
4. VTF, jo steigimą ir veiklą lydinčių teisės aktų parengimą ir priėmimą;
5. Daugumos komercinės paskirties ilgalaikio materialiojo turto ir akcijų AB ir UAB perdavimą VTF, taip pat šio valstybės turto valdymo komercializavimą;
6. Įmonių restruktūrizavimo įstatymo, padėjusio daugeliui įmonių išvengti bankroto, priėmimą.

Neigiamų 1996–2000 m. Vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei nagrinėjama klausimais priskirtume:

1. Investicinių akcinių bendrovių likvidavimo procedūrų ir terminų nepakankamą reglamentavimą, sudariusį prielaidas vilkinti šį procesą;
2. Kontrolės stoką tam tikrose ministerijose ir Vyriausybės institucijose dėl savivaldybių, patikėjimo teise valdžiusių nekilnojamojo turto objektus didžiuosiuose miestų centruose, taip pat tokių objektų perdavimo VTF.

Norėdama suderinti Įmonių restruktūrizavimo įstatymo nuostatas su Darbo kodekso ir CK normomis, taip pat išspręsti praktiškai kylančias įmonių restruktūrizavimo problemas, kurių nebuvo galima išspręsti pagal tuo metu galiojusį įstatymą, po 2000 m. Seimo rinkimų dirbusi Vyriausybė pavedė Ūkio ministerijos specialistams (vadovė – S. Alunderienė) parengti minėtojo įstatymo pataisas. Jomis šio įstatymo projekto rengėjai pasiūlė:

1. Atsisakyti Įmonių restruktūrizavimo įstatymo normų viršenybės bendrųjų įstatymų normų atžvilgiu;
2. Pakeisti kreditorinių reikalavimų tenkinimo tvarką;

3. Nustatyti, kad tais atvejais, kai kreditorinių reikalavimų (iš dalies ar visiškai) atsisako valstybinės institucijos, Vyriausybės įgaliota institucija turi teisę atlikti restruktūrizavimo dokumentų ekspertizę, o restruktūrizuojamos įmonės privalo tokius dokumentus pateikti.

Išvardytosios ir daugelis kitų procedūrinių minėtojo įstatymo projekto nuostatų buvo įteisintos įstatymu¹⁶⁴.

Norėdama tiksliau nustatyti buvusios Savanoriškosios draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti turto būklę ir jo naudotojus, Vyriausybė įpareigojo¹⁶⁵ apskričių viršininkus ir įsiregistravusius šio turto naudotojus pateikti Vyriausybei ataskaitas apie tokio turto būklę. Savo nutarimu Vyriausybė nustatė ir konkrečius duomenis, kuriuos privalo pateikti minėtąjį turtą naudojantys ūkio subjektai ir institucijos, tai pat trūkstamų duomenų paieškos tvarką, be to, įpareigojo atsakingas institucijas išnagrinėti buvusios Savanoriškosios draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti nekilnojamojo turto teisinės registracijos teisėtumą ir pagrįstumą, o tokį turtą valdyti pavedė apskričių viršininkams.

Apibendrinami bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis praktika, Finansų ministerijos specialistai parengė disponavimo tokiu turtu taisykles, jose pasiūlė:

1. Įpareigoti atsakingas institucijas parengti greitai gendančio turto sąrašus;
2. Patvirtinti aukščiau nurodyto turto sąrašus ir jo apskaitos tvarką.

Disponavimo nurodytuoju turtu taisyklėmis minėtieji specialistai rekomendavo: a) reglamentuoti svarbiausias tokio turto sąvokas; b) nustatyti turto ir daiktinių įrodymų perdavimo valstybės institucijoms teisinius pagrindus; c) apibrėžti turto apskaitos ir jo realizavimo

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos 2003 m. sausio 28 d. Įmonių restruktūrizavimo įstatymo 1, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 str. pakeitimo įstatymas Nr. IX-1330.

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl buvusios savanoriškosios draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti turto inventorizavimo“ Nr. 125.

tvarką (atsižvelgiant į jo teisinį statusą ir rūšį); d) reglamentuoti turto perdavimo neatlygintinai tvarką; e) nustatyti turto saugojimo tvarką ir turto, pripažinto atliekomis, tvarkymo principus; f) apibrėžti turto grąžinimo teisėtiems savininkams ir už turto realizavimą gautų lėšų paskirstymo tvarką.

Išvardytąsias ir procedūrinės bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis nuostatas Vyriausybė įteisino savo nutarimu¹⁶⁶.

Po 2000 m. Seimo rinkimų VTF, kurio viena svarbiausių funkcijų buvo komerciniais principais atstovauti AB ar UAB valdymo organuose, veikla pasikeitė, nes įvairiose bendrovėse VTF pradėjo atstovauti vadovaujantieji ministerijų darbuotojai. Pavyzdžiui, vien 2001 m. minėtuosiuose AB ir UAB valdymo organuose VTF atstovavo keturi Finansų ministerijos, septyni Susisiekimo ministerijos, devyni Ūkio ministerijos darbuotojai ir kitų valstybės institucijų vadovaujantieji pareigūnai. Dėl tokio atstovavimo ne tik padidėjo rizika supainioti viešuosius ir privačius interesus, bet ir iš esmės buvo pakeistas pats bendrovių valdymo modelis, tai turėjo gana rimtų padarinių. Įvertinęs bendrovių finansinės veiklos rezultatus nagrinėjamoju 2001–2004 m. laikotarpiu, VTF inicijavo arba, gavęs užtektinai balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, pats pakeitė 150 bendrovių valdymo organus ir 45 administracijos vadovus. Tokį valdymo organų keitimo atvejų sumažėjimą, palyginti su 1998–2000 m. laikotarpiu, lėmė ne tik pagerėjusi bendrovių finansinė būklė, bet ir ministerijų deleguotų vadovujančiųjų specialistų ir pačių institucijų „globa“, kurią VTF, prieš priimdamas sprendimą keisti bendrovių valdymo organus arba administracijos vadovus, privalėjo įvertinti. Minėtuojau laikotarpiu ypač sumažėjo administracinių ir baudžiamųjų bylų, kurias, radęs pažeidimų, inicijuodavo VTF. Tokių bylų per minėtąjį laikotarpį buvo inicijuota atitinkamai 51 ir 30. Be jau minėtųjų administracinių ir baudžiamųjų bylų, VTF 683 atvejais teismine tvarka inicijavo

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimas „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“ Nr. 634.

civilinių bylų nagrinėjimą nuomos mokesčių nemokantiems arba kitų civilinio teisinio pobūdžio pažeidimų padariusiems asmenims.

Teigiamų 2000–2004 m. Vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. Įmonių restruktūrizavimo įstatymo suderinimą su CK normomis;
2. Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patobulinimą, įvertinus jų taikymo praktiką.

Neigiamų 2000–2004 m. vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume VTF veiklos biurokratinį pobūdį ir praktinį komercinių šios VI veiklos principų atsisakymą.

Po 2004 m. Seimo rinkimų dirbusi kairiosios daugumos Vyriausybė, siekdama iš praktinės veiklos išgyvendinti kilusias problemas dėl bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis, savo anksčiau patvirtintose taisyklėse papildomai reglamentavo ar šias taisykles pritaikė:

1. Lobiams ir sukonkretino kai kurias anksčiau vartotas sąvokas;
2. Nurodytojo turto apskaitos, vertinimo ir realizavimo principus;
3. Kai kuriuos konfiskuoto turto apskaitos principus ir atitinkamų valstybės institucijų veiksmus¹⁶⁷.

Ūkio ministerijos specialistų siūlymu Vyriausybė nusprendė nustatyti valstybės ir savivaldybių turto investavimo į viešąsias įstaigas, AB ir UAB kriterijus ir dokumentus, kurie turi būti pateikti tam, kad tokio turto valdytojai galėtų priimti atitinkamą sprendimą. Minėtosios ministerijos specialistų parengtame Vyriausybės nutarimo

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimo Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1190.

projekte buvo pasiūlyta septynių kriterijų grupė, iš jų atitinkant bent du, investavimas galėjo būti pripažįstamas pagrįstas. Kartu su šiais kriterijais taip pat buvo pasiūlyta nustatyti dokumentus, jų pateikimo tvarką ir procedūras, kurios reikalingos tam, kad būtų galima priimti sprendimą dėl valstybės ar savivaldybių turto investavimo. Minėtieji Ūkio ministerijos pasiūlymai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimu¹⁶⁸.

Išsiaiškinusi, kad tiek kai kurios valstybės institucijos, tiek viešosios įstaigos, tiek savivaldybės savo balansuose apskaito ilgalaikį materialųjį turtą, kuris, pažeidžiant galiojančius teisės aktus, nėra nei įregistruotas atitinkamuose turto registruose, nei įvertintas pagal turto vertinimą reglamentuojančius teisės aktus, Vyriausybė nusprendė parengti priemonių planą tokiam turtui išaiškinti, jam inventorizuoti ir įvertinti, paskui apskaityti realia rinkos verte. Šis priemonių planas, nurodant atsakingas institucijas ir terminus, buvo patvirtintas Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimu¹⁶⁹.

Siekdamas suderinti Įmonių restruktūrizavimo įstatymo nuostatas su ES teisės normomis, pirmiausia tuos atvejus, kai restruktūrizuojamoms įmonėms teikiama valstybės parama ir pagal ES teisės reikalavimus reikia gauti Europos Komisijos sutikimą, šio įstatymo projekto autorius Seimo narys A. Sysas pasiūlė nustatyti tokius restruktūrizavimo plano pateikimo teismui terminus, leidžiančius įmonėms, kurioms teikiama valstybės pagalba, ne tik pradėti restruktūrizavimo procesą, bet ir sėkmingai jį tęsti bei užbaigti. Nurodytosios Įmonių restruktūrizavimo įstatymo projekto nuostatos buvo įteisintos įstatymu¹⁷⁰.

Viena iš neigiamų 2004–2008 m. Vyriausybių darbo tendencijų – siekis daryti maksimalią įtaką komerciniais pagrindais veikiančioms įmonėms. Siekdami tariamai užtikrinti viešąjį interesą, valstybės institucijų pareigūnai ir politikai ėmėsi tokių veiksmų:

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl sprendimo investuoti valstybės ir savivaldybių turtą priėmimo kriterijų ir sprendimų priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Nr. 758.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas „Dėl Valstybei nuosavybės teise priklausančio registruotino turto inventorizavimo, vertinimo ir įregistravimo atitinkamuose registruose veiksmų ir priemonių plano patvirtinimo“ Nr. 1028.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos 2006 m. spalio 12 d. Įmonių restruktūrizavimo įstatymo 15 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-853.

1. Toleravo nelygiateisę kai kurių savivaldybių padėtį, jų nuosavybėn perduodami komercinės paskirties turtą¹⁷¹;
2. Iš VTF, taip pat ir iš privatizuotinių objektų sąrašo, perėmė bendroves, kurioms buvo galima rasti strateginius investuotojus, jų akcijas pagal savo tiesioginę paskirtį ir funkcijas privalėjo valdyti VTF. Kaip aktualiausius tokios tendencijos pavyzdžius galima pateikti AB „Alytaus tekstilė“ (su šia bendrove susijusius faktus žr. 2.5. poskyryje) ir AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“¹⁷².

Nagrinėdami VTF veiklą įgyvendinant viešąjį valstybės interesą šios VĮ kontroliuojamose bendrovėse arba bendrovėse, kurių tam tikra akcijų dalis nuosavybės teise priklausė valstybei, galime išvelgti šias tendencijas:

1. Atsisakyti ankstesnės praktikos keisti netinkamai savo pareigas atliekančius AB ir UAB vadovus, taip pat valdybų ar/ir steigėtojų tarybų narius, be to, tokius pakeitimus inicijuoti per AB ir UAB visuotinius akcininkų susirinkimus. Oficialiose VTF veiklos ataskaitose nagrinėjamoju laikotarpiu apie tokius VTF veiksmus net neužsimenama;
2. Ypač smarkiai sumažėjusių VTF inicijuotų visų rūšių bylų skaičių, kurių nagrinėjamoju laikotarpiu buvo 579, iš jų: 15 administracinių, 34 baudžiamosios, 530 civilinių. Kaip vieną svarbiausių iš VTF ir jo samdytų patarėjų veiklos pasiekimų šioje srityje galima laikyti 2008 m. rugpjūčio 2 d. įsiteisėjusį Tarptautinio arbitražo teismo galutinį sprendimą, kuriuo buvo visiškai atmestas UAB „Naftos gavyba“ ieškinys dėl daugiau kaip 22 mln. JAV dolerių ir papildomų teismo išlaidų dėl tariamai neatskleistos informacijos, susijusios su AB „Geonafta“.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimas „Dėl turto perdavimo“ Nr. 805; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 24 d. nutarimas „Dėl negyvenamųjų patalpų Vilniuje, F. Šopeno g. 12/ Šv. Stepono g. 26, perdavimo pagal panaudos sutartį“ Nr. 953; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gegužės 16 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Druskininkų savivaldybei“ Nr. 482.

¹⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 14 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos jūrų laivininkystė“ valstybei priklausančių akcijų perdavimo“ Nr. 644.

Teigiamų 2004–2008 m. vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume valstybės ir savivaldybių turto investavimo į viešąsias įstaigas, AB ir UAB kriterijų ir dokumentų, kurie turi būti pateikti tam, kad tokio turto valdytojai galėtų priimti atitinkamą sprendimą, nustatymą.

Neigiamų 2004–2008 m. vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume valstybei nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo komercinės paskirties turto perdavimo atskiroms savivaldybėms, dažniausiai toms, kurių merai priklausė Vyriausybei atstovaujančioms partijoms, atvejus, taip pat AB akcijų perėmimą iš VTF ir jų perdavimą valdyti ministerijoms.

Per vėlesnį 2008–2012 m. periodą siekdama geriau atstovauti valstybės interesams viešosiose įstaigose, Vyriausybė nutarė pakeisti ir papildyti ankstesnį nutarimą ir nustatyti, jog valstybei dalininko teisėmis atstovaujanti institucija privalo užtikrinti, kad visuotinio dalininkų susirinkimo kompetencijai būtų priskirti svarbiausi su viešosios įstaigos veikla susiję sprendimai: a) dėl buvimo kitų juridinių asmenų steigėja ar dalininke ir naujų dalininkų priėmimo; b) dėl įstaigos veiklos strategijos, valdymo struktūros ir pareigybių sąrašo tvirtinimo; c) dėl viešosios įstaigos veiklos vertinimo kriterijų nustatymo ir kita. Išvardytieji klausimai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimu¹⁷³.

Siekdama Lietuvoje pritaikyti geriausią kai kurių šalių (pirmiausia Skandinavijos valstybių) praktiką centralizuotai valdyti valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą, Vyriausybė pritarė Finansų ministerijos specialistų parengtam įstatymų paketui dėl specialiosios paskirties valstybės įmonės steigimo, sujungiant VĮ VTF ir VĮ Turto banką, ir pateikė jį Seimui¹⁷⁴. Šiuo klausimu pabrėžtina: 1) dokumentų paketas

¹⁷³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1025 „Dėl valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešose įstaigose“ pakeitimo“ Nr. 202.

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 6, 13, 161, 17, 19, 191, 22 ir 23 str. pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIP-3347 ir Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14 ir 21 str. pakeitimo ir papildymo ir įstatymo

buvo parengtas netinkamai, įvairios valstybės institucijos jam turėjo labai daug pastabų, kurias po 2012 m. pradėjusi dirbti A. Butkevičiaus vyriausybė apibendrino savo nutarime¹⁷⁵; 2) A. Kubiliaus vyriausybei ir visai valdančiajai koalicijai pritrūko politinės valios priimti šį šalies ūkiui aktualų įstatymų paketą; 3) įstatymų projektų pakete, net ir atsižvelgus į A. Butkevičiaus vyriausybės pareikštas pastabas, liko svarbių

papildymo 191 str. įstatymo projekto Nr. XIP-1548 atšaukimo, Lietuvos Respublikos centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 16¹, 17, 19, 21, 22, 23, 24 str. pakeitimo ir įstatymo papildymo 16² str. įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 7, 8, 9, 10, 19 ir 32 str. pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 3, 9 ir 10 str. pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 33, 39 ir 93 str. pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 13, 15 ir 22 str. pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 str. pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos kontroliuojančiųjų investicinių bendrovių įstatymo 19 str. pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 172¹⁷, 215¹, 215², 215³, 259¹ str. ir 14¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymo projektų ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl privatizavimo komisijos“ bei jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 1424.

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymo projekto Nr. XIP-3944, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 16¹, 17, 19, 21, 22, 23, 24 str. pakeitimo ir įstatymo papildymo 16² str. įstatymo projekto Nr. XIP-3945, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3946, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 7, 8, 9, 10, 19 ir 32 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3947, Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 3, 9 ir 10 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3948, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 33, 39 ir 93 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3949, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 13, 15 ir 22 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3950, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3951, Lietuvos Respublikos kontroliuojančiųjų investicinių bendrovių įstatymo 19 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3952, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 172¹⁷, 215¹, 215², 215³, 259¹ str. ir 14¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3953 ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Seimo nutarimo „Dėl privatizavimo komisijos“ bei jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ projekto Nr. XIP-3954 ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 27 str. pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 420.

trūkumų, tokių kaip: a) valstybei nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo turto privatizavimas buvo pasiūlytas pavadinti pardavimu, taip buvo mėginama išvengti kai kurių privatizavimo sąlygų ir sandorių projektų aprobavimo procedūrų Privatizavimo komisijoje, kurią sudarė ir nepriklausomi ekspertai; b) buvo siekiama atsisakyti klasikinio nuomos su išsipirkimu privatizavimo būdo, nors jis galėjo būti ypač sėkmingai taikomas privatizuojant nekilnojamojo turto objektus, kurių bent keletą kartų nepavyko privatizuoti per viešąjį aukcioną; c) pasiūlytas įteisinti uždaras akcijų pardavimo metodas, kuris neišvengiamai susijęs su galimais korupcijos atvejais ir kitais trūkumais.

1.6.

Įmonėms suteiktos lengvatos ir kita valstybės parama

Po 1992 m. rudenį vykusių Seimo rinkimų vietoj jau įprasto įmonių restruktūrizavimo, strateginių investuotojų paieškos ir kitų ekonominių bei finansinių svertų (pvz., mokestinių lengvatų naujoms technologijoms ir t. t.) tuometė Vyriausybė pasinaudojo aplinkybe, kad iki 1992 m. pabaigos valstybė beveik nebuvo paėmusi ar savo vardu garantavusi kokių nors paskolų ir visą savo kadencijos laikotarpį gana dosniai įmonėms dalijo tiek valstybės garantijas, tiek paskolas ir kitą finansinę paramą. Pvz., valstybės garantijos buvo suteiktos: Panevėžio valstybiniam stiklo fabrikui ir VĮ „Lietuvos geležinkeliai“¹⁷⁶, bendrai Lietuvos ir Rusijos įmonei „Mida“¹⁷⁷, UAB „Samsonas“¹⁷⁸, AB „Akmenės cementas“ ir „Šiaulių Stumbras“¹⁷⁹, IĮ „V. ir S. Mačiulių

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 2 d. nutarimas Nr. 391 „Dėl paskolų Panevėžio valstybiniam stiklo fabrikui ir valstybinei įmonei „Lietuvos geležinkeliai“ valstybės garantijų“.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 448 „Dėl paskolos bendrai Lietuvos ir Rusijos įmonei „Mida“ valstybės garantijų“.

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1339 „Dėl paskolos uždarajai akcinei bendrovei „Samsonas“ valstybės garantijos“.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 28 d. nutarimas Nr. 1044 „Dėl paskolų akcinei bendrovei „Akmenės cementas“ ir akcinei bendrovei „Šiaulių Stumbras“ valstybės garantijų“.

prekybos centras“; taip pat AB „Oruva“¹⁸⁰, AB „Šatrija“¹⁸¹, AB „Nevėžis“¹⁸², UAB „Arco“ ir „Vezo“¹⁸³, papildomos paskolos ir valstybės garantijos Panevėžio valstybiniam stiklo fabrikui¹⁸⁴, bankui „Vakarų bankas“¹⁸⁵, AB „Aleksotas“¹⁸⁶, bankui „Aurabankas“¹⁸⁷, pastarajam buvo atidėti valstybės depozito laikymo terminai. Be valstybės garantijų, įmonės už savo nesumokėtus mokesčius į valstybės ir savivaldybių biudžetus buvo remiamos ir nurašant ar bent jau atidedant joms apskaičiuotas baudas ir delspinigius. Tokiam sąrašui galima priskirti šias įmones: Zarasų valstybinę statybos ir komercijos įmonę¹⁸⁸, VĮ „Lietuvos dujos“ statybos ir projektavimo įmonę „Savy“; taip pat AB „Transmeda“¹⁸⁹, VĮ „Jūra“¹⁹⁰, VAĮ „Gliukožė“¹⁹¹, AB

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 28 d. nutarimas Nr. 1045 „Dėl paskolų individualiai įmonei „V. ir S. Mačiulių prekybos centras“ ir akcinei bendrovei „Oruva“ valstybės garantijų“.

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1077 „Dėl paskolos akcinei bendrovei „Šatrija“ valstybės garantijos“.

¹⁸² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1192 „Dėl paskolos uždėjimui akcinei bendrovei „Nevėžis“ valstybės garantijos“.

¹⁸³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1336 „Dėl paskolų uždėjimui akcinėms bendrovėms „Arco“ ir „Vezo“ valstybės garantijos“.

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 423 „Dėl paskolos Panevėžio valstybiniam stiklo fabrikui valstybės garantijos“.

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 553 „Dėl paskolos komerciniam bankui „Vakarų bankas“ valstybės garantijos“.

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugsėjo 15 d. nutarimas Nr. 1225 „Dėl paskolos akcinei bendrovei stiklo fabrikui „Aleksotas“ valstybės garantijos“.

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 423 „Dėl paskolos ir depozitų akcinei bendrovei „Aurabankas“.

¹⁸⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 469 „Dėl 1993 metais apskaičiuotų ir nesumokėtų į Lietuvos valstybės biudžetą privalomųjų įmokų ir delspinigių mokėjimo termino atidėjimo Zarasų valstybinei statybos ir komercijos įmonei“.

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 600 „Dėl priskaičiuotų delspinigių mokėjimo į biudžetą termino atidėjimo“.

¹⁹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 27 d. nutarimas Nr. 651 „Dėl privalomųjų įmokų ir delspinigių mokėjimo termino atidėjimo Lietuvos valstybinei žvejybos laivyno įmonei „Jūra“.

¹⁹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 9 d. nutarimas Nr. 723 „Dėl apskaičiuotų baudų mokėjimo į Lietuvos valstybės biudžetą termino atidėjimo Šiaulių valstybinei akcinei įmonei „Gliukožė“.

„Granitas“¹⁹², AB „Oruva“, Mažeikių „Elektrotechnika“ ir „Vilniaus Sigma“¹⁹³, dar dešimt AB ir UAB, tarp kurių buvo AB „Kauno popieriaus fabrikas“, Šiaulių eksperimentinė įrengimų gamykla, AB „Fasa“, „Žalgiris“ ir kitos¹⁹⁴, taip pat devynias įvairių rūšių įmones, tokias kaip AB „Elfa“ ir „Beržas“, Panevėžio valstybinė tiksliosios mechanikos gamykla¹⁹⁵ ir kitas penkias AB ir UAB, iš jų UAB „Gelsta“, „Skaidiškių autotransportas“ ir kita¹⁹⁶.

Precedento neturinčiu ne tik Vakarų, bet ir daugelyje Rytų Europos šalių reiškiniu galima laikyti Vyriausybės nutarimais imamų paskolų dalijimą įmonėms tiesiog iš valstybės biudžeto lėšų. Sprendžiant iš neoficialių komentarų, kuriuos S. Vaitkevičiui teko girdėti iš to laikotarpio aukšto rango asmenų, rengusių minėtuosius sprendimus ir juos priėmusių, tokių savo veiksmų būtinumą jie grindė paaiškinimu, kad nė vienas bankas nenorėjo teikti paskolų, net ir tada, kai buvo suteikiama valstybės garantija. Tiesiogiai iš valstybės biudžeto ar privatizavimo fondo lėšų Vyriausybės nutarimu, t. y. apeinant bankus, paskolos arba tiesiog neatlygintina parama buvo suteiktos šioms įmonėms: VĮ „Jūra“¹⁹⁷, AB „Linas“¹⁹⁸, AB „Inkaras“¹⁹⁹, VĮ „Kauno

¹⁹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. lapkričio 8 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl baudų ir delspinigių mokėjimo į biudžetą termino atidėjimo akcinei bendrovei „Granitas“.

¹⁹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 17 d. nutarimas Nr. 591 „Dėl akcinių bendrovių „Oruva“, „Mažeikių elektrotechnika“, „Vilniaus sigma“ atleidimo nuo mokesčių (piniginių) prievolių“.

¹⁹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 1 d. nutarimas Nr. 921 „Dėl mokesčių mokėtojų atleidimo nuo nesumokėtų įsisenėjusių delspinigių“.

¹⁹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1108 „Dėl kai kurių įmonių atleidimo nuo mokesčių (piniginių) prievolių“.

¹⁹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1109 „Dėl mokesčių mokėtojų atleidimo nuo nesumokėtų įsisenėjusių delspinigių“.

¹⁹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 398 „Dėl valiutinės paskolos suteikimo valstybinei žvejybos laivyno įmonei „Jūra“.

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 457 „Dėl lėšų skyrimo akcinei bendrovei „Linas“.

¹⁹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. 359 „Dėl paskolos skyrimo akcinei bendrovei „Inkaras“.

šiltnamiai²⁰⁰, UAB „Paroc Silikatas“²⁰¹ ir kitoms įmonėms. Nors ir buvo deklaruojama, kad tokiais veiksmais stengiamasi apsaugoti indėlininkų interesus, minėtąja parama galima laikyti ir bankroto ribą peržengusio banko „Aurabankas“ kontrolinio akcijų paketo nupirkimą valstybės lėšomis²⁰², arba įmonės paskolos perėmimo ir pripažinimo valstybės vidaus skola atvejus²⁰³. Vyriausybei atstovaujantiems valdininkams priimant ne komercinius, bet praktiškai politinius sprendimus dėl paskolų išdavimo žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonėms ir šioms įmonėms neturint lėšų tokioms paskoloms mokėti, pati valstybė buvo priversta grąžinti paskolas bankams. Tokio fakto patvirtinimo pavyzdžiais galėtų būti bankui valstybės lėšomis kompensuotos AB „Marijampolės pieno konservai“; AB „Panevėžio maistas“; Kupiškio pieno ir keleto kitų įmonių paskolos²⁰⁴. Net ir tiesiogiai ar lengvatinėmis sąlygomis išdavusi paskolas, Vyriausybė ir toliau rėmė tokias įmones atidedama paskolų grąžinimo terminus ir mažindama už paskolas mokamų palūkanų normas. Minėtąjį teiginį galėtų patvirtinti grupė šiltnamių ūkio įmonių, kurioms buvo atidėti paskolų grąžinimo terminai²⁰⁵. Net nemokių ir bankrutuojančių įmonių sanavimo tvarkoje²⁰⁶, kurią parengė Ekonomikos ministerijos bankroto procesą kuruojantys specialistai, buvo nustatytas tiesioginis Ekonomikos ministerijos (neįtraukiant į šį procesą bankų) kreditų dalytojo minėtosioms įmonėms vaidmuo.

²⁰⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. 1197 „Dėl paskolos skyrimo valstybinei įmonei „Kauno šiltnamiai“.

²⁰¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. vasario 15 d. nutarimas Nr. 252 „Dėl paskolos suteikimo bendrai Lietuvos, Švedijos ir Suomijos įmonei – uždarajai akcinei bendrovei „Paroc Silikatas“.

²⁰² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 862 „Dėl komercinio banko „Aurabankas“ akcijų įsigijimo“.

²⁰³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas Nr. 297 „Dėl skolos bendrai Lietuvos ir JAV įmonei „Litimpex“ padengimo“.

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“.

²⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 17 „Dėl paskolų grąžinimo termino atidėjimo valstybinėms šiltnamių įmonėms“.

²⁰⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 16 d. nutarimas Nr. 694 „Dėl Sanavimo fondo sudarymo ir naudojimo tvarkos“.

Kaip akivaizdžiai parodė tolesnė šiame poskyryje aptartų, taip pat ir jame nepaminėtų, įmonių, kurioms 1992–1996 m. Vyriausybė įvairiais nurodytais būdais suteikė paramą, analizė, dauguma tokių įmonių bankrutavo, išskyrus tik tas, kurios dėl savo strateginės reikšmės ūkiui ir monopolinės padėties rinkoje sugebėjo išsilaikyti atitinkamai darydamos įtaką paslaugų ar prekių kainodarai, galima paminėti AB „Lietuvos geležinkeliai“ ir „Lietuvos dujos“.

Iš esmės prie teigiamų 1992–1996 m. Vyriausybių taikyto tokio įmonių sanavimo padarinių galima priskirti šiuos:

1. Įmonės galėjo toliau vykdyti savo veiklą, mokėti mokesčius valstybei, įdarbinti darbuotojus;
2. Su valstybės paramą gavusiomis įmonėmis komerciniais ryšiais susijusios įmonės taip pat gaudavo užsakymų, tai padėjo stabilizuoti darbo ir kai kurių paslaugų rinkų padėtį;
3. AB ir UAB kapitalizavus paramą gavusių įmonių nesumokėtus mokesčius, priskaičiuotas baudas ir delspinigius, valstybė visuotiniuose akcininkų susirinkimuose įgijo didesnę, tam tikrais atvejais ir absoliučią balsų daugumą.

Prie neigiamų minėtosios valstybinės paramos metodų ir tokios paramos taikymo tvarkos 1992–1996 m. laikotarpiu priskirtume:

1. Nestabilios finansinės drausmės aplinkos šalies ūkyje sukūrimą – įmonių vadovams pakako turėti ryšių valdžios struktūroje, ir jie galėjo nemokėti mokesčių, baudų, delspinigių ir t. t.;
2. Konkurencijos iškreipimą, nes valstybės parama buvo teikiama tik kai kurioms tos pačios ūkio šakos įmonėms;
3. Dažną paramos skyrimą einamosioms (vienkartinėms) įmonių reikmėms tenkinti;
4. Paramos teikimą net tada, kai įmonės neturėjo verslo planų, taip pat nebuvo atliekama tokių planų analizė, nebuvo ir jų įgyvendinimo kontrolės sistemos. Tokioms įmonėms net nereikėjo pateikti restruktūrizavimo planų;
5. Valstybės lėšų praktinį dovanojimą įmonėms, tiesiogiai teikiant joms paskolas, nes Finansų ministerija neturėjo jokių praktinių galimybių nei administruoti tokių paskolų gražinimo, nei kontroliuoti skolininkų finansinės būklės;

6. Įmonių pasmerkimą bankrotui ateityje, nes Vyriausybė nesimė jokių priemonių tokioms įmonėms privatizuoti (įtraukti jas į privatizuojamų už laisvai konvertuojamą valiutą įmonių sąrašą iki 1996 m. pradžios, o 1996 m. vykdant privatizaciją pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą).

Po 1996 m. rudens Seimo rinkimų į valdžią atėjus G. Vagnoriaus vyriausybei, paramos skyrimo principai valstybės kontroliuojamoms įmonėms, palyginti su 1992–1996 m. laikotarpiu, pasikeitė. Pirmiausia buvo atsakyta praktikos gelbėti įmones nuo bankroto ar spręsti jų nemokumo problemas teikiant tiesioginę valstybės finansinę paramą. Antra, mokėjimų į valstybės ir SODROS biudžetus atidėjimai ir nutarimai dėl baudų ir delspinigių už šių mokesčių mokėjimą ne laiku nurašymo buvo priimami tik rengiant privatizuoti tokių įmonių kontrolinius akcijų paketus strateginiams investuotojams. Trečia, skolų naštos palengvinimas įmonėms, kurių kontrolinis akcijų paketas priklausė valstybei, buvo tik viena iš priemonių rengiant šias įmones privatizuoti ir atliekant veiksmus, būtinus strateginiams investuotojams pritraukti. Ketvirta, minėtieji Vyriausybės sprendimai dėl mokesčių atidėjimo ir baudų bei delspinigių nurašymo buvo priimami įvertinus konkrečios įmonės verslo veiklos perspektyvas, o tam tikrais atvejais Vyriausybė paprasčiausiai buvo priversta siekti neprarasti biudžeto lėšų, įgyvendindama ankstesnių laikotarpių Vyriausybių sprendimus dėl valstybės garantijų įmonių paskoloms arba net ir tiesioginių biudžeto lėšų. Penkta, valstybės ir savivaldos institucijoms buvo būtina inicijuoti Vyriausybės nutarimus dėl atskirų administracinių pastatų ir viešosioms funkcijoms įgyvendinti reikalingo turto perėmimo iš įmonių, nes rengiantis stoti į ES ir plėtojantis pačiai valstybei, minėtosioms institucijoms tokių administracinių pastatų akivaizdžiai ėmė trūkti, be to, po Nepriklausomybės atkūrimo vykdytų reformų metu buvo priimta neracionalių sprendimų, ir į AB bei UAB balansus buvo perduoti infrastruktūros objektai, kurie buvo būtini viešosioms funkcijoms įgyvendinti, o ir privačioms įmonėms tokie objektai finansškai nebuvo patys vertingiausi.

Nagrinėjant konkrečius Vyriausybės nutarimus, kuriais buvo sumažinti įmonių finansiniai įsipareigojimai, tokius teisės aktus

sąlygiškai galima sugrupuoti į keturias grupes: 1) kai Vyriausybė atidėjo AB jų nesumokėtus mokesčius valstybės ir SODROS biudžetams ir nurašė apskaičiuotas baudas ir delspinigius dėl tokių mokesčių nesumokėjimo; 2) kai Vyriausybė už AB įsiskolinimus gavo tos AB akcijų; 3) kai Vyriausybė, siekdama išvengti biudžeto nuostolių arba norėdama susigražinti ankstesnių Vyriausybių ar jų įgaliotųjų institucijų išduotas paskolas, įmonėms atidėjo paskolų gražinimo terminus; 4) kai valstybės ir savivaldos institucijos, negalėdamos atlikti joms priskirtų funkcijų dėl administracinių patalpų stygiaus ar siekdamas apsaugoti viešąjį interesą, inicijuodavo Vyriausybės nutarimus dėl tam tikrų objektų perėmimo iš AB ar UAB, taip pat tokioms bendrovėms buvo kompensuojama jų nesumokėta mokesčių į valstybės ar SODROS biudžetus dalimi. Pirmajai grupei priskirtume Vyriausybės nutarimus dėl AB „Statybos apdailos mašinos“²⁰⁷ ir AB „Panevėžio stiklas“²⁰⁸. AB „Panevėžio stiklas“ atveju Vyriausybės nutarimas²⁰⁹ buvo priimtas įvertinus derybų su strateginiu investuotoju rezultatus, kurių valstybės įmonei Valstybės turto fondui pavyko pasiekti, ir įvertinus tai, kad: a) ši įmonė buvo skolinga daugiau kaip 117 mln. litų (esant tik 34,2 mln. litų įstatiniam kapitalui) ir buvo faktiškai praradusi daugiau kaip 10 mln. litų (šios lėšos buvo prarastos Kazachstane, kai AB „Panevėžio stiklas“ ten nusiuntė savo prekes ir netinkamai įformino jų pardavimo sutartis); b) strateginis investuotojas iš Lenkijos įmonės „Warta“ išsipareigojo išsaugoti daugumą darbo vietų ir modernizuoti AB „Panevėžio stiklas“. Antrajai grupei priskirtume AB „Šilunga“²¹⁰

²⁰⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 10 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Statybos apdailos mašinos“ skolų mokėjimo terminų atidėjimo ir atleidimo nuo delspinigių ir baudų mokėjimo“ Nr. 1217.

²⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 27 d. nutarimas „Dėl paskolų akcinei bendrovei „Panevėžio stiklas“ gražinimo terminų atidėjimo“ Nr. 1300. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 6 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Panevėžio stiklas“ atleidimo nuo delspinigių mokėjimo ir skolų mokėjimo termino atidėjimo“ Nr. 253. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 2 d. nutarimas „Dėl palūkanų mokėjimo atidėjimo akcinei bendrovei „Panevėžio stiklas“ Nr. 716.

²⁰⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 2 d. nutarimas „Dėl palūkanų mokėjimo atidėjimo akcinei bendrovei „Panevėžio stiklas“ Nr. 716 ir kita.

²¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 30 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Šilunga“ atsiskaitymo akcijomis už įsiskolinimus“ Nr. 1091.

ir AB „Panevėžio baldai“²¹¹ atvejus. Vyriausybės sprendimai dėl šių įmonių buvo susiję su jų padėtimi rinkoje ir būtinybe valstybei padidinti savo akcijų paketus. Iš didelio trečiajai įmonių grupei priklausančio sąrašo galima nurodyti keletą tipiškų pavyzdžių²¹², paaiškinančių aukščiau nurodytus motyvus dėl tokių sprendimų būtinumo. Ketvirtajai grupei priskirtume Vyriausybės nutarimą dėl daugiau kaip 30 įmonių, tarp jų buvo AB „Utenos trikotažas“, „Lietuvos geležinkeliai“, „Actas“ ir kita.²¹³ Be to, šiai grupei priskirtini ir Vyriausybės nutarimai dėl AB „Grąžtai“, „Utenos krosnys“, taip pat „Vilija“²¹⁴, „Telga“²¹⁵, „Venta“, „Druskininkų statyba“²¹⁶ ir kitų įmonių.

Skirtingai nuo ankstesnių vyriausybių paramos į sunkią finansinę padėtį patekusioms Lietuvos įmonėms taikytų būdų, po 1996 m. rinkimų Vyriausybė suformavo bendruosius įmonių veiklos gaivinimo nuostatus²¹⁷, nustatė kriterijus ir būdus, kaip tokią paramą teikti racionaliai ir efektyviai. Šios Vyriausybės programos įteisinimas darė

²¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Panevėžio baldai“ atsiskaitymo akcijomis už įsiskolinimus“ Nr. 1447.

²¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 17 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Marijampolės pieno konservai“ paskolų grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 292; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 20 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Rokiškio grūdai“ paskolos grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 622; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 3 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Girelės paukštynas“ paskolos grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 800; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 13 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Oruva“ paskolų grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 866 ir kita.

²¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 24 d. nutarimas „Dėl įmonių, iš kurių leidžiama perimti turtą valstybės ar savivaldybių funkcijoms vykdyti, sąrašo patvirtinimo“ papildymo“ Nr. 259.

²¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 17 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Grąžtai“, „Utenos krosnys“ ir „Vilija“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 176.

²¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 2 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Telga“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 704.

²¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Venta“ ir „Druskininkų statyba“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 947.

²¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 21 d. nutarimas „Dėl įmonių veiklos gaivinimo programos“ Nr. 629.

teigiamą įtaką ir švelninant Rusijos finansinės krizės pasekmes Lietuvos įmonėms. Viena iš minėtosios programos įgyvendinimo priemonių galima laikyti paramą įmonėms, atsisakant jų tiesioginėms reikmėms nereikalingo turto, kuris, kaip jau nurodėme aukščiau, buvo būtinas valstybės ar savivaldos institucijų funkcijoms įgyvendinti. Vyriausybės nutarimų pavyzdžiais, kuriais, sumažinus valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų skaičių ir įmonėms už tai perdavus valstybės ar savivaldos institucijoms administracinius, infrastruktūros ar kitus objektus, gali būti specialiosios paskirties akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ ir akcinės bendrovės „Vernitas“ įstatinio kapitalo mažinimas²¹⁸.

Atskirai nuo išvardytųjų keturių tipiškų Vyriausybės nutarimų grupių, prie pagalbos įmonėms reikėtų paminėti Lietuvos cukraus gamybos įmonėms skirtą Vyriausybės paramą, kuri buvo įgyvendinama naudojant Privatizavimo fondo lėšas ir sumokant tuos pinigus cukrinių runkelių augintojams, su kuriais minėtieji fabrikai nesugebėjo atsiskaityti už keleto ankstesniųjų metų žaliavinę produkciją. Dėl šio Vyriausybės nutarimo VTF trijų cukraus įmonių akcijų paketus pavyko parduoti strateginiam investuotojui iš Danijos „Danisco Sugar“ ir dėl tokių kompleksinių veikslių sėkmingai bent dešimtmetį (kol ES ir Pasaulio prekybos organizacija pakeitė subsidijavimo ir protekcinį muitų politiką) dirbo ne tik Lietuvos cukraus gamybos įmonės, bet ir dešimtys tūkstančių Lietuvos cukrinių runkelių augintojų turėjo pelningą verslą. Nors Vyriausybė ir suteikė finansinių garantijų AB „Lietuvos dujos“²¹⁹ ir kai kurioms energetikos ir šilumos tiekimo įmonėms, minėtųjų Vyriausybės žingsnių nenorėtume laikyti tiesiogine finansine parama šioms įmonėms, nes šios garantijos ar delspinigių ir baudų už laiku neatliktus mokėjimus kompensavimas minėtosioms įmonėms buvo taikomas siekiant išvengti dujų tiekimo nutraukimo

²¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 26 d. nutarimas „Dėl sutikimo mažinti specialiosios paskirties akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinį kapitalą, sumažinant valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų skaičių“ Nr. 661; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 30 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Vernitas“ įstatinio kapitalo mažinimo“ Nr. 888.

²¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 20 d. nutarimas „Dėl paskolos akcinei bendrovei „Lietuvos dujos“ valstybės garantijos“ Nr. 71.

Lietuvos vartotojams iš Rusijos „Gazprom“, dėl to, kad nemaža dalis patiriančių finansinių sunkumų Lietuvos vartotojų AB „Lietuvos dujos“ vėlavo sumokėti už suteiktas paslaugas. Kitokia paramos smulkiosioms ir vidutinėms įmonėms forma, padėjusia sušvelninti Rusijos krizės padarinius, galima laikyti leidimą personalinėms įmonėms ir ūkinėms bendrijoms, 1999 m. nevykdžiusioms veiklos, nemokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokų, baudų ir delspinigių²²⁰.

Vertindami Vyriausybės politiką remiant valstybės kontroliuojamas įmones, taip pat ir už išiskolinimus perimant įmonių turtą, reikalingą valstybės ar savivaldos funkcijoms atlikti, teigiamų 1996–2000 m. Vyriausybės veiksmų grupei priskirtume:

1. Paramą tik toms valstybės kontroliuojamoms AB ir UAB, kurių kontrolinius akcijų paketus buvo rengiamasi parduoti strateginiams investuotojams arba pagal su tokiais strateginiais investuotojais jau suderintas valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų pirkimo–pardavimo sąlygas;
2. Kompleksinį požiūrį į paramos įmonėms teikimo procesą, grindžiamą tokių įmonių konkurencinėmis perspektyvomis, verslo planų pagrįstumu ir pačios įmonės sugebėjimu pagerinti savo finansinę padėtį;
3. Paramos efektyvumą, nes dauguma iš 1996–2000 m. šiuo aspektu nagrinėjamą Vyriausybės paramą gavusių įmonių, bent jau kelerius metus, t. y. net ir sudėtingo pereinamojo stojimo ir įsiliejimo į ES rinką sąlygomis, galėjo sėkmingai konkuruoti rinkoje, įdarbinti daugumą darbuotojų, mokėti teisės aktais nustatytus mokesčius. Šiame punkte nurodytam pasiekimui nepriskirtini kai kurie Vyriausybės nutarimai dėl įstatinio kapitalo sumažinimo perimant tokių įmonių turto dalį valstybės reikmėms, kai tokių įmonių veiklos perspektyvos nebuvo vertinamos.

Neigiamiems 1996–2000 m. Vyriausybių politikos aspektams nagrinėjamoju klausimu priskirtume šiuos:

²²⁰ Lietuvos Respublikos 2000 m. spalio 10 d. individualių (personalinių) įmonių ir ūkinių bendrijų atleidimo nuo nesumokėtų privalomojo sveikatos draudimo įmokų, baudų ir delspinigių įstatymas Nr. VIII-1984.

1. Nekonkursinį valstybės ir savivaldos institucijoms reikalingo turto (administracinių pastatų, infrastruktūros ir kitų objektų) perėmimo iš AB ar UAB, mažinant jų įstatinį kapitalą arba sumažinus tokių bendrovių išskolinimus valstybės ir SODROS biudžetams, būdą. Būtų buvę racionaliau paskelbti konkursą, ypač dėl administracinių pastatų poreikio minėtosioms reikmėms, ir įsitikinti, ar nėra geresnių pasiūlymų nei nurodytieji Vyriausybės nutarimuose. Be to, turto perėmimas už išskolinimus valstybės ar/ir SODROS biudžetams galėjo būti naudojamas ir kaip priemonė siekiant išvengti atsakomybės už prievolės mokėti mokesčius nevykdymą. Dėl Rusijos finansų krizės įtakos, įgyvendinant aukščiau nurodytą Vyriausybės paramos įmonėms programą, tokia parama daugeliui įmonių buvo objektyviai būtina, tačiau ji galėjo būti visiškai pateisinama tik rengiant privatizuoti tokių įmonių kontrolinius akcijų paketus strateginiams investuotojams;
2. Pavėluotą Vyriausybės paramos programos įmonėms priėmimą, t. y. jau akivaizdžiai pasireiškus Rusijos finansų krizės padariniams, todėl ši programa neturėjo tokio teigiamo poveikio, kokį galėjo turėti ją priėmus ir įgyvendinus bent jau metais anksčiau.

Po 2000 m. Seimo rinkimų iš esmės buvo toliau įgyvendinama praėjusios Seimo kadencijos teigiama praktika riboti valstybės vardu išduodamas paskolas įmonėms. Bendrovių, kurioms tokios paskolos buvo suteiktos, grupei priskirtume UAB „Varėnos vandenys“²²¹ ir AB „Lietuvos geležinkeliai“²²², t. y. bendrovėms, iš dalies atliekančioms viešąsias funkcijas. Tačiau, tais pačiais kriterijais vertinant, negalima pripažinti tinkamu Finansų ministerijos vaidmens administruojant paskolas 24 bendrovėms, kurioms tokias paskolas Vyriausybė pripažino

²²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl paskolos specialios paskirties uždaramai akcinei bendrovei „Varėnos vandenys“ suteikimo“ Nr. 1419.

²²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimas „Dėl paskolos akcinei bendrovei „Lietuvos geležinkeliai“ suteikimo“ Nr. 1522.

beviltiškomis²²³. Nors, kaip ir 1992–1996 m., dauguma beviltiškomis pripažintų paskolų buvo išduota žemės ūkio bendrovėms, tačiau pasitaikė ir kitą veiklą vykdžiusių įmonių. Tokių ne žemės ūkio paskirties arba bent jau ne vien tik žemės ūkio paskirties įmonių, kurių skolos valstybei buvo pripažintos beviltiškomis, pavyzdžiais galėtų būti UAB „Gaurupės agrofirma“, „Švendūnai“, „Berčiūnų link“, AB „Aušruvos agrofirma“, „Plaušo plokštė“, „Mastis“, žemės ūkio bendrovės „Širvinta“ ir VĮ „Jūra“²²⁴, taip pat ir UAB „Liepinta“, „Užlaja“, „Skuja“, „Ajasa“, AB „Girkalnis“, „Švenčionėlių grūdai“, „Nuklonas“, „Pilėnų paukštynas“, „Panevėžio maistas“ ir VĮ „Skalda“²²⁵. Taip pat 2000 m. pabaigoje pradėjusi dirbti Vyriausybė priėmė nutarimą dėl beveik 20 bendrovių, kurių absoliuti dauguma buvo susijusios su žemės ūkiu, paskolų mokėjimo terminų atidėjimo²²⁶. Paskolos grąžinimo terminai

²²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 16 d. nutarimas „Dėl žemės ūkio bendrovių „Ceikiniai“, „Raudesa“, „Žvirinka“, „Žiogaičiai“, „Gumbiščiai“, „Dviragis“, „Pavašakiai“, „Muntvydai“, „Visalaukiai“, „Kuktiškės“, „Šauliai“, „Pamieris“, „Raudoniškis“, „Bagotosios“, „Šerkšnės žemės ūkio bendrovių, uždaryjusių akcinių bendrovių „Anykščių agroservisas“, „Špižius“, „Pakruojo Mūša“, „Nodežeris“, akcinės bendrovės banko „Lietuvos verslas“, akcinių bendrovių „Koton“, „Sirijus“, „Alytaus grūdai“ ir akcinės bendrovės spaustuvės „Spindulys“ skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 1603.

²²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl uždaryjusių akcinių bendrovių „Gaurupės agrofirma“, „Švendūnai“, „Berčiūnų link“, akcinių bendrovių „Aušruvos agrofirma“, „Plaušo plokštė“, „Mastis“, žemės ūkio bendrovės „Širvinta“ ir valstybinės įmonės „Jūra“ skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 893.

²²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl uždaryjusių akcinių bendrovių „Liepinta“, „Užlaja“, „Skuja“, „Ajasa“, akcinių bendrovių „Girkalnis“, „Švenčionėlių grūdai“, „Nuklonas“, „Pilėnų paukštynas“, „Panevėžio maistas“ ir nerūdyjančių statybinių medžiagų valstybinės įmonės „Skalda“ skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 2028.

²²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 16 d. nutarimas „Dėl žemės ūkio bendrovių „Ceikiniai“, „Raudesa“, „Žvirinka“, „Žiogaičiai“, „Gumbiščiai“, „Dviragis“, „Pavašakiai“, „Muntvydai“, „Visalaukiai“, „Kuktiškės“, „Šauliai“, „Pamieris“, „Raudoniškis“, „Bagotosios“, „Šerkšnės žemės ūkio bendrovių, uždaryjusių akcinių bendrovių „Anykščių agroservisas“, „Špižius“, „Pakruojo Mūša“, „Nodežeris“, akcinės bendrovės banko „Lietuvos verslas“, akcinių bendrovių „Koton“, „Sirijus“, „Alytaus grūdai“ ir akcinės bendrovės spaustuvės „Spindulys“ skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 1603.

buvo atidėti ir AB „Sportinė aviacija“²²⁷, t. y. bendrovei, užsiimančiai sklandyduvų gamyba.

Kaip regresinį reiškinį, palyginti su 1996–2000 m. laikotarpiu, galima vertinti ir bendrovių atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų, delspinigių politiką. Jei kai kurioms socialinės infrastruktūros bendrovėms, pvz., AB „Kauno energija“, „Skuodo šiluma“²²⁸, tokių delspinigių nurašymą bent iš dalies galima pateisinti dėl nemažos dalies gyventojų, kuriems šios įmonės teikė paslaugas, nemokumo, o AB „Kauno grūdai“, „Kretingos grūdai“ ir „Daugų žuvis“²²⁹ – dėl 1992–1996 m. laikotarpiu priimtų sprendimų, remiančių žemės ūkio bendroves, tai AB „Lietuvos geležinkeliai“ ir „Dvarčionių keramika“²³⁰ valstybės finansinė parama tapo beveik įprasta – tai rodė minėtųjų bendrovių vadovų sugebėjimą „prastumti“ jiems reikalingus nutarimus ir pirmiausia Finansų ministerijos, taip pat ir kitų valstybės pareigūnų tokios padėties toleravimą. Išskirtinis finansinės paramos suteikimo atvejis yra susijęs su AB „Alytaus tekstilė“. Dėl sukkelto politinio ažiotažo ir po 2000 m. Seimo rinkimų vykusių, tačiau nesėkmingų, derybų su strateginiu investuotoju²³¹, nusipirkusiu valstybei nuosavybės teise priklausančias AB „Alytaus tekstilė“ akcijas,

²²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 9 d. nutarimas „Dėl akcinei bendrovei „Sportinė aviacija“ suteiktos paskolos grąžinimo“ Nr. 1397.

²²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 20 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Kauno energija“ atleidimo nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo“ Nr. 1376. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Skuodo savivaldybės įmonės „Skuodo šiluma“ atleidimo nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo“ Nr. 781.

²²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Kauno grūdai“ ir „Kretingos grūdai“ atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo“ Nr. 872. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 9 d. nutarimas „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Daugų žuvis“ atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo“ Nr. 1254.

²³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 21 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ atleidimo nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo“ Nr. 386. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Dvarčionių keramika“ atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo“ Nr. 1954.

²³¹ Apie pačią derybų ir jų rezultatų aprobavimo epopėją ir paskesnius valstybės institucijų veiksmus žr. 2.5. poskyrį „Dirbtinai sukurti ir tikrieji privatizavimo skandalai“.

Vyriausybė nutarė teikti Seimui įstatymo projektą dėl teisės įsigyti AB „Alytaus tekstilė“ akcijas ir suteikti šiai bendrovei SODROS mokesčių atidėjimus ir nurašyti skolą Finansų ministerijai, taip pat atleisti ją nuo už šią skolą apskaičiuotų ir nesumokėtų delspinigių. Minėtajam įstatymo projektui Seimas pritarė²³².

Bendrovių finansinės paramos srityje ir po 2000 m. Seimo rinkimų už įmonių skolas valstybei toliau buvo atsiskaitoma nuosavybės teise priklausančiu turtu, arba toks turtas buvo perduodamas mažinant AB ir UAB įstatinį kapitalą. Tokių Vyriausybės nutarimų grupei priskirtume leidimą atsiskaityti turtu likviduojamai UAB „Koncesija“, UAB „Šilo–Pavėžupis“, UAB „Kapčiamiestis“, specialiosios paskirties AB „Anykščių vynas“, AB „Alytaus keramika“, grupei valstybės įmonių valstybinių miškų urėdijų, AB „Kietaviškių gausa“, AB „Gražžtai“, AB „Kauno šiltnamiai“ ir „Klaipėdos laivų remontas“²³³, taip pat ir kitas įmones. Nagrinėjant nurodytuosius atsiskaitymo turtu už

²³² Lietuvos Respublikos 2004 m. sausio 29 d. akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ veiklos gaivinimo įstatymas Nr. IX-1991.

²³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl likviduojamos uždarosios akcinės bendrovės „Koncesija“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 1446; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Šilo-Pavėžupis“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1396; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 20 d. nutarimas „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Kapčiamiestis“ atsiskaitymo akcijomis už įsiskolinimus“ Nr. 1006; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl specialios paskirties akcinės bendrovės „Anykščių vynas“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1411; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 15 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Alytaus keramika“ atsiskaitymo turtu už mokesčio nepriemoką ir turto perdavimo“ Nr. 919; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 4 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonių miškų urėdijų įstatinio kapitalo sumažinimo ir turto perdavimo valstybės įmonei Valstybės turto fondas“ Nr. 1538; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Kietaviškių Gausa“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1412; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 9 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Gražžtai“ atsiskaitymo turtu už mokestinę nepriemoką ir turto perdavimo“ Nr. 3; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 25 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Kauno šiltnamiai“ atsiskaitymo turtu už mokestinę nepriemoką ir turto perdavimo Kauno rajono savivaldybei“ Nr. 254; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 13 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės Klaipėdos laivų remontas“ atsiskaitymo turtu už mokestinę nepriemoką ir turto perdavimo“ Nr. 312.

įsiskolinimus valstybės biudžetui arba sumažinant AB ir UAB įstatinį kapitalą atvejus, galima pabrėžti šias aplinkybes: a) kuo labiau įmonės buvo kontroliuojamos biudžetinių institucijų, tuo labiau joms buvo toleruojamas Vyriausybės priimtų nutarimų nevykdymas. Pvz., Žemės ūkio ministerijos visiškai kontroliuojama specialiosios paskirties AB „Anykščių vynas“ beveik dešimtmetį ignoravo atitinkamą Vyriausybės nutarimą dėl butų atskyrimo iš įmonės balanso ir jų privatizavimo, o VĮ valstybinės miškų urėdijos panašiai ignoravo atitinkamus Vyriausybės įpareigojimus perduoti VTF jų tiesioginei veiklai nebūtinai poilsines ir kai kuriuos kitus objektus; b) atsiskaitymas už įsiskolinimus akcijomis nebuvo susietas nei su valstybei patrauklesnio akcijų paketo suformavimu, nei su kitais bendrovės valdymo rodikliais (išskyrus paprasčiausią užskaitą akcijomis valstybei už bendrovės nesumokėtus mokesčius). Metodiniu šios problemos sprendimo aspektu 2000–2004 m. vyriausybės nuėjo mokesčių lygybės ir privalomumo išbalansavimo kryptimi. Suteikdama įmonėms dar daugiau teisių ir galimybių atsiskaityti turtu ir akcijomis už nesumokėtas mokesčines nepriemokas, susidariusias iki 2001 m. gruodžio 31 d., nors šios nepriemokos ir buvo priskiriamos biudžetams ar fondams, Vyriausybė nusprendė pripažinti tokias nepriemokas beviltiškoms, kai mokesčio mokėtojo turtas, vadovaujantis jos patvirtinta tvarka²³⁴, perduodamas valstybės ar savivaldybės nuosavybėn. Be šios principinės nuostatos, minėtuju Vyriausybės nutarimu buvo nustatyta išskirtinė Vyriausybės parama bendrovėms, ji pasireiškė: a) teise valstybės nuosavybėn perimti net ir bankrutuojančių įmonių turtą, jei tokio turto per bankroto procedūras nenupirko joks pirkėjas; b) svertų, sprendžiant atsiskaitymo turtu klausimus, perdavimu Ūkio ministerijos kompetencijai; c) tuo, kad valstybei perduodamo turto įvertinimas galėjo būti atliktas ir nesilaikant Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo, o, pvz., pagal paskutinėse tokio turto varžytinėse (įgyvendinant bankroto procedūras) skelbtą pradinę pardavimo kainą.

²³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1218 „Dėl mokesčio mokėtojų atsiskaitymo su Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių biudžetais bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu akcijomis ir turtu tvarkos“ pakeitimo“ Nr. 1169.

Vertindami Vyriausybės veiksmus padedant AB ir UAB, dėl įvairiausių priežasčių patekusių į sunkią finansinę padėtį, taip pat ir už įsiskolinimus perimant AB ar UAB turtą, reikalingą valstybės ar savivaldos funkcijoms įgyvendinti, teigiamų 2000–2004 m. Vyriausybių veiksmų grupei priskirtume:

1. Beveik sustabdytą naujų valstybės paskolų ar paskolų su valstybės garantija išdavimą AB ir UAB;
2. Nors ir pavėluotą, bet reikalingą, infrastruktūros ir kitų objektų atskyrimą iš AB ar UAB ir tokių objektų perdavimą institucijoms, įgyvendinančioms viešąsias funkcijas.

Neigiamų nagrinėjamųjų problemų sprendimo grupei priskirtume 2000–2004 m. Vyriausybių veiksmus, susijusius su:

1. Paskolų grąžinimo terminų atidėjimo ir apskaičiuotų, bet nesumokėtų, delspinigių nurašymu, dažniausiai remiantis vien sunkia AB ir UAB finansine padėtimi, t. y. neturint tokių bendrovių verslo planų analizės ir tokių planų įgyvendinimo kontrolės mechanizmo;
2. Nelygiateisių konkurencinių sąlygų sudarymą tiek mokesčių, tiek ir veiklos aspektais bendrovėms, radusioms galimybių perduoti jų svarbiausiomis funkcijoms įgyvendinti nebūtiną, o valstybės institucijoms reikalingą turtą.

Po 2004 m. Seimo rinkimų teikiant paramą įmonėms iš esmės buvo toliau vykdoma 2000–2004 m. kadencijos politika. Pirmoji bendrovė, kuriai naujoji Vyriausybė suteikė finansinę paramą, buvo AB „Sportinė aviacija“, jai dar kartą buvo atidėti paskolos grąžinimo terminai²³⁵. Tiesioginė finansinė parama buvo suteikta ir AB „Anykščių šiluma“, už kurią jos paimtą paskolą komerciniam bankui sumokėjo Vyriausybė²³⁶. Beje, šiuo atveju Vyriausybė parėmė dėl neracionalių ankstesniais metais Anykščių savivaldybės, t. y. politinės struktūros, priimtų sprendimų, į kone beviltišką finansinę padėtį patekusią socialinės infrastruktūros bendrovę. Išskirtiniu per visą

²³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Sportinė aviacija“ suteiktos paskolos grąžinimo“ Nr. 1397.

²³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 22 d. nutarimas „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Anykščių šiluma“ skolos“ Nr. 688.

monografijoje nagrinėjama 20 m. laikotarpį laikytinas Vyriausybės nutarimas dėl pripažinimo beviltiškais ūkininkų ir bendrovių skolas, susidariusias už gautas lengvatines paskolas iš Lietuvos Respublikos paramos žemės ūkiui fondo, Ūkininkų rėmimo fondo ir Paramos žemės ūkiui fondo²³⁷. Išskirtiniu minėtasis Vyriausybės nutarimas laikytinas dar ir todėl, kad juo ne tiesiogiai pati Vyriausybė beviltiškoms įmonėms pripažino konkrečias paskolas, o leido tai padaryti Žemės ūkio ministerijai, nenurodydama nei konkrečių ūkio subjektų, nei beviltiškoms pripažįstamų piniginių lėšų dydžio. Toliau vykdydama finansinės paramos politiką, Vyriausybė beviltiškų paskolų kategorijai priskyrė daugelį žemės ūkio paskirties įmonių, beje, joms paskolos buvo suteiktos 1992–1996 m. laikotarpiu (šio laikotarpio specifika jau esame aptarę), taip pat ir pačios įvairiausios paskirties įmonėms, tokioms kaip UAB „Rėmuva“, AB „Kauno autotransportas“, VĮ „Aksima“, taip pat AB „Jiesia“, „Obelių aliejus“ ir „Šiaulių aerouostas“, UAB „Gargždų mida“ ir kita.²³⁸

Mėgindama išgelbėti nuo bankroto AB „Alytaus tekstilė“, Vyriausybė nutarė sumažinti šios bendrovės įstatinį kapitalą, panaikindama susikaupusius nuostolius, ir tiesiogine pinigine injekcija investuoti pinigines lėšas į minėtąją bendrovę²³⁹, taip sudarydama realią galimybę šiai bendrovei pradėti efektyviai dirbti.

Siekdama sugriežtinti tiek įmonėms, tiek ir valstybės institucijoms paskolų iš valstybės vardu pasiskolinamų lėšų ir valstybės garantijų teikimo ir grąžinimo tvarką, Vyriausybė pakeitė savo pačios priimtą nutarimą ir nustatė²⁴⁰:

²³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškais“ Nr. 728.

²³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 2 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškais“ Nr. 116; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškais“ Nr. 1297.

²³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl valstybės turto investavimo ir balsavimo akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ visuotiniame akcininkų susirinkime“ Nr. 1313.

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 938 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 4 d. nutarimo Nr. 667 „Dėl paskolų iš valstybės vardu gautų paskolų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“.

1. Paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo taisyklės;
2. Reikalavimą, kad perskolinamos paskolos teikiamos tik:
 - a) įtrauktiems į Valstybės investicijų programą investicijų projektams finansuoti;
 - b) valstybės socialinės apsaugos fondų skoliniams įsipareigojimams dengti ir šių fondų pinigų srautams subalansuoti.
3. Reikalavimą, kad valstybės garantijos kreditoriams teikiamos tik dėl paskolų, kurios naudojamos įtrauktiems į Valstybės investicijų programą investicijų projektams finansuoti;
4. Reikalavimą, kad teikiamų perskolinamų paskolų ir valstybės garantuojamų paskolų grąžinimas teisės aktų nustatyta tvarka turi būti garantuojamas šių paskolų grąžinimą užtikrinančiomis priemonėmis.

Šiame Vyriausybės nutarime, be kitų nuostatų, buvo tiksliau ir konkrečiau suformuluoti kreditoriaus pateiktiems dokumentams, jo verslo planui, garantui, audito išvadai ir kitai informacijai keliami reikalavimai, taip pat nustatyta ir detalesnė Finansų ministerijos pareigūnų veiksmų seka, taip pat gautų dokumentų nagrinėjimo tvarka ir visų suinteresuotų šalių atsakomybė.

Vertindami Vyriausybės veiksmus remiant į sunkią finansinę padėtį patekusias AB ir UAB, teigiamų 2004–2008 m. Vyriausybių veiksmų grupei priskirtume:

1. Ryžtingą Vyriausybės sprendimą susikaupusių nuostolių dydžiu sumažinti AB „Alytaus tekstilė“ įstatinį kapitalą;
2. Detalesnį ir griežtesnį paskolų iš valstybės vardu pasiskolinamų lėšų ir valstybės garantijų teikimo ir grąžinimo reglamentavimą, sumažinusį galimybes nepagrįstai naudotis šiais Vyriausybės finansinės paramos instrumentais.

Neigiamų 2004–2008 m. Vyriausybių veiksmų grupei priskirtume:

1. Teisės Žemės ūkio ministerijai suteikimą pačiai pripažinti beviltiškomis įmonių skolas, nenurodant nei konkrečių ūkio subjektų, nei galimų pripažinti beviltiškomis skolų suminio dydžio;

2. Išskirtinę paramą tam tikroms bendrovėms, pripažįstant beviltiškomis jų paimtas paskolas, neturint tinkamos šių bendrovių verslo planų pagrįstumo analizės. Kaip parodė kai kurių aukščiau nurodytų bendrovių tolesnės veiklos rezultatai, tokia valstybės parama nepasitvirtino.

2008–2012 m. dirbusi A. Kubiliaus vyriausybė priėmė tris nutarimus, finansiškai remiančius kai kurių įmonių veiklą, – perimdama šioms įmonėms nereikalingą turtą ir taip sumažindama turto mokesčius ir su turtu susijusias jo eksploatavimo ir kitas išlaidas, taip pat pripažįstanti beviltiškomis skolomis ir nurašanti susikaupusius delspinigius ir palūkanas. Šioje srityje Vyriausybė, mažindama AB „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinį kapitalą, perdavė minėtajai bendrovei nereikalingą ilgalaikį materialųjį turtą valstybės institucijoms²⁴¹ ir pripažino beviltiškomis skolomis, taip pat nurašė susikaupusius delspinigius ir palūkanas maždaug 20 įmonių, kurių daugumą sudarė žemės ūkio bendrovės²⁴². Pabrėžtina, kad didžiausios nurašytos skolos susidarė dėl paskolų, suteiktų AB „Širdies chirurgijos centras“ (daugiau kaip 71,8 mln. litų) ir UAB „Lauda“ (42,2 mln. litų).

Iš esmės apibendrinant analizuojamojo laikotarpio (nepaneigiant šiame poskyryje nurodytų konkrečių laikotarpių Vyriausybių veiksmų vertinimo) visų Vyriausybių veiksmus, teikiant finansinę ir kitą pagalbą įmonėms, galime konstatuoti, kad tokia parama įmonėms pasitvirtino tik tada, kai tokius veiksmus vyriausybės atliko rengdamos įmones privatizuoti. Tokių įmonių pavyzdžiais galėtų būti AB „Panevėžio stiklas“, visos cukraus pramonės įmonės, AB „Sportinė aviacija“ ir daugelis kitų. Kadangi mums nežinoma įmonių veiklos analizės atvejų po to, kai joms buvo suteikta tokia parama, Vyriausybės ar tam tikrų ministerijų lygiu bent 5 m. laikotarpiu, todėl, be jau aukščiau nurodytų teigiamų ir neigiamų vertinimų, paremtų einamosios veiklos rezultatais ar tarptautine praktika, išsamesnio vertinimo pateikti

²⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 18 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1524.

²⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 12 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 19; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. rugšėjo 26 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 1187.

negalime. Beje, panaši padėtis šioje srityje susiklostė ir kitose Rytų Europos šalyse. Analizuodama minėtųjų šalių, ypač Vengrijos, patirtį resruktūrizuojant įmones prieš ir po jų privatizavimo, teikiant joms finansinę ir kitokią pagalbą, Y. Kiss konstatavo, kad tose šalyse taip pat dažniausiai nebuvo reikalaujama minėtųjų įmonių veiklos efektyvumo įrodymų po to, kai joms buvo suteikta valstybės pagalba²⁴³.

1.7.

Valstybinio sektoriaus plėtra, naudojantis privataus sektoriaus lėšomis ar/ir valdymo patirtimi

Be jau ankstesniuose poskyriuose nagrinėtų bendrųjų teisės normų, investicijų pritraukimą į Lietuvos ūkį skatinančių ir darančių tiesioginę įtaką teisės aktų grupei, priskirtume Investicijų ir Koncesijų įstatymus. Investicijas į Lietuvos ūkį reglamentuojantis įstatymo projektas buvo parengtas siekiant pakeisti iki to laikotarpio galiojusį Užsienio investicijų įstatymą²⁴⁴, reglamentavusį į Lietuvos ūkį investuojančių užsienio subjektų teises ir prievoles, taip pat valstybės institucijų veiksmus. Parengti Investicijų įstatymo projektą buvo pavesta Ekonomikos ir privatizacijos institutui kartu su Ūkio ministerija (vadovas – G. Miškinis), šiame projekte jo autoriai siekė įteisinti šias nuostatas:

1. Reglamentuoti bet kokių investuotojų, tarp jų valstybės ar savivaldybių, teises, svarbiausias investavimo sąlygas, taip pat investicijų apsaugos priemones, įvertinus Lietuvos ratifikuotas tarptautines sutartis dėl investicijų apsaugos;
2. Svarbiausias su investavimu susijusias sąvokas, tarp jų ir reinvestavimo apibrėžimą;
3. Valstybės investicijų prioritetus ir svarbiausias kryptis, taip pat principines nuostatas dėl valstybės investicijų programų;

²⁴³ Kiss, Y. Privatisation and the Emerging New Ownership Structure in East Central Europe: The Case of Hungary. *European Journal of Development Research*. 1994, vol. 6, issue 1, p. 135.

²⁴⁴ 1990-12-29 Užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas Nr. I-905.

4. Investicijų rūšis, atsižvelgiant į investuotojo įtaką ūkio subjektui ir jo nuolatinę buveinę, taip pat tokio investuotojo statusą ir investavimo objektą;
5. Reglamentuoti investavimo būdus;
6. Sritis, į kurias užsienio kilmės investicijos yra draudžiamos;
7. Investavimo specifiką investuojant į laisvas ekonomines zonas ir gamtos išteklių gavybą;
8. Investicijų skatinimo priemonės.

Išvardytosios investicijų įstatymo projekto nuostatos, parengtos įvertinus ES teisės nuostatas, taip pat šalių, efektyviai pritraukusių investicijų į savo ūkį patirtį, buvo įteisintos Seimo 1998 m. priimtame Investicijų įstatyme²⁴⁵.

Siekdami reglamentuoti ekonomiškai pagrįstą ir kryptingą valstybės investicijų planavimą ir naudojimą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdomai investicinei politikai ir strategijai įgyvendinti, valstybės gamybinei infrastruktūrai, pramonei ir žemės ūkiui plėtoti, aplinkos apsaugai gerinti, Lietuvos gyventojų sveikatai saugoti ir valstybės saugumui, krašto apsaugai stiprinti ir kitoms socialinėms visuomenės reikmėms tenkinti, taip pat mažinti nebaigtą statybą ir, norėdama kontroliuoti, kaip naudojami valstybės asignavimai investicijoms; Ūkio ministerijos specialistai parengė Valstybės investicijų planavimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės tvarkos projektą, jame pasiūlė nustatyti:

1. Atsakingas ministerijas – trimetės Vyriausybės investicinės programos rengėjas, taip pat numatė tokiai programai reikalingų lėšų panaudojimo kryptis;
2. Valstybinės reikšmės statybos objektų sąrašą ir jų statybos pagrindimo reikalavimus;
3. Valstybės investicijų planavimo dokumentų rengimo tvarką;
4. Lėšų, kurių reikia projektinei ir techninei dokumentacijai rengti (naujoms statyboms, rekonstrukcijai, remontui), planavimo principus;
5. Valstybės investicijų naudojimo kontrolės ir apskaitos principus.

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos 1998 m. liepos 7 d. Investicijų įstatymas Nr. VIII-1312.

Šiame punkte nurodytieji klausimai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimu²⁴⁶.

Siekdami pritraukti Lietuvos ir užsienio investicijų į neprivatizuotinus ir socialinės infrastruktūros objektus, Ekonomikos ministerijos specialistai (vadovas – G. Miškinis) parengė Koncesijų įstatymo projektą, jame numatė reglamentuoti:

1. Svarbiausias su koncesijomis susijusias teisinės sąvokas;
2. Svarbiausius koncesijos objektus ir veiklos sritis, kuriose veikla pagal koncesijas yra galima;
3. Koncesijų suteikimo ir atšaukimo tvarką;
4. Procedūrinius koncesijų organizavimo principus;
5. Privalomus koncesijos sutarties reikalavimus;
6. Teisines koncesininkų apsaugos priemones ir lengvatas, taip pat ginčų sprendimo tvarką.

Išvardytosios nuostatos buvo įteisintos 1996 m. Koncesijų įstatymu²⁴⁷.

Pripažįstant šio įstatymo principinę svarbą, tenka konstatuoti ir jo didžiausius trūkumus:

1. Pačios koncesijos sąvokos apibrėžimas, skirtingai nei klasikinio modelio, sudarė sąlygas koncesijos pagrindu teikti paprasčiausias paslaugas, tokias kaip objektų statybos ar rekonstrukcijos ir jų priežiūros;
2. Koncesijos objekto apibrėžimą, į kurią buvo įtrauktos valstybės ir savivaldybės įmonės iki jų privatizavimo, taip sutapatinant tokių įmonių veiklą (apskaitą, finansus ir t. t.) su koncesininko, besinaudojančio tokios įmonės turtu, veikla, nesuteikiant galimybių VĮ transformuoti į AB ar UAB;
3. Neapibrėžus maksimalių koncesijų terminų pagal atskiras ūkio sritis, koncesijai buvo sudarytos teisinės prielaidos tapti faktiniu privatizavimu, jeigu, tarkim, koncesijos laikotarpis siektų daugiau kaip 50 metų;

²⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Valskybės investicijų planavimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1251.

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos 1996 m. rugsėjo 10 d. Koncesijų įstatymas Nr. I-1540.

4. Draudimas derėtis dėl paskelbtų koncesijos sąlygų, tai mažino koncesijų patrauklumą privačiam kapitalui²⁴⁸.

Nors 1997 m. Vyriausybė ir priėmė procedūrinės Koncesijų įstatymo įgyvendinimo nuostatas²⁴⁹, tačiau dėl nurodytų neapibrėžtumų ir trūkumų šis įstatymas tiesiog negalėjo veikti, ir nė viena koncesijos sutartis pagal nurodytąjį įstatymą nebuvo sudaryta, tokia padėtis išliko, nors ir buvo padaryta kai kurių procedūrinių ir munitų lengvatų pakeitimų, kurios buvo įteisintos 1997–1998 metais.

Siekdama pagerinti valstybės ir privataus kapitalo partnerystę koncesijų srityje, po 2000 m. Seimo rinkimų valdžiusi Vyriausybė nutarė išplėsti koncesijos sąvoką, apimant įvairaus turinio susitarimus tiek dėl turto naudojimo, tiek dėl kitų teisių ir pareigų, kuriant ir naudojant infrastruktūros objektus (plataus turinio koncesijos sąvoka buvo apibrėžta Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko rekomendacijų²⁵⁰), taip pat suderinti Koncesijų įstatymą su CK kodekso ir ES teisės aktų reikalavimais. Parengtame Koncesijų įstatymo projekte rengimo autoriai (vadovas – G. Miškinis) savo koncepciją grindė nuostata, kad koncesija yra vienas iš būdų valstybės ir savivaldybės institucijoms įgyvendinti savo funkcijas viešųjų paslaugų teikimo, viešosios infrastruktūros kūrimo ir plėtros bei gamtos išteklių eksploatavimo srityse. Remdamiesi šiomis principinėmis nuostatomis, Koncesijų įstatymo projekto rengimo autoriai parengė naują šio projekto redakciją, kurią Seimas įteisino 2003 metais²⁵¹. Kadangi naujasis Koncesijų įstatymas nenumatė ES viešųjų pirkimų teisinių nuostatų per visą koncesijų įgyvendinimo procesą, ta pati darbo grupė pateikė atitinkamų šio įstatymo pataisų, kurias Seimas priėmė²⁵².

²⁴⁸ Plačiau žr. URBONAVIČIUS, S. Koncesijos samprata ir teisinis reguliavimas. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, Nr. 3(7), p. 259.

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl koncesijų konkurso organizavimo nuostatų ir Tipinės koncesijos sutarties pagrindinių nuostatų patvirtinimo“ Nr. 294.

²⁵⁰ URBONAVIČIUS, *ibid*, p. 264–265.

²⁵¹ Lietuvos Respublikos 2003 m. birželio 24 d. Koncesijų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1647.

²⁵² Lietuvos Respublikos 2004 m. balandžio 29 d. Koncesijų įstatymo 1, 2, 3 str. pakeitimo ir papildymo, III skyriaus papildymo šeštuoju skirsniu ir įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. IX-2200.

Pripažįstant koncesijų taikymo aktualumą ir svarbą ūkiui, tenka pabrėžti ir esminius Koncesijų įstatymo, ir jo pataisų trūkumus, dariusius įtaką iki pat 2008 m. pabaigos:

1. Jis iš esmės buvo taikomas tik kai kurioms paslaugoms, taip pat pastatams ir patalpoms eksploatuoti savivaldybių lygmeniu, ir nė vienas koncesijų konkursas nebuvo organizuotas Vyriausybės ar kurios nors ministerijos;
2. Apskritai visos savivaldybės organizavo ne daugiau kaip 10 koncesijų konkursų ir šie konkursai parodė, kad savivaldybės galėjo laisvai interpretuoti tiek konkurso organizavimo sąlygas, tiek vertinimo kriterijus, tiek ir pačios koncesijos sutarties sudarymo principus, jos įgyvendinimo nuostatas, ir tai buvo viena iš priežasčių, lėmusių, kad tokia investicijų pritraukimo forma nebuvo pripažįstama sėkminga, ir dažniausiai tokių procesą lydėdavo teisėsaugos struktūrų tyrimai dėl galimų piktnaudžiavimo atvejų ar žalos valstybei arba savivaldybei nustatymo ir panašiai;
3. Dėl savivaldybės pareigūnų nepatyrimo, galbūt ir politinės įtakos, koncesijų organizavimo metu konkurso sąlygos ir vertinimo kriterijai buvo keičiami, patys konkursai stabdomi ir organizuojami iš naujo.

Siekdama pašalinti bent akivaizdžiai Seimo Antikorupcijos komisijos nustatytus pažeidimus, taip pat ir Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų pareikštas pastabas dėl Koncesijų įstatymo trūkumų, 2004–2008 m. kadencijos Seimo Antikorupcijos komiteto ir kitų komitetų nariai parengė šio įstatymo pataisų ir papildymų projektą, jame pasiūlė:

1. Patikslinti šiame įstatyme vartojamas sąvokas;
2. Įvardyti koncesininko atsakomybę dėl koncesijos sutarties vykdymo ir tiksliau apibrėžti koncesijos sutarties turinį;
3. Sutartyje numatyti, kokios būklės koncesininkas perduos jam patikėtą turtą pasibaigus koncesijos sutarčiai;
4. Reglamentuoti sutarčių su koncesijos finansuotojais sudarymą;
5. Apsaugoti valstybės ar savivaldybės turtą koncesininko bankroto atveju, jei toks turtas buvo įkeistas;

6. Nustatyti valstybės instituciją, atsakingą už koncesijos sutarčių kontrolę.

Išvardytosios įstatymo pataisais buvo įteisintos įstatymu²⁵³.

Siekdama pagerinti teisinę ir praktinę padėtį įgyvendinant viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę, po 2008 m. rinkimų valdžioje dirbusi Vyriausybė priėmė keletą sprendimų, bent iš dalies pagerinusių nepriimtina padėtį šiuo klausimu. Vienas iš pirmųjų tokių sprendimų buvo ankstesnio Vyriausybės nutarimo pataisa, kuria buvo supaprastinti sprendimų investuoti valstybės ir savivaldybių turtą priėmimo kriterijai ir šių sprendimų priėmimo tvarka, nustatant, kad kriterijai dėl tokio investavimo yra nurodomi tik atitinkamame įstatyme²⁵⁴.

Antras svarbesnis sprendimas šiuo klausimu buvo Finansų ministerijos specialistų parengtos viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklės, taip pat ir komisijos, kuri teiktų Lietuvos Respublikos Vyriausybei siūlymus dėl centrinės valdžios viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektų įgyvendinimo tikslingumo, sudarymas. Pasiūlytame Vyriausybei aprobuoti minėtųjų taisyklių projekte, be kitų klausimų, buvo nurodyta:

1. Svarbiausios vartojamos sąvokos ir atsakingos institucijos;
2. Centrinės valdžios partnerystės projektų rengimo, teikimo, vertinimo ir sprendimų dėl projektų įgyvendinimo priėmimo tvarka;
3. Vietos valdžios partnerystės projektų rengimo, teikimo, vertinimo ir sprendimų dėl projektų įgyvendinimo priėmimo tvarka;
4. Atsakomybė ir partnerystės projektų įgyvendinimo kontrolės ir apskaitos tvarka.

Šios nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu²⁵⁵.

²⁵³ Lietuvos Respublikos 2006 m. liepos 11 d. Koncesijų įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-749.

²⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. liepos 4 d. nutarimo Nr. 758 „Dėl sprendimo investuoti valstybės ir savivaldybių turtą priėmimo kriterijų ir sprendimų priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1409.

²⁵⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl viešojo ir privataus sektorių partnerystės“ Nr. 1480.

Trečias svarbus sprendimas buvo Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo projekto pataisos, kuriomis Finansų ministerijos specialistai pasiūlė:

1. Įteisinti viešojo ir privataus sektoriaus institucinės partnerystės sąvoką;
2. Nustatyti, kad, įgyvendindamos institucinę partnerystę, valstybė ar savivaldybė gali investuoti turtą, įsigydamos steigiamos arba didinančios įstatinį kapitalą akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės akcijų, neatsižvelgdamos į tai, kokią balso teisę jos suteiks, t. y. valstybės ar savivaldybės institucijos galėtų investuoti ir tokiais atvejais, kai akcijos suteiks mažiau nei 50 proc. balsų;
3. Reglamentuoti, kad asmuo, įsigyjantis steigiamos akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės, kurią steigiant dalyvauja valstybė ar savivaldybė, akcijų, išrenkamas viešuoju konkursu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

Išvardytosios nuostatos buvo įteisintos įstatymu²⁵⁶. Be šio įstatymo, Seimas priėmė ankstesnės Vyriausybės pateiktą Investicijų įstatymo 2 ir 4 str. pakeitimo ir įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu įstatymo projektą, kuriuo buvo siekiama sudaryti teises sąlygas investuoti privatų kapitalą į valdžios subjekto funkcijoms priskirtas veiklos sritis, sudarant valdžios ir privačių subjektų partnerystės sutartis²⁵⁷.

Teoriniu aspektu kompleksiskai ir visapusiškai viešojo ir privataus sektorių partnerystę, jos ryšį su koncesijų procesu ir kitais šios srities klausimais, remdamasi geriausia pasauline praktika, savo daktaro disertacijoje išnagrinėjo Ž. Šutavičienė. Šis mokslinis darbas įrodo šios srities svarbą kiekvienos šalies ūkio plėtrai ir, be kita ko, savo pasiūlymuose²⁵⁸ Ž. Šutavičienė pateikė tiek strateginių principinių

²⁵⁶ Lietuvos Respublikos 2010 m. gruodžio 23 d. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 2 ir 19 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-1258.

²⁵⁷ Lietuvos Respublikos 2009 m. birželio 16 d. Investicijų įstatymo 2 ir 4 str. pakeitimo ir įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu įstatymas Nr. XI-299.

²⁵⁸ ŠUTAVIČIENĖ, Ž. Kapitalo valstybinis reguliavimas, įgyvendinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 190–192.

klausimų sprendimo būdų, tiek ir konkrečių pasiūlymų, kaip patobulinti Lietuvos įstatymų bazę, įskaitant: a) kaip Koncesijų įstatymu reglamentuoti teisinio reguliavimo objektą, įvertinus privačių investicijų pritraukimą į viešąjį sektorių, viešojo ir privataus sektorių naudą, taip pat abiejų suinteresuotųjų šalių teises ir pareigas valdant bendrą turtą; b) mokėjimo terminų atidėjimo, įvertinus viešojo sektoriaus biudžeto skolos viršutinę ribą, paties projekto finansavimo sąlygas, kai tarpsektorinis turtas neapskaitomas viešojo sektoriaus balanse, o tokio turto vertė nustatoma kaip labiausiai tikėtina ateityje; c) nustatyti balsų skaičių, taip pat UAB ir AB proporcijas pagal investuojamojo turto vertę, parengus atitinkamą Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo pataisą, kurioje būtų reglamentuota viešojo sektoriaus pareiga išlaikyti ne mažiau kaip 50 proc. balsų visuotiniame bendrovės akcininkų susirinkime, atitinkamai investuojant į bendrą su privačiu investuotoju projektą.

Įvertinę užsienio šalių ir Lietuvos praktiką, šio proceso sudėtingumą ir kompleksiskumą, savo ruožtu šiai sričiai norime pateikti tris papildomus siūlymus:

1. Metodiškai vadovauti viešojo ir privataus sektorių partnerystės procesui turėtų viena valstybės institucija;
2. Praktiškai įgyvendinti visus koncesijų ar viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektus turėtų būti pavesta vienai komerciniais principais veikiančiai valstybės viešajai įstaigai. Ši įstaiga valstybės ir savivaldos institucijoms teiktų visas projekto iniciatoriui reikalingas paslaugas. Žinoma, privačiam sektoriui taip pat būtina teisiškai suteikti tokias pat viešojo ir privataus sektorių partnerystės iniciatyvos teises, kokias turi valstybės ar savivaldos institucijos (šią mintį savo disertacijoje išdėstė ir Ž. Šutavičienė);
3. Suderinti viešojo ir privataus sektorių partnerystės teisės aktus su Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymu, jei privatus partneris įsigyja AB ar UAB akcijų, ateityje išsipareiгодamas investuoti dalyvaudamas partnerystės projekte.

2.

Valstybinio turto privatizavimas

2.1.

Valstybinio turto privatizavimas pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą ir šio turto perleidimas privačion nuosavybėn pagal kitus teisės aktus

Mokslinėje literatūroje po Nepriklausomybės atkūrimo prasidėjęs privatizavimo procesas yra skirstomas į du etapus: pirmuoju, trukusiu nuo 1991 m. iki 1995 m. vidurio, privatizavimas buvo skirstomojo pobūdžio, o antruoju, nuo 1995 m. birželio, – prasidėjo komercinis privatizavimas²⁵⁹. Pirmojo etapo pradžia iki 1992 m. Seimo išrinkimo yra išnagrinėta jau minėtoje V. Pakalniškio ir S. Vaitkevičiaus studijoje²⁶⁰. Vienas pirmųjų klausimų, kurį ėmėsi spręsti 1992 m. išrinktas Seimas, buvo Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymu²⁶¹ nustatytus svarbiausius privatizavimo būdus – viešąjį aukcioną ir viešąjį akcijų pasirašymą – reglamentuojančio įstatymo straipsnių galiojimo atidėjimas iki 1993 m. sausio 15 dienos²⁶². Praėjus tik 4 dienoms nuo šio termino pabaigos, Seimas priėmė dar vieną įstatymą, kuriuo sustabdė naujų objektų įtraukimą į privatizavimo programas, jei šie objektai privatizuojami viešųjų aukcionų ir akcijų pasirašymo būdu iki įstatymo pataisų priėmimo²⁶³. Dar po kelių dienų Seimas priėmė du įstatymus, išplečiančius įmonės darbuotojų galimybes pirmenybės teise įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų iki 50 proc. įmonės įstatinio kapitalo²⁶⁴, taip pat buvo priimtas ir Seimo nutarimas dėl

²⁵⁹ ATKOČIUNAS, V.; BIVAINIS, J.; RAKAUSKIENĖ, O. G. Privatization in Lithuania – 1997: Macro- and Microeconomic Aspects. Vilnius, 1998, p. 11–12.

²⁶⁰ PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m., Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 27–67.

²⁶¹ 1991 m. vasario 28 d. Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas Nr. I-1115.

²⁶² Lietuvos Respublikos 1992 m. gruodžio 10 d. įstatymas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų ir viešo akcijų pasirašymo atidėjimo“ Nr. I-18.

²⁶³ Lietuvos Respublikos 1993 m. sausio 19 d. įstatymas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų ir viešo akcijų pasirašymo“ Nr. I-52.

²⁶⁴ Lietuvos Respublikos 1993 m. sausio 28 d. įstatymas „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų pakeitimo“ Nr. I-58; Lietuvos Respublikos 1993 m. vasario 1 d. įstatymas „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų pakeitimo“ Nr. I-59.

minėtųjų įstatymų taikymo tvarkos²⁶⁵. Svarbiausi Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo pakeitimai²⁶⁶, taip pat ir Vyriausybės nutarimas, procedūriškai susiejęs papildomas pirmenybės teises darbuotojams pasirašyti akcijas ir nurodytuosius teisinius pokyčius valstybinio turto įsigijimo ir žemės ūkio produkciją perdirbančiose įmonėse²⁶⁷, dėl kurių apie 2 mėnesius nevyko viešasis privatizavimo procesas, buvo šie: a) pataisos, įgalinančios, nesvarstant Seime, pakeisti Centrinę privatizavimo komisiją (tuometei Seimo daugumai toks pakeitimas buvo aktualus, nes minėtąją komisiją, suformuotą iš profesionalių specialistų, buvo patvirtinęs Atkuriamasis Seimas); b) apribota juridinių asmenų teisė už pinigus įsigyti privatizuojamus objektus; c) nustatyta tikslesnė viešoji akcijų pasirašymo procedūra, kai pasirašytųjų akcijų vertė buvo didesnė kaip 110 proc. arba mažesnė kaip 80 proc., skaičiuojant nuo tų akcijų nominaliosios vertės. Apibendrinant šiame punkte nurodytus pokyčius, galima daryti tokias teisinio privatizavimo proceso reglamentavimo išvadas:

1. 1992 m. į valdžią atėjusi Seimo dauguma dėl turto privatizavimo neturėjo ne tik ilgalaikio strateginio, bet ir bent keliems mėnesiams į priekį nustatyto veiksmų plano, nes tuo pačiu klausimu įstatymai buvo priimami ir vėl keičiami kas keletą ar keliolika dienų;
2. Minėtosiomis įstatymų pataisomis pirmiausia buvo siekiama saugoti įmonių vadovybės, kurios daugumą sudarė nuo tarybinių laikų dirbę asmenys, interesus²⁶⁸. Kaip tokio teiginio

²⁶⁵ Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. vasario 2 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų“ pakeitimo“ taikymo tvarkos“ Nr. I-65.

²⁶⁶ Lietuvos Respublikos 1993 m. vasario 2 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo įsigaliojimo“ Nr. 64.

²⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. vasario 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. I-65 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų“ pakeitimo“ taikymo tvarkos“ vykdymo“ Nr. 70; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. liepos 22 d. nutarimo Nr. 584 dalinio pakeitimo“ Nr. 557.

²⁶⁸ Šio teiginio palaikymą su nuorodomis į užsienio literatūrą žr. NORKUS, p. 602.

įrodymas yra pirmenybės teisės įmonių darbuotojams suteikimas įsigyti iki 50 proc. akcijų už jų nominaliąją vertę, tačiau minėtieji įmonių vadovai turėjo daugiau pinigų ir galėjo daryti įtaką savo darbuotojams administracine tvarka, tokiu atveju realiai įmonių vadovams atitekusi akcijų dalis, palyginti su kitais įmonės darbuotojais, būdavo gerokai didesnė, o neretai ir lemiamą. Išanalizavę Čekoslovakijos ir Lenkijos privatizavimo procesą, nurodytųjų sprendimų neefektyvumą, ypač akcentavę tokius sprendimus kaip priemonę išsaugoti tuo metu dirbusių įmonių vadovų padėtį, patvirtino užsienio mokslininkai P. Boltonas ir G. Rolandas²⁶⁹. Sprendimas remti įmonių vadovus ir darbuotojus iš tikrųjų reiškė ir pačių investicinių lėšų, skirtų dalyvauti vykdant viešąjį privatizavimą, nuvertinimą, nes už tokias lėšas buvo galima nupirkti gerokai mažiau įmonių akcijų ar kito valstybės turto, o būtent tokiomis nuvertėjusiomis lėšomis disponavo valstybinių ir savivaldos įstaigų darbuotojai, taip pat mokslininkai, kultūros atstovai ir panašiai;

3. Apribojus valstybės turto įsigijimą už pinigus, buvo sumažintos smulkiųjų verslininkų galimybės įsigyti ilgalaikio nekilnojamojo turto ar įmonių akcijų ir taip sukurti startinę nuosavo verslo plėtros poziciją;
4. Prioriteto teikimas uždariesiems aukcionams ir akcijų pasirašymams kartu su pirmenybės teisių darbuotojams išplėtimu hiperinfliacijos sąlygomis, t. y. laikotarpiu, kai nebuvo indeksuojamas valstybės turtas ir vienkartinės išmokos, reiškė esminį buvusio privatizavimo modelio pakeitimą ir svarbiausių to modelio kūrėjų siekiamų tikslų iškraipymą.

Plėtodama privatizavimo politiką nurodyta kryptimi, taip pat atsisakiusi strateginių investuotojų ir įmonių reorganizavimo principų, Vyriausybė priėmė Ekonomikos ministerijos Privatizavimo departamento parengtus nutarimų projektus²⁷⁰. Iš minėtųjų sprendimų sąrašo

²⁶⁹ BOLTON, P.; ROLAND, G. Privatization policies in Central and Eastern Europe. *Economic Policy*. 1992, vol. 7, issue 2, p. 302.

²⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų įgyvendinimo tvarkos“

galėtume išskirti investicinių sąskaitų atidarymo terminų pratęsimą iki Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo galiojimo pabaigos ir laisvą leidimą pervesti investicines lėšas bet kuriam Lietuvos piliečiui, taip pat, įgyvenant įstatymą „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų pakeitimo“, reikalingas procedūras dėl darbuotojų pirmenybės teisių pasirašant įmonių akcijas bei uždaro ir viešojo akcijų pasirašymo suderinimo procedūras. Kadangi 1992 m. visi investicinių sąskaitų dubliavimo atvejai ir kiti šios srities teisės aktų pažeidimai pagal Ekonomikos ministerijos Skaičiavimo centro Vyriausybės Privatizavimo skyriui kas savaitę teikiamą informaciją didėjo kone geometrine progresija, tokiu atveju investicinių sąskaitų atidarymo terminų pratęsimas iki įstatymo galiojimo paskutinės dienos reiškę, kad Vyriausybė atsisakė bet kokios paskutinais įstatymo galiojimo mėnesiais atsidarančiųjų sąskaitas asmenų apskaitos ir jų sąskaitų kontrolės. Be to, investicinių lėšų perleidimo supaprastinimas sudarė sąlygas įmonių vadovybei suformuoti pirkėjų grupes, save ar savo aplinkos asmenis skirti įgaliotaisiais atstovais, atsiskaityti su įmonės darbuotojais už jiems pervestas investicines lėšas įmonės lėšomis (premijomis, kitomis išmokomis ir pan.) ir tokiu būdu, nededant didesnių pastangų, per uždaruosius aukcionus ar akcijų pasirašymus privilegijuotomis sąlygomis įsigyti valstybės turtą. Savotiška Vyriausybės politikos tąsa buvo ir jos sprendimas²⁷¹ pareikalauti iš prekybos įmones viešuosiuose aukcionuose įsigijusių asmenų sumokėti pinigais už tokios įmonės prekes ir padengti jos kreditorinius įsipareigojimus. Šios monografijos bendra autoriui S. Vaitkevičiui nuo 1993 m. birželio pradėjus dirbti PHARE privatizavimo projekte, teko

Nr. 239; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo, vykdant viešą arba uždarą akcijų pasirašymą, nuostatų dalinio pakeitimo ir papildymo“ Nr. 240; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugsėjo 12 d. nutarimo Nr. 379 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 837 dalinio pakeitimo“ Nr. 241.

²⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugsėjo 12 d. nutarimo Nr. 379 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 837 dalinio pakeitimo“ Nr. 241.

tiesiogiai bendrauti su teisės aktų privatizavimo klausimais rengėjais ir išklausti jų argumentus. Tuomečių Ekonomikos ministerijos vadovų argumentas, kuriuo buvo siekiama pagrįsti minėtąjį sprendimą, – paskatinti naujus savininkus grąžinti bankams paskolintus pinigus, nes savininkų keitimasis kai kada užtrukdavo keletą mėnesių, ir įmonės, esant labai aukštomis palūkanų normoms, tokiu pereinamuoju laikotarpiu patekdavo į labai sunkią finansinę padėtį. Tikrosios priežastys, dėl kurių atsirado minėtasis teisės aktas, buvo šios:

1. Prekybos įmonės dažniausiai buvo įsikūrusios centrinėse miestų ir miestelių gatvėse, tad vertingiausia iš to, ką jos turėjo, buvo ne prekės, o pastatai, ypatingos paskirties žemės sklypas. Tam, kad „atbaidytų“ kitus pirkėjus, t. y. ne įmonės darbuotojus, buvo įdiegti šiame teisės akte nurodyti papildomi finansiniai reikalavimai. S. Vaitkevičiui teko girdėti net apie kurioziškiausius atvejus, kurių ėmėsi privatizuojamų prekybos įmonių administracija, norėdama išvengti pašalinių pirkėjų. Pvz., Vilniuje, prieš privatizuojant batų parduotuvę, buvo nupirkta daugybė violetinės spalvos batų tepalo, kuris galėjo būti sunaudotas tik per daugelį metų, tūbelių;
2. Vien tik prekybos įmonių išskyrimas neturėjo ekonominės logikos, nes tokia pat sparti apyvarta buvo ir tiekimo, paslaugų teikimo gyventojams įmonėse ir kita.

Nors ekonomikos reformos niuansus ir praktines jos taikymo perspektyvas norintiems suprasti Lietuvos gyventojams dažnai trūko bent elementariausių žinių ir konsultantų pagalba, tuometei Lietuvos Respublikos Vyriausybei tokias konsultacijas teikiančių asmenų politinis patikimumas buvo svarbesnis nei teisėtas paprastų žmonių informacijos poreikis. Priėmus politinį sprendimą pakeisti iš specialistų sudarytą Centrinę privatizavimo komisiją, kitas logiškas Vyriausybės žingsnis buvo tos Centrinės privatizavimo komisijos paskirtų konsultantų atleidimas iš einamų pareigų²⁷². Toks sprendimas buvo priimtas nepaisant fakto, kad Lietuvos gyventojams konsultuoti administraciniame mieste ar rajone buvo skirtas tik vienas etatas.

²⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 16 d. nutarimas „Dėl konsultantų prie Centrinės privatizavimo komisijos miestuose, rajonuose etatų panaikinimo“ Nr. 265.

Siekdama ir toliau faktiškai remti tik įmonių vadovybes, Vyriausybė nusprendė suteikti joms papildomą lengvatą – privatizuotose AB ir UAB likusias valstybės akcijas parduoti ne vien tik už pinigus, bet ir už investicines lėšas²⁷³. Kad tuometė Vyriausybė buvo pasirinkusi būtent tokį kursą, galima įrodyti šiais argumentais: a) investicinių lėšų 1 lito nominalo vertė rinkoje 1993–1994 m. svyravo apie 12–18 centų, tad tokių lėšų, turėdami santykiškai didesnes pajamas ir galimybes, dažniau galėjo įsigyti verslininkai ir minėtoji įmonių vadovybė; b) įmonių vadovybė, naudodama įvairias materialines paskatas arba net ir administracinius svertus sau pavaldžių įmonių darbuotojų, AB ar UAB akcininkų, atžvilgiu, labai nesunkiai galėjo susitarti ir lengvatinę tvarka iš šių darbuotojų, t. y. jiems atsisakius ar perleidus teisę savo vadovams, įsigyti daugiau AB ar UAB akcijų.

Siekdama pakeisti pereinamojo laikotarpio tvarką dėl valstybinių žemės sklypų ne žemės ūkio veiklai pardavimo ir nuomos (orientuotos pirmiausia į nuosavybės teisių teisėtiems savininkams užtikrinimą ir faktiškai naudojančių valstybinę žemę nuosavybės įteisinimą ir tik paskui – į viešojo konkurso tvarka pagal nustatytus kriterijus pardavimą ar nuomą), Statybos ir urbanistikos ministerijos teikimu Vyriausybė priėmė naują tokios žemės pardavimo ir nuomos tvarką²⁷⁴. Šia tvarka buvo įvestos šios pataisos:

1. Į vieną dokumentą perkeltos anksčiau keliuose teisės aktuose galiojusios nuostatos;
2. Suteikta teisė savivaldybėms nustatyti programas ar infrastruktūros plėtros objektus, kuriuos įgyvendinus, fiziniam ar juridiniam asmeniui buvo suteikta teisė ne aukciono tvarka įsigyti ar nuomotis žemę;
3. Pagal pasikeitusią situaciją tiksliau išdėstyti tam tikrų tarnybų veiksmai ir funkcijos įsigyjant ar išsinuomojant valstybinę žemę;
4. Pagal susiklosčiusią praktiką tiksliau reglamentuotos aukciono vykdymo procedūros, dokumentų formos ir tokių dokumentų

²⁷³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 713 dalinio pakeitimo“ Nr. 432.

²⁷⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 21 d. nutarimas „Dėl valstybinės žemės sklypų ne žemės ūkio veiklai pardavimo ir nuomos“ Nr. 550.

pateikimo tvarka, taip pat atsiskaitymas už įsigytą ar išsinuomotą žemę;

5. Papildytos nuosavybės dokumentų išdavimo ir aukciono rezultatų apskundimo procedūros.

Pripažįstant ankstesnės valstybinės žemės sklypų nuomos ir pardavimo tvarkos tobulinimo būtinumą ir teigiamus metodikos pokyčius, galima pabrėžti ir šiuos naujosios metodikos trūkumus:

1. Neturint jokių apibrėžtų savivaldybių infrastruktūros plėtros principų ar kriterijų, savivaldybėms buvo faktiškai suteikta visiška laisvė subjektyviai nustatyti žemės sklypų kainas ir parduoti juos ne aukciono tvarka, jei juridinis ar fizinis asmuo pagal savivaldybės patvirtintą programą statė svarbius miestui objektus;
2. Neapibrėžus metodinių principų dėl nuomojamo žemės sklypo vertės ir piniginių įmokų santykio, tai pat atsisakius tiesioginio viešojo aukciono principu nustatomos kainos ir pagal susitarimą su miesto ar rajono valdyba pervedus tam tikrą lėšų sumą į miesto biudžetą, leista ne aukciono tvarka išsinuomoti valstybinės žemės sklypą;
3. Savivaldybėms buvo faktiškai suteikta teisė parduoti ir nuomotuoti naujus valstybinės žemės sklypus net neįpusėjus žemės gražinimo jos teisėtiems savininkams, daugeliu atvejų neturint nei bendrųjų, nei detaliųjų planų.

Įgyvendindama savo politiką sanuoti ir kitais būdais remti į sunkią finansinę padėtį patekusias įmones ir atsisakiusi nuostatos tik už piniigus parduoti valstybės akcijas, neįsigytas įmonių privatizavimo metu, Vyriausybė nusprendė kreiptis į Seimą dėl lėšų tokiam sanavimui skyrimo iš privatizavimo fondo. Būtent tokios teisinės nuostatos ir buvo įteisintos Seimo priimtais teisės aktais²⁷⁵. Nuo 1994 m. iki 1996 m. pradžios Seimo priimtus įstatymus valstybinio turto pirminio privatizavimo klausimais sąlygiškai galima sugrupuoti į šias grupes:

²⁷⁵ Lietuvos Respublikos 1993 m. lapkričio 17 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo“ Nr. I-307; Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl Respublikinio ir aukštesniosios pakopos savivaldybių privatizavimo fondų nuostatų pakeitimo“ Nr. I-308.

1. Procedūrinius, tiksliau ar/ir detaliau reglamentuojančius esamas normas;
2. Suteikiančius papildomų lengvatų ar privilegijų tam tikroms visuomenės grupėms ar įmonėms;
3. Turinčius ilgalaikį poveikį net ir pasibaigus pirminiam valstybinio turto privatizavimo procesui.

Prie pirmosios grupės įstatymų priskirtume: a) VĮ privatizavimo ir privataus, t. y. akcinio, kapitalo kaupimo santykių reglamentavimą²⁷⁶; b) sandorių įteisinimą tais atvejais, kai pagal įprastą praktiką tokie sandoriai turėjo būti pripažįstami neįvykę²⁷⁷; c) akcijų pasirašymo ar investicinių lėšų pardavimo klausimus²⁷⁸. Papildomų ar išskirtinių privilegijų arba lengvatų vykdant valstybinio turto privatizavimą buvo suteikta: a) investicinėms akcinėms bendrovėms, leidus joms lygiaverčiai su fiziniais asmenimis atsidaryti investicinių lėšų sąskaitas (beje, tokių lėšų kompiuterinės kontrolės sistema buvo pritaikyta tik piliečių investicinių lėšų apskaitai ir galimiams piktnaudžiavimo atvejams atskleisti)²⁷⁹; b) politinėms partijoms ir organizacijoms – suteikus joms teisę lengvatine tvarka įsigyti nuomojamas patalpas ar pastatus²⁸⁰. Trečiajai grupei priskirtume įstatymus, kurie reglamentavo: a) turtnių privataus kapitalo pagrindu veikusių įmonių įnašus į valstybei nuosavybės teise priklausančių patalpų ar pastatų pagerinimą, už tai suteikiant joms teisę ne aukciono tvarka (vėlesniais metais – tiesioginių derybų būdu) įsigyti tokius objektus²⁸¹. Pripažįstant, kad nenaudojamas

²⁷⁶ Lietuvos Respublikos 1994 m. spalio 20 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 11 str. pakeitimo“ Nr. I-610.

²⁷⁷ Lietuvos Respublikos 1995 m. balandžio 20 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo“ Nr. I-861.

²⁷⁸ Lietuvos Respublikos 1995 m. gegužės 18 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 12 straipsnio papildymo“ Nr. I-897.

²⁷⁹ Lietuvos Respublikos 1994 m. liepos 20 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo“ Nr. I-569.

²⁸⁰ Lietuvos Respublikos 1995 m. birželio 1 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo“ Nr. I-914; Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 5 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo“ Nr. I-1027.

²⁸¹ Lietuvos Respublikos 1994 m. liepos 20 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo“ Nr. I-569.

pastatus ar patalpas buvo tikslinga nuomoti ir leisti pagerinti jų būklę, tačiau Lietuvoje tas procesas daugeliu atvejų buvo nukreiptas į geros kokybės administracinius pastatus ar patalpas ir šiuose objektuose buvo įkurdintas „svetimkūnis“, trukdęs strateginiam investuotojui veikti visame pastate ar net įmonėje, ir taip pat gerokai sumažinęs viso tokio objekto pardavimo kainą ir verslo perspektyvas. Be to, nelabai tiksliai reglamentavus šio nuomos ir investavimo proceso procedūras, tokių investicijų į patalpas ar pastatus galimybe ūkio subjektai naudojami iki 2008 m. pabaigos vis „atsirandant“ naujų asmenų, nagrinėjamoju laikotarpiu investavusių į pastatus ar patalpas ir iki 2008 m. nepasinaudojusių išskirtine teise tiesiogiai derantis įsigyti minėtuosius objektus; b) investicinių akcinių bendrovių transformavimo į investicinius fondus ar kontroliuojančias investicines bendroves atidėjimas iki pat pirminio privatizavimo proceso pabaigos. Minėtasis įstatymas buvo priimtas tik po to, kai Vyriausybė oficialiai buvo paskelbusi apie minėtojo proceso pabaigą, t. y. 1995 m. liepą. Šiuo įstatymu²⁸² (projekto autorius buvo Vertybinių popierių komisija, konsultuojama PHARE projekto ekspertų) buvo reglamentuotos visos svarbiausios nuostatos, kurios turėjo būti įteisintos bent jau tokių investicinių akcinių bendrovių veiklos pradžioje, tokios kaip:

1. Svarbiausios sąvokos, investicinių bendrovių steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo tvarka;
2. Kapitalo, turto valdymo klausimai;
3. Viešai ir tik akcininkams privaloma atskleisti informacija;
4. Investicinių akcinių bendrovių atsakomybės ir santykio su depozitoriumu klausimai;
5. Investuotojų teisių apsaugos ir kiti klausimai, susiję su tokių bendrovių transformavimo į nurodytuosius investicinius fondus ar kontroliuojančiąsias investicines bendroves procedūromis.

Dėl investicinių akcinių bendrovių netinkamai reglamentuotos veiklos ir beveik visiško tokių bendrovių kontrolės nebuvimo, tūkstančiai Lietuvos gyventojų, investavusių savo lėšas, tarkim, į su EBSW grupe susijusias investicines akcines bendroves, neigiamus tokių sprendimų padarinius dar junta iki šių dienų.

²⁸² Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 5 d. Investicinių bendrovių įstatymas Nr. I-1018.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama Seimo priimtus įstatymus ir pati priimdama aktualių klausimų sprendimus ar juos atidedama, kur kas labiau nei Seimas darė įtaką valstybinio turto pirminio privatizavimo procesui. Taip pat kaip ir Seimas, Vyriausybė pirminio privatizavimo srityje nuo 1993 m. pabaigos iki 1996 m. pradžios taip pat sprendė procedūrinius, detalizuojančius jau esamas teisės normas ir suteikiančius papildomų lengvatų ar privilegijų tam tikroms visuomenės grupėms ar įmonėms, klausimus, taip pat priėmė sprendimus, dariusius ilgalaikį poveikį valstybinio turto privatizavimo procesui. Prie procedūrinių Vyriausybės nagrinėjamoju laikotarpiu sprestų klausimų sąlygiškai galima priskirti uždaryjū aukcionų ir uždaryjū akcijų pasirašymo procedūrų reglamentavimą ir šių procedūrų suderinimą su viešai vykusiais akcijų pasirašymo procesais²⁸³. Minėtųjų procedūrinių klausimų grupei priskirtume ir su akcijų ar aukcionuose parduodamų objektų pradinės pardavimo kainos, taip pat gautų privatizavimo lėšų paskirstymo, valstybės vienkartinį išmokų aukcionų organizavimo ir analogiškų klausimų detalizavimą²⁸⁴. Taip pat šiai teisės aktų grupei priskirtume ir naujai išdėstytą aukcionų, viešųjų ir uždaryjū akcijų pasirašymo procesų organizavimo tvarkas²⁸⁵, gyventojų nepanaudotų valstybės vienkartinį išmokų ir kitų tikslinių

²⁸³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų nuostatų dalinio pakeitimo“ Nr. 650.

²⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. spalio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. spalio 9 d. nutarimo Nr. 409 ir 1992 m. lapkričio 9 d. nutarimo Nr. 847 dalinio pakeitimo“ Nr. 815; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų valstybės vienkartinį išmokų ir kitų tikslinių kompensacijų pirkimo ir pardavimo klausimais dalinio pakeitimo“ Nr. 35; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Privatizuojamų objektų (įmonių) turto vertės indeksavimo ir atsiskaitymo už šiuos objektus (įmonių akcijas) taisyklių ir Gyventojų, investicinių akcinių bendrovių, uždaryjū akcinių bendrovių ir žemės ūkio bendrovių investicinėse sąskaitose (nebalansinėje jų dalyje) esančių lėšų indeksavimo ir apskaitos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 278.

²⁸⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 11 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų organizavimo tvarkos“ Nr. 962; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 11 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo, skelbiant viešą arba uždaryjū akcijų pasirašymą nuostatų patvirtinimo“ Nr. 963.

kompensacijų deponavimo principus²⁸⁶ ir baigiamąsias aukcionų ar akcijų pasirašymo sandorių tvirtinimo procedūras²⁸⁷.

Prie lengvatų ir privilegijų suteikiančių Vyriausybės nutarimų priskirtume periodinių laikraščių leidyklų ir redakcijų, nuomojusių valstybines patalpas ar pastatus, teisės tokias patalpas ar pastatus investuoti kaip valstybės turtinį įnašą ir jas privatizuoti lengvatinė tvarka, t. y. už nominaliąją vertę, nustatymas²⁸⁸, taip pat ir parengimo privatizuoti minėtąsias patalpas ir pastatus tvarką²⁸⁹, pagal kurią tokiu valstybės turciniu įnašu buvo pamaloninta ne viena dešimtis AB ir UAB joms perduodant pastatus ar patalpas.

Visiems Lietuvos gyventojams ypač svarbus ir ilgalaikį poveikį turėjęs buvo investicinių lėšų indeksavimas, dėl kurio sprendimą Vyriausybė priėmė tik 1994 m. balandžio mėnesį²⁹⁰. Šioje tvarkoje, pagal analogišką 1992 m. balandžio mėnesio Vyriausybės nutarimą dėl investicinių lėšų indeksavimo, buvo išspręsti apskaitos ir kiti praktiniai visų nuvertėjusių investicinių lėšų prilyginimo privatizuojamo turto vertei klausimai. Nemažai Lietuvos gyventojų daliai buvo svarbus Vyriausybės apsisprendimas privatizavimą pagal Valstybinio turto pirminio

²⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl Valstybės vienkartinį išmokų bei kitų tikslinių kompensacijų, esančių gyventojų investicinėse sąskaitose, deponavimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 435.

²⁸⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 11 d. nutarimo Nr. 963 ir 1992 m. rugpjūčio 20 d. nutarimo Nr. 627 dalinio pakeitimo“ Nr. 680.

²⁸⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl periodinių leidinių (laikraščių, žurnalų) leidyklų, periodinių leidinių redakcijų, kurios nuomoja (ar kitaip teisėtai faktiškai naudoja) valstybinio reguliavimo sričiai priskirtas patalpas, valstybei priklausančio turto privatizavimo“ Nr. 571.

²⁸⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl išnuomotų negyvenamųjų pastatų ir patalpų, į kuriuos investuota privataus kapitalo, parengimo privatizuoti tvarkos“ Nr. 607.

²⁹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Privatizuojamų objektų (įmonių) turto vertės indeksavimo ir atsiskaitymo už šiuos objektus (įmonių akcijas) taisyklių ir Gyventojų, investicinių akcinių bendrovių, uždaryjusių akcinių bendrovių ir žemės ūkio bendrovių investicinėse sąskaitose (nebalansinėje jų dalyje) esančių lėšų indeksavimo ir apskaitos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 278.

privatizavimo įstatymą baigti iki 1994 m. pabaigos²⁹¹, tačiau faktiškai privatizavimas pagal šį įstatymą vyko iki 1997 m. sausio 1 dienos, nes Vyriausybė savo nutarimu²⁹² nustatė investicinių lėšų deponavimo ir tolesnio naudojimo tvarką. Būtent pagal minėtąją tvarką Lietuvos gyventojai turėjo teisę už investicines lėšas įsigyti nuomojamos žemės sklypus, asmeniniam ūkiui naudojamą žemę ir kitus objektus.

Aukščiau išvardyti neigiami privatizavimo padariniai turėjo ilgalaikį neigiamą poveikį Lietuvos ekonomikai ir kai kurioms socialinėms gyventojų grupėms, dėl to, bankrutavus stambioms įmonėms, Lietuvos darbo biržos duomenimis, padidėjo nedarbas²⁹³, daugelis Lietuvos gyventojų prarado turto. Minėtojo nedarbo kaip netinkamai parinktos privatizavimo strategijos padarinių buvusiose sovietinio bloko šalyse, iš jų ir Lietuvoje, 1992–1996 m. laikotarpiu nurodė ir posovietinio bloko šalis tyrinėję anglų mokslininkai²⁹⁴.

2.2.

Privatizavimo pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą ir jį papildančius teisės aktus rezultatų apžvalga

Nors mūsų nagrinėjamas laikotarpis prasideda nuo 1992 m. rudens, norėdami parodyti privatizavimo proceso rezultatus, įgyvendinant Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą, tokius rezultatus²⁹⁵ pateiksime nuo pat 1991 m. rugsėjo iki 1995 m. pabaigos.

²⁹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 12 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto pirminio privatizavimo užbaigimo“ Nr. 369.

²⁹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl Valstybės vienkartinį išmokų bei kitų tikslinių kompensacijų, esančių gyventojų investicinėse sąskaitose, deponavimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 435.

²⁹³ <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/DBN%20Skaiciai_Pat3.pdf>.

²⁹⁴ STUCKLER, D.; KING, L.; MCKEE, M. Mass Privatisation and the Post-communist Mortality Crisis: A Cross – national Analysis. University of Cambridge, 2009.

²⁹⁵ Visi šiame poskyryje pateikiami statistiniai duomenys yra gauti iš UAB „Kompiuterinių paslaugų centras“, t. y. iš buvusio Ekonomikos ministerijos skaičiavimo centro oficialių ataskaitų.

Naudojant investicines lėšas ir Lietuvoje cirkuliuojančius pinigus (rublius, talonus ir litus) buvo privatizuoti 5 706 objektai, arba 86 proc. visų į privatizavimo programas įtrauktų privatizavimo objektų, tarp jų buvo 2 923 stambiosios ir vidutinės įmonės, kurios buvo privatizuotos akcijų pasirašymo būdu, ir 2 726 smulkūs objektai, parduoti aukcionuose. Be to, 15 įmonių buvo parduota skelbiant geriausio verslo plano konkursą. Privatizavimo rezultatai 1995 m. pabaigoje privatizavimo objektų ir ūkio šakų požiūriu pateikti 1 ir 2 lentelėse.

1 lentelė

Valstybės įmonių privatizavimo dinamika 1991–1995 metais
1995 m. gruodžio 1 d.

Ūkio šaka	Privatizuota valstybės įmonių (vienetais)						
	1991 m.	1992 m.	1993 m.	1994 m.	1995 m.	Iš viso: 86 proc. nuo valst. kapitalo	Privatizuo- tino valstybinio kapitalo įmonėse
Pramonė	54	258	220	154	110	796	902
Transportas	5	59	52	28	17	161	187
Statyba	51	261	164	78	46	600	656
Prekyba ir viešasis maitinimas	226	927	301	184	104	1742	2120
Komunalinis ūkis	23	59	92	108	77	359	465
Buitinis gyventojų aptarnavimas	444	348	121	52	30	995	1051
Kitos šakos	43	312	307	217	182	1061	1263
Iš viso:	846	2224	1257	821	566	5714	6644

2 lentelė

Valstybės įmonių privatizavimo dinamika 1991–1995 metais

Įskaitant iki privatizavimo sukauptą akcinį kapitalą
1995 m. gruodžio 1 d.

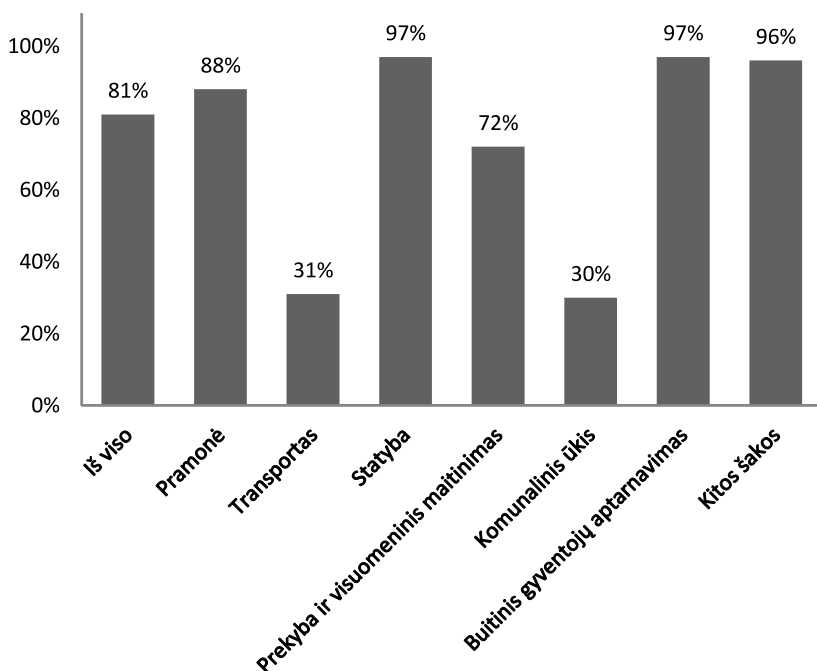
Ūkio šaka	Privatizuota valstybės kapitalo įmonių (mln. litų)						
	1991 m.	1992 m.	1993 m.	1994 m.	1995 m.	Iš viso 81 proc. nuo valst. kapitalo	Privatizuo- tinas valst. kapitalas
Pramonė	70	600	802	855	319	2646	3019
Transportas	3	50	44	28	18	143	465
Statyba	14	144	139	67	23	387	397
Prekyba ir viešasis maitinimas	15	139	70	37	19	280	390
Komunalinis ūkis	2	8	15	9	6	40	135
Buitinis gyventojų aptarnavimas	13	23	13	7	7	63	65
Kitos šakos	4	83	155	68	59	369	383
Iš viso:	121	1047	1238	1071	451	3928	4854

Privatizuotų objektų valstybės kapitalas buvo 3,5 mlrd. litų, tai 1995 m. pabaigoje sudarė apie 30 proc. viso valstybės turto, arba 83 proc. numatyto privatizuoti valstybės kapitalo. Didžiausia valstybės kapitalo dalis – apie 2,6 mlrd. litų, t. y. apie 76 proc. viso privatizuoto valstybės kapitalo, buvo parduota pasirašant akcijas. Skelbiant geriausio verslo plano konkursus, buvo privatizuota 499 mln. litų valstybės kapitalo, arba 14 proc. privatizuotino valstybės kapitalo, o aukcionuose parduota turto už 79 mln. litų, t. y. 2,2 proc. privatizuotino valstybės kapitalo. Be to, privatizuotų įmonių akcininkai valstybės turto nupirko už 257 mln. litų, tai sudarė apie 7 proc. viso privatizuotino valstybės kapitalo. Be šiame punkte nurodytojo, už laisvai konvertuojamą valiutą buvo privatizuota 28 mln. litų valstybės kapitalo, t. y. 0,8 proc. šio kapitalo, ir už tokią valiutą privatizuoti 46 objektai.

Privatizavimo proceso sparta nuo 1991 m. iki 1995 m. pabaigos buvo gana skirtinga ir pagal privatizuotų objektų kiekį privatizavimo rezultatai buvo tokie: per 1991 m. 4 mėnesius – 15 proc., 1992 m. – 41 proc., 1993 m. – 23 proc., 1994 m. – 15 proc. ir 1995 m. – 6 proc., o pagal privatizuotą valstybės kapitalą padėtis buvo tokia: per 1991 m. 4 mėnesius – 3 proc., 1992 m. – 27 proc., 1993 m. – 32 proc., 1994 m. – 27 proc. ir 1995 m. – 11 procentų. Privatizavimo proceso, kuris praktiškai vyko pagal privatizavimo koncepcijos autorių scenarijų, pradžioje, remiantis Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymu, buvo siekiama privatizuoti smulkiąsias ir vidutines įmones, taip pat nekilnojamojo turto objektus, o stambiausias įmones, kurioms buvo reikalingos didesnės investicijos ir daugiau žinių joms valdyti, privatizavimo koncepcijos autoriai buvo numatę privatizuoti strateginiams investuotojams. Todėl būtent smulkiųjų įmonių ir nekilnojamojo turto objektų privatizavimas vyko gana sklandžiai ir sparčiai, tačiau geriausias tokio privatizavimo rezultatas – minėtieji privatizavimo objektai buvo pritaikomi verslui, t. y. į juos buvo investuojama, naujai įkurtose ir pertvarkytose smulkiosiose įmonėse įdarbinami žmonės. Beje, nekilnojamojo turto objektų sąrašas nuolat ilgėjo, nes, vykdant dar 1991 m. priimtą Vyriausybės nutarimą²⁹⁶, reorganizuojant stambiausias įmones, buvo atskiriami joms nereikalingi nekilnojamojo turto objektai ir perduodami privatizuoti, tačiau jie nebuvo efektyviai panaudojami. Pagal tam tikras Lietuvos ūkio šakas, privatizavimo lygis, įgyvendinus Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą, taip pat buvo skirtingas (žr. 1 pav.).

²⁹⁶ 1991 m. birželio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 238 „Dėl privatizuojamų valstybinių ir valstybinių akcinių įmonių reorganizavimo (skaidymo) į smulkesnius objektus“.

Privatizavimas pagal ūkio šakas
(Privatizuotas valstybinis kapitalas lyginamas su privatizuotiniu valstybiniu kapitalu)

1 pav. Privatizavimo lygis pagal ūkio šakų pjūvį
1995 m. pabaigoje

Pvz., pramonėje buvo privatizuota apie 31 visų ūkio šakų valstybės turto objektą, t. y. 88 proc. numatyto privatizuoti turto. Tokį pramonės privatizavimo lygį lėmė tai, kad iki 10 proc. VĮ kapitalo buvo leista privatizuoti tokiose stambiose įmonėse kaip VĮ „Lietuvos valstybinė energetikos sistema“ ir kita. Mažiausiai valstybės turto buvo privatizuota komunaliniame ūkyje – tik 4 proc. iš viso 30 proc. numatyto privatizuoti valstybės kapitalo (valstybės ir transporto srityje – apie 6 proc. iš viso 31 proc. numatyto privatizuoti valstybės turto. Gana sėkmingai privatizavimo procesas vyko ir buitinio gyventojų

aptarnavimo įmonėse – buvo privatizuota 71 proc. viso valstybės turto, taip pat statyboje, šiame sektoriuje buvo privatizuota 67 proc. valstybės turto.

Privatizavimo procesui vykdyti, pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą, buvo skirta daugiau kaip 10,5 mlrd. litų vertės investicinių lėšų. Iš viso iki 1995 m. pabaigos buvo panaudota 9 778 mln. litų, o iki minėtosios datos liko nepanaudota 726 mln. litų lėšų. Nurodytieji 9 778 mln. litų investicinių lėšų buvo panaudoti tokiu būdu:

1. Vykdamas privatizavimo procesą pagal VTPPI – nesant konkursinio privatizavimo 5 998 mln. litų;
2. Likusiam valstybės kapitalui išpirkti privatizuotose įmonėse 392 mln. litų;
3. Konkursuose pagal VTPPI 415 mln. litų;
4. Butams privatizuoti 2 042 mln. litų;
5. Žemės ūkio įmonių turtui apmokėti 410 mln. litų;
6. Apmokėti už žemę 521 mln. litų.

Kadangi vykdamas privatizavimo procesą pagal VTPPI, buvo privaloma naudoti ir pinigus, į respublikinį privatizavimo fondą iš viso buvo gauta 130,5 mln. litų, iš jų į savivaldybių privatizavimo fondus – 18,5 mln. litų. Greta nurodytųjų piniginių įplaukų litais iš privatizavimo valstybė gavo ir valiutinių įplaukų. Pirmosios tokios valiutinės įplaukos iš viešųjų aukcionų, pardavus 9 objektus, buvo gautos 1992 m., o 1993–1995 m. laikotarpiu per viešuosius aukcionus privatizavus 42 objektus už laisvai konvertuojamą valiutą buvo gauta 24,6 mln. JAV dolerių. Be šių įplaukų, 18,27 mln. JAV dolerių buvo gauta viešojo konkurso būdu pardavus VAI Klaipėdos tabako fabriką, AB „Audėjas“, taip pat VAI Kauno konditerijos fabriką ir VAI „Klaipėdos pienas“. Dvi iš šių privatizuotų įmonių – VAI Klaipėdos tabako ir Kauno VAI konditerijos fabrikai – buvo parengti privatizuoti iki 1992 m. Seimo rinkimų, o Klaipėdos tabako fabriko privatizavimo procedūros 1992 m. pabaigoje jau buvo baigiamosios stadijos, ir būtent į šias įmones buvo pritraukti užsienio strateginiai investuotojai – „Philip Morris S.A.“ ir „Kraft General Foods International, INC“.

Vertinant privatizavimo rezultatus pagal VTPPI, be svarbiausių šio proceso pasiekimų ir trūkumų, nurodytų ankstesnėje mokslinėje studijoje²⁹⁷, papildomai galima daryti šias principines išvadas:

1. Privati ekonomika Lietuvoje tapo dominuojanti ir būtent privačiame sektoriuje, pasibaigus privatizavimo procesui pagal VTPPI, buvo sukuriama daugiau BVP nei valstybiniame. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas savo 1999 m. pranešime konstatavo, kad privatinė nuosavybė pokomunistinėse valstybėse įmonių lygiu užtikrino tų įmonių vadovybės orientaciją į pelno siekimą²⁹⁸;
2. Dėl privatizavimo proceso spartos Lietuvai, palyginti su kitomis posovietinėmis valstybėmis, lėčiau privatizavusiomis savo ūkius, ekonomikos reformos buvo ne tokios skausmingos, ir Lietuvos gyventojų realus gyvenimo lygis buvo atitinkamai aukštesnis. Išnagrinėjusi Vidurio ir Rytų Europos valstybių privatizavimo procesus, užsienio mokslininkų grupė konstatavo, kad šių šalių ūkio progresas didele dalimi priklausė nuo privatizavimo proceso spartos²⁹⁹;
3. Privatizavimo politika, nukreipta į tam tikrų visuomenės grupių interesų tenkinimą, o neretai ir, vykdant šį procesą, priimti visiškai neprofesionalūs sprendimai, neišvengiamai veikė tiek patį privatizavimo procesą, tiek privatizavimo padarinius Lietuvos ūkiui, tiek ir Lietuvos investicinį klimatą;
4. Neleistinai užvilkinus turto indeksavimą uždaruosiuose aukcionuose ir uždarai pasirašant akcijas, pasinaudojusios papildomai suteiktomis lengvatomis darbuotojams, tam tikros fiziinių ir juridinių asmenų grupės kone pasisavino didelės vertės valstybės turtą (blogiausia, kad toks turtas dažniausiai buvo naudojamas neefektyviai), o viešajame privatizavimo procese

²⁹⁷ PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m., Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 77–90.

²⁹⁸ European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) 1994–2011, Transition Report, p. 167.

²⁹⁹ HAMM, P.; KING, L. P.; STUCKLER, D. Mass Privatization, State Capacity, and Economic Growth in Post-Communist Countries. *American Sociological Review*. Apr. 2012, vol. 77, issue 2, p. 296.

- dalyvaujantys Lietuvos gyventojai buvo pastatyti į gerokai prastesnę padėtį ir valstybės turtą turėjo įsigyti rinkos kaina;
5. 1992–1996 m. Seimui ir Vyriausybei iš esmės pakeitus privatizavimo koncepciją (pirmenybės teisių suteikimas iki 50 proc. įmonių kapitalo, uždaryjū aukcionų ir uždarojo akcijų pasirašymo būdo masinis taikymas, taip pat viešojo akcijų pasirašymo būdo taikymas stambiosioms įmonėms, kurioms buvo būtina pritraukti strateginį investuotoją, strateginių investuotojų „atsikratymas“; išbraukiant įmones iš privatizuojamųjų už laisvai konvertuojamą valiutą sąrašo, ir kt.), daugybė įmonių, ypač stambiosios, buvo pasmerktos bankrotui ir visiems dėl jo kylantiems padariniams;
 6. Vyriausybei sustabdžius viešbučio „Lietuva“ privatizavimą už laisvai konvertuojamą valiutą užsienio investuotojui, Lietuvos įvaizdis tarp užsienio strateginių investuotojų buvo beveik sužlugdytas, todėl beveik penkerius metus nė vienas stambus užsienio investuotojas į Lietuvos ūkį per privatizavimo procesą neinvestavo. Beje, į aplinkines posovietines valstybes, netgi į Baltarusiją, investicijos per privatizavimą iš užsienio strateginių investuotojų tuo metu nebuvo nutrūkusios.

2.3.

Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo teisinės bazės kūrimas

Pirmajam iš išskirtų privatizavimo etapų einant į pabaigą, Ekonomikos ministerijos Privatizavimo departamentui buvo pavesta parengti naują Privatizavimo įstatymo projektą, kurio esmę sudarytų privatizavimas už pinigus, o svarbiausi prioritetai būtų investicijų pritraukimas ir darbo vietų išsaugojimas. Tokiai privatizavimo metodikai rengti Ekonomikos ministerija 1994 m. pagalbos kreipėsi į tuo metu veikusį ES PHARE Privatizavimo projektą ir parengtų privatizavimo įstatymo metmenų, o vėliau ir visų lydinčiųjų teisės aktų ekspertizę šiame ES PHARE projekte buvo pavesta atlikti S. Vaitkevičiui.

Didžiausias ginčas tarp valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo koncepcijos rengėjų – minėtojo Ekonomikos ministerijos Privatizavimo departamento specialistų ir ES PHARE ekspertų bei šakinių ministerijų – vyko dėl šių principinių nuostatų:

1. Dėl šakinių ministerijų vaidmens įmonių ir kito turto parengimo privatizuoti ir dalyvavimo pačiame privatizavimo procese;
2. Dėl Privatizavimo agentūros, t. y. svarbiausios privatizavimo institucijos, teisinio statuso, funkcijų ir atsakomybės;
3. Dėl Privatizavimo komisijos – Privatizavimo agentūrą kontroliuojančio organo – teisių ir atstovavimo tai komisijai;
4. Dėl būtinumo susieti kitus teisės aktus (Akcinį bendrovių įstatymą, Administracinių teisės pažeidimų, Baudžiamąjį kodeksą ir CK) su naujai parengtu privatizavimo procesą reglamentuojančiu įstatymu;
5. Dėl būtinybės įteisinti visuotinai pripažintus valstybės turto vertinimo ir privatizavimo būdus, parengimo privatizuoti tvarką, pasirašytų sandorių įgyvendinimo kontrolės sistemą;
6. Dėl spragų, sudarančių galimybę AB ir UAB vadovybei išvengti Privatizavimo įstatymo procedūrų, pašalinimo.

Kadangi iki 1996 m. ES PHARE privatizavimo projektas siejo visas tris Baltijos valstybes ir jos reziduojantis koordinatorius daugiausia laiko praleisdavo Lietuvoje, S. Vaitkevičiui teko puiki galimybė susipažinti tiek su Latvijos, tiek ir su Estijos vadovujančių valstybės struktūrų požiūriu į pažangiausią privatizavimo proceso patirtį Europoje ir kitose išsivysčiusiose valstybėse. Tam, kad patys teisės aktų projektų rengėjai ir tiesiogiai privatizavimo procese dalyvaujantys asmenys suvoktų šio proceso aktualius klausimus, remiantis ES PHARE Privatizavimo projektu, buvo organizuojami 1–2 savaitių išvažiuojamieji seminarai įmonių veiklos apskaitos ir jų privatizavimo dokumentų rengimo, privatizavimo sandorių kontrolės ir kitais klausimais. Be šių ilgalaikių renginių, ES PHARE projekto ekspertai ir reziduojantys koordinatoriai kiekvienoje Baltijos valstybėje rengė daugkartinius susitikimus ir paskaitas vadovaujantiems ministerijų ir žinybų darbuotojams, taip pat diskutavo visais su privatizavimo procesu susijusiais klausimais. Minėtojo parengiamojo darbo rezultatas – pirminė

Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo projekto redakcija, kurioje buvo numatytos gana svarbios Privatizavimo agentūros funkcijos ir analogiškai griežta nuo šakinių ministerijų ir Privatizavimo agentūros nepriklausanti kontrolė, taip pat bent jau iš dalies buvo sprendžiami ir kiti anksčiau nurodyti diskusiniai klausimai. Tačiau po daugkartinių svarstymų ir debatų šakinių ministerijų ir tuometinės Vyriausybės vadovai pritarė kitai privatizavimo įstatymo koncepcijai, kurią parengė Ekonomikos ministerijos specialistai, taip pat ir kitokiai privatizavimo valdymo organų struktūrai. Seimui pateiktame ir jo 1995 m. liepos 4 d. priimtame Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatyme³⁰⁰, be sureikšminto, faktiškai stabdančio privatizavimą, šakinių ministerijų vaidmens (tiek parengiamuoju etapu, tiek ir tiesiogiai vykdant privatizavimo procesą), taip pat ir apribotų Privatizavimo agentūros galių, buvo įteisintos šios ES PHARE privatizavimo ekspertų kritikuotos nuostatos:

1. Privatizavimo institucijų grupei buvo priskirtos ministerijos ir savivaldybės;
2. Galimybė Privatizavimo agentūrai tik per teismą daryti įtaką sudarant privatizuojamos įmonės sandorius, net ir tokius, kurie akivaizdžiai neigiamai veikė patį privatizavimo procesą;
3. Galimybė valstybės kontroliuojamoms AB ir UAB tapti privačiomis, privačiais įnašais padidinus jų įstatinį kapitalą, ir taip apeiti Privatizavimo įstatymą;
4. Praktiškai tik kryptį nurodanti privatizavimo lėšų panaudojimo sistema;
5. Teisiškai neapibrėžta valstybės interesų apsauga išsimokėtinai atsiskaitant už privatizavimo objektus, nes akcijas valdė, taip pat ir savininko funkcijas atliko, šakinė ministerija, o privatizavimo sandorį iš esmės įgyvendino Privatizavimo agentūra;
6. Nebuvo užtikrintas VSTPĮ teisinis suderinamumas su kitais įstatymais;

³⁰⁰ Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 4 d. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas Nr. I-1001.

7. Pačiame įstatyme VSTPI įteisintas galimybės privatizuoti tam tikras įmones nebuvimas, tai nebuvo patrauklu jokiame užsienio strateginiam investuotojui.

Įgyvendindama VSTPI įstatymą, Vyriausybė nusprendė įsteigti Valstybinę privatizavimo agentūrą³⁰¹ ir anksčiau minėtajam Privatizavimo departamentui pavedė parengti kitus VSTPI įgyvendinti būtinius teisės aktus. Tarp tokių Vyriausybės nutarimo projektų pirmiausia buvo parengti: a) Privatizavimo fondo lėšų apskaitos ir naudojimo tvarkos patvirtinimo, b) pačios Valstybinės privatizavimo agentūros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų, c) objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo³⁰² ir kai kurie kiti procedūriniai sprendimai. Išvardytuose Vyriausybės priimtuose teisės aktuose, be teigiamų klausimų sprendimo, kurie iš esmės sudarė teisines ir finansines prielaidas faktiškai pradėti įgyvendinti komercinio privatizavimo procesą, negalima nepastebėti ir tokių sprendimų trūkumų, iš kurių norėtume akcentuoti šiuos:

1. Privatizavimo lėšų apskaitos ir naudojimo tvarkoje nebuvo nurodyti prioritetai ar bent proporcijos, kam šios lėšos bus skiriamos, – visos lėšos kas ketvirtį buvo skirstomos Vyriausybės nutarimais;
2. Objekto privatizavimo pradinė pardavimo kaina buvo patikėta nustatyti kontroliuojančiajai institucijai – Privatizavimo komisijai;
3. Nors teisiškai Privatizavimo agentūra ir galėjo įpareigoti įmonių steigėjus restruktūrizuoti įmones, faktiškai ji tai galėjo daryti tik privatizavimo proceso metu, kai toks restruktūri-

³⁰¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos valstybinės privatizavimo agentūros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigimo“ Nr. 1174.

³⁰² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo fondo lėšų apskaitos ir naudojimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1294; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos valstybinės privatizavimo agentūros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1401; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo“ Nr. 139.

vimas tapdavo visiškai akivaizdus, t. y. stabdydama privatizavimo procesą, o ne prieš jį pradėdama;

4. Objekto privatizavimo programos buvo numatytos rengti tik kas ketvirtį;
5. Visas objekto privatizavimo ir sandorio sąlygas faktiškai nusprendavo šakinė ministerija. Kadangi, kaip rodė Europos praktika, įmonės per šakines ministerijas arba blokuodavo, arba geriausiu atveju bent jau gerokai pasunkindavo privatizavimo procesą, tai tokios teisinės normos negalėjo teigiamai veikti privatizavimo proceso;
6. Įmonėms privatizavimo metu buvo leidžiama keisti svarbiausius parametrus, netgi įstatinį kapitalą, t. y. potencialus pirkėjas negalėjo būti tikras, kad, vykstant privatizavimo procesui, jo norimas įsigyti akcijų skaičius liks nepakitęs ir kt.

Į pirmą privatizavimo objektų sąrašo projektą, kurį šakinės ministerijos ir Privatizavimo agentūra pateikė Vyriausybei tvirtinti, buvo pasiūlyta įtraukti beveik 200 objektų, daugumą tokių objektų sudarė Vertybinių popierių fondo valdomi akcijų likučiai ir smulkūs nekilnojamojo turto objektai, taip pat į sunkią finansinę padėtį patekusios įmonės³⁰³. Viena vertus, tokią komercinio privatizavimo pradžią galima pateisinti Privatizavimo agentūros pajėgumo stygiumi ir paties proceso pradžios sunkumais, kita vertus, negalima atmesti ir šakinių ministerijų noro kiek galima ilgiau valdyti valstybės turtą ir paprasčiausio reikalavimo teikti objektus į privatizuojamų objektų sąrašą ignoravimo. Įgyvendinant VSTPI įstatymą, Privatizavimo agentūros darbuotojai parengė tvarkas, reglamentuojančias: a) objektų privatizavimą viešai pasirašant akcijas, b) privatizavimą viešojo aukciono, c) viešojo konkurso, d) tiesioginių derybų ir išperkamosios nuomos būdais. Visos šios procedūros buvo įteisintos atitinkamais Vyriausybės nutarimais³⁰⁴. Išvardytieji Vyriausybės nutarimai buvo rengiami

³⁰³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl 1996 metų privatizuojamų objektų sąrašo patvirtinimo“ Nr. 361.

³⁰⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo akcijų pardavimo būdu“ Nr. 636; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 25 d. nutarimas „Dėl Valsty-

pagal tuo metu galiojusį VSTPI su visais išvardytais minėtojo įstatymo ir kitų teisės aktų trūkumais. Prie atitinkamų Vyriausybės nutarimų, detalizuojančių privatizavimo būdų taikymo procedūras, trūkumų ar neišspręstų problemų priskirtume:

1. Privatizavimo būdų procedūrų parengimą ir jų priėmimą, užtrukusį daugiau nei pusmetį, nes, neturėdama užtektinai žmogiškųjų išteklių, neatsižvelgiant į pasirinktą privatizavimo būdą, pati Privatizavimo agentūra savotiškai stabdė privatizavimo procesą;
2. Privatizavimo įgyvendinimo priklausomybę nuo bent kelių valstybės institucijų sklandaus darbo, nes Privatizavimo agentūra atliko tik savotiško koordinatoriaus vaidmenį;
3. Privatizavimo agentūros finansinė padėtis ir darbuotojų atlyginimai nepriklausė nuo pasiektų privatizavimo rezultatų, taip pat nuo valstybės turto valdymo ir naudojimo efektyvumo;
4. Viešojo akcijų pasirašymo procedūrų aprašymą, kai AB akcijos parduodamos ne Vertybinių popierių biržoje. Kadangi minėtoji birža jau veikė, nebuvo jokio reikalo organizuoti lygiagretaus viešojo akcijų pardavimo proceso Privatizavimo agentūroje, beje, toks akcijų pardavimo procesas nė karto ir nebuvo įgyvendintas;
5. Teikimą Privatizavimo komisijai tvirtinti notaro jau patvirtintus nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutarčių projektus, viešojo konkurso komisijos sudėtį, pavedimus derėtis su antrąją vietą užėmusiu pirkėju ir atlikti kitus veiksmus, kurie neturėjo būti priskiriami privatizavimo procesą kontroliuojančiai institucijai;

bės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 749; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1075; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 7 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1166; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 11 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išpirkimu būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1190.

6. Potencialių pirkėjų, kurių disponuojamos lėšos ar nuosavybė kėlė pagrįstų įtarimų dėl jų įsigijimo teisėtumo, taip pat patikros sistemos nebuvimo, t. y. galimybės patikrinti potencialių pirkėjų patikimumą nebuvimas.

Visi išvardytieji ir nepaminėtieji negatyvūs veiksniai negalėjo neveikti paties privatizavimo rezultatų. Pradėjusi praktinį privatizavimo procesą tik 1996 m. antrojoje pusėje, taikydama viešojo aukciono ir išperkamosios nuomos būdus, Privatizavimo agentūra iki 1996 m. pabaigos pasiekė tik simbolinių privatizavimo rezultatų (žr. kitą poskyrį). ES PHARE Privatizavimo projektas, talkindamas Valstybinei privatizavimo agentūrai, padėjo rengti 5 vidutinio stambumo įmones, numatytas privatizuoti viešojo konkurso būdu, per šį projektą agentūra pagerino savo materialinę bazę, valstybės ir savivaldybių privatizavimo institucijų darbuotojai turėjo galimybę gilinti savo profesines žinias ilgalaikiuose seminaruose.

Prieš pat 1996 m. Seimo rinkimus buvo priimtas įstatymas dėl gyventojų iki 1991 m. nuvertėjusių indėlių ir jiems prilygstančių lėšų kompensavimo³⁰⁵. Šiuo įstatymu, be asmenų, kuriems turėjo būti kompensuojamos santaupos, ir pačios kompensavimo tvarkos, buvo nuspręsta įkurti Turto fondą santaupoms kompensuoti, jam turėjo būti perduotos visų privatizuotinių įmonių akcijos. Beje, įgyvendinant šį įstatymą, Lietuvos Respublikos Prezidentas savo 1996 m. gruodžio 19 d. dekretu Nr. 1147 pateikė Seimui tvirtinti S. Vaitkevičių šio fondo prezidentu (pirmininku) 4 metų kadencijai, tačiau pačiam S. Vaitkevičiui 1996 m. išrinkto Seimo daugumai pavyko įrodyti, kad toks Turto fondo prezidento (pirmininko) tvirtinimas Seime, o svarbiausia – minėtuoju įstatymu reglamentuotų funkcijų įgyvendinimas, būtų tik formalus žingsnis, kuris teisiškai ir finansiškai sujauktų patį privatizavimo procesą ir valstybės turto valdymą, nes: a) privatizavimo procesą reglamentuojantys teisės aktai nenumatė galimybės iš Turto fondo santaupų kompensuoti dalyvavimo šiame procese; b) valstybės turto valdymas per nurodytąjį fondą nebuvo reglamentuotas; c) paties fondo teisinis statusas nebuvo apibrėžtas; d) fondo veikla nebuvo

³⁰⁵ Lietuvos Respublikos 1996 m. spalio 9 d. gyventojų santaupų kompensavimo įstatymas Nr. I-1583.

susieta su Akcinių bendrovių ir kitais įstatymais, t. y. jis nei teisiškai, nei finansiškai negalėjo atlikti tų funkcijų, kurioms įgyvendinti ir buvo numatytas įsteigti.

1996 m. išrinkto Seimo dauguma, įvertindama atsiradusias neigiamas tendencijas papildomais akcininkų įnašais padidinti AB ar UAB įstatinį kapitalą ir tokiu būdu, netaikant viešojo privatizavimo procedūrų, perimti Lietuvos ūkiui svarbių įmonių valdymą, parengė ir pateikė VSTPI pataisų projektą (autorius – V. Pakalniškis), kuriame pakeitė privatizavimo sąvokos apibrėžimą ir nustatė, kad valdymo kontrolės perdavimas, didinant AB ar UAB įstatinį kapitalą papildomais akcininkų įnašais, privalo būti laikomas privatizavimu, taip pat pasiūlė nustatyti akcinio kapitalo ribas, kurias, papildomais įnašais didinant įstatinį kapitalą, netaikant VSTPI įstatymo procedūrų, būtų draudžiama peržengti. Minėtąjį projektą įteisinus įstatymu³⁰⁶, Vyriausybė, įgyvendindama savo programą, vienu iš savo pirmųjų dokumentų projektų svarstė 1997 m. privatizuojamųjų objektų sąrašą. Tokio sąrašo projektai buvo išskaidyti į dvi dalis. Į pirmąją minėtojo sąrašo projekto dalį buvo įtrauktos 14 Lietuvos ūkiui ypač svarbių ir stambių įmonių akcijos, kurioms privatizuoti buvo nuspręsta skelbti viešąjį konkursą ir kaip visada samdyti privatizavimo patarėjus programai ir kitiems privatizavimo dokumentams parengti, o antroje šio sąrašo dalyje buvo ne tokios svarbios Lietuvos ūkiui ir stambios AB ir UAB, taip pat ir nekilnojamojo turto objektai. Pirmasis privatizavimo objektų sąrašas, kuriame buvo tokie objektai kaip AB „Lietuvos telekomas“, AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ ir kt., buvo įteisintas³⁰⁷ nutarimu, o antrajame sąrašo projekte buvo pateikta beveik 1000 privatizavimo objektų, ir toks sąrašas buvo patvirtintas³⁰⁸.

Kadangi Valstybinė privatizavimo agentūra tiek dėl savo teisinio statuso, tiek ir profesionaliąja prasme neturėjo praktinių galimybių

³⁰⁶ Lietuvos Respublikos 1996 m. gruodžio 23 d. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių papildymo įstatymas Nr. VIII-58.

³⁰⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. vasario 11 d. nutarimas „Dėl energetikos, ryšių, transporto bei kitų didesnių įmonių privatizavimo“ Nr. 109.

³⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. vasario 17 d. nutarimas „Dėl 1997 metų privatizuojamųjų objektų sąrašo patvirtinimo“ Nr. 132.

parengti privatizuoti stambiausias įmones, Vyriausybė, parinkdama profesionalius ekspertus, sukūrė keletą viešojo konkurso komisijų energetikos, ryšių, transporto ir kitų didesnių įmonių privatizavimo programoms parengti, taip pat kitiems, su privatizavimu susijusiems, uždaviniams įgyvendinti³⁰⁹. Šios komisijos iki VTF veiklos pradžios ne tik pačios atliko visą parengiamąjį ir tiriamąjį darbą, būtiną sėkmingai parengti minėtuosius objektus privatizuoti, taip pat konkurso būdu išrinko patarėjus ir kontroliavo jų paslaugų kokybę.

Tuometės Vyriausybės nariai buvo informuoti apie Vidurio ir Rytų Europos šalių pasiekimus privatizavimo srityje ir žinojo, kad, sėkmingai privatizuodama įmonių akcijas ir kitą valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą, ji: a) pagerins visų įmonių finansinę discipliną, ne tik privataus, bet ir viešojo sektoriaus kontrolę; b) sumažins valstybės institucijų kišimąsi į ūkio subjektų veiklą; c) iš esmės pakeis įmonių vadovų atskaitomybę savo bendrovės akcininkams; d) sumažins valstybės biudžeto išlaidas subsidijuojant įmones ir paties biudžeto deficitą; e) sumažins infliaciją; f) liberalizuos visus ūkio sektorius. Tokį teigiamą privatizavimo poveikį savo tyrimuose patvirtino G. Schwartzas ir P. S. Lopesas³¹⁰. Siekdama iš esmės pakeisti susidariusią padėtį ir pasinaudoti pažangiausia Europos ir pasaulio šalių privatizavimo patirtimi, Vyriausybė suformavo nurodytąją darbo grupę (vadovas – S. Vaitkevičius), kuriai kartu su VTF veikla susijusių įstatymų paketu pavedė parengti ir paties Privatizavimo įstatymo, ir jį lydinčių įstatymų pataisų projektus. Minėtoji darbo grupė parengė Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo, VTF ir su šiais įstatymais tiesiogiai susijusių įstatymų „Dėl valstybės valdžios bei valdymo institucijų, savivaldos institucijų, valstybės ir savivaldybių įmonių, įstaigų ir organizacijų

³⁰⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl viešo konkurso komisijų sudarymo ir jų įgaliojimų privatizuojant įmones, įtrauktas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 109 „Dėl energetikos, ryšių, transporto bei kitų didesnių įmonių privatizavimo“ patvirtintą sąrašą“ Nr. 442.

³¹⁰ SCHWARTZ, G.; LOPES, S. P. Privatization and Reform of Public Enterprises: An Overview of Policy Trade-offs, Experiences and Outcomes. Privatization in Central & Eastern Europe: Perspectives & Approaches. Eds. Hopps, J. G.; Iatridis D. S. Greenwood Press, 1998, p. 39–40.

nenaudojamo ilgalaikio materialaus turto nurašymo“; taip pat ir Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo tam tikrų straipsnių pakeitimo projektus, kuriems Vyriausybė pritarė³¹¹, ir pateikė Seimui juos svarstyti skubos tvarka. Iš šiame punkte nurodyto dokumentų projektų paketo apsiribosime tik Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo projektu, kuriame jo autoriai, skirtingai nuo jau galiojusios VSTPI redakcijos, savo projektuose darbo grupei naujai pasiūlė:

1. Svarbiausias su privatizavimo procesu susijusias sąvokas (privatizavimo, privatizavimo objekto, potencialaus pirkėjo, valstybės (savivaldybės) kontroliuojamos įmonės, strateginio investuotojo ir kt.);
2. Privatizavimo institucijas, palikdama tik privatizavimo procesą vykdančias struktūras (VTF ir analogiškus savivaldybių fondus);
3. VTF suteikti teisę valstybės vardu patikėjimo teise valdyti, naudoti ir disponuoti turtu;
4. VTF suteikti teises ir atsakomybę, reikalingas parengti objektus privatizuoti, įskaitant teisę restruktūrizuoti įmones prieš jų privatizavimą, atstovauti Vyriausybei teisme dėl privatizavimo sandorių ir atlikti kitus veiksmus, rengiant ir įgyvendinant privatizavimo sandorius;
5. VTF kontroliuojančiajai institucijai – Privatizavimo komisijai – pasiūlė suteikti nepriklausomą statusą ir būti atskaitinamai tik Seimui, o į minėtosios komisijos sudėtį įtraukti ne tik Vyriausybės, bet ir opozicinių Seimo frakcijų deleguotus ekspertus;
6. Privatizavimo lėšų panaudojimo būdus;
7. Nuostatomis, susijusiomis su turto vertinimu, nustatyti, kad žalą dėl neteisingo turto vertinimo vertintojas privalo atlyginti privatizavimo objekto valdytojui;

³¹¹ Lietuvos Respublikos 1997 m. rugsėjo 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės turto ir gyventojų santaupų atkūrimo fondo įstatymo bei kitų su jais susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 983.

8. Papildyti privalomai skelbiamos informacijos apie privatizavimo objektą turinį;
9. Teisę potencialiems pirkėjams teikti iniciatyvinius pasiūlymus dėl objektų įtraukimo į privatizavimo programą ir prievolę VTF tokius veiksmus atlikti;
10. Papildomų garantijų pirkėjui dėl ateityje galimų atsirasti prievolių privatizavus valstybės kontroliuojamas įmones;
11. Papildomų valstybės kontroliuojamų įmonių veiklos apribojimų nuo jų privatizavimo programų paskelbimo iki privatizavimo sandorių sudarymo;
12. Įteisinti papildomą privatizavimo būdą;
13. Pakeisti kai kurias privatizavimo procedūras viešo konkurso ir tiesioginių derybų būdais privatizuojant valstybės kontroliuojamas įmones, taip pat reglamentuoti atvejus, kai tokių įmonių darbuotojams buvo suteikiama teisė įsigyti iki 5 proc. AB ar UAB akcijų;
14. VTF teises dėl privatizavimo sandorio nuostatų, susijusių su pirkėjo išipareigojimais ir šių išipareigojimų įgyvendinimo kontrole;
15. Pirkėjo teises įsigyti ar išsinuomoti privatizavimo objektui priskirtą žemės sklypą.

Šiame punkte nurodytas ir kitas procedūrinės nuostatas Seimas įteisino 1997 m. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymu³¹².

Minėtąjį įstatymą parengusi darbo grupė pateikė ir visus šį įstatymą įgyvendinančius Vyriausybės nutarimų projektus. Tokių Vyriausybės nutarimų projektų, perkeliančių teisinės nuostatas, taip pat ir papildomai reglamentuojančių įvairias procedūras, metodiškai aprašant visų valstybės ir savivaldos institucijų, valstybės kontroliuojamų įmonių valdymo organų funkcijas, tokių įmonių valdymo organų teises ir prievoles, atsakomybę ir darbų atlikimo terminus, materialinio suinteresuotumo ir kitus klausimus, kuriuos, kompleksiskai įvertinusi ES ir Lietuvos patirtį, darbo grupė manė esant reikalinga įgyvendinti

³¹² Lietuvos Respublikos 1997 m. lapkričio 4 d. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas Nr. VIII-480.

ir Lietuvoje. Ši grupė pasiūlė įteisinti Vyriausybės nutarimų projektų nuostatas dėl:

1. Privatizavimo komisijos nuostatų;
2. Objektų parengimo privatizuoti tvarkos;
3. Viešojo aukciono, konkurso ir tiesioginių derybų būdu privatizuojamo turto nuostatų;
4. Privatizavimo fondo lėšų naudojimo ir apskaitos tvarkos;
5. Įmonių, kurios yra svarbūs infrastruktūros ar dominuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatų;
6. Nuomos su išsipirkimu būdu ir viešojo akcijų pardavimo nuostatų;
7. Valstybės (savivaldybės) kontrolės perdavimo valstybės ar savivaldybės kontroliuojamose įmonėse;
8. Akcijų pardavimo privatizuojamų valstybės (savivaldybės) kontroliuojamų įmonių darbuotojams.

Visi išvardytieji Vyriausybės nutarimų projektai buvo priimti ir sudarė bendrą valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo metodiką³¹³. Neturėdami galimybių monografijoje detalai išnagrinėti visų aktualių dokumentų, akcentuosime tik keletą išskirtinių jų naujovių: a) dėl vieno iš privatizavimo metodų – valstybės (savivaldybės)

³¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1394; 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1427; 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1502; 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1503; 1998 m. sausio 30 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 113; 1998 m. vasario 6 d. nutarimas „Dėl privatizavimo fondo lėšų naudojimo ir apskaitos tvarkos patvirtinimo“ Nr. 152; 1998 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl įmonių, kurios yra svarbūs infrastruktūros ar dominuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatų patvirtinimo“ Nr. 443; 1998 m. balandžio 24 d. nutarimas „Dėl Akcijų pardavimo privatizuojamų valstybės (savivaldybės) kontroliuojamų įmonių darbuotojams tvarkos patvirtinimo“ Nr. 500; 1998 m. balandžio 24 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išsipirkimu būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 501; 1998 m. gegužės 5 d. nutarimas „Dėl Valstybės (savivaldybės) kontrolės perdavimas valstybės ar savivaldybės kontroliuojamose įmonėse tvarkos“ Nr. 501.

kontrolės perdavimo valstybės ar savivaldybės kontroliuojamose įmonėse, jį įteisinus įstatymu ir atitinkamu Vyriausybės nutarimu, kurio esmė buvo taikyti prevencijos priemonės, apsaugant viešąjį interesą, – siekį neleisti, apeinant privatizavimo procesą reglamentuojančias teisės aktų nuostatas, t. y. didinant AB ar UAB įstatinį kapitalą papildomais įnašais, kurie ankstesniais metais dažniausiai buvo privataus kapitalo pagrindas, taip pat ir valstybės (savivaldybės) kontroliuojamoje įmonėje, peržengti 1/3, 1/2 ir 2/3 tokių bendrovių įstatinio kapitalo ribą. Įteisinus būtent tokias procedūras, nė vienas valstybės (savivaldybės) kontroliuojamos įmonės vadovas ar kitas jos administracijos darbuotojas, taip pat ir bet kuris privatus juridinis arba fizinis asmuo nebegalėjo pasinaudoti ankstesnėmis teisės aktų spragomis ir Akcinių bendrovių įstatymo nustatyta tvarka perimti tokios įmonės valdymo ar bent jau aktyviai kištis į jos valdymo procesą. Nors užsienio šalyse toks privatizavimo metodas tam tikrais atvejais ir buvo taikomas, Lietuvoje minėtasis privatizavimo būdas per visą likusį privatizavimo laikotarpį išliko tik prevencinis, praktiškai nė karto juo nebuvo pasinaudota; b) dėl parengimo privatizuoti tvarkos – nors nekilnojamajam turtui (pastatams, statiniams ir kitiems analogiškiems objektams) pagal galiojusius teisės aktus turėjo būti priskiriamas žemės sklypas ir privatizuojamas ar nuomojamas kartu su išgytu minėtuoju nekilnojamuoju turtu, tai ir vyko keletą metų, tačiau, artėjant 2000 m. Seimo rinkimams, nemažai savivaldybių savaip pradėjo interpretuoti teisės aktus, ir VTF teko parengti tuo klausimu Vyriausybės nutarimo projektą. Šiame projekte, įvertinus buvusias realijas, buvo papildomai akcentuota ne žemės ūkio paskirties žemės sklypų privatizavimo ar nuomos tvarka, susiejant tokią tvarką su Konstitucijoje nustatytais apribojimais, taip pat išdėstant ir tokių žemės sklypų pardavimo arba nuomos kainos nustatymo klausimus. Minėtoji tvarka buvo įteisinta priimtu Vyriausybės nutarimu³¹⁴; c) dėl valstybės institucijų, pvz., Valstybinės mokesčių inspekcijos, SODROS, muitinės ir pan.,

³¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 3 d. nutarimas „Dėl ne žemės ūkio paskirties žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo bei nuomos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimo Nr. 1427 „Dėl Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ Nr. 1335.

prievolės atlikti privatizuojamų valstybės kontroliuojamų įmonių patikrinimą ir pateikti VTF oficialią išvadą apie tokios įmonės išsiskolinimus, įskaitant baudas ir delspinigius. Šios išvados pagrindu VTF privatizavimo sandoryje valstybės vardu nurodydavo maksimalius minėtosios įmonės įsipareigojimus valstybės institucijoms ir tokių įsipareigojimų nė viena iš institucijų už patikrintą laikotarpį nebeturėdavo teisės padidinti, išskyrus baudžiamojoje teisėje nustatytus atvejus, tačiau tokiu atveju konkrečią žalą buvo galima išieškoti iš kaltojo asmens, bet tai nebuvo privatizuojamos įmonės mokestinė prievolė, kurią turėtų kompensuoti šios įmonės akcijų pirkėjas³¹⁵. Tokią tvarką Lietuva savo privatizavimo praktikoje taikė viena iš pirmųjų ES. Pabrėžtina, kad aukščiau nurodytame Vyriausybės nutarimų pakete, sistemiškai aprašančiame tam tikrų privatizavimo būdų taikymą, buvo pateikti ir paraiškų, taip pat ir privatizavimo sandorio dokumentų pavyzdžiai, palengvinantys potencialių pirkėjų ir privatizavimo struktūrų veiklą. Darbo grupė pasiekė, kad aukščiau nurodytuose teisės aktuose būtų įteisintos tarptautinėje privatizavimo praktikoje pripažintos teisinės nuostatos, kurias, mūsų nuomone, tinkamiausiai atskleidė A. Baevas³¹⁶, nurodęs, kad teisiškai valstybė turėtų įteisinti: a) privatizavimo šalių paritetą, paremtą tų šalių laisva valia; b) vienodas galimybes visiems asmenims dalyvauti privatizavimo procese; c) galimybę abiem privatizavimo pusėms gauti naudos; d) susitarimų rezultatus įteisinti sutartimis; e) į privačią nuosavybę perduodamų teisių teisinę išraišką (tinkamą apibrėžimą); f) į privačią nuosavybę perduotų teisių įgyvendinimo garantijas.

Siekdamas išspręsti nuomininkų, kurie iškeldinami iš savininkams gražintų gyvenamųjų patalpų, taip pat nuomininkų, likusių gyventi tose gyvenamosiose patalpose, kurių savininkai nenori susigrąžinti, problemas, Seimas nusprendė įgalinti Vyriausybę parengti savivaldybės (valstybės) nuomojamų gyvenamųjų patalpų privatizavimo

³¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 26 d. nutarimas „Dėl Informacijos apie valstybės (savivaldybės) kontroliuojamų įmonių prievolių valstybei (savivaldybei) vykdymą pateikimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 240.

³¹⁶ BAEV, A. Civil Law and the Transformation of State Property in Post-Socialist Economies: Alternatives to Privatization. *UCLA Pacific Basin Law Journal*, vol. 12, issue 1, p. 151.

lengvatinėmis sąlygomis tvarką³¹⁷. Šią Savivaldybės (valstybės) gyvenamųjų patalpų privatizavimo (pardavimo) lengvatinėmis sąlygomis ir lėšų, gautų už privatizuojamas (parduodamas) gyvenamąsias patalpas, apskaitos ir naudojimo tvarką nustatė jau po 2000 m. Seimo rinkimų pradėjusi dirbti Vyriausybė³¹⁸.

Nagrinėjant 1997 m. VSTPI įgyvendinimą reglamentuojančių Vyriausybės nutarimų pakeitimus ir papildymus, metodiniu aspektu galima išskirti šias svarbiausias po 2000 m. rinkimų į valdžią atėjusių vyriausybių veiklos tendencijas:

1. Strateginių investuotojų įsipareigojimų įgyvendinimo kontrolės sugriežtinimą;
2. Dirbtinių barjerų, trukdančių investuotojams įsitraukti į privatizavimo procesą, įvedimą;
3. Neišspręstų metodinių klausimų nagrinėjimą.

Pirmąją tendenciją geriausiai atskleidžia Vyriausybės nutarimas³¹⁹, kuriame, be sutartyse įprastai numatytų strateginių investuotojų prievolės teikti informaciją apie jų įsipareigojimų vykdymą, tam tikros kontrolinės funkcijos ir jų įgyvendinimo periodiškumas buvo numatytas ir kai kurioms ministerijoms, taip pat Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro įmonei. Be to, šiai grupei priskirtume ir Vyriausybės nutarimą, kuriuo ji nustatė, kad bet koks akcijų pirkimo–pardavimo sutarties pakeitimas, be įprastinio Privatizavimo komisijos aprobavimo, privalo būti patvirtintas ir Vyriausybės³²⁰.

³¹⁷ Lietuvos Respublikos 2000 m. spalio 12 d. Gyventojų apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis įstatymo papildymo 13 str., 14 ir 18 str. pakeitimo ir butų privatizavimo įstatymo bei Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos butų privatizavimo įstatymo įsigaliojimo“ pripažinimo netekusiais galios įstatymas“ Nr. VIII-2033.

³¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas „Dėl Savivaldybės (valstybės) gyvenamųjų patalpų privatizavimo (pardavimo) lengvatinėmis sąlygomis ir lėšų, gautų už privatizuojamas (parduodamas) gyvenamąsias patalpas, apskaitos ir naudojimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1013.

³¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 12 d. nutarimas „Dėl pirkėjų įsipareigojimų, įrašytų privatizavimo sandoriuose, vykdymo kontroliavimo“ Nr. 152.

³²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ Nr. 707.

Prie teisinių barjerų, sunkinančių investuotojų atėjimą į Lietuvos ūkį, priskirtume Vyriausybės nutarimus³²¹, kuriuose visuotinai Europoje naudojami atsiskaitymo už akcijas ar nekilnojamąjį turtą terminai po pirkimo–pardavimo sandorio dokumentų pasirašymo dienos buvo sutrumpinti iki 5 darbo dienų (vietoj buvusių 30 ar 60 darbo dienų, beje, susijusių su pirkėjui būtinų visų dokumentų banko paskolai gauti svarstymu ir aprobavimu banko struktūrose, jo turto įkeitimu ir t. t.), taip pat ir privalomas visų be išimties investuotojų, mokančių už privatizavimo objektą ne mažiau kaip 500 tūkst. litų, patikimumo tikrinimas³²², trunkantis ne mažiau kaip 45 dienas.

Prie neišsprėtų teisinių problemų priskirtume ir kriterijų, kuriais potencialus pirkėjas galėjo būti pripažintas nepatikimu, reglamentavimą pagal tam tikrus privatizavimo būdus³²³, taip pat papildomos informacijos, reikalingos tokiam potencialių pirkėjų patikimumui patikrinti, nustatymą.

Be jau trijų nurodytų svarbiausių tendencijų, kurias įgyvendino 2000–2004 m. dirbusios vyriausybės, negalima nepaminėti dar vienos, kuri ypač pasireiškė Lietuvoje, t. y. beveik absoliuti privatizavimo proceso ir strateginių investuotojų atėjimo į Lietuvos ūkį kontrolė. Ši kontrolė buvo juntama nuo pat objektų įtraukimo į privatizuojamųjų objektų sąrašą, viešojo konkurso komisijų formavimo iki

³²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1959; 2002 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1960 ir kita.

³²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 120.

³²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 120; 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 24 d. nutarimo Nr. 501 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išsipirkimu būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 122.

derybų ir galutinio privatizavimo dokumentų aprobavimo Vyriausybėje. S. Vaitkevičių nagrinėjamoju laikotarpiu VTF darbuotojai ne kartą informavo apie žodinius vadovaujančių Vyriausybės ir jos kanceliarijos darbuotojų pavedimus nedelsiant pristatyti informaciją, susijusią, pvz., su potencialių pirkėjų dokumentų pateikimo privatizavimo objektui įsigyti rezultatų projektu, arba kitą procedūrinį veiksma, kurio padarinys, pagal galiojančius teisės aktus, galėjo būti tam tikro potencialaus pirkėjo paraiškos atmetimas ar bent pradėtos derybos su kitu pretendentu. Tai, kad toks komercinio proceso perkėlimas į aukščiausią politinį lygmenį ir visi dėl to kilę neigiami padariniai realiai egzistavo, patvirtina ir formalūs Vyriausybės nutarimai, kuriais, pvz., buvo reglamentuoti net potencialių pirkėjų paraiškų dienos ir valandos pakeitimai objekto privatizavimo programoje³²⁴.

Praėjus daugiau kaip penkiolikai metų po telekomunikacijų ir komunalinio sektoriaus įmonių, t. y. įmonių, kurios užėmė dominuojančią padėtį Lietuvos rinkoje, privatizavimo, tenka sutikti su privatizavimo ekspertų išvada, kad tokių įmonių privatizavimo metu ar bent jau iš karto po jų privatizavimo buvo būtina įteisinti didesnės konkurencijos sukūrimo galimybes konkrečiame ūkio sektoriuje, įėjimo į rinką ir verslumo skatinimo galimybes. Šių reformų įteisinimo svarbą ir naudą šalies ūkiui savo darbe pagrindė M. Dutzas³²⁵. Teisinių konkurencijos sąlygų sukūrimo būtinumą, privatizuojant natūralias monopolijas, akcentavo ir D. Andrew, C. Smithas, J. Michaelis³²⁶, taip pat J. G. Hoppsas, D. S. Iatridis³²⁷.

³²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 1416 „Dėl pritarimo akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ valstybei nuosavybės teise priklausančių 34 proc. akcijų paketo privatizavimo programos nuostatų pakeitimams“ pakeitimo“ Nr. 291.

³²⁵ DUTZ, M. The Role of Regulatory Environment in Fostering Innovation and Growth, Privatization, Competition and Regulation. Centre for Co-operation with Non – members, OECD, 2000, p. 168.

³²⁶ ANDREW, D.; SMITH, C.; MICHAEL, J. State-Owned Enterprises in Less Developed Countries: Privatization and Alternative Reform Strategies. European Journal of Law and Economics 2001, p. 232.

³²⁷ HOPPS, J. G.; DEMETRIUS, I. S. Privatization in Central & Eastern Europe: Perspectives & Approaches. Publisher: Greenwood Press. 1998, p. 35.

Po 2004 m. Seimo rinkimų valdžioje likusi tai pačiai Seimo daugumai atstovaujanti Vyriausybė beveik nepakeitė savo požiūrio į valstybinio turto privatizavimo politiką. Nors privatizuoti skirtas valstybei nuosavybės teise priklausantis turtas, vadovaujantis įstatymais (t. y. Valstybės turto fondo įstatymu ir VSTPI), ir buvo numatytas apskaityti užbalansinėse VTF sąskaitose, konkrečios metodikos, kaip tai buhalteriskai atlikti, nebuvo iki pat 2005 m. pradžios. Šį trūkumą ištaisė Finansų ministerijos specialistai, jie parengė VTF patikėjimo teise valdomo valstybei nuosavybės teise priklausančio turto, skirto privatizuoti ir nenaudojamo VTF veikloje, apskaitos taisyklių projektą, jame pasiūlė:

1. Reglamentuoti svarbiausias sąvokas, taip pat tokio turto apskaitos sąskaitų planą ir šiam planui įgyvendinti reikalingus paaškinimus;
2. Nustatyti patikėjimo teise valdomo turto balanso ataskaitos formą ir šiai ataskaitai taikomus reikalavimus;
3. Apibrėžti apskaitoje registruojamo nematerialiojo, materialiojo ir finansinio turto reikalavimus, taip pat jų pateikimą balanso ataskaitose;
4. Nustatyti turto pokyčių apskaitos principus.
5. Išvardytosios nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu³²⁸.

Siekdami tiksliau reglamentuoti valstybinių žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos tvarką, Žemės ūkio ministerijos specialistai parengė naują tokios tvarkos projektą ir jame pasiūlė nustatyti:

1. Apskričių ir savivaldybių administracijų funkcijas rengiant dokumentus ir priimant sprendimus dėl minėtosios žemės pardavimo arba jos nuomos, kai žemės pardavimas yra negalimas pagal įstatymus;
2. Žemės sklypo pradinės pardavimo kainos nustatymo formulę;

³²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 21 d. nutarimas „Dėl Valstybės įmonės Valstybės turto fondo patikėjimo teise valdomo valstybei nuosavybės teise priklausančio turto apskaitos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 206.

3. Lėšų, gautų už parduotą ar išnuomotą žemės sklypą, skirstymo pakeitimus;
4. VTF funkcijas kontroliuojant žemės naudojimo sąlygų įgyvendinimą privatizuotuose sklypuose.

Aukščiau nurodytosios nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu³²⁹.

Vėliau, papildydami minėtąjį Vyriausybės nutarimą, Žemės ūkio ministerijos specialistai pasiūlė:

1. Nustatyti prievolę VTF objekto privatizavimo programoje nurodyti informaciją, ar valstybinės žemės sklypas parduodamas, ar tik nuomojamas;
2. Nurodyti sąlygas dėl privatizuoto sklypo perdavimo kitų asmenų nuosavybėn;
3. Nustatyti, kad žemės pardavimo ir nuomos sutarties sudarymo išlaidas apmokėtų pirkėjas;
4. Detalizuoti VTF veiksmus, reikalaujant iš privatizuoto sklypo savininko pašalinti pažeidimus ir/ar atlyginti valstybės patirtus nuostolius, jei šis savininkas nesilaiko teisės aktuose ir sutartyje prisiimtų įsipareigojimų;
5. Nustatyti konkrečius valstybinio žemės sklypo perdavimo akto ir įregistravimo Nekilnojamojo turto registre terminus.

Išvardytieji valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos tvarkos aspektai buvo įteisinti Vyriausybės nutarimais³³⁰.

Dėl to, kad OAO „Yukos Oil Corporation“ prarado svarbiausius naftos žaliavos gavybos aktyvus Rusijoje ir pareiškė apie ketinimus parduoti šios naftos kompanijos antrinės bendrovės valdomas AB „Mažeikių nafta“ akcijas (53,7 proc.), kurias ji buvo įsigijusi iš JAV

³²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos“ Nr. 1023.

³³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 metų rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1023 „Dėl valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos“ pakeitimo“ Nr. 909; 2008 m. gegužės 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1023 „Dėl valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos“ pakeitimo“ Nr. 495.

kompanijos „Williams International Company“, Ūkio ministerijos specialistai parengė akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ akcijų įsigijimo ir disponavimo jomis įstatymo projektą, jame pasiūlė:

1. Vyriausybei pasinaudoti teise valstybės vardu įsigyti Nyderlandų bendrovės „Yukos International U. K. B. V.“ parduodamą AB „Mažeikių nafta“ akcijų paketą ir Nyderlandų bendrovės „Yukos International U. K. B. V.“ turimas teises ir pareigas pagal Investicijų sutartį ir su ja susijusias sutartis, t. y. įgyvendinti Vyriausybės pirmumo teisę išpirkti minėtąsias AB „Mažeikių nafta“ akcijas;
2. Alternatyvą tiesioginiam akcijų įsigijimui iš „Yukos International U. K. B. V.“ ir paskesniai jų perleidimui pagal atitinkamas sutartis betarpiškai potencialiam investuotojui, netaikant Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo ir Veritybių popierių rinkos įstatymo reikalavimų.

Minėtieji principiniai Ūkio ministerijos specialistų pateikti pasiūlymai kartu su Seimo narių pastabomis ir papildymais buvo įteisinti įstatymu³³¹. Šis įstatymas suteikė Vyriausybei galimybę kartu su Nyderlandų bendrove „Yukos International U. K. B. V.“ ieškoti strateginio investuotojo į AB „Mažeikių nafta“; nes, pasinaudojus pirmąja galimybe, būtų buvusi užkrauta apie 3 mlrd. litų dydžio įsipareigojimų našta valstybei, realiai neturint nei lėšų AB „Mažeikių nafta“ modernizuoti, nei naftos tiekimo garantijų, nei šios bendrovės profesionalaus valdymo patirties. Minėtasis strateginis investuotojas, t. y. Lenkijos bendrovė „PKN Orlen“, buvo surasta, ir AB „Mažeikių nafta“ daugiau kaip 53 proc. akcijų paketas buvo parduotas, taip pat sudarytos teisinės prielaidos parduoti likusias valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas. Pasirašius minėtąsias akcijų pardavimo ir kitas sutartis su „PKN Orlen“, buvo padėti realūs pagrindai baigti būtiniausius AB „Mažeikių nafta“ modernizavimo procesus, kuriuos pradėjo „Williams International Company“ ir tęsė „Yukos International U. K. B. V.“. Beje, praėjus dešimtmečiui nuo AB „Mažeikių nafta“ įsigijimo 1999 m. ir jos valdymo teisių suteikimo JAV „Williams International Company“, galima

³³¹ Lietuvos Respublikos 2005 m. spalio 20 d. Akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ akcijų įsigijimo ir disponavimo jomis įstatymas Nr. X-377.

konstatuoti, kad: a) iš beveik bankrutuojančios AB „Mažeikių nafta“ tapo pelningai dirbančia bendrove, kuri kasmet sumoka daugiausia mokesčių Lietuvos biudžetui; b) jos akcijų vertė pakilo tiek, kad, įgyvendindama pagal AB „Mažeikių nafta“ akcijų įsigijimo ir disponavimo jomis įstatymą pasirašytas sutartis, Vyriausybė sėkmingai galėjo parduoti akcijų paketą „PKN Orlen“; o likusį beveik 10 proc. valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų paketą Vyriausybė galėjo pasiūlyti įsigyti tam pačiam „PKN Orlen“ 2009 m. pradžioje; c) AB „Mažeikių nafta“ ne tik nebankrutavo Rusijai nustojus vamzdynais tiekti naftą, bet, transportuodama naftos žaliavą per Būtingės naftos terminalą, toliau sėkmingai modernizavo bendrovę ir diegė naujas technologijas. Trumpai grįžtant prie 1999 m. derantis su JAV „Williams International Company“ padarytų klaidų, galima konstatuoti, kad: a) su privačiu ūkio subjektu JAV „Williams International Company“ tiesiogiai derėjosi Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir jai, skirtingai nei derybų partneriui, teko spręsti ne tik komercinius klausimus, bet ir viešąsias problemas, tačiau svarbiausia, kad derėdamasi tiesiogiai, o ne per tarpininkus, Vyriausybė visada turėjo tarti „ir pirmutinį, ir paskutinį žodį“, t. y. jai nebuvo galimybės pasitaisyti derybininkams suklydus; b) sutartyse įteisintas AB „Mažeikių nafta“ valdymo mokestis nebuvo susietas su minėtosios bendrovės veiklos rezultatais; c) kai kurios išskirtinės lengvatos, suteiktos JAV „Williams International Company“, prieštaravo LR Konstitucijai ir kitiems įstatymams.

Įgyvendindama savo dėl privatizavimo proceso priimtą politinę kryptį, Vyriausybė patvirtino Ūkio ministerijos specialistų parengtas pataisas ir atitinkamai pakeitė Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešojo aukciono būdu nuostatas, taip pat potencialiems pirkėjams nustatė prievolę pateikti apie save papildomos informacijos, atitinkamai pakeisdama ir paraiškos, taip pat kitus privatizavimo dokumentus³³². Šis pakeitimas iš esmės buvo reikalingas pirkėjo patikimumui ir jo finansiniam pajėgumui patikrinti.

³³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1503 „Dėl Vals-tybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1007.

Įsigaliojus CK, Įmonių restruktūrizavimo ir Žemės įstatymų pataisoms, taip pat kitiems teisės aktams, tapo būtina koreguoti ir kai kurias Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo nuostatas. Siekdami panaikinti iškilusius teisės normų neatitikimus, Ūkio ministerijos specialistai (vadovas – D. Pečiulis) parengė Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo pataisų projektą, jame pasiūlė:

1. Atsisakyti VTF teisės restruktūrizuoti įmones, prieš jas privatizuojant;
2. Nustatyti, kad pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą valstybei atsiradus prievolei parduoti jai priklausantį smulkųjų akcijų paketą, kurio privatizavimo programa vykdoma, tokia privatizavimo programa turėtų būti sustabdyta ir (arba) pripažįstama pasibaigusia;
3. VTF įpareigoti pateikti pasiūlymą visiems potencialiems pirkėjams, kurių pasiūlymai nuo geriausio konkursinio pasiūlymo skiriasi ne daugiau kaip 15 proc., taip pat pagerinti konkursinius pasiūlymus ir galutinį pasiūlymų vertinimą atlikti pagal geresnių pasiūlymų rezultatus;
4. Atsisakyti nuostatos, nustatančios galimybę potencialiems pirkėjams pateikti iniciatyvinius pasiūlymus;
5. Nustatyti, kad tiesioginių derybų ar išperkamosios nuomos būdu būtų privatizuojami tokie pastatai ar patalpos, į kuriuos investuoto dar neatlyginto privataus kapitalo vertė yra didesnė nei 1/2 išsinuomotų pastatų ar patalpų vertės, kartu įvertinant ir šiems objektams priskirto žemės sklypo vertę, taip pat nuomininko investicijomis pripažinti tik tą investicijų dalį, kuri potencialiam pirkėjui dar nėra atlyginta;
6. Atsisakyti potencialaus pirkėjo teisės savo paraiškoje ir kituose dokumentuose nurodyti mokėjimo sąlygas už įsigyjamą privatizavimo objektą.

Išvardytieji Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo projekto pakeitimai buvo įteisinti įstatymu³³³.

³³³ Lietuvos Respublikos 2006 m. gruodžio 5 d. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 4, 7, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 19, 20, 21 ir 22 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-949.

Įvertinę šiuo įstatymu nustatytas teisės normas, Ūkio ministerijos specialistai inicijavo Vyriausybės nutarimų projektų, reglamentuojančių tam tikrų privatizavimo būdų įgyvendinimą, pakeitimus³³⁴.

Teigiamų 2004–2008 m. kadencijos vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. Privatizuotino turto apskaitos taisyklių parengimą ir jų įteisinimą;
2. Racionalaus sprendimo priėmimą sprendžiant AB „Mažeikų nafta“ problemą, kai „Yukos International U. K. B. V.“ sutiko parduoti jai nuosavybės teise priklausiusias akcijas;
3. Apribojimą (įvedant reikalavimą įvertinti ir pastatui ar patalpoms priskirtą žemės sklypą) privataus kapitalo įmonėms, tiesioginių derybų ar išperkamosios nuomos būdu privatizuoti pastatus ar patalpas, į kuriuos jie investavo tam tikrą kapitalo dalį, kuri, kaip parodė ilgametė praktika, neretai būdavo dirbtinai padidinama, ir tokių investavimo atvejų „vis naujai išaiškėdavo“ dar visą dešimtmetį, net ir sustabdžius tokio investavimo leidimų išdavimą.

Neigiamų 2004–2008 m. kadencijos vyriausybių ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. Teisės restruktūrizuoti įmones prieš jų privatizavimą teisės atėmimą iš VTF, motyvuojant tuo, kad tokios nuostatos nebeliko pakeistame Įmonių restruktūrizavimo įstatyme, vietoj to, kad būtų keičiamas būtent pats Įmonių restruktūrizavimo įstatymas;
2. Panaikinimą potencialiems pirkėjams teisės patiemis inicijuoti objektų, įtrauktų į privatizuojamųjų objektų sąrašą, privatizavimą, taip pat teisės savo paraiškoje ir kituose dokumentuose

³³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 443 „Dėl Įmonių, kurios yra svarbūs infrastruktūros ar dominuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 907; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 113 „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 908.

nurodyti mokėjimo sąlygas už įsigyjamą privatizavimo objektą. Pirmosios teisės panaikinimas, vietoj jos įgyvendinimo patobulinimo, apribojo tiek potencialių pirkėjų teises, tiek dar labiau „subiurokratino“ privatizavimo procesą, nes tik VTF veiklą koordinuojantys ministerijų pareigūnai galėjo spręsti, kada ir kokius objektus tinkamiausia privatizuoti. Antrosios teisės panaikinimas iš esmės reiškė paklausos sumažinimą ir potencialių pirkėjų teisių dalyvauti privatizavimo procese suvaržymą, nes ministerijų pareigūnų ir VTF nustatyti minimalūs atsiskaitymo už objektą terminai ne visada buvo priimtini potencialiems pirkėjams ir juos kredituojantiems bankams;

3. Valstybinių žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos tvarkos nuolatinę kaitą, tai rodo, kad Žemės ūkio ministerijos specialistai net nesikonsultavo su VTF darbuotojais arba nekreipė dėmesio į jų nuomonę.

Po 2008 m. rinkimų į valdžią atėjusi A. Kubiliaus vyriausybė per visą savo kadenciją neskyrė reikiamo dėmesio valstybei nuosavybės teise priklausančio turto privatizavimo metodikai tobulinti. VTF vadovybei įrodžius VSTPI esminius trūkumus, juos Vyriausybė tik pamėgino įteisinti įstatymo projektu³³⁵, kurį pateikė Seimui, tačiau per svarstymą Seime kilus ginčų dėl tam tikrų minėtojo įstatymo projekto taikymo procedūrų, jis taip ir nebuvo priimtas. Teigiamų praktinių poslinkių, parduodant valstybinę miškų žemę, įnešė Aplinkos ministerijos specialistų parengtos tokių sklypų pardavimo taisyklės, jomis buvo siekiama reglamentuoti:

1. Parengimo parduoti tokius sklypus ypatybes;
2. Pardavėjų ir pirkėjų teises ir prievolės, taip pat ir pavyzdinės sutarties formą bei jos pasirašymo tvarką;
3. Miškų ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo aukcionų organizavimo taisyklės.

³³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14 ir 21 str. pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 19¹ straipsniu įstatymo projektui ir pateikti jį Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 1612.

Išvardytosios ir kitos procedūrinės nuostatos buvo įteisintos Vyriausybės nutarimu³³⁶.

Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą tvarkos ir sąlygų galime konstatuoti, kad nagrinėjamoju laikotarpiu pats įstatymas buvo keičiamas daugiau kaip 40 kartų, o vyriausybės šiems pakeitimams įgyvendinti priimdavo dar bent po vieną ar kelis nutarimus. Be to, analizuojamoju laikotarpiu restitucijos klausimais ne kartą pasisakė ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Kadangi didžiausi šio įstatymo trūkumai ir racionaliausi būdai, kaip pakeisti nepageidaujamą padėtį, jau buvo nurodyti anksčiau³³⁷, todėl nesiplėšime ir neaiškinsime kiekvienos Vyriausybės indėlio modifikuojant šį teisės aktą, išplečiant ar susiaurinant tiek patį restitucijos objektą, tiek ir kompensavimo mechanizmus, lėmusius didesnius praktinius šio daugiau kaip du dešimtmečius trunkančio proceso pokyčius. Svarbiausias postūmis, įgyvendinant šį restitucijos procesą, įvyko po 1997 m. Seimo priimtos naujos minėtojo įstatymo redakcijos³³⁸, kurią kuriant, dalyvavo Vyriausybės suformuotos darbo grupės specialistai (vadovas – A. Raudonius), tačiau tokiam projektui pastabų ir pasiūlymų pateikė per 20 Seimo narių ir Lietuvos Respublikos Prezidentas. Be jau ankstesnėje studijoje nurodytų mūsų pastebėjimų, papildomai dėl šio įstatymo norime konstatuoti:

1. Politinė valia ir teisinis principas yra tik būtinos, bet nepakankamos sąlygos įstatymo įdėjai įgyvendinti. Be šių veiksmų, dar privalo būti ir tinkamai parinkti ekonominis, finansinis ir vadybinis mechanizmai. Jei Vyriausybės to nesupranta ir nepasamdo profesionalių ekspertų racionaliausiems restitucijos procesams įgyvendinti, tada šis procesas trunka dešimtmečius, labai brangiai kainuoja valstybei, nors iš esmės jis yra teisėtas, ir jį būtina įgyvendinti;

³³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 9 dienos nutarimas „Dėl valstybinės miškų ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo“ Nr. 1348.

³³⁷ PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m., Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

³³⁸ Lietuvos Respublikos 1997 m. liepos 1 d. piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos ir sąlygų įstatymas Nr. VIII-359.

2. Esminiai restitucijos pokyčiai buvo atlikti įteisinus: a) atkuriamą buvusį vientisą žemės sklypą leidus skaidyti į atskiras dalis; b) leidus perkelti natūra į bet kurią kitą vietą atkuriamą žemės sklypą; c) kompensacijas vertybiniais popieriais – valstybei nuosavybės teise priklausančių įmonių akcijomis.

2.4.

Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo rezultatų apžvalga

Nors Valstybinė privatizavimo agentūra prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės buvo įsteigta 1995 m., tačiau tiek dėl užtrukusio teisės aktų rengimo, o svarbiausia dėl paties 1995 m. VSTPI trūkumų ir tuometės Vyriausybės vykdytos politikos, privatizavimo procesas prasidėjo itin vangiai. Iš viso per 1996 m. minėtoji privatizavimo agentūra privatizavo tik 47 objektus, o privatizavimo pajamos siekė 3,233 mln. litų. Iš nurodytųjų 47 objektų, 46 buvo privatizuoti aukciono, o vienas – išperkamosios nuomos būdu. Privatizuotų objektų pradinė pardavimo kaina buvo 3,015 mln. litų, o buhalterinė akcijų ir nekilnojamojo turto vertė – 4,802 mln. litų. Net detaliau neanalizuojant privatizavimo rezultatų minėtaisiais 1996 m., galima nesunkiai išskirti keletą faktų: 1) Vyriausybė beveik neskatino šakinių ministerijų teikti jų valdomų objektų į privatizuojamųjų objektų sąrašą ir dalyvauti rengiant tokių objektų privatizavimo programas; 2) visus 1996 m. buvo privatizuojami labai smulkūs objektai, kurių vidutinė privatizavimo vertė nesiekė 70 tūkst. litų, be to, sprendžiant iš jų buhalterinės vertės, minėtieji objektai (AB ir UAB akcijos ar nekilnojamasis turtas) buvo blogos finansinės būklės ar apleisti; 3) daugumos privatizavimo objektų per VĮ Vertybinių popierių fondą buvo paprasčiausiai atsikratyta kaip niekam nereikalingų ir rinkoje neturinčių paklausos; 4) 1996 m. per privatizavimo procesą nebuvo surastas nė vienas strateginis investuotojas; 5) komercinis privatizavimas 1996 m. buhalteriniu aspektu buvo neigiamas, nes minėtajai

Privatizavimo agentūrai ir kitoms institucijoms, dalyvavusioms privatizavimo procese, išlaikyti skiriamos išlaidos viršijo iš privatizavimo gaunamas pajamas.

Net ir veikiant pagal akivaizdžiai netobulą 1995 m. VSTPI ir, remiantis šiuo įstatymu parengtais Vyriausybės nutarimais, pasikeitus politinei valdžiai, kuri iš esmės pakeitė požiūrį į privatizavimo procesą ir siekė įmonių veiklos atgaivinimo, darbo našumo ir techninės bei technologinės pažangos, ūkio reformų, taip pat ir SSSR nusavintų indėlių kompensavimo, investicijų pritraukimo į Lietuvos ūkį, taip pat kitų svarbių tikslų įgyvendinimo, – per tą pačią Privatizavimo agentūrą buvo pasiekta kur kas geresnių privatizavimo rezultatų. Jei-gu nagrinėtume 1997–2000 m. rezultatus, galėtume išskirti šias svarbiausias tendencijas:

1. Vyriausybės programinių tikslų įgyvendinimą į Lietuvos ūkį pritraukiant strateginių investuotojų. Tokių investuotojų buvo pritraukta privatizuojant objektus viešojo konkurso, tiesioginių derybų, taip pat iš dalies ir viešojo aukciono būdu (privatizuojant kontrolinius akcijų paketus) ar net parduodant nekilnojamojo turto objektus. Strateginiai investuotojai ne tik padėjo Lietuvos įmonėms atlaikyti konkurencinę kovą, įdiegti pažangiausius įmonių vadybos elementus, bet ir modernizavo įmones, sudarydavo technologinėmis sąsajomis susijusioms Lietuvos įmonėms galimybes gauti užsakymų, taip pat užtikrino ilgalaikes biudžeto įplaukas;
2. Buvo ne tik išsaugotos darbo vietos pačiose privatizuotose valstybės kontroliuojamose įmonėse, paprastai ne mažiau kaip 70 proc. buvusių darbo vietų, tačiau, privatizavus nekilnojamojo turto objektus ir juos rekonstruojant, net buvo kuriamos naujos darbo vietos, pirmiausia statybininkams, vėliau – ir kitų sričių specialistams. Tokių tiesiogiai sukurtų naujų darbo vietų 1997–2000 m. buvo dešimtys tūkstančių. Pvz., vien privatizavus neveikiančio priešais VTF buveinę Vilniuje esančio dramos teatro pastato griuvėsius, daugiau kaip dvejus metus šiame objekte trimis pamainomis nuolat dirbo per tūkstantį statybininkų, ir tokios statybos truko ne vienus metus;

3. Sudarytos palankios galimybės plėtotis technologiniam progresui visoje su privatizuotomis valstybės kontroliuotomis įmonėmis susijusioje technologinėje grandinėje. Pvz., vien AB „Lietuvos telekomas“ po privatizavimo faktiškai investavus daugiau kaip milijardą JAV dolerių, t. y. daugiau kaip 4 mlrd. litų, buvo atsisakyta pasenusios įrangos ir kabelių, taip pat instaliuota naujausia moderni įranga, į šį privatizuotos AB modernizavimo procesą buvo įtrauktos dešimtys Lietuvos įmonių, be to, išparduota per 1000 AB „Lietuvos telekomas“ tapusių nereikalingų nekilnojamojo turto objektų, kuriuose kūrėsi kiti Lietuvos verslo subjektai ir savo ruožtu investavo į nuosavą verslą;
4. Gautomis 2/3 privatizavimo pajamų buvo kompensuojami SSSR valdžios sprendimu nusavinti Lietuvos gyventojų indėliai, ir tokių indėlių kompensavimo lygis iki 2000 m. pabaigos viršijo 50 procentų;
5. 1/3 likusių privatizavimo pajamų pagal Vyriausybės patvirtintas programas buvo panaudota kitiems verslo ir investiciniams projektams finansuoti.

Siekdamas į Lietuvos ūkį pritraukti kuo daugiau strateginių investuotojų, taip pat ir gauti priemoną už kontroliuojančios akcijų daugumos pardavimą, VTF pirmąkart Rytų Europoje pasinaudojo teisine galimybe sudaryti jungtinės veiklos sutartis su privačiais akcininkais, pageidaujančiais parduoti jiems nuosavybės teise priklausančias akcijas. Pasitelkus tokias jungtinės veiklos sutartis, buvo siekiama įgyti bent paprasčiausią balsų daugumą, o kai kuriais atvejais net pavyko suformuoti akcijų paketus, suteikiančius 2/3 ir dar didesnę balsų daugumą per bendrovių visuotinius akcininkų susirinkimus, taip pat ir sudaryti patrauklesnes sąlygas potencialiems investuotojams, o valstybė ir privatūs akcininkai gavo kainos priedą dėl atitinkamo valdymo kontrolės lygio pardavimo bendrovėse. Tai, kad užsienio šalių investuotojai pirmiausia domisi įmonių, kuriose jie gali įgyti kontrolinį akcijų paketą, privatizavimu, buvo žinoma jau rengiant pačias pirmąsias privatizavimo programas 1997 metais. Remdamasis daugelio besivystančių valstybių privatizavimo praktikos analize, tokias užsienio

investuotojų nuostatas savo tyrimuose patvirtino A. Soos³³⁹. Minėtųjų jungtinės veiklos sutarčių 1998–2000 m. VTF sudarė bent kelias dešimtis, iš jų minėtinos sutartys su: AB „Žalioji tiltas“ (valstybės dalis – 51,7 proc., su privačiais akcininkais – 100 proc.); AB „Danga“ (valstybės dalis – 57,54 proc., su privačiais akcininkais – 80,18 proc.); AB „Palangos duona“ (valstybės dalis – 48,5 proc., su privačiais akcininkais – 68,05 proc.); AB „Lietkabelis“ (valstybės dalis – 32,75 proc., su privačiais akcininkais – 74 proc.); AB „Sanddorn“ (valstybės dalis – 48,6 proc., su privačiais akcininkais – 100 proc.), taip pat viename pakete parduodant valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas trijų bendrovių (AB „Šilutės durpės“, UAB „Laukesa – WTL“, UAB „Gedimų durpės“), iš jų dviejose bendrovėse – jungtinės veiklos sutarčių pagrindu sudarius kontrolinius akcijų paketus; UAB „Lietkomplektas“ (valstybės dalis – 43,1 proc., su įmonės akcininkais – 50,75 proc.), AB „Velga“ (49,15 proc. – 50,19 proc.), AB „Okeano žuvis“ (47,46 proc. – 74,35 proc.), AB „Prekybos įrengimai“ (41,79 proc. – 72,91 proc.), AB „Šiaulių oda“ (33,33 proc. – 69,06 proc.) ir daugelis kitų.

Siekdamas informuoti potencialius pirkėjus apie privatizavimo objektus, VTF tokią informaciją internetu ar/ir paštu, ar/ir faksu tiesiogiai pateikdavo visiems galimiems strateginiams investuotojams, be to, bendresnė informacija buvo teikiama per Lietuvos ambasadas ir atstovybes užsienyje, taip pat ir užsienio diplomatinės atstovybės Lietuvoje. Savotiški VTF „ambasadoriai“ buvo ir anksčiau iš VTF objektus įsigiję pirkėjai, kurie galėjo objektyviai įvertinti VTF požiūrį į potencialų pirkėją. Informacija apie privatizuojamas įmones, konkursų privatizavimo konsultantams parinkti skelbimai buvo spausdinami žurnale „The Economist“, tarptautiniuose verslo laikraščiuose „Financial Times“, „Handelsblatt“, „Die Woche“, taip pat „Baltic Times“ ir „Lithuanian Weekly“. VTF plačiai organizavo privatizavimo proceso ir objektų reklamą Lietuvos leidiniuose. Straipsniai apie privatizavimo procesą ir jo eigą, taip pat privatizuojamas įmones

³³⁹ Soos, A. K. *Politics and Policies in Post-Communist Transition: Primary and Secondary Privatisation in Central Europe and the Former Soviet Union*. Publisher: Central European University Press. 2011, p. 117.

buvo spausdinami žurnale „Business & Exhibitions“ (lietuvių ir anglų kalbomis), kuris buvo platinamas per Lietuvoje ir užsienyje vykstančias verslo mugės. VTF kas mėnesį leido informacinį reklaminį leidinį „Žinios“, jis buvo platinamas kartu su laikraščiu „Verslo žinios“. Šiame VTF leidinyje buvo nušviečiama aktuali informacija apie VTF ir privatizavimo naujienas, vykstančius konkursus, derybas, taip pat pristatomi visi einamąjį mėnesį privatizuojami objektai. Apie smulkesnius, tačiau konkrečiam miestui ar rajonui aktualius privatizavimo objektus, to miesto ar rajono gyventojai buvo informuojami miesto arba rajono dienraščiuose.

Aukščiau nurodytosios informacijos aktualumą galima pagrįsti tokiais faktais: a) nuo 1997 m. pradžios dar iki VTF įkūrimo privatizavimo objektų sąrašė buvo ne mažiau kaip 2 000 objektų, o įsteigus VTF šis skaičius kartu su savivaldybėms nuosavybės teise priklausančiais objektais viršijo 3 000, o 2000 m. pabaigoje vien valstybei nuosavybės teise priklausančių privatizavimo objektų minėtajame sąrašė buvo daugiau kaip 2 500 vienetų. Nurodytieji duomenys apie į privatizavimo sąrašą įtrauktus privatizavimo objektus buvo pateikiami įvertinus jau privatizuotus objektus, kurie kiekvienais metais iš minėtojo sąrašo buvo išbraukiami; b) apie privatizavimo objektų sąrašė esančių AB ir UAB akcijų, taip pat ir nekilnojamojo turto objektų kiekvieną mėnesį rengiamas privatizavimo programos (kartu pateikiant ir visą tarptautinius standartus atitinkančią dokumentaciją tiek apie AB ar UAB, kurių akcijos buvo privatizuojamos, tiek ir apie nekilnojamojo turto objektus). Tokių privatizavimo programų, kurias VTF teisės aktų nustatyta tvarka skelbė nurodytuosiuose leidiniuose, tarkime, 2000 m. buvo daugiau kaip 1 200. Atsižvelgiant į galimą paklausą, minėtieji privatizavimo objektai buvo siūdomi privatizuoti taikant įvairius privatizavimo būdus, tačiau visais metais kaip svarbiausias privatizavimo būdas išliko viešasis aukcionas, taip buvo siūdoma privatizuoti beveik 90 proc. privatizavimo objektų.

Tam tikri objektai buvo rengiami privatizuoti pasitelkus ES ir Vokietijos konsultantų, dirbančių pagal atitinkamai PHARE ir TRANSFORM programas, paramą. Šią tarptautinę paramą VTF vadovybei pavyko gauti parengus reikiamus dokumentus ir įrodžius

tokių programų reikalingumą. Naudodamasis minėtosiomis programomis, VTF, atlikdamas objektų parengimo privatizuoti darbus ir reklamai, sugebėjo sutaupyti tiek savo, tiek ir valstybės lėšų. PHARE programos konsultantai rengė privatizuoti AB „Geonafta“, „Ventus nafta“, „Klaipėdos transporto laivynas“, „Biosintezė“ ir „Marijampolės pieno konservai“, taip pat davė įvykdyti techninę užduotį AB „Drobė“, kurios rengimo privatizuoti procesas prasidėjo 1999 m. pradžioje. TRANSFORM projektas (programą finansavo Vokietijos Vyriausybė) prasidėjo 1998 m. rudenį ir tęsėsi iki 2001 m. vidurio. TRANSFORM programos konsultantai ieškojo investuotojų AB „Ortopedijos technika“, „Kauno ketaus liejykla“, „Lietkabelis“ ir kai kuriems Lietuvos viešbučiams. TRANSFORM konsultantai Vokietijos informaciniuose leidiniuose reklamavo AB „Lietkabelis“, „Takioji Neris“, „Tauragės daržovės“, „Panevėžio ketus“ ir „Jiesia“, taip pat parengė šių įmonių informacinius memorandumus. Vokiečių konsultantai dar įdiegė kompiuterinę programą privatizavimo sandoriams kontroliuoti ir teikė teisinės konsultacijas. VTF pavyko įrodyti, kad profesionaliai parengtos užduotys, geras darbo organizavimas ir jo kontrolė gali tapti garantu, kad užsienio ekspertų veikla pagal nurodytąsias programas būtų efektyvi ir naudinga tiek VTF, tiek ir potencialiems pirkėjams.

Pabrėžtina, kad, rengiant privatizuoti stambesnių AB ar UAB kontrolinius akcijų paketus, VTF ir konsultantų, taip pat samdomų ekspertų darbo sąnaudos tokiems objektams privatizuoti ir pačių privatizavimo sandorio dokumentų projektų derinimas, palyginti su nesudėtingų nekilnojamojo turto ar smulkių akcijų paketų parengimu privatizuoti, gerokai skyrėsi. Nemenkinant tokių ekspertų paramos, tenka pabrėžti, kad VTF darbuotojams tekdavo patiems galutinai sutvarkyti ir peržiūrėti visus be išimties dokumentų projektus, juos redaguoti ir tobulinti. Pvz., 1998 m. rengiant AB „Lietuvos telekomas“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartį ir kitus su šia sutartimi susijusius dokumentus, VTF daugiau nei mėnesį ne mažiau kaip 10 valandų per dieną ir 6 dienas per savaitę buvo redaguojami minėtųjų dokumentų tekstai, sprendžiamos dar neišspręstos problemos, trukdančios sudaryti sandorį. Kad tokių neišspręstų problemų būta išties daug net ir AB „Lietuvos telekomas“ parengimo privatizuoti atveju, liudija

keletas faktų: 1) nors ir buvo priimta bendrų Vyriausybės nutarimų dėl objektų parengimo privatizuoti, AB „Lietuvos telekomas“ privatizavimo atveju VTF teko siūlyti, o Vyriausybei priimti ir specifinių nutarimų, tarp kurių buvo ir nutarimas³⁴⁰ dėl žemės nuomos sutarčių sudarymo; 2) nors šios bendrovės sudaromas sandoris buvo nepaprastai svarbus Lietuvos ūkiui, tik prieš kelias valandas iki jo sudarymo VTF vadovui pavyko išspręsti likusius probleminius klausimus, todėl nei premjeras, nei ministrai nebegalėjo dalyvauti šio sandorio pasirašymo ceremonijoje, nes nežinojo tikslios jo pasirašymo datos ir laiko.

Be jau minėtojo AB „Lietuvos telekomas“ privatizavimo sandorio, prie sėkmingiausių VTF parengtų ir pasirašytų privatizavimo sandorių priskirtume valstybei nuosavybės teise priklausiusių kontrolinių akcijų paketų privatizavimą AB „Vakarų laivų remontas“ 1998 m., AB KLASCO, „Lietuvos draudimas“ ir Lietuvos vystymo banko – 1999 m., taip pat AB „Lietuvos telekomas“ viešą 25,03 proc. akcijų paketo pardavimą 2000 m. per Londono ir Lietuvos vertybinių popierių biržas. Šį viešąjį akcijų pardavimą VTF padėjo organizuoti ir įgyvendinti „Dresdner Kleinwort Benson“ ir „CAIB Investmentbank“ konsultantai. Pardavus minėtųjų 25,03 proc. valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų, AB „Lietuvos telekomas“ akcijomis buvo toliau viešai prekiaujama Lietuvos nacionalinėje vertybinių popierių biržoje, o bendraisiais depozitoriumo pakvitavimais – Londono vertybinių popierių biržoje. AB „Lietuvos telekomas“ akcijų pardavimas vertybinių popierių biržoje – pirmas ir pats stambiausias akcijų pardavimo šiuo būdu sandoris Lietuvoje, kurio sėkmę rodo ir tas faktas, kad už vieną šios bendrovės akciją pavyko gauti 3,15 lito, o per dešimtmetį iki 2008 m. pabaigos šios bendrovės akcijos rinkos vertė nuo minėtojo rezultato atsiliko daugiau kaip litu; iki pat 2015 m. šios bendrovės akcijos vertė Vertybinių popierių biržoje nė karto net nepriartėjo ne tik prie už kontrolinį akcijų paketą per 1998 m. privatizavimo sandorį gautos kainos už vieną valstybei nuosavybės teise priklausiusią akciją, bet ir prie nurodytos Londono vertybinių

³⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl akcinei bendrovei „Lietuvos telekomas“ priskirtų sklypų valstybinės žemės nuomos sutarčių sudarymo“ Nr. 484.

popierių biržoje gautos 3,15 lito vertės. Prie sėkmingai tais pačiais metais privatizuotų įmonių priskirtume AB „Drobė“, „Ventus nafta“ ir kitus privatizavimo objektus. Apie sėkmingą VTF veiklą ir ypač svarbių Lietuvos ūkiui objektų privatizavimo patirtį ne kartą rašė tarptautiniai žurnalai, tokie kaip „The Economist“ ir kiti³⁴¹. Nagrinėdami bendrus 1996–2000 m. privatizavimo rezultatus, galėtume išskirti šiuos svarbiausius pasiekimus:

1. Privatizuotų objektų kiekį ir jų įvairovę pagal atskirus privatizavimo būdus (žr. 3 lentelę);

3 lentelė

Privatizuotų objektų skaičius pagal privatizavimo būdus 1996–2000 metais

Privatizavimo būdas	Privatizuotų objektų skaičius (vienetais)					
	Iš viso	1996 m.	1997 m.	1998 m.	1999 m.	2000 m.
Išperkamoji nuoma	26	1	6	2	4	13
Pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą	8	0	0	0	3	5
Viešasis akcijų pardavimas	54	2	0	6	25	21
Tiesioginės derybos	4	0	0	1	3	0
Akcijų paketo viešasis konkursas	55	0	1	16	17	21
Viešasis aukcionas	2 138	46	268	318	638	868
Iš viso	2 285	49	275	343	690	928

Kaip akivaizdžiai rodo 3 lentelės duomenys, privatizuotų objektų kiekis nagrinėjamojo laikotarpio pabaigoje, palyginti su VTF veiklos pradžia, per metus padidėjo daugiau kaip 3 kartus, nors viešasis aukcionas ir išliko dominuojančiu privatizavimo būdu, tačiau buvo taikomi ir kiti privatizavimo būdai, – iki 2008 m. pabaigos vienintelį kartą ir labai sėkmingai pasinaudota viešuoju akcijų pardavimu Londono vertybinių popierių biržoje.

³⁴¹ Just Before the Whistle. The Baltic Course, Spring, 2000; On Privatisation Market- Largest Objects. Business and Exhibitions, June-July, 2000.

2. Sudarytų privatizavimo sandorių vertė pagal atskirus privatizavimo būdus (žr. 4 lentelę):

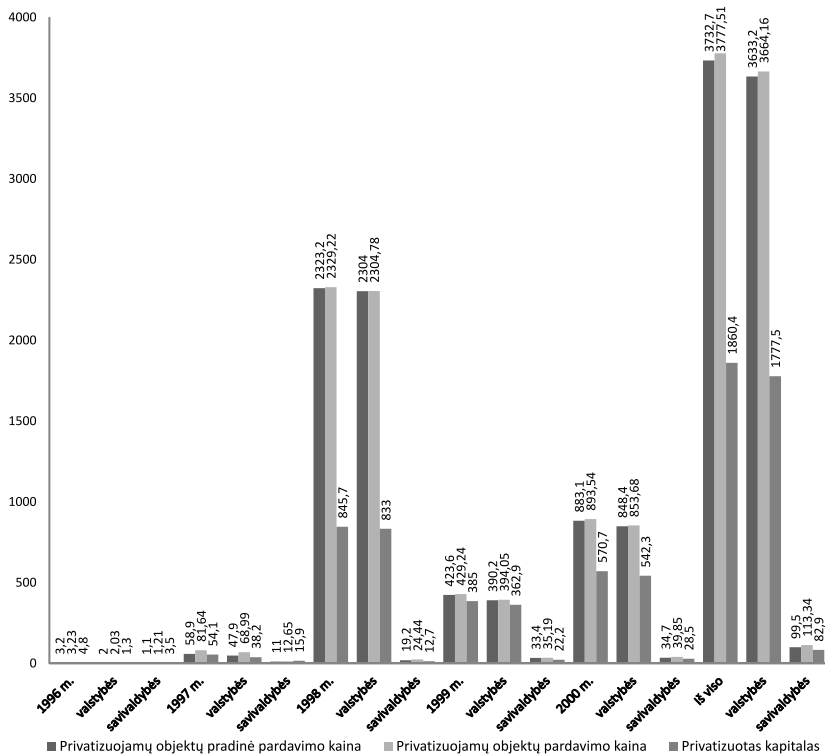
4 lentelė

**Privatizavimo sandorių vertė pagal privatizavimo būdus
1996–2000 metais**

Privatizavimo būdas	Privatizavimo sandorių vertė (mln. litų)					
	Iš viso	1996 m.	1997 m.	1998 m.	1999 m.	2000 m.
Išperkamoji nuoma	5,5	0	0,6	0,1	0,2	4,6
Pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą	2,6	0	0	0	1,1	1,4
Viešasis akcijų pardavimas	660,1	0	0	1,7	11,4	647
Tiesioginės derybos	2 397,1	0	0	2 040	357,1	0
Akcijų paketo viešasis konkursas	371	0	0,9	216,4	14,9	138,8
Viešasis aukcionas	341,2	3,2	80,2	71	85,1	101,7
Iš viso	3 777,5	3,2	81,6	2 329,2	469,9	893,5

Nors iš pateiktos lentelės matyti, kad didžiausią pajamų dalį – 2 040 mln. litų 1998 m. ir 646 mln. litų 2000 m. sudarė iš AB „Lietuvos telekomas“ 60 ir 25,03 proc. akcijų pardavimo gauti pinigai, tačiau nemažai pajamų gauta ir iš kitų aukščiau nurodytų sandorių, taip pat ir vidutinio stambumo privatizavimo objektų. Apskritai vidutinė vieno privatizuoto objekto vertė 1997–2000 m. svyravo nuo 302,8 tūkst. litų 1997 m., 6 769,8 tūkst. litų 1998 m., 815 tūkst. litų 1999 m. iki 962,8 tūkst. litų 2000 metais. Taip pat galima išskirti ir dar vieną su 2000 m. privatizavimo pajamomis susijusį valstybei svarbų faktą – sėkmingą AB „Lietuvos telekomas“ 25,03 proc. valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų pardavimą ir už tai gautų piniginių įplaukų panaudojimą Lietuvos valiutai stabilizuoti, tai sudarė objektyvias prielaidas išplatinti Vyriausybės vertybinius popierius ir pasiskolinti biudžetui trūkstamų lėšų.

1. Privatizavimo objektų pardavimo kainos, nominaliojo akcinio kapitalo ir pradinės pardavimo kainos santykis (žr. 2 pav.):

2 pav. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimas pagal šio turto pardavimo kainą, pradinę pardavimo kainą ir nominalųjį akcinį kapitalą, arba nekilnojamojo turto buhalterinę vertę, 1996–2000 metais

Valstybei nuosavybės teise priklausiusio privatizuoto turto pardavimo kainos santykis su pradine pardavimo kaina ir nominaliuoju akciniu kapitalu, arba nekilnojamojo turto buhalterine verte atitinkamai 1997 m. buvo 1,48 ir 1,8; 1998 m. – 1,0 ir 2,76; 1999 m. – 1,26 ir 1,13, o 2000 m. – 1,0 ir 1,57. Nors nominalusis akcinis kapitalas ir nekilnojamojo turto buhalterinė vertė neatskleidė tikrosios rinkos vertės, nepriklausomo vertinimo metu ta vertė buvo patikslinta, t. y. paprasčiausiai padidinta, o, privatizavus objektus, ji galėjo būti apskaitoma realia rinkos verte, tai buvo ypač aktualu, pvz., nustatant pagrįstas nekilnojamojo turto objektų amortizacinių atskaitymų normas.

2. Tiesioginių investicijų į privatizuotus objektus dydžiu. Remiantis investicijų pritraukimo veiklą organizavusios agentūros duomenimis, 1998–2000 m. Lietuva, pagal tiesiogines investicijas, tenkančias vienam Lietuvos gyventojui, Europoje užėmė 4–6 vietas.

Po 2000 m. Seimo rinkimų suformuota Vyriausybė privatizavimo proceso nesustabdė (beje, tai būtų buvę visiškai nepriimtina stojant į ES), tačiau šį procesą padarė labiau biurokratišką. Jeigu nagrinėtume konkrečius 2000–2004 m. privatizavimo proceso rezultatus aukščiau pateikta tvarka, su privačiais akcininkais VTF, siekdamas pritraukti strateginių investuotojų, sutartis sudarinėjo tik 2001 metais. Minėtųjų akcininkų sutarčių pavyzdžiai iki bendrovių privatizavimo 2001 m. galėtų būti akcininkų sutartys su UAB „Prekybos įrengimai“, kurioje valstybės akcijos sudarė 41,79 proc., o su privačiais investuotojais – 72,91 proc., UAB „Butų remontas“, kurioje valstybės akcijos sudarė 47,16 proc., o su privačiais investuotojais – 57,83 proc., UAB „Palangos duona“, kurioje valstybės akcijos sudarė 48,53 proc., o su privačiais investuotojais – 55,22 procento. Nors, kaip jau nurodėme aukščiau, daugumos VTF valdomų akcijų paketai sudarė mažiau nei 50 proc. bendrovių akcinio kapitalo, tad ne vienai tokiai bendrovei strateginis investuotojas būtų buvęs ekonomiškai naudingas, be to, privatizuojant kontrolinį akcijų paketą, buvo gaunamas kainos priedas už valdymo kontrolę, tačiau nuo 2002 m. šis akcijų susiejimo su privačiais investuotojais procesas buvo beveik sustabdytas.

Vertinant VTF veiklą reklamuojant privatizuojamus objektus, galima konstatuoti, kad šis procesas vyko pagal žemėjančios kreivės dėsnį. Nuo 2001 m. vidurio, kai darbas pagal TRANSFORM programą buvo baigtas, nutrūko ir iki tol buvusi nemokama Lietuvos privatizavimo objektų reklama Vokietijos spaudoje, o vėliau, mažėjant privatizavimo objektų kiekiui, mažėjo ir informacijos šaltinių, kuriuose buvo skelbiama informacija apie privatizavimo objektus tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Dažniausiai buvo siekiama reklamuoti tik konkrečius su užsienio patarėjų pagalba privatizuojamus objektus, kuriems buvo ieškoma strateginių investuotojų.

2001–2004 m. į Privatizavimo objektų sąrašą VTF pateikė įtraukti 3 141 privatizavimo objektą, o iš šio objektų sąrašo per minėtąjį

laikotarpį buvo išbraukti 3 854 objektai, kurių absoliuti dauguma buvo privatizuota, tačiau tam tikri objektai buvo perduoti savivaldybių nuosavybėn arba valstybės ir savivaldos funkcijoms įgyvendinti. Į Privatizavimo objektų sąrašą įtraukiamų ir iš jo išbraukiamų objektų dinamika yra visiškai akivaizdi: įtraukiamų į minėtąjį sąrašą objektų kasmet mažėjo, o išbraukiamų – daugėjo. Nors pats Privatizavimo objektų sąrašas yra baigtinis, šiuo atveju kiekvienais metais į minėtąjį sąrašą įtraukiant tik tam tikrą kiekį turto vietoj to, kad būtų pateikti visi galimi privatizuoti objektai, kuriuos VTF buvo pajėgus valdyti, parodo Vyriausybės ir kai kurių žinybų, privatizuojant turtą, vykdytą politiką.

Prie didžiausių privatizavimo sandorių nagrinėjamoju laikotarpiu VTF savo veiklos ataskaitose priskyrė: AB Lietuvos taupomasis bankas, AB LISCO (baigta įgyvendinti 2000 m. pasirašyta akcijų pirkimo–pardavimo sutartis), AB „Biosintezė“ ir kt. – 2001 m., AB „Lietuvos žemės ūkio bankas“, AB „Lietuvos dujos“ 34 proc. akcijų, AB „Pajūrio viešbučiai“ ir kt. – 2002 metais, AB „Klaipėdos transporto laivynas“, AB „Vakarų skirstomieji tinklai“, AB „Vilniaus degtinė“ ir kt. – 2003 metais, AB „Alita“, AB „Lietuvos dujos“ 34 proc. akcijų, AB „Anykščių vynas“ ir kt. – 2004 metais. Apibendrinant privatizavimo rezultatus nurodytuju 2000–2004 m. laikotarpiu, nesunku matyti bendrą privatizuotų objektų kiekio mažėjimo tendenciją apskritai ir pagal atskirus privatizavimo būdus (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Privatizuotų objektų skaičius pagal privatizavimo būdus 2001–2004 metais

Privatizavimo būdas	Privatizuotų objektų skaičius (vienetais)				
	Iš viso	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.
Išperkamoji nuoma	3	2	1	0	0
Pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą	11	3	5	1	2
Viešasis akcijų pardavimas	24	0	1	11	12
Tiesioginės derybos	109	18	50	32	9
Akcijų paketo viešasis konkursas	38	13	7	9	9
Viešasis aukcionas	2 957	793	891	729	544
Iš viso:	3 141	829	955	781	576

Kaip akivaizdžiai matyti iš 5 lentelės, privatizuotų objektų kiekis 2004 m., palyginti su 2001 m., sumažėjo beveik trečdaliu, o mažėjimo tendencijos pagal atskirus privatizavimo būdus buvo dar ryškesnės.

Nagrinėjant privatizavimo sandorių vertę pagal atskirus privatizavimo būdus, galima konstatuoti, kad pagrindinės pajamos iš privatizavimo nurodytuoju laikotarpiu buvo gautos privatizavus objektus viešojo konkurso būdu, ir šios pajamos sudarė beveik 3/4 visų privatizavimo pajamų, o aukcionuose privatizuotų (daugiausia smulkesnių objektų), – daugiau kaip 23 proc. visų pajamų. Minėtuojų 2001–2004 m. laikotarpiu pajamos iš vieno objekto atitinkamai vidutiniškai sudarė: 548,5 tūkst. litų, 347,6 tūkst. litų, 1 165,45 tūkst. litų ir 749,75 tūkst. litų. Daugiausia pajamų buvo gauta privatizavus AB „Vakarų skirstomieji tinklai“ – 539 846 tūkst. litų ir AB LISCO – 190 400 tūkst. litų. Privatizavimo sandorių dinamika analizuojamuoju laikotarpiu parodyta 6 lentelėje.

6 lentelė

Privatizavimo sandorių vertė pagal privatizavimo būdus 2001–2004 metais

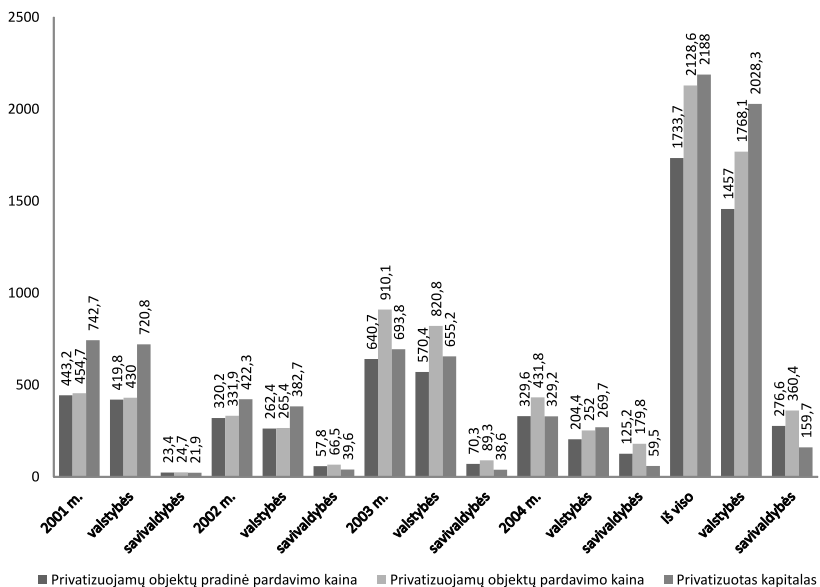
Privatizavimo būdas	Privatizavimo sandorių vertė (tūkst. litų)				
	Iš viso	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.
Išperkamoji nuoma	318	283	35	0	0
Pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą	10 022	15	5 166	3	4 838
Viešasis akcijų pardavimas	1 882	0	24	756	1 102
Tiesioginės derybos	38 048	16 414	13 607	7 739	288
Akcijų paketo viešasis konkursas	1 575 537	362 110	211 253	781 640	220 535
Viešasis aukcionas	502 752	75 852	101 841	120 008	205 052
Iš viso:	2 128 560	454 674	331 925	910 146	431 815

Privatizuojant objektus, strateginiams investuotojams greta 6 lentelėje nurodytų pajamų kur kas svarbesnės Lietuvos ūkiui buvo tiesioginės investicijos ir ilgalaikis darbo vietų išsaugojimas privatizuotoje bendrovėje, taip pat ir daromas poveikis bei teikiami komerciniai

užsakymai technologine grandine susijusioms įmonėms. Apskritai 2001–2004 m. į valstybės kontroliuotas privatizuotas bendroves strateginiai investuotojai tiesiogiai investavo daugiau kaip milijardą litų, faktiškai buvo išsaugota beveik 60 tūkst. darbo vietų. Pabrėžtina, kad, kaip ir 1998–2000 m., taip ir nagrinėjamoju laikotarpiu, VTF nerinko statistinės informacijos apie investicijas modernizuojant ir rekonstruojant privatizuotus nekilnojamojo turto objektus, taip pat per aukcionus privatizuotus kontrolinius smulkiųjų įmonių akcijų pakečius. Nors minėtieji duomenys ir prastesni už 1998–2000 m. laikotarpiu VTF pasiektus rezultatus, akivaizdu, kad ir nagrinėjamoju laikotarpiu privatizavimo poveikis šalies ekonomikai buvo išties teigiamas. Smulkiųjų įmonių, kurių didelė dalis susiformavo privatizavus nekilnojamojį valstybių turtą, ir nedidelių AB, taip pat UAB akcijas, įsigytas dažniausiai aukcionuose, svarbą šalių ūkiui, ypač valstybių socialiniam teisingumui Vidurio ir Rytų Europoje, atskleidė D. A. Plionis ir E. M. Plionis³⁴².

Jeigu išnagrinėtume privatizavimo objektų pardavimo kainos, pradinės pardavimo kainos ir nominaliojo akcinio kapitalo, arba nekilnojamojo turto buhalterinės vertės santykį (žr. 3 pav.), pamatytume, kad iš esmės privatizavimo objektų pardavimo kainos ir jų pradinės pardavimo kainos 1998–2000 m. tendencijos išliko nepakitusios ir per visą laikotarpį šis santykis buvo didesnis už vienetą, tačiau pardavimo kainos santykis su nominaliuoju akciniu kapitalu, arba nekilnojamojo turto buhalterine verte, apskritai buvo mažesnis už vienetą.

³⁴² PLIONIS, D. A.; PLIONIS, E. M. Social Justice and Privatization. Social Justice & The Welfare State in Central & Eastern Europe: The Impact of Privatization. Ed. IATRIDIS, D. S. Greenwood Press. 2000, p. 49.

3 pav. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimas pagal šio turto pardavimo kainą, pradinę pardavimo kainą ir nominalųjį akcinį kapitalą, arba nekilnojamojo turto buhalterinę vertę, 2001–2004 metais

3 pav. nurodyti santykiniai dydžiai 2001–2004 m. valstybei nuosavybės teise priklausančiuose objektuose atitinkamai buvo: 1,02 ir 0,6; 1,01 ir 0,69; 1,44 ir 1,25; 1,24 ir 1,31. Pabrėžtina, kad didesnė nei ankstesniu nagrinėtuju laikotarpiu pardavimo kainos ir pradinės pardavimo kainos rodiklio reikšmė 2003 m. buvo susijusi su AB „Vakarų skirstomieji tinklai“ ilgalaikio materialiojo turto realios rinkos vertės, iš dalies ir pradinės pardavimo kainos, neatitikimu. Beje, nuo 2001 m. privatizuojamų akcinių bendrovių nominalusis akcinis kapitalas ir nekilnojamojo turto objektų buhalterinė vertė nebebuvo sisteminama ir apskaitoma VTF ataskaitose, todėl šio rodiklio pateikti negalime.

Nagrinėjant 2005–2008 m. VTF pasiektus privatizavimo rezultatus, galima konstatuoti, kad apskritai privatizuojamų objektų kiekis ir iš privatizavimo gaunamos pajamos mažėjo. Į Privatizavimo objektų sąrašą nurodytuju laikotarpiu buvo įrašytas 1 501 objektas, o iš

minėtojo sąrašo, juos privatizavus ar perdavus savivaldybėms, buvo išbraukti 2 292 objektai. Į privatizavimo programas VTF pasiūlė įtraukti 2 471 objektą. Beje, skirtingai nei 1998–2000 m. laikotarpiu, VTF savo privatizuojamus objektus reklamuodavo tik kas mėnesį leidžiamuose biuleteniuose ir savo internetiniame tinklalapyje.

Vertindami 2005–2008 m. laikotarpiu pasiektus bendrus privatizavimo rezultatus, akcentuotume šiuos svarbiausius pasiekimus:

1. Privatizuotų objektų kiekį pagal atskirus privatizavimo būdus (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Privatizuotų objektų skaičius pagal atskirus privatizavimo būdus 2005–2008 metais

Privatizavimo būdas	Privatizuotų objektų skaičius (vienetais)				
	Iš viso	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Išperkamoji nuoma	0	0	0	0	0
Pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą	0	0	0	0	0
Viešasis akcijų pardavimas	8	5	0	1	2
Tiesioginės derybos	29	16	6	6	1
Akcijų paketo viešasis konkursas	9	9	0	0	0
Viešasis aukcionas	1 475	501	364	356	254
Iš viso:	1 521	531	370	363	257

Kaip rodo 7 lentelėje pateikta privatizuotų objektų kiekio dinamika, šių objektų 2008 m., palyginti su 2005 m., sumažėjo daugiau kaip dvigubai, o privatizavimas išperkamosios nuomos būdu išvis nustotas taikyti, nors aukciono būdu kai kuriuos nekilnojamojo turto objektus nesėkmingai buvo mėginama privatizuoti daugiau kaip dešimtį kartų. Atsižvelgdama į tai, Vyriausybė parengė Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo pataisų projektą, kuriame buvo pasiūlyta atsisakyti šio išperkamosios nuomos būdo, motyvuojant tuo, kad jis retai taikomas. Tikėtina, kad svarbiausios priežastys netaikyti tokio privatizavimo būdo buvo dvi: a) pajamos iš privatizavimo buvo

gaunamos keletą metų ir tokių pajamų dalis turėjo atitekti jau kitos Seimo kadencijos Vyriausybei; b) VTF paprasčiausiai nebuvo suinteresuotas ilgą laiką kontroliuoti pirkėjo, kaip jis laikosi privatizavimo sutartyje nustatytų sąlygų, ir, atsiradus pažeidimų, bylinėtis teismuose. Akcijų pardavimas per Vertybinių popierių biržas pagal atitinkamus teisės aktus taip pat nebuvo taikomas, nes tokiam sprendimui turėjo ryžtis Vyriausybė.

Nagrinėjant privatizavimo sandorių vertę pagal atskirus privatizavimo būdus galima konstatuoti, kad absoliuti privatizavimo pajamų dalis buvo gauta privatizavus objektus viešojo aukciono būdu ir šios pajamos sudarė beveik 4/5 visų privatizavimo pajamų, o pajamos viešojo konkurso būdu privatizuojant objektus buvo gautos tik 2005 metais. Akivaizdu, kad absoliuti dauguma privatizavimo objektų buvo smulkūs. Nagrinėjamoju 2005–2008 m. laikotarpiu pajamos iš vieno objekto vidutiniškai sudarė: 560,8 tūkst. litų, 353,0 tūkst. litų, 630,6 tūkst. litų ir 219,5 tūkst. litų. Daugiausia pajamų buvo gauta privatizavus UAB „Lietuvos eksporto ir importo draudimas“ – 25,7 mln. litų, patalpas Vilniuje – 22 mln. litų, AB „Lietuvos avialinijos“ – 21 mln. litų ir kita. Pateikti duomenys rodo, kad patys stambiausi nagrinėjamojo laikotarpio privatizavimo sandoriai, sudaryti per VTF, prilygo tik vidutinei kategorijai, palyginti su ankstesnių metų sandoriais. Dėl objektyvumo turime informuoti, kad, įgyvendindama opciono teisę, pagal AB „Mažeikių nafta“ sutartis su Lenkijos akcinė bendrovė „Polski Koncern Naftowy Orlen S. A.“, kurias Vyriausybės teikimu patvirtino Seimas³⁴³, Vyriausybė pati pardavė valstybei nuosavybės teise priklausantį 30,66 proc. akcijų paketą minėtoje bendrovėje ir gavo daugiau kaip 851,8 mln. JAV dolerių pajamų. Savo nuosavybėje valstybė pagal minėtąją sutartį dar pasiliko beveik 10 proc. akcijų, o šias akcijas Lenkijos akcinė bendrovė „Polski Koncern Naftowy Orlen S. A.“ įsipareigojo išpirkti opciono teise pagal sutartyje fiksuotą kainą. Jei nagrinėtume apskritai į privatizavimo sąrašą įtrauktų ir parengtų įtraukti objektų kieki, tai nagrinėjamojo laikotarpio

³⁴³ Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. birželio 1 d. nutarimas „Dėl pritarimo sutarčių su Lenkijos akcine bendrove Polski Koncern Naftowy Orlen S. A. projektų esminėms nuostatoms“ Nr. X-642.

pabaigoje, įvertinę privatizuotus, savivaldybėms nuosavybės teise perduotus ir Vyriausybės nutarimo projekte pateiktus įtraukti į minėtąjį Privatizavimo objektų sąrašą objektus, matytume, kad valstybei nuosavybės teise priklausančių objektų tame sąrašė buvo likę 1 110, o višoms savivaldybėms – 1 387. Pabrėžtina, kad nemažai savivaldybių dėl savo objektų privatizavimo buvo sudariusios sutartis su VTF, per kurį jos ir atlikdavo visus su parengimu privatizuoti ir privatizavimo, taip pat ir sandorių kontrolės veiksmus. Privatizavimo sandorių dinamika vertine išraiška analizuojamuoju laikotarpiu parodyta 8 lentelėje.

2. Sudarytų privatizavimo sandorių vertė pagal atskirus privatizavimo būdus (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

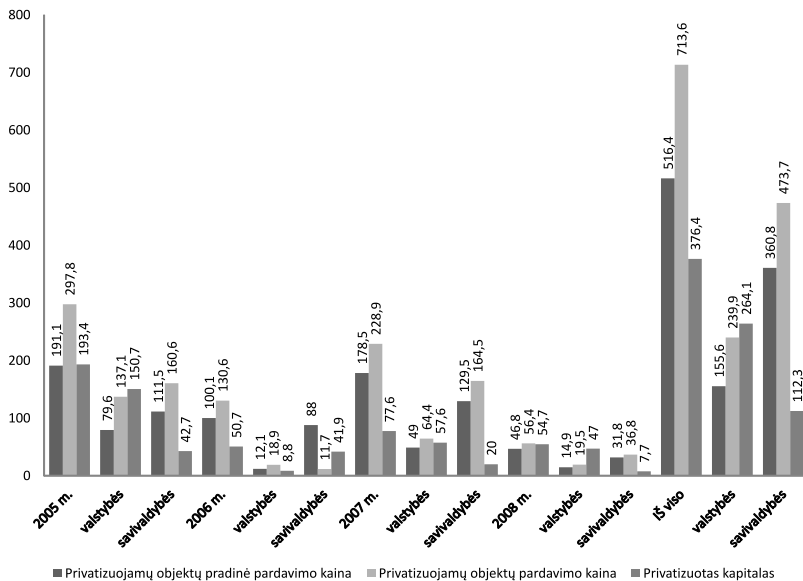
**Privatizavimo sandorių vertė pagal privatizavimo būdus
2004–2008 metais**

Privatizavimo būdas	Privatizavimo sandorių vertė				
	Iš viso	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Išperkamoji nuoma	0	0	0	0	0
Pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą	0	0	0	0	0
Viešasis akcijų pardavimas	6,3	0,6	0	0,4	5,3
Tiesioginės derybos	15	2,5	11,5	0,7	0,4
Akcijų paketo viešasis konkursas	100,8	100,8	0	0	0
Viešasis aukcionas	591,5	193,9	119,1	227,8	50,7
Iš viso	713,6	297,8	130,6	228,9	56,4

Jei nagrinėtume tiesioginių investicijų ir darbo vietų išsaugojimo, privatizavus kontrolinius akcijų paketus, klausimus, tai nagrinėjamuoju laikotarpiu šie rodikliai taip pat yra gerokai kuklesni. Dėl to, kad VTF beveik netaikė viešojo konkurso privatizavimo būdo, nagrinėjamuoju laikotarpiu dauguma atvejų buvo investuota tik pagal ankstesnio laikotarpio privatizavimo sandorius, ir tokios investicijos (kartu su 2005–2008 m. laikotarpiu) neviršijo 450 mln. litų. Faktiškai

išsaugotų darbo vietų skaičius privatizuotose valstybės kontroliuojamose įmonėse taip pat buvo gerokai mažesnis nei ankstesniais laikotarpiais ir neviršijo 10 000 darbo vietų. Kaip anksčiau, taip ir pastaruosiu metu, VTF nerinko statistinės informacijos apie investicijas modernizuojant ir rekonstruojant privatizuotus nekilnojamojo turto objektus, taip pat ir apie per aukcionus privatizuotus kontrolinius smulkiųjų bendrovių akcijų paketus.

Jei apžvelgtume privatizavimo objektų pardavimo kainas, pradinės pardavimo kainos ir nominaliojo akcinio kapitalo (nekilnojamojo turto buhalterinės vertės) santykį (žr. 4 pav.) 2005–2008 m. laikotarpiu, pamatytume, kad 2000–2004 m. vyravusios tendencijos dėl privatizavimo objektų pardavimo kainos santykio su jų pradine pardavimo kaina iš esmės liko nepakitusios, o pardavimo kainos santykis su nominaliuoju akciniu kapitalu, arba nekilnojamojo turto buhalterine verte, „grįžo“ į 1996–2000 m. lygį.

4 pav. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimas pagal šio turto pardavimo kainą, pradinę pardavimo kainą ir nominalųjį akcinį kapitalą, arba nekilnojamojo turto buhalterinę vertę, 2005–2008 metais

Valstybei nuosavybės teise priklausiusiam privatizuotam turtui jo pardavimo kainos santykis su pradine pardavimo kaina ir nominaliuoju akciniu (nekilnojamojo turto buhalterine verte) kapitalu nagrinėjamoju 2005–2008 m. laikotarpiu atitinkamai buvo: 1,72 ir 0,91; 1,56 ir 2,14; 1,31 ir 1,12; 1,31 ir 0,41. Primename, kad į pateiktuosius rodiklius nėra įtrauktos pajamos už Vyriausybės privatizuotas AB „Mažeikių naftos“ akcijas. Pastarasis 4 pav., taip pat ir ankstesnėse 7 ir 8 lentelėse pateiktų duomenų visuma leidžia daryti išvadą, kad nagrinėjamoju laikotarpiu VTF dažniausiai privatizavo nekilnojamojo turto objektus ir šie objektai neretai būdavo apleisti, jau griūvantys pastatai ir statiniai, kurių buhalterinė vertė dar buvo santykiškai didelė, tačiau rinkos vertė – maža.

Beje, nemažai aktualių valstybės turto parengimo privatizuoti teisinių problemų savo ataskaitoje nurodė ir Valstybės kontrolė³⁴⁴, ji taip pat pateikė ir būdų, kaip paspartinti privatizavimo procesą ir padidinti iš privatizavimo gaunamas pajamas. Po 2008 m. rinkimų įgaliojimus gavusi A. Kubiliaus vyriausybė beveik ignoravo privatizavimo procesą, todėl ir privatizavimo rezultatai buvo labai menki. Valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausantis turtas, dalyvaujant VTF, privatizuotas per 2009–2012 m., pateikiamas lentelėje:

9 lentelė

Valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausančio turto privatizavimo rezultatai 2009–2012 metais

Eil. Nr.	Metai	Privatizuotų objektų skaičius vnt.	Pajamos iš privatizavimo mln. litų
1.	2009	99	21,3
2.	2010	138	26,8
3.	2011	104	12,3
4.	2012	128	11,5
	Iš viso:	469	71,9

Šaltinis – VTF metinės ataskaitos.

³⁴⁴ Valstybinio audito 2013 m. sausio 16 d. ataskaita Nr. VA-P-60-1-1 Atnaujinamo ir privatizuotino valstybės turto valdymas.

Dėl netinkamos privatizavimo teisinės bazės pajamoms iš privatizavimo nagrinėjamoju laikotarpiu liko nepriskirtos pajamos, faktiškai gautos privatizavus po nekilnojamojo turto objektais esančius žemės sklypus, taip pat ir nuomos pajamos, jei tokie žemės sklypai pagal teisės aktus negalėjo būti privatizuoti. Pvz., tokių žemės sklypų pardavimo sandorių buvo sudaryta: 2009 m. – 82, 2010 m. – 135, 2011 m. – 116, o 2012 m. – 146. Pajamos už privatizuotus žemės sklypus, esančius po nekilnojamojo turto objektais, nurodytaisiais metais atitinkamai sudarė: 3,8; 3,3; 5,4 ir 4,6 mln. litų. Pabrėžtina, kad tik atėjusi į valdžią A. Kubiliaus vyriausybė tiesiogiai akcinei bendrovei „Polski Koncern Naftowy Orlen S. A.“ pati pardavė valstybei nuosavybės teise priklausiusias AB „Mažeikių nafta“ akcijas. Šio akcijų pardavimo sandorio sąlygos, įskaitant ir akcijų pardavimo kainą, buvo reglamentuotos minėtosios bendrovės investicijų ir kitose sutartyse. Beje, net ir esant ekonominės krizės pikui, A. Kubiliaus vyriausybė nesiryžo privatizuoti ne tik energetikos sektoriaus įmonių akcijų, kurių pagal galiojančius įstatymus galėjo būti privatizuota iki 49 proc. tų bendrovių įstatinio kapitalo, bet ir AB „Lietuvos paštas“ bei kelių dešimčių likusių valstybės kontroliuojamų smulkesnių ir vidutinių akcinių ir uždaryjusių akcinių bendrovių akcijų. Nurodytųjų įmonių akcijų privatizavimas būtų ne tik padėjęs veiksmingai spręsti biudžeto deficito ir valstybės skolos problemas, bet ir padidinęs privatizuotų bendrovių veiklos efektyvumo rodiklius.

Jei vertintume per dvidešimties metų laikotarpį vykusį ir dar nebaigtą restitucijos procesą, galėtume konstatuoti, kad šią restituciją įgyvendino: a) Žemės ūkio ministerija, jei buvo atkuriami nuosavybės teisė į natūra išlikusią žemę, mišką ir vandens telkinius, kurie pagal teisės aktus galėjo būti grąžinti; b) Aplinkos ministerija, jei buvo grąžinami gyvenamieji namai, pastatai ir kiti statiniai, taip pat VTF, jei piliečiai pareiškė norą gauti kompensaciją už nekilnojamąjį turtą, kurio atkurti natūra nebuvo teisinių galimybių. Pagal Žemės ūkio ministerijos duomenis, apibendrinančius natūra grąžintą išlikusį nekilnojamąjį turtą, iki 2013 m. sausio 1 dienos šio turto buvo grąžinta (žr. 10 lentelę):

10 lentelė

Informacija apie piliečių nuosavybės teisių atkūrimą

Eil. Nr.	Piliečių, kuriems atkurta nuosavybė, skaičius	Piliečių, kuriems atkurtos nuosavybės teisės, skaičius procentais iš viso pateikusių prašymus piliečių skaičiaus	Atkurtas plotas, nurodytas piliečių prašymuose, procentais	Teritorijos pobūdis
1.	12 217	76,4	79,67	Miestų teritorijose
2.	759 711	97,05	98,84	Kaimo teritorijoje

VTF per 2003–2011 m. akcijomis už išlikusį nekilnojamąjį turtą kompensavo 11 449 Lietuvos piliečiams. Iš esmės galima konstatuoti, kad į tam tikrą išlikusį nekilnojamąjį turtą Lietuvoje teisėtas pretenzijas pareiškė daugiau kaip ketvirtadalis Lietuvos piliečių. Šis procesas buvo vilkinamas dėl atkūrimo teisės objekto ir subjektų sąvokų kaitos daromos neigiamos įtakos ir visų dėl to kylančių teisinių ir praktinių padarinių.

Apskritai 2013 m. sausio 1 d. valstybei nuosavybės teise priklausančios žemės sklypų plotas ir to ploto vertė, pagal Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos duomenis, buvo:

11 lentelė

Lietuvos Respublikos valstybinis žemės fondas

Žemės fondo kategorijos	2013 m. sausio 1 d.	
	Žemės fondas, ha	Vertė tūkst. Lt
Valstybinė žemė, iš viso	2 449 697	41 530 065
1. Žemės ūkio paskirties žemė	662 331	4 276 871
1.1. gyventojų asmeninio ūkio žemė	57 309	207 995
1.2. fizinių asmenų nuomojama žemė	233 136	649 205
1.3. valstybės įmonių, mokslo ir mokymo įstaigų naudojama žemė	12 927	110 362
1.4. žemės ūkio bendrovių ir kitų juridinių asmenų nuomojama žemė	52 438	179 970

Žemės fondo kategorijos	2013 m. sausio 1 d.	
	Žemės fondas, ha	Vertė tūkst. Lt
1.5. sodininkų bendrijų ir jų narių naudojama žemė	6 437	1 479 095
1.6. nesuteikta naudotis ir neišnuomota žemė	300 084	1 650 244
2. Miškų ūkio paskirties žemė	1 296 870	8 643 726*
2.1. miškų urėdijų valdoma žemė	1 282 633	8 560 444*
2.2. nacionalinių parkų valdoma žemė	7 489	41 698*
2.3. kitų juridinių ir fizinių asmenų naudojama žemė	6 748	41 584*
3. Vandens ūkio paskirties žemė	172 718	990 510
4. Konservacinės paskirties žemė	43 429	369 689
4.1. valstybinių rezervatų ir valstybinių parkų rezervatų žemė	38 536	263 472*
4.2. saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų žemė	4 893	106 216
5. Kitos paskirties žemė	271 179	27 137 757
5.1. namų valdų žemės sklypai	16 770	2 755 814
5.2. kitokiai veiklai naudojama žemė	254 409	24 381 943
6. Laisvos valstybinės žemės fondas	3 170	111 512

* – žemės ir medynų vertė.

Valstybei nuosavybės teise priklausančios žemės plotas, palyginti su privačios nuosavybės teise valdomu, naudojamu ir disponuojamu žemės plotu, sudarė 37,5 proc. visos žemės ploto. Valstybei nuosavybės teise priklausė 17 221 pastatas ir statinys, taip pat ir 2 597 patalpos, kai privačiam ūkio sektoriui atitinkamai priklausė 696 966 ir 10 306 40 tokio ilgalaikio materialiojo turto objektų. Iš viso valstybei nuosavybės teise priklausančių nurodytųjų pastatų ir statinių, taip pat patalpų rinkos vertė (pagal Registrų centre fiksuotą šio turto rinkos vertę 2013 m. sausio 1 d.)³⁴⁵ buvo lygi 6 166 174 tūkst. litų, o privatiems juridiniams ir fiziniams asmenims, tarp jų ir savivaldybėms, – 133 009 897 tūkst. litų, t. y. valstybei šios rūšies nuosavybės teise priklausantis turtas sudarė apie 4,5 procento. Anot Registrų centro specialistų, valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų, statinių ir patalpų vertė iš tikrųjų buvo maždaug vienu procentu didesnė, nes dalis nurodytojo turto buvo bendrojo naudojimo

³⁴⁵ <http://www.registrucentras.lt/bylos/ntr/stat/Statiniai_14.pdf>.

patalpos (koridoriai, laiptinės ir t. t.), kurios pagal sutartis su privačiais ūkio subjektais buvo naudojamos bendrai ir nebuvo registruotos tik valstybės nuosavybe, tačiau tokių pastatų, statinių ar patalpų pardavimo ar kt. atveju dalis šio turto vertės atitektų ir valstybei. Pagal VTF duomenis, 2012 m. gruodžio 31 d. valstybei nuosavybės teise priklausė valstybės kapitalo VĮ, AB arba UAB, kuriose valstybei nuosavybės teise priklausė kapitalas arba tam tikra įstatinio kapitalo dalis, sąrašas pateiktas lentelėje (žr. priedą). Palyginti su visu Registrų centre registruotu akciniu kapitalu, 88 VĮ, kurių daugumą sudarė regioninės kelių įmonės ir miškų urėdijos, valstybei nuosavybės teise priklausančio kapitalo dalis 2012 m. gruodžio 31 d. siekė 3 254 492 tūkst. litų. Beje, tarp minėtųjų VĮ buvo likę įmonių, kurios pagal savo veiklos pobūdį galėjo būti privatizuotos, pvz., VĮ poilsio namai „Baltija“: 2012 m. gruodžio 31 d. visose Lietuvoje registruotose AB ir UAB valstybei nuosavybės teise priklausė akcijų, kurių nominalioji vertė buvo 10 189 033 tūkst. litų. Palyginti su visų Lietuvoje įregistruotų AB ir UAB akcijų nominaliąja verte³⁴⁶, valstybės dalis sudarė mažiau nei 7 proc. viso AB ir UAB nominaliojo akcinio kapitalo. Pabrėžtina, kad ši valstybės akcinio kapitalo rodiklio reikšmė būtų dar mažesnė, jei įvertintume ir kitų privačios nuosavybės teise veikusių įmonių, t. y. tikrųjų ir komanditinių ūkinių bendrijų, žemės ūkio bendrovių ir individualių įmonių, kapitalo ar turto vertę, tačiau, pagal visuotinai pripažintas teisės normas, išvardytųjų įmonių savininkai savo vardu tokio kapitalo (turto) neprivalėjo registruoti.

2.5.

Dirbtinai sukurti ir tikrieji privatizavimo skandalai

Nors valstybės turto privatizavimas laikytinas komerciniu procesu, politinės partijos, taip pat privatizuojamų įmonių vadovybė ir verslo grupės, kurios būna nesuinteresuotos pokyčiais, dažnai stengiasi diskredituoti tiek investuotojus, tiek patį privatizavimo procesą,

³⁴⁶ <<http://www.registrucentras.lt/jar/stat/kapitalas.php>>.

ties ir ši procesą vykdančius darbuotojus. Reikia pripažinti, kad komercinio privatizavimo procesui Lietuvoje, skirtingai nei kai kuriose kitose Rytų Europos valstybėse, buvo priešinamasi gerokai švelniau ir civilizuočiau. Lietuvoje nė vienas iš privatizavimo procesui vadovavusių vadovų (skirtingai nei, pvz., Rytų Vokietijoje, Rusijoje ar Čekijoje) nebuvo nei nužudytas, nei įkalintas. Pabrėžtina, kad konfliktinė padėtis privatizuojant įmones yra neišvengiamai užprogramuota net ir galias teisinės valstybės funkcionavimo tradicijas turinčiose šalyse. Svarbiausius tokios konfliktinės padėties aspektus, pasitelkę Australijos pavyzdį, atskleidė T. Greenwoodas, D. Williamsonas, J. Armitage, G. Rumble ir D. Magarey³⁴⁷, – jie konstatavo, kad vyriausybės, vykdydamos privatizavimo procesą, siekia socialinių tikslų ir pajamų iš privatizavimo, o įmonių vadovybė – darbo karjeros tęstinumo ir įmonės veiklos perspektyvų aiškumo. Iš administraciniais metodais paremtos ūkio sistemos į rinkos ekonomiką pereinančiose šalyse tokių prieštaravimų tarp įmonių vadovybių, taip pat įmonių vadovus remiančių politinių partijų interesų ir vyriausybių buvo kur kas daugiau.

Kita vertus, reikia atkreipti dėmesį, kad, keičiantis Vyriausybei, ypač artėjant Seimo rinkimams ar iškart po rinkimų, VTF vadovaujančių darbuotojų puolimas pasitelkus žiniasklaidą, pirmiausia užsakomuosius straipsnius, buvo ypač akivaizdus. Kadangi pritrūko tikrųjų privatizavimo nesėkmių ar iš tiesų padarytų esminių klaidų, privatizavimo kritikai stengėsi surasti pačių netikėčiausių argumentų ir jais pasinaudoti, pvz., AB KLASCO privatizavimo atveju buvo publikuotas ne vienas užsakomasis straipsnis apie tai, kad VTF nepaprastai brangiai parduoda šios bendrovės akcijas. Neturėdami galimybių aprašyti ir pateikti kontrargumentų daugeliui 1998–2000 m. dirbtinai sukeltų privatizavimo skandalų, nagrinėsime tik aštriausiai kritikuotus privatizavimo sandorius ir su jais susijusias aplinkybes. Pirmiausia tokių privatizavimo sandorių grupei priskirtume AB „Alytaus tekstilė“ – iki 2000 m. pabaigos, AB „Kauno drobė“ ir AB

³⁴⁷ GREENWOOD, T.; WILLIAMSON, D.; ARMITAGE, J.; RUMBLE, G. and MAGAREY, D. Corporatization and Privatization of State-Owned Enterprises: Some Australian Perspectives. *Hastings International and Comparative Law Review*. vol. 17, issue 4, 1994, p. 744.

„Geonafta“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartis ir su šių sutarčių pasirašymu susijusias aplinkybes.

Nagrinėjant AB „Alytaus tekstilė“ privatizavimo aplinkybes ir dėl to kilusius skandalus, būtina atkreipti dėmesį į keletą faktų. Pirma, AB „Alytaus tekstilė“ finansiniai rezultatai ir šios bendrovės veiklos perspektyvos iki jos privatizavimo, Ūkio ministerijos, savivaldybės ir pačios AB „Alytaus tekstilė“ vadovų nuomone, rodė, kad šią įmonę nuo bankroto galėtų išgelbėti tik strateginis investuotojas. Antra, paskelbus apie AB „Alytaus tekstilė“ privatizavimą, ją panoro pirkti tik vienintelis pirkėjas, pasaulio tekstilės pramonės lyderis, – kompanija „Asean Interests Limited“, priklausanti TOLARAM GROUP, veikiančiai Singapūre. Trečia, visus parengiamuosius ir privatizavimo veiksmus, iki įpusėjus deryboms su viešojo konkurso laimėtoju, atliko Privatizavimo agentūra ir Ūkio ministerija, taigi šiuo atveju galime išvengti tik vienintelę klaidą – pernelyg sureikšmintą investicijų poreikį vykdant privatizavimo programą. Ūkio ministerijos sudarytai viešojo konkurso komisijai, vėliau ir VTF, teko derėtis su vieninteliu pretendentu, tad derybos dėl akcijų pirkimo–pardavimo buvo labai ilgos ir sunkios, net keletą kartų jos apskritai nutrūko. Galutinai suderinta ir 1999 m. rugsėjo 29 d. pasirašyta sutartimi dėl 63,18 proc. akcijų pirkimo–pardavimo buvo numatyta penkerius metus AB „Alytaus tekstilė“ išlaikyti 3 500 darbo vietų, sumokėti už akcijas 12,89 mln. litų ir investuoti 240 mln. litų. Konservatorių vyriausybės vadovavimo laikotarpiu pirkėjas, nors ir vėluodamas (už tai jis mokėjo baudas ir delspinigius), sumokėjo daugiau kaip 10 mln. litų už akcijas, tokią pačią sumą investavo į įstatinį kapitalą ir dar panašiai tiek pat papildomai iš savo sąskaitos pagelbėjo AB „Alytaus tekstilė“ medžiagomis ir žaliavomis, taip pat išlaikė įmonėje daugiau kaip 3 100 darbuotojų. Iki 2000 m. lapkričio VTF teisiškai negalėjo taikyti griežtesnių sankcijų „Asean Interest Limited“, nes minėtasis pirkėjas iki 2001 m. pabaigos turėjo teisę baigti įgyvendinti savo investicinius ir kitus įsipareigojimus. Tuometį VTF vadovą S. Vaitkevičių tarptautinių bankų atstovai ne kartą informavo, kad pirkėjas, pasibaigus Pietryčių Azijos finansų krizei, savo mokumą atgaus, o į AB „Alytaus tekstilė“ realiai galės pradėti investuoti apie 2003 metus. Todėl VTF

iki 2000 m. pabaigos, įvertinęs minėtosios Pietryčių Azijos finansų krizės padarinius pirkėjui, dėl kurių TOLARAM GROUP prarado daugiau kaip 550 mln. JAV dolerių tiesiogiai ir daugiau kaip 100 mln. JAV dolerių papildomai bankrutavus nuosavam bankui, metodiškai ir dalykiniais patarimais bei sprendimais rėmė AB „Alytaus tekstilė“, o sutarties pakeitimais griežtino sankcijas pirkėjui ir reikalavo, kad jis kiek galėdamas modernizuotų minėtąją įmonę. Iki 2000 m. pabaigos AB „Alytaus tekstilė“ darbuotojai gaudavo atlyginimus, nors ir pavėluotai. Baigiantis 2000 m., kai atsakomybę už šios bendrovės veiklą ir santykius su strateginiu investuotoju perėmė nauja Seimo dauguma ir pasikeitusi VTF vadovybė, jos finansinė padėtis nebuvo beviltiška, t. y. įmonė nebuvo nei nemoki, nei rodė kokių nors bankroto požymių. Iš esmės šią AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, kaip patį blogiausią VTF privatizavimo sandorį, jo kritikai įvardijo dėl jau minėto atlyginimų darbuotojams vėlavimo ir vilkinamo modernizacijos proceso. Turėdama užtektinai gelbėjimo į sunkią padėtį patekusių įmonių patirties, iki 2000 m. pabaigos buvusi VTF vadovybė planavo per keletą metų, t. y. iki 2004 m. ar blogiausiu atveju iki 2005 m., pakeitus sutartį su strateginiu investuotoju, jei būtų prireikę, pritraukiant ir finansinių investuotojų, taip pat gavus ES fondų paramą, modernizuoti ir atgaivinti AB „Alytaus tekstilė“. Net ir ypač aštriai kritikavusi šį privatizavimo sandorį 2000 m. į valdžią atėjusi Vyriausybė savo lydinčiuose Seimui dokumentuose dėl 2004 m. pradžioje svarstomo AB „Alytaus tekstilė“ gaivinimo įstatymo pripažino, kad nuo jos privatizavimo iki 2003 m. pabaigos ši bendrovė į valstybės ir savivaldybės biudžetus sumokėjo daugiau kaip 200 mln. litų, nuolatiniam darbui įdarbino kelis tūkstančius darbuotojų, taip pat panaudojo savivaldybės infrastruktūros įmonių pajėgumus ir taip sumažino komunalinius mokesčius Alytaus gyventojams ir t. t.

Po 2000 m. rudens rinkimų pasikeitus Seimo daugumai, AB „Alytaus tekstilė“ padėtis iki jos bankroto paskelbimo 2007 m. rugpjūtį tik blogėjo, ir su šios bendrovės privatizavimu susiję negatyvūs reiškiniai prasidėjo nuo 2001 m. pradžios. Tokių padėties blogėjimą pirmiausia lėmė neprofesionalūs politikų ir jų valią vykdžiusių pareigūnų veiksmai. Jeigu chronologiškai panagrinėtume, kaip vyko AB

„Alytaus tekstilė“ ir jos darbuotojų ateitį nulėmę veiksmai, galėtume išskirti keletą faktų, kurie galiausiai nulėmė įmonės bankrotą ir visus dėl to kilusius padarinius:

1. Labai lėti VTF žingsniai derinant su pirkėju ir Ūkio ministerijos vadovybe visus nesutarimus tarp VTF ir pirkėjo, taip pat kitus veiksmus pirkėjo atžvilgiu nuo 2001 m. pradžios ir iki 2002 m. vidurio. Akivaizdu, kad VTF negalėjo veikti savarankiškai ir kiekvieną savo žingsnį privalėjo suderinti su aukščiausia politine vadovybe, todėl net ir paprasčiausias AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties pakeitimų projekto parengimas užtruko iki 2002 m. birželio. Nors ir vėluojant, bet tuo metu buvo priimtas teisingas sprendimas – remiantis nepriklausomo tekstilės srities konsultanto John Finnigan išvada parengtas AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties pakeitimų projektas, jame nustatytos objektyviai būtinos investicijos (papildomi 40 mln. litų) šiai įmonei modernizuoti ir 2 700 darbo vietų skaičius, taip pat keliasdešimt kartų didesnės sankcijos už investicinių ir kitų įsipareigojimų nevykdymą, taip pat numatyta AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo netaikant restitucijos galimybė. Beje, tokiam minėtosios sutarties pakeitimui pritarė ir Privatizavimo komisija. Šios komisijos patvirtintas AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties variantas nebuvo pasirašytas, nes tuometė Vyriausybė priėmė nutarimą, kuriuo nustatė, kad bet kokie akcijų pirkimo–pardavimo sutarčių pakeitimai privalo būti aprobuoti ir Vyriausybės;
2. Vyriausybės ir/ar Alytaus savivaldybės politikų veiksmai ar neveikimas. Perkėlus bet kurią akcijų pirkimo–pardavimo sutarties pakeitimo aprobavimą į Vyriausybės, t. y. politinį lygmenį, tai Europos privatizavimo praktikoje rekomenduojama taikyti tik kaip išimtį, VTF su pirkėju pagal eksperto išvadą suderintą ir Privatizavimo komisijos aprobuotą AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties projektą turėjo teikti patvirtinti Vyriausybei. Prieš Vyriausybės posėdį, kuriame turėjo

būti svarstomas minėtasis Vyriausybės nutarimo projektas, pas Ministrą Pirmininką A. Brazauską 2002 m. liepos 2 d. įvyko teikiamo AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties projekto aptarimas, kuriame dalyvavo ūkio ministras, Alytaus miesto meras ir VTF vadovybė. Šio pasitarimo metu politikai nutarė detalizuoti investavimo į AB „Alytaus tekstilė“ būdus, sukonkretinant investicijų finansavimo šaltinius ir iki 2 800 padidinant privalomą išlaikyti darbo vietų skaičių. Šiame punkte nurodytų faktų tikrumą patvirtina Vyriausybės kanclerio 2002 m. liepos 10 d. pavedimas Nr. 20-6 463 VTF ir VTF Privatizavimo direktoriaus 2002 m. liepos 12 d. raštas pirkėjui. Pirkėjas (tai patvirtina ir naujai su juo suderintas AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties projekto variantas) sutiko su dar griežtesnėmis ir finansiškai sunkesnėmis sąlygomis. Tokį visoms sutarties šalims – ir Vyriausybės vadovui, ir ūkio ministrui, ir Alytaus merui tinkantį, taip pat pirkėjui, priimtina sutarties variantą VTF 2002 m. rugpjūtį pateikė aprobuoti naujos sudėties Seimo paskirtai Privatizavimo komisijai;

3. Privatizavimo komisijos narių, kurių daugumą sudarė Vyriausybės institucijų žemesnio lygio nei posėdyje pas Ministrą Pirmininką dalyvavę valstybės pareigūnai, sprendimai atidėti AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties svarstymą ir nuolatiniai siūlymai VTF dar kartą derėtis su pirkėju dėl investicijų ir darbo vietų sąlygų pagerinimo arba spręsti minėtosios įmonės akcijų pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo klausimą³⁴⁸. Susiklosčius tokiai padėčiai, VTF vadovas nusprendė kreiptis į teismą dėl AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo ir lygiagrečiai derėtis dėl papildomų Privatizavimo komisijos reikalavimų, keliamų pirkėjo investicijoms ir darbo vietoms. Su pirkėju iš naujo suderintame AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties projekte buvo numatyta, kad pirkėjas

³⁴⁸ Privatizavimo komisijos 2002 rugpjūčio 30 d. posėdžio protokolas Nr. 37(277). Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.183FA89346CD>>

iš savo lėšų investuos 30 mln. litų (vietoj ankstesniame variante numatytų 20 mln.), išlaikys 2 800 darbo vietų ir suteiks VTF teisę rasti finansinį investuotoją, kuris įsigytų minėtosios įmonės akcijų ir padėtų įvykdyti pirkėjo išipareigojimus. Net ir geresniam AB „Alytaus tekstilė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutarties projektui Privatizavimo komisija per 2002 m. spalio 18 d. ir 2003 m. vasario 6 d. posėdžius³⁴⁹ nepritarė. Pirkėjas, įvertinęs visą jam keliamų reikalavimų virtinę, raštiškai atsisakė vykdyti minėtuosius Privatizavimo komisijos reikalavimus. Visų šiame punkte nurodytų veiksmų ar neveikimo rezultatas – prarastas strateginis investuotojas ir reali, turint užtekstinai garantijų, galimybė modernizuoti AB „Alytaus tekstilė“ ir išsaugoti 2 800 darbo vietų, taip pat mokesčius į valstybės ir savivaldos biudžetus, paslaugų užsakymus daugeliui Lietuvos ir Alytaus įmonių. Vėlesniais veiksmais VTF per teismą perėmė investuotojo anksčiau įsigytas akcijas, kurias 2004 m. balandžio 28 d. Vyriausybės nutarimu³⁵⁰ patikėjimo teise buvo nuspręsta perduoti Ūkio ministerijai;

4. Ūkio ministerijos ir Vyriausybės nesupratimas, kokia yra tikroji AB „Alytaus tekstilė“ padėtis. Jei Seimo 2004 m. sausio 29 d. priimtą AB „Alytaus tekstilė“ veiklos gaivinimo įstatymą³⁵¹ ir jame numatytas Gyventojų pajamų mokesčio, Socialinio draudimo įmokų ir valstybės vardu išduotų paskolų pripažinimu beviltiškomis įstatymo nuostatas, kurių projektą teikė Vyriausybė, kaip vienkartinį veiksmą galima vertinti pozityviai, nes tokių pavyzdžių matome ir Europos praktikoje, vėlesni Ūkio ir kitų ministerijų veiksmai, kuriais AB „Alytaus

³⁴⁹ Privatizavimo komisijos 2002 spalio 18 d. posėdžio protokolas Nr. 45(285). Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.62782AA8DB15>>; Privatizavimo komisijos 2003 vasario 6 d. posėdžio protokolas Nr. 8(303). Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DC91D6178220>>.

³⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ ir akcinės bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ valstybei priklausančių akcijų perdavimo“ Nr. 494.

³⁵¹ 2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ veiklos gaivinimo įstatymas Nr. IX-1991.

tekstilė“ keletą metų buvo „maitinama“ valstybės užsakymais vietoj strateginio investuotojo paieškos, jokiais argumentais nėra pateisinami. Tokie nuolatiniai valstybės užsakymai galbūt AB „Alytaus tekstilė“ vadovams ir darbuotojams suteikė išgyvenimo iliuziją, kuri neturėjo nieko bendro su realybe. Galutinis tokių Ūkio ministerijos veiksmų rezultatas – einamosioms išlaidoms padengti sunaudotos iš užsakymų gautos lėšos ir nuolat blogėjanti AB „Alytaus tekstilė“ padėtis rinkoje. Šios įmonės darbuotojų skaičius iki 2007 m. pavasario sumažėjo iki maždaug 1 100, o jokių investicijų į AB „Alytaus tekstilė“ beveik nebuvo atlikta.

5. AB „Alytaus tekstilė“ privatizavimo vilkinimas nuo 2004 m. balandžio iki visiško jos finansinio kracho 2007 m. pavasarį. AB „Alytaus tekstilė“ valdyba, kuriai tiesiogiai vadovavo ūkio viceministrai, negalėjo nežinoti tikrosios padėties. Privatizavimo proceso vilkinimas, taip pat ir strateginio investuotojo nebuvimas, sudarė sąlygas tam, kad svarbiausi įmonės technologiniai procesai liko nemodernizuoti, nebuvo įgyvendinta daugybė priemonių, kuriomis paprastai pasirūpina strateginis investuotojas (rinkodaros sistema, prekių ženklas, konkurencingumo užtikrinimas ir kt.);
6. Netinkamas AB „Alytaus tekstilė“ privatizavimo būdo parinkimas privatizuojant valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas. Neatsižvelgusios į Europoje patvirtintą praktiką dėl privatizavimo būdų taikymo, iš kurios aišku, kad viešojo akcijų pasirašymo būdu pirkėjas neperims jokių įsipareigojimų, ir kitas neigiamas šio privatizavimo būdo taikymo aplinkybės, VTF ir Privatizavimo komisija per 2007 m. kovo 30 dienos posėdį³⁵² pritarė būtent viešajam akcijų privatizavimo būdui. Šio būdo taikymo padariniai buvo akcijų savininkų pasikeitimas per keletą mėnesių ir AB „Alytaus tekstilė“ paskelbtas bankrotas, o visi šios įmonės darbuotojai prarado darbą, taip pat dėl AB „Alytaus tekstilė“ bankroto nukentėjo ir tiesiogiai su jos veikla

³⁵² Privatizavimo komisijos 2007 kovo 30 d. posėdžio protokolas Nr. 2V-11(488). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EBDE12F348E4>.

susijusios įmonės, valstybės ir savivaldybės biudžetai. Siekiant objektyvumo, būtina atkreipti dėmesį į vieną faktą – Europos Komisijos pripažinimą, kad AB „Alytaus tekstilė“ neigiamą poveikį padarė pigi produkcija iš Kinijos ir kitų Pietryčių Azijos kraštų, dėl to šios bendrovės buvusiems darbuotojams perkvalifikuoti buvo skirta finansinė milijono litų parama.

Kitas, žiniasklaidoje kritiškiausiai apibūdintas iš VTF 1998–2000 m. sudarytų privatizavimo sandorių, buvo AB „Kauno drobė“ akcijų pardavimas, tiksliau pirkėjų atsisakymas perimti vieną iš keturių šios bendrovės padalinių – Viečiūnų cechą Druskininkuose. Kadangi ir šios bendrovės finansinei padėčiai, ir jos veiklos perspektyvoms apibūdinti tinka tie patys vertinimai, kaip ir AB „Alytaus tekstilė“ atveju, detaliau jų nenagrinėsime. Norėtume atkreipti dėmesį tik į keletą esminių dalykų: 1) visai AB „Kauno drobė“ modernizuoti buvo reikalingos gerokai didesnės lėšos, nei strateginis investuotojas būtų sutikęs iš tikrųjų investuoti, t. y. šios lėšos praktiškai negalėjo atsipirkti; 2) šios įmonės padalinys Druskininkuose atliko ne tik gamybinės, bet ir socialines funkcijas, – kūrendama savo katilinę bendrovė nuosavu vamzdynu tiekė šilumą visai gyvenvietei, kurios daugelis gyventojų buvo nemokūs ir skolingi už suteiktas paslaugas, o privatizavimo metu atjungti socialinės infrastruktūros objektus ir perduoti juos savivaldybei praktinių galimybių nebuvo; 3) šios bendrovės privatizavimo procese dalyvavo Europos vystymo ir rekonstrukcijos, taip pat Pasaulio bankai – dvi labai „biurokratinės institucijos“, tai, viena vertus, užvilkino derybas, kita vertus, suteikė VTF galimybę pavėluotai pateikti naujausius buhalterinius duomenis apie bendrovės finansinę būklę (beje, šie duomenys pasirodė gerokai prastesni, nei buvo planuota) paskutiniaisiais kalendoriniais metais ir gauti minėtųjų bankų vadovybių sutikimą sudaryti sandorį bei taip išgelbėti nuo artėjančio bankroto AB „Kauno drobė“. Pasirašytoje AB „Kauno drobė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartyje buvo numatyta, vykdant reorganizaciją, atskirti Druskininkų padalinį, atleidžiant per 300 šio padalinio darbuotojų, tačiau išlaikant daugiau kaip 2000 visų AB „Kauno drobė“ dirbančių žmonių. Būtent dėl Viečiūnų darbuotojų planuojamo atleidimo, taip pat pirkėjų atsisakymo vykdyti gamybinę veiklą Viečiūnų

padalinyje ir buvo sukurtas didžiulis skandalas. Pasirašius AB „Kauno drobė“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, už šios bendrovės akcijas pirkėjas sumokėjo daugiau kaip 19,6 mln. litų, o per keletą metų, investavęs daugiau kaip 45 mln. litų, modernizavo visą AB „Kauno drobė“ technologinį procesą, t. y. šiai bendrovei ir jos daugiau kaip 70 proc. darbuotojų (panašiai, kaip ir kitais viešojo konkurso būdu privatizavimo atvejais) buvo suteikta ilgalaikė veiklos perspektyva ir reali galimybė išlikti vykstant konkurencinei kovai. Apibendrinant per AB „Kauno drobė“ privatizavimo procesą VTF ir pirkėjų atliktus veiksmus, medicininiais terminais kalbant, galima konstatuoti, kad kartais, siekiant išgelbėti žmogui gyvybę, tenka amputuoti jam koją. Tolesnė AB „Kauno drobė“ veikla patvirtino, kad tokia „amputacija“ pasitvirtino.

Kalbant apie propagandinę kampaniją, nukreiptą prieš AB „Kauno drobė“ privatizavimą, nereikėtų smerkti protestavusių šios įmonės Viečiūnų padalinio darbuotojų – juos, kaip ir kitus darbo netekusius asmenis, galima suprasti, tačiau negalima pateisinti politikų, kurie naudojosi sudėtinga šių darbuotojų padėtimi, taip pat ir artėjančiais Seimo rinkimais, pasitelkę žiniasklaidą ir piketus, – visai mėgino sustabdyti AB „Kauno drobė“ privatizavimo procesą ir taip pasmerkti visus šios įmonės darbuotojus netekti darbo.

Trečioji bendrovė, dėl kurios privatizavimo žiniasklaidoje buvo kritikuojami VTF ir Vyriausybė, aprotavusi privatizavimo sandorį, buvo AB „Geonafta“. Kadangi naftos gavybos verslas visame pasaulyje buvo pelningas, taip pat ir susijęs su įvairiomis tarpusavyje konkuruojančiomis verslo grupėmis, nereikėtų stebėtis kilusiu ažiotažu. Nors VTF buvo kaltinamas įvairiaisiais dalykais, pradedant nuo išskirtinių, pirkėjui ypač palankių sutarties sąlygų sudarymo iki informacijos apie privatizavimo objektą nuslėpimo, daugeliui Lietuvos valstybės ir teisėsaugos institucijų (Valstybės kontrolė, kuri 2000 m. kompleksiskai tikrino visą su privatizavimu susijusią dokumentaciją, taip pat Specialiųjų tyrimų tarnyba, tyrusi minėtąjį procesą 2002 m., ir Generalinė prokuratūra, atlikusi įkiteisminius tyrimus keletą kartų per pastaruosius penkerius metus, pagal kai kurių Seimo narių ar Seimo komisijų pateiktus prašymus) ne kartą patikrinus paskleistus gandus, nė viena

iš nurodytųjų aplinkybių nebuvo patvirtinta. Didžiausią nepasitenkinimą dėl AB „Geonafta“ privatizavimo, negavusi privilegijų, kokių tikėjosi, reiškė viešąjį konkursą pralaimėjusi kita minėtosios įmonės pirkėja – Svenska Petroleum Exploration AB. Ši bendrovė, valdydama 50 proc. AB „Geonafta“ antrinių įmonių akcijų, iš pradžių labai aktyviai reiškė pretenzijas dėl jai nesuteiktų išskirtinių teisių privatizuojant minėtąją įmonę, tuo klausimu ji 1999 m. pateikė ieškinį Kopenhagos arbitražo teismui, tačiau vėliau šį ieškinį perkvalifikavo į licencijos teisių, numatytų 1993 m. bendrovės steigimo sutartyje, pažeidimo. Nors, VTF, Ūkio ministerijos ir kitų Lietuvos valstybės institucijų teisininkų nuomone, Lietuvos Vyriausybė niekada nebuvo šios naftos bendrovės steigimo sutarties šalis (S. Vaitkevičius turėjo galimybę susipažinti su kai kuriais Kopenhagos arbitražui teiktais dokumentais), galbūt dėl nepakankamo profesionalumo ar kitų aplinkybių, pozicijos dėl Svenska Petroleum Exploration AB licencijos teisių pažeidimo AB „Geonafta“ antrinėje įmonėje UAB „Minijos nafta“ Kopenhagos arbitražo teisme Vyriausybei atstovavęs VTF neapgyrė savo argumentų ir 2003 m. minėtasis teismas Svenska Petroleum Exploration AB ieškinį dėl licencijoje nustatytų teisių pažeidimo iš AB „Geonafta“ ir Vyriausybės pusės pripažino pagrįstu ir priteisė solidariai atlyginti dėl to patirtus nuostolius. Būtina akcentuoti, kad Kopenhagos arbitražo teismo sprendimas nieko bendro neturėjo su VTF veiksmais ar AB „Geonafta“ privatizavimo procesu, nes jis vyko jau keletą metų iki šios bendrovės akcijų pardavimo. Nors apie ginčą tarp AB „Geonafta“ ir jos antrinės įmonės akcininko – Svenska Petroleum Exploration AB, VTF ne kartą buvo informavęs AB „Geonafta“ valstybei nuosavybės teise priklausiusių akcijų pirkėją, šis, praėjus keletui metų po Kopenhagos arbitražo teismo sprendimo, padavė VTF į Tarptautinio arbitražo teismą dėl informacijos neatskleidimo privatizavimo metu. Tarptautinis arbitražo teismas 2008 m. rugpjūčio 2 d. priėmė galutinį ir neskundžiamą sprendimą, visiškai atmesdamas AB „Geonafta“ akcijų pirkėjo skundą. Pagal šį sprendimą, ieškovas privalėjo padengti arbitražo išlaidas ir savo paties teisines išlaidas, taip pat sumokėti arbitražo išlaidų dalį ir atlyginti VTF jo patirtas teisines išlaidas.

Tikrųjų, o ne dirbtinai sukeltų, privatizavimo skandalų atvejams priskirtume AB „Lietuvos dujos“ ir AB „Alita“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimo peripetijas. Priimti ar reikiamu metu nepriimti būtini Vyriausybės ir AB „Lietuvos dujos“ akcijas valdžiusios Ūkio ministerijos sprendimai akivaizdžiai byloja, kad šios bendrovės akcijų privatizavimo scenarijui, būtent tokiam, koks ir buvo, pradėta ruošti nuo pat 2000 metų. Pagal ES reikalavimus, suteikus laisviesiems dujų vartotojams galimybę tiesiogiai pirkti dujas iš Rusijos dujų tiekėjos OAO „Gazprom“ ir nuomotis atitinkamus vamzdynus, į nuomos kainą buvo įtraukta tuo metu egzistavusi, t. y. neperkainota tokių vamzdynų kaina, kuri buvo kelis kartus mažesnė ne tik už atkuriamąją vertę, bet ir realią tokio nuomojamojo vamzdyno rinkos kainą. Dėl šios aplinkybės neišvengiamai sumažėjo AB „Lietuvos dujos“ diskontuoti piniginiai srautai, kurių pagrindu ir buvo skaičiuojama pradinė akcijų pardavimo kaina. Kita, ne mažiau svarbi, aplinkybė, apie 30–40 proc. sumažinusi šios bendrovės akcijų pardavimo kainą, buvo kontrolinio akcijų paketo išskaidymas po 34 proc. ir tokių paketų pardavimas atitinkamai strateginiam investuotojui ir dujų tiekėjui. Vietoj to, kad iš karto viename pakete būtų parduota 68 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų, nurodant, kad strateginis investuotojas pateiktų konsorciumo sutartį su AB „Gazprom“ dėl bendro akcijų paketo įsigijimo, buvo galima fiksuoti, kad strateginiam investuotojui turėjo priklausyti, pvz., ne mažiau kaip tam tikras skaičius akcijų. Trečia svarbiausia aplinkybė, daugeliui metų nulėmusi OAO „Gazprom“ kainų diktatą Lietuvai, buvo Vyriausybės sprendimas, beje, pažeidžiantis visų Seime dirbančių partijų susitarimą dėl magistralinio tranzitinio vamzdyno atskyrimo iš AB „Lietuvos dujos“ ir šios įmonės privatizavimo jos nerestruktūrizavus ir neatskyrus minėtojo magistralinio vamzdyno. Tam, kad geriau pagrįstume aukščiau nurodytus teiginius, pateiksime keletą faktų:

1. 2008 m. kovo 4 d. Lietuvos ambasadoriaus Baltarusijos Respublikoje pasirašytą raštą Nr. 2.1.3.-42, adresuotą Seimo nariui A. Kubiliui. Šiame rašte ambasadorius patvirtina jau nurodytą faktą, kad OAO „Gazprom“ ir Baltarusijos įmonė „Beltransgaz“ už 2,5 mlrd. JAV dolerių pagal 2006 m. pasirašytą sutartį

- pardavė 50 proc. nurodytosios Baltarusijos dujų įmonės akcijų, kurias jau iš dalies apmokėjo. Primename, kad nurodytasis sandoris Baltarusijoje įvyko be jokio konkurso, taip pat akcentuojame, kad, profesionaliai organizavus viešąjį konkursą, kaina už akcijas galėjo būti dar didesnė;
2. Pagal Baltarusijoje viešai skelbiamą informaciją, UAB „Beltransgaz“ balanse buvo apytikriai 2 500 km tranzitinio dujų tinklo, be to, ši įmonė dar papildomai prižiūri apie 575 km vietinio dujų tinklo. Minėtaisiais dujų tinklais į Vakarų Europą ir viena atšaka į Ukrainą 2006 m. buvo transportuota 44,2 mlrd. kubinių metrų dujų;
 3. Palyginimui (pagal viešai internete prieinamą informaciją) AB „Lietuvos dujų“ magistralinių tinklų ilgis – apie 1 500 km, o skirstomųjų tinklų – apie 7000 km, 2007 m. Lietuva per AB „Lietuvos dujoms“ priklausantį dujotiekį gavo apie 3,7 mlrd. kubinių metrų dujų, o tranzitu į Kaliningrado sritį papildomai transportavo apie 1,2 mlrd. kubinių metrų dujų. 2006 m. ir dar anksčiau Lietuva iš viso importavo apie 3 mlrd. kubinių metrų dujų, nes Jonavos „Achema“ importavo apie 700 mln. kubinių metrų dujų mažiau, o tranzitu į Kaliningradą transportuojamų dujų apimtys ir ankstesniais metais išliko to paties lygio, kaip ir 2007 metais;
 4. Net ir labai apytikriai lyginant AB „Lietuvos dujas“ su UAB „Beltransgaz“; galima daryti išvadą, kad: a) 68 proc. UAB „Beltransgaz“ akcijų turėjo būti vertos apie 3,4 mlrd. JAV dolerių, o, įvertinus 40 proc. priedą už valdymo kontrolės perdavimą, ta vertė turėjo būti apie 4,76 mlrd. JAV dolerių; b) AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Beltransgaz“ vartotojams perduodamų dujų apimtys, taip pat ir diskontuoti pinigų srautai, skyrėsi ne daugiau kaip 10 kartų. Jei įvertinsime aktyviają nurodytųjų įmonių turto dalį (ji abiejose valstybėse įvertinama nustatant „kainų kepurę“, tiesiogiai nustatančią įmonių diskontuotus pinigų srautus), kurių sudėtinis elementas yra ir dujų vamzdynai, tai nurodytasis 10 kartų skirtumas bus gerokai mažesnis. Kadangi VTF, pagal Vyriausybės sprendimus pardavęs

68 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų, gavo 216 mln. litų, beje, už 34 proc. akcijų paketą Ruhrgas ir EON Energine AG sumokėjo 116 mln. litų, o už tokių pat paketą ir tokias pat teises OAO „Gazprom“ – tik 100 mln. litų, tokiu atveju net pačiais pesimistiškiausiais skaičiavimais už AB „Lietuvos dujos“ akcijas gauta kaina 6–7 kartus mažesnė, nei baltarusiai gavo ar galėjo gauti, jei tokiomis pat sąlygomis, t. y. neorganizuodami jokio viešojo konkurso, būtų pardavę ne 50, o 68 proc. UAB „Beltransgaz“ akcijų (atsižvelgiant ir į 2006 m. JAV dolerio kursą lito atžvilgiu). Tuometės Vyriausybės pažadai ir siekiai „...užtikrinti ilgalaikį ir patikimą dujų tiekimą vartotojui (taip pat ir iš alternatyvių šaltinių) mažiausiomis sąnaudomis“ įteisinti jos nutarime dėl minėtosios bendrovės privatizavimo³⁵³, kad, OAO „Gazprom“ nupirkus AB „Lietuvos dujos“ akcijų paketą, Lietuvos gyventojai gaus pigesnių dujų, subliuško jau pirmaisiais metais po AB „Lietuvos dujos“ privatizavimo, tai akivaizdžiai parodė, kad Lietuvai, iš savo rankų išleidus svarbiausią derybų svertą, t. y. magistralinius dujų vamzdynus, OAO „Gazprom“ į savo rankas faktiškai perėmė visą dujų kainų reguliavimo politiką.

Vienas ryškiausių politinio vadovavimo komerciniams privatizavimo procesams negatyvių, taip pat ir skandalingų bei nuostolingų Lietuvai pavyzdžių yra AB „Alita“ privatizavimas. Dėl parengiamojo privatizavimo etapo (išskyrus pavėluotą valstybės akcijų perdavimą VTF ir pačios viešojo konkurso komisijos sudarymo principų) esminių kritinių pastabų pareikšti negalime, bet šio proceso įgyvendinimą, pradedant derybomis su viešojo konkurso laimėtoju ir baigiant valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų sutarties pasirašymu su potencialiu pirkėju, viešajame konkurse užėmusiu 4 vietą, taip pat po šios sutarties pasirašymo vykusius teisminius ginčus ir jų padarinius, galima priskirti prie negatyviausių privatizavimo proceso Lietuvoje

³⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 metų kovo 24 d. nutarimo Nr. 246 „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ pagrindinių privatizavimo bei pertvarkymo nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ Nr. 1194.

pavyzdžių. Nenagrinėdami visų su šios bendrovės akcijų privatizavimu susijusių trūkumų, atkreipsime dėmesį tik į svarbiausius VTF netinkamus sprendimus ir jų padarinius. Didžiausia VTF klaida buvo ne pirmąją vietą užėmusio p. L. Boskos pašalinimas iš viešojo konkurso, o neprofesionaliai atlikta jo pašalinimo procedūra. Taip leidžia teigti šios aplinkybės: 1) VTF reikalavimas įrašyti dvi pirkėjui ypač nepalankias nuostatas, kurios galėjo atbaidyti bet kurią užsienio pirkėją ir kurias VTF galėjo bent iš dalies įgyvendinti per kitus akcijų pirkimo–pardavimo sutarties punktus; 2) net ir konstatuojant faktą, kad p. L. Boska galėjo persigalvoti ir nutarti pakartotinai dalyvauti viešajame konkurse (nes žinojo, kad jo pasiūlyta kaina už valstybės akcijas daugiau kaip 30 mln. litų didesnė už antrąją vietą užėmusio potencialaus pirkėjo), tačiau jo pašalinimo procedūra buvo įgyvendinta visiškai netinkamai ir būtent ši aplinkybė leido šiam pirkėjui laimėti teisinius ginčus Lietuvos teismuose ir prisiteisti iš VTF daugiau kaip 1,5 mln. litų. Pašalinęs p. L. Boską iš viešojo konkurso, VTF privalėjo skelbti naują konkursą, nes, atsisakius dalyvauti tolesnėse derybose antrąją ir trečiąją vietą užėmusiems potencialiems pirkėjams, ketvirtojoje vietoje likusio pirkėjo pasiūlymai, nepažeidžiant teisės aktų, negalėjo būti priimti. Kadangi visos Vyriausybei pavaldžios arba per valdininkus jos valią įgyvendinančios institucijos patvirtino akcijų pirkimo–pardavimo sutarties projektą su ketvirtąją vietą užėmusiu pirkėju ir tokiam sutarties projektui pritarė Vyriausybė, tai ir pati valstybė neteko ne tik milijonų litų pajamų į privatizavimo fondą, bet tokie veiksmai neigiamai paveikė ir visos Lietuvos investicinį klimatą. Tai, kad Vyriausybė savo nutarimu aprobuodama AB „Alita“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartį pažeidė Lietuvos Respublikos Konstituciją ir VSTPI, 2007 m. gegužės 23 d. konstatavo ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas³⁵⁴.

³⁵⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarimas.

Išvados ir apibendrinimai

I. Besikeičiantis, prie pokyčių prisitaikantis ekonominis gyvenimas ir įvykiai pasaulinėse rinkose vertė 1992–1996 m. dirbusias Lietuvos Respublikos vyriausybes, taip pat ir tuometę Seimo daugumą reaguoti į Lietuvos ūkio pasikeitimus, taip pat rengti ir priimti atitinkamus teisinius, finansinius ir kitus sprendimus. Prie tokių **pozityvių** esminių sprendimų, teigiamai veikusių tam tikrų įmonių rūšių ir viso Lietuvos ūkio plėtrą, nurodytuoju laikotarpiu galima priskirti šiuos:

1. Valstybės ir savivaldybių įmonių, taip pat akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių veiklą reglamentuojančių įstatymų naujų redakcijų priėmimą. Šių įstatymų naujosios nuostatos, keičiančios 1990 m. priimtus įstatymus, papildant ir pakeičiant galiojusias normas bei išdėstant juos naujomis redakcijomis, atitiko tuometes ekonomines ir teisines realijas ir paskatino įmonių plėtrą;
2. Žemės, žemės gelmių, miškų ir kitų gamtinių išteklių valdymo, naudojimo ir disponavimo įstatymų priėmimą, sukūrusį bendrąsias tokio valstybės turto valdymo normas, sudariusį teisines prielaidas nurodytųjų ūkio šakų raidai;
3. Valstybei nuosavybės teise priklausiusio ilgalaikio materialiojo turto ir viešosioms funkcijoms įgyvendinti reikalingų valstybės kontroliuojamų įmonių akcijų perdavimą savivaldybių nuosavybėn, paskatinusį savivaldos plėtrą;
4. Realių teisinių, ekonominių ir kitų smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros sąlygų sudarymą valstybinio turto pirminio privatizavimo metu, ypač privatizavus nekilnojamojo turto objektus ir smulkiąsias įmones, – tai skatino įmonių specializaciją, sąlygiškai nedideles investicijas ir darbo našumo kėlimą bei tokių įmonių restruktūrizavimą, taip pat geresnės kokybės, įvairesnių paslaugų pasiūlą ir prekių asortimento didėjimą;
5. Antrojo, komercinio, valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo etapo teisinių prielaidų (svarbiausia – Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo) sukūrimą, jų priėmimą ir įgyvendinimą.

1992–1996 m. kaip Vyriausybės ir Seimo sprendimų rezultatas išryškėjo šie svarbiausi **neigiami** teisinio ir finansinio valstybinio turto valdymo ir disponavimo juo padariniai:

1. Išskirtinis kai kurių įmonių rėmimas, neįvertinus jų veiklos perspektyvų ir nerestruktūrizuojant ypač stambių įmonių veiklos, daugelio minėtųjų įmonių vis tiek neišgelbėjo nuo bankroto, valstybės biudžetas negavo pajamų, be to, minėtieji procesai sukėlė rimtų finansinių problemų kai kuriems Lietuvos komerciniams bankams;
2. Pirmenybės teisių ir privilegijų suteikimas pagal Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą tam tikroms visuomenės grupėms ne tik iš dalies diskreditavo pirminį privatizavimo procesą, bet ir sukūrė nelygiateises privatizavimo sąlygas daugumai Lietuvos gyventojų;
3. Ilgalaikio materialiojo turto ir valstybės vienkartinį išmokų indeksavimo vilkinimas sutrikdė normalų tokio turto amortizacijos procesą, gerokai pasunkino turto įkeitimo ir kitus turtinius veiksmus;
4. Investicinių bendrovių veiklos nekontroliavimas ir jų statuso transformavimo į aiškiai reglamentuotas struktūras atidėliojimas sudarė realias prielaidas tokioms grupuotėms kaip EBSW grupė pasisavinti daugelio Lietuvos gyventojų investicines lėšas. Įkeitus už gautas paskolas EBSW grupės privatizuotų įmonių turtą ir nesirūpinant įmonių valdymu, buvo nesunku sužlugdyti šimtus Lietuvos įmonių ir atleisti šių įmonių darbuotojus, dėl to kilo daug neigiamų socialinių padarinių;
5. Vidutinių ir stambiųjų įmonių, kurioms buvo reikalingos didžiulės investicijos, taip pat gamybos ir paslaugų restruktūrizavimas, pirminis privatizavimas akcijų pasirašymo būdu, t. y. praktiškai atsisakant strateginio investuotojo, daugeliu atvejų pasmerkė žlugti ne tik šias, bet ir kitas technologine grandine su minėtosiomis įmonėmis susijusias įmones, buvo atleidžiami darbuotojai;
6. Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo svarbiausios nuostatos priimtos neįvertinus Europos pažangiausios

praktikos, pats procesas buvo biurokratinis, privatizavimo institucijų ir kontroliuojančiosios struktūros – Privatizavimo komisijos – funkcijos buvo paskirstytos neracionaliai, šakinėms ministerijoms sudarytos visos sąlygos blokuoti tiek patį privatizavimo procesą, tiek ir investicijų pritraukimą per šį procesą.

II. 1996 m. pabaigoje atėjusi į valdžią Vyriausybė ėmėsi vykdyti valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo reformas. Prie **teigiamų** minėtosios Vyriausybės ir tuometės Seimo daugumos pasiekimų ir principinių sprendimų priskirtume:

1. Paramos principų pakeitimą įmonėms, susiduriančioms su finansiniais ir kitais sunkumais reformų laikotarpiu, kurių esmė buvo minėtosios paramos teikimas, pagrįstas tokių įmonių konkurencinėmis perspektyvomis, verslo planų įvertinimu ir paramos teikimu tik tokioms valstybės kontroliuojamoms AB ir UAB, kurios buvo rengiamos privatizuoti ar privatizuojamos parduodant valstybei nuosavybės teise priklausančius akcijų paketus strateginiams investuotojams;
2. Kompleksą priemonių, įteisinančių viešųjų interesų apsaugą VĮ, AB ir UAB, šių įmonių valdymo organų atsakomybės dėl jų priimtų sprendimų ir akcininkų teisių detalesnio reglamentavimo ir administraciniais metodais pagrįstų įmonių veiklos sričių bei jų skaičiaus mažinimo, taip pat AB ir UAB veiklos principų suderinimą su ES teise;
3. Valstybinės žemės, jos gelmių, vidaus vandens telkinių, miško ir kitų valstybei priklausančių gamtinių išteklių apskaitos, apsaugos ir kontrolės sistemų įdiegimą;
4. Žemės sklypų, statinių ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir tokio turto registro sistemos sukūrimą, racionaliai paskirstant tokio nekilnojamojo turto kadastro ir registro duomenų tvarkymo funkcijas ir atsakomybę;
5. CK ir Valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymų, reglamentavusių bendruosius turto valdymo, naudojimo ir disponavimo principus, taip pat ir padėjusių sukurti bendrųjų ir specialiųjų šios srities teisės aktų bendrą sistemą, parengimą ir priėmimą;

6. Kokybiškai valstybės interesams atstovaujančių struktūrų, tarp jų VĮ Valstybės turto fondo atstovavimo tvarkos, pagrįstos valstybės kaip akcijų savininko identifikavimu, priėmimą, taip pat sprendimų dėl AB ir UAB, atsižvelgiant į akcininkams ir AB ar UAB valdymo organams suteikiamas teises, detaliu reglamentavimu, valstybės interesams atstovaujančių asmenų profesionalumo ir atsakomybės ribų nustatymu, viešumo principų sustiprinimu;
7. Naujojo Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo ir jį lydinčio įstatymų paketo parengimą ir priėmimą, kurio rezultatas – iš esmės pakeista privatizavimo strategija ir įsteigtas VTF, jam buvo suteikta teisė valstybės vardu patikėjimo teise valdyti, naudoti ir disponuoti turtu, taip pat nuo VTF atskirtos jį kontroliuojančios Privatizavimo komisijos funkcijos.

Neigiamai vertintinų Vyriausybės ar Seimo sprendimų, priimtų 1996–2000 m. laikotarpiu arba paliktų galioti ankstesnių metų sprendimų grupei, priskirtume:

1. Valstybės ir savivaldos institucijoms reikalingų administracinių pastatų, infrastruktūros ir kitų objektų perėmimą iš AB ar UAB, mažinant jų įstatinį kapitalą arba sumažinus tokių bendrovių įsiskolinimus valstybės ir SODROS biudžetams, remiantis tokių AB ir UAB arba jų akcijas valdžiusių institucijų prašymais, tačiau neskelbiant viešojo konkurso;
2. Palikimą galioti įmonių sąrašo, pagal kurį tam tikros įmonės buvo priskirtos neprivatizuotinoms ir neakcionuotinoms, taip pat neišbraukimą iš specialiosios paskirties įmonių sąrašo tam tikrų, pvz., alkoholio gamybos įmonių, kurioms toks statusas nebuvo reikalingas;
3. Perdavimą savivaldybėms jų tiesioginėms funkcijoms visiškai nereikalingų komercinės paskirties objektų, pvz., buitinio gyventojų aptarnavimo, mažmeninės prekybos ir kita.

III. 2000–2004 m. Seimo kadencijos valstybinės valdžios ir Vyriausybių **teigiamų** veiksmų grupei priskirtume:

1. Įmonių veiklos reguliavimo srityje – specialiosios paskirties bendrovių statuso panaikinimą ir administraciniais metodais

pagrįsto tokių bendrovių valdymo modelio atsisakymą, taip pat teisės suteikimą UAB išleisti obligacijas ir akcijų sertifikatus, o AB – privalomojo akcijų supirkimo ir pardavimo tvarkos įteisinimą ir kita;

2. Miškų ūkio teisinio ir organizacinio mechanizmo principų, pagrįstų komercinių ir biudžetinių funkcijų atskyrimu, įteisinimą, taip pat ir valstybės įmonių statuso suteikimą miškų urėdijoms;
3. Bendros vandens išteklių valdymo sistemos, kompleksškai reglamentuojančios vandens naudojimą ir apsaugą, nustatymą.

Neigiamų 2000–2004 m. valdžiusios Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų veiksmų grupei priskirtume:

1. VĮ kontrolės mažinimą dėl teisės samdyti tokių įmonių auditorius perdavimo įmonės vadovui ir VĮ valdybų teisinių galių apribojimo;
2. Politinį ir biurokratinį poveikį komercinio privatizavimo procesui, ypač privatizuojant svarbesnius ūkio objektus;
3. Politiniais sprendimais paremtą valstybei nuosavybės teise priklausiusių komercinės paskirties nekilnojamojo turto objektų ir AB ar UAB kontrolinių akcijų paketų perdavimą savivaldybėms.

IV. 2004–2008 m. Seimo kadencijos valstybinės valdžios ir Vyriausybių esminių **teigiamų** veiksmų grupei priskirtume:

1. Detalesnį ir griežtesnį paskolų iš valstybės biudžeto skyrimo ir tokių paskolų grąžinimo tvarkos nustatymą, taip pat valstybės garantijų teikimo reglamentavimą, sumažinusį įmonių galimybes nepagrįstai naudotis šia Vyriausybės finansine parama;
2. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo papildymus ir pakeitimus, įvertinus jo taikymo praktikoje kilusias problemas;
3. Valstybės ir savivaldybių turto investavimo į viešąsias įstaigas, AB ir UAB kriterijų ir dokumentų, kurie turi būti pateikti, kad tokio turto valdytojai galėtų priimti atitinkamą sprendimą, reglamentavimą;

4. Racionalaus sprendimo priėmimą dėl AB „Mažeikų nafta“, kai „Yukos International U. K. B. V.“, valdęs kontrolinį šios AB akcijų paketą, nusprendė parduoti visas minėtajai bendrovei nuosavybės teise priklausiusias akcijas.

2004–2008 m. Seimo kadencijos valstybinės valdžios ir Vyriausybių **neigiamų** veiksmų grupei priskirtume:

1. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme įteisintą nuostatų, sudariusių AB „Turto bankas“ teises ir finansines sąlygas tapti lygiagrečia VTF privatizavimo struktūra, pardavinėjančia turtą ne taip efektyviai kaip VTF, ilgalaikio materialiojo turto modernizavimo tarpininku, turinčiu neapibrėžtas funkcijas, ir nevykusiu „sovietinio“ tipo, t. y. atsižvelgiant į patirtas išlaidas, apmokėjimo subjektu;
2. Ankstesnės kadencijos Vyriausybės politikos tęsimą perduodant savivaldybėms ne tik ilgalaikį materialųjį komercinės paskirties turtą, bet ir akcijas bendrovių, kurias reikėjo privatizuoti ir pritraukti joms strateginius investuotojus;
3. VTF teisės restruktūrizuoti AB ir UAB prieš jų privatizavimą panaikinimą;
4. AB ir UAB akcijų perdavimą iš VTF į ministerijų dispoziciją.

V. 2008–2012 m. Seimo kadencijos valstybinės valdžios ir vyriausybių esminių **teigiamų** veiksmų grupei priskirtume šių teisės aktų projektų parengimą ir priėmimą:

1. Dėl nereikalingos valstybinės valdymo grandies – apskričių panaikinimo ir žemės valdymo, naudojimo ir disponavimo ja funkcijų perdavimo komerciniais principais veikiančiai VĮ Valstybės žemės fondui;
2. Dėl paėmimo visuomenės poreikiams žemės sklypų, kurie buvo ypač aktualūs strateginių Lietuvai ūkio objektų statybai;
3. Dėl viešojo ir privataus sektorių partnerystę reglamentuojančių svarbiausių principų ir nuostatų detalesnio ir tikslesnio reglamentavimo.

2008–2012 m. Seimo kadencijos valstybinės valdžios ir Vyriausybių **neigiamų** veikslių grupei priskirtume:

1. Masišką valstybei nuosavybės teise priklausančio komercinės paskirties turto perdavimą savivaldybėms ir kitoms institucijoms, kurios nagrinėjamoju laikotarpiu daugeliu atvejų šio turto nei privatizavo, nei kaip nors kitaip efektyviai panaudojo;
2. Investicijų ir pajamų, taip pat darbo vietų kūrimo per privatizavimo procesą ignoravimą ir dėl to kilusius ekonominius, finansinius ir socialinius padarinius.

Summary

Management and Privatization of State Property in Lithuania in the years 1992–2012

This monograph is the continuation of the earlier study “Transformation of property relations in Lithuania in the years 1989–1992” (by V. Pakalniskis and S. Vaitkevicius). R. Birstonas and S. Vaitkevicius in their monograph critically analyze general, sectorial and company level aspects of state property management, usage and disposal as well as particularities of state property privatization in the years 1992–2012. The authors, relying on the practice of other European countries, investigate the peculiarities of the legal regulation in Lithuania of state property management and the consequences of such regulation for the country’s economy taking into account: 1) the general regulatory legal changes in the state property management; 2) the genesis of the legal acts dealing with land, its depths and forests, registration of such property, its expropriation, etc.; 3) the principles of the transfer of state property to the municipalities; 4) the regulation of company’s activities, the impact of the EU regulation on their legal status, state property assets and non–property rights and small shareholders’ rights in companies; 5) subsidies provided to the companies, tax and other types of exemptions, their influence on the micro – and macro levels; 6) the mechanism of the means of protection of public property interests; 7) methodical and practical peculiarities of the management of state property, the process and system for attracting private capital. State property management and usage was examined in accordance with the following criteria: a) effectiveness; b) the disclosure of information about state own property. The authors, analyzing the legal basis of initial state property privatization, disclose legal, methodical, procedural peculiarities of such privatization and the essential alterations of the privatization compared with the initial privatization concept and aims and the means to reach them.

The monograph also contains a summary of the initial privatization results of state property along with the social consequences. The authors analyze the preparation of laws of the state and municipal property privatization as well as the special conceptual issues of privatized property management during this period, following the initial state property privatization law implementation. The authors of the monograph concentrate attention on state property which is set for privatization, comparing the theory and practice in the EU and evaluating the actions of the Lithuanian Government from preparation of such a model up to creation of a legal, organizational and financial structure, able to implement the highest priorities of the Government in this area. In this monograph the authors analyze the Government's basic legal and other actions in the privatization process, indicating the consequences of such actions on the country's economy.

The authors present a retrospective analysis of privatization results during the aforementioned period and the influence of these results on the state's financial sector as well as the investment climate, creation of jobs and safeguarding in general and in separate economy sectors. The authors of the monograph present data about private sector creation results, having taken into account restitution of property during a 20 year period. In addition the monograph takes into account the results of restitution of public property (land, forests, buildings and constructions, parks, and such property structures), with regard to territorial and financial aspects, managed by legal subjects. The authors collected and presented previously unpublished empirical data about state-owned property and the structure of capital in all state enterprises, companies and private limited companies, whose capital and shares are managed and used by state institutions, enterprises and organizations, and specifically state-controlled companies, as of December 31st, 2012. Due to the fact that state property management and especially privatization in all countries was a political process, that is why the authors of the monograph present only information, which is not considered a state secret, about contrived scandals at the time.

Šaltinių sąrašas

Įstatymai ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimai

(chronologine tvarka):

1. 1964 m. liepos 7 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas.
2. 1970 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos žemės kodeksas.
3. 1978 m. balandžio 20 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Konstitucija (Pagrindinis įstatymas),
4. 1989 m. liepos 4 d. įstatymas „Dėl Lietuvos TSR valstiečio ūkio“ Nr. XI-3066.
5. 1990 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Laikinasis Pagrindinis Įstatymas Nr. 1-34.
6. 1990 m. liepos 18 Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo nutarimas Nr. I-387 „Dėl darbo grupių įstatymo projektams rengti sudarymo“.
7. 1990 m. liepos 30 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl paramos besisteigiančioms profsąjungoms ir buvusių valstybinių profsąjungų organizacijų turto“ Nr. I-437.
8. 1990 m. rugsėjo 25 d. Lietuvos Respublikos valstybinių įmonių įstatymas Nr. I-604.
9. 1990 m. gruodžio 29 d. Užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas Nr. I-905.
10. 1991 m. vasario 28 d. Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas Nr. I-1115.
11. 1991 m. liepos 25 d. Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymas Nr. 1607.
12. 1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos Konstitucija.
13. 1992 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų ir viešo akcijų pasirašymo atidėjimo“ Nr. I-18.
14. 1993 m. sausio 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų ir viešo akcijų pasirašymo“ Nr. I-52.
15. 1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų pakeitimo“ Nr. I-58.
16. 1993 m. vasario 1 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų pakeitimo“ Nr. I-59.

17. 1993 m. vasario 2 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl žemės sklypų pardavimo ir nuomojimo tvarkos bei sąlygų užsienio valstybių diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms“ Nr. I-61.
18. 1993 m. vasario 2 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų“ pakeitimo“ taikymo tvarkos“ Nr. I-65.
19. 1993 m. vasario 2 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo įsigaliojimo“ Nr. I-64.
20. 1993 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl buvusių Lietuvos TSR valstybinių profsąjungų turto“ Nr. I-160.
21. 1993 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo“ Nr. I-307.
22. 1993 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Respublikinio ir aukštesniosios pakopos savivaldybių privatizavimo fondų nuostatų pakeitimo“ Nr. I-308.
23. 1993 m. gruodžio 12 d. Lietuvos Respublikos žemės nuomos įstatymas Nr. I-354.
24. 1994 m. vasario 15 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ Nr. I-794.
25. 1994 m. balandžio 16 d. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas Nr. I-446.
26. 1994 m. gegužės 17 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“ Nr. I-459.
27. 1994 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas Nr. I-528.
28. Lietuvos Respublikos 1994 m. liepos 20 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo ir pakeitimo“ Nr. I-569.
29. 1994 m. liepos 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo“ Nr. I-570.
30. 1994 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 11 straipsnio pakeitimo“ Nr. I-610.
31. 1994 m. lapkričio 22 d. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas Nr. I-671.

32. 1994 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl dalies valstybės turto priskyrimo ir perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. I-713.
33. 1994 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas Nr. I-722.
34. 1994 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. I-744.
35. 1995 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo“ Nr. I-861.
36. 1995 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 12 straipsnio papildymo“ Nr. I-897.
37. 1995 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo“ Nr. I-914.
38. 1995 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos sanatorinių–kurortinių įstaigų ir poilsio namų, valdytų buvusių Lietuvos TSR valstybinių profesinių sąjungų, nuosavybės nustatymo“ Nr. I-934.
39. 1995 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas Nr. I-1001.
40. 1995 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymas Nr. I-1018.
41. 1995 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo papildymo“ Nr. I-1027.
42. 1995 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas Nr. I-1034.
43. 1995 m. lapkričio 30 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybės valdžios bei valdymo institucijų, savivaldos institucijų, valstybės ir savivaldybių įmonių, įstaigų ir organizacijų nenaudojamo ilgalaikio materialiojo turto nurašymo“ Nr. I-1103.
44. 1995 m. gruodžio 5 d. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas Nr. I-1113.
45. 1996 m. rugpjūčio 13 d. Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas Nr. I-1491.
46. 1996 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas Nr. I-1510.

47. 1996 m. rugsėjo 24 d. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas Nr. I-1539.
48. 1996 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos gyventojų santaupų kompensavimo įstatymas Nr. I-1583.
49. 1996 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių papildymo įstatymas Nr. VIII-58.
50. 1997 m. balandžio 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. VIII-175.
51. 1997 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. VIII-259.
52. 1997 m. birželio 26 d. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 2, 6, 11, 23, 24, 27, 31, 32, 35, 37, 45, 47, 50, 55 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. VIII-315.
53. 1997 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos ir sąlygų įstatymas Nr. VIII-359.
54. 1997 m. spalio 16 d. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 2, 3, 4, 14, 17, 22, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 35, 37, 40, 43, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei 32 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. VIII-453.
55. 1997 m. spalio 21 d. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas Nr. VIII-474.
56. 1997 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas Nr. VIII-480.
57. 1997 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Respublikos valstybės turto fondo įstatymas Nr. VIII-482.
58. 1997 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatymas Nr. VIII-546.
59. 1998 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 3, 9, 10, 11, 16, 18, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VIII-648.
60. 1998 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VIII-666.
61. 1998 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos žemės nuomos įstatymas Nr. VIII-679.
62. 1998 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas Nr. VIII-729.

63. 1998 m. birželio 9 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti“ Nr. VIII-773.
64. 1998 m. liepos 7 d. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas Nr. VIII-1312.
65. 1998 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos įmonių kapitalo sanavimo ir restruktūrizavimo įstatymas Nr. VIII-900.
66. 1999 m. spalio 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių pakeitimo“ Nr. VIII-1365.
67. 2000 m. birželio 26 d. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 3, 6, 9, 10, 12, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 44, 47, 49, 55 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. VIII-1664.
68. 2000 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymas Nr. VIII-1764.
69. 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas Nr. VIII-1835.
70. 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ Nr. VIII-1837.
71. 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. VIII-1864.
72. 2000 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos individualių (personalinių) įmonių ir ūkinių bendrijų atleidimo nuo nesumokėtų privalomojo sveikatos draudimo įmokų, baudų ir delspinigių įstatymas Nr. VIII -1984.
73. 2000 m. spalio 12 d. Lietuvos Respublikos gyventojų apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis įstatymo papildymo 13 straipsniu, 14 ir 18 straipsnių pakeitimo ir butų privatizavimo įstatymo bei Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos butų privatizavimo įstatymo įsigaliojimo“ pripažinimo netekusiais galios“ įstatymas Nr. VIII-2033.
74. 2001 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas Nr. IX-218.
75. 2001 m. balandžio 5 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 10, 20, 37, 37¹, 43, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-235.
76. 2001 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos miškų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-240.
77. 2001 m. gegužės 8 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių pakeitimo“ Nr. IX-313.
78. 2002 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos valstybės turto fondo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-755.

79. 2002 m. gegužės 23 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-900.
80. 2002 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 79 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. IX-998.
81. 2002 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių“ pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. IX-999.
82. 2002 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 20, 24, 27, 32 ir 60 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-1275.
83. 2003 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo 1, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-1330.
84. 2003 m. kovo 25 d. Lietuvos Respublikos vandens įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX -1388.
85. 2003 m. gegužės 27 d. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX -1582.
86. 2003 m. gegužės 27 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 19 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. IX -1586.
87. 2003 m. birželio 24 d. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1647.
88. 2003 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas Nr. IX-1889.
89. 2003 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1895.
90. 2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ veiklos gaivinimo įstatymas Nr. IX-1991.
91. 2004 m. balandžio 29 d. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo, III skyriaus papildymo šeštuoju skirsniu ir įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. IX-2200.
92. 2004 m. lapkričio 2 d. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo 1, 2, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 18, 23, 25, 26 ir 27 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. IX-2516.
93. 2004 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 19 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. IX-2543.
94. 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 13, 44, 46, 48, 55, 72 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. X-271.

95. 2005 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 14, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-326.
96. 2005 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ akcijų įsigijimo ir disponavimo jomis įstatymas Nr. X-377.
97. 2006 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl pritarimo sutarčių su Lenkijos akcine bendrove Polski Koncern Naftowy Orlen S. A. projektų esminėms nuostatomis“ Nr. X-642.
98. 2006 m. birželio 22 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 1, 14, 46, 57 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-715.
99. 2006 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-749.
100. 2006 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 7, 8, 9, 12, 18, 20, 32, 34, 37, 45, 58 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo bei priedo pakeitimo ir papildymo bei 36 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. X-750.
101. 2006 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22 ir 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8¹, 16¹, 19¹ straipsniais įstatymas Nr. X-771.
102. 2006 m. spalio 12 d. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-853.
103. 2006 m. gruodžio 5 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 4, 7, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 19, 20, 21 ir 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-949.
104. 2007 m. sausio 12 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 15, 45, 52, 53, 58, 59, 60 straipsnių pakeitimo ir 78 straipsnio 1 dalies pripažinimo netekusi galios įstatymas Nr. X-1015.
105. 2007 m. birželio 26 d. Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 13, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-1208.
106. 2008 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 13, 15, 20, 24, 28, 34, 38, 39, 44, 49, 51, 52, 53, 54, 56, 59 ir 60 straipsnių pakeitimo ir papildymo, papildymo 45¹ ir 57¹ straipsniais ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-1540.
107. 2008 m. birželio 5 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 1, 54, 57, 72 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. X-1580.
108. 2008 m. liepos 15 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 16¹ straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. X-1714.

109. 2008 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 29, 34, 35, 37, 63, 64, 65, 70, 74, 75 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-1805.
110. 2009 m. birželio 16 d. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo 2 ir 4 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu įstatymas Nr. XI-299.
111. 2009 m. liepos 17 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 1, 4, 7, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 51, 52, 58, 59, 63, 64, 65, 74, 76, 78 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo, priedo pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 16¹, 26¹, 26², 30¹, 30², 30³ straipsniais įstatymas Nr. XI-354.
112. 2009 m. gruodžio 15 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 26, 26¹, 32, 34, 35, 37, 41, 45, 47, 48, 52, 53, 57, 62, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 41¹ straipsniu įstatymas Nr. XI-564.
113. 2009 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Respublikos vandens įstatymo 3, 4, 16, 22, 29, 31, 33 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-580.
114. 2009 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.21, 2.47, 2.49, 2.52, 2.54, 2.55, 2.58, 2.62, 2.64, 2.65, 2.66, 2.70, 2.71, 2.72, 2.82, 2.83, 2.100, 2.104, 2.106, 2.114, 2.180 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei 2.57 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. XI-595.
115. 2010 m. sausio 19 d. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 7, 9, 14, 19, 22, 23, 30, 34, 46, 49, 50, 51, 52 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-660.
116. 2010 m. sausio 21 d. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas Nr. XI-666.
117. 2010 m. birželio 18 d. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 straipsnių pakeitimo ir papildymo, taip pat įstatymo papildymo 41 straipsniu įstatymas Nr. XI-912.
118. 2010 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI-978.
119. 2010 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo 3, 5 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1247.

120. 2010 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 2 ir 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-1258.
121. 2011 m. balandžio 12 d. Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybės svarbos projektus, įstatymas Nr. XI-1307.
122. 2011 m. balandžio 12 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.100 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1312.
123. 2011 m. birželio 9 d. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo 7, 15, 16, 18, 19 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1439.
124. 2011 m. gruodžio 1 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 4, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19 straipsnių pakeitimo įstatymas. Nr. XI-1752.
125. 2011 m. gruodžio 1 d. Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1753.
126. 2012 m. gegužės 22 d. Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybės svarbos projektus įstatymo 4 straipsnio pakeitimo ir 6 straipsnio papildymo įstatymo, įstatymas Nr. XI-2030.
127. 2012 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 5 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-2362.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai (chronologine tvarka):

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 238 „Dėl privatizuojamų valstybinių ir valstybinių akcinių įmonių reorganizavimo (skaidymo) į smulkesnius objektus“.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. vasario 10 d. nutarimas Nr. 70 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. I-65 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų“ pakeitimo“ taikymo tvarkos“ vykdymo“.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. 235 „Dėl valstybės vienkartinį išmokų ir kitų tikslinių kompensacijų perleidimo bei investicinių sąskaitų atidarymo“.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl darbuotojų pirmenybės įsigyti privatizuojamų įmonių akcijų įgyvendinimo tvarkos“ Nr. 239.

5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo, vykdamą viešą arba uždara akcijų pasirašymą, nuostatų dalinio pakeitimo ir papildymo“ Nr. 240.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugsėjo 12 d. nutarimo Nr. 379 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 837 dalinio pakeitimo“ Nr. 241.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 16 d. nutarimas „Dėl konsultantų prie Centrinės privatizavimo komisijos miestuose, rajonuose etatų panaikinimo“ Nr. 265.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 2 d. nutarimas Nr. 391 „Dėl paskolų Panevėžio valstybiniam stiklo fabrikui ir valstybinei įmonei „Lietuvos geležinkeliai“ valstybės garantijų“.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 398 „Dėl valiutinės paskolos suteikimo valstybinei žvejybos laivyno įmonei „Jūra““.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 432 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 713 dalinio pakeitimo“.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 448 „Dėl paskolos bendrai Lietuvos ir Rusijos įmonei „Mida“ valstybės garantijų“.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 457 „Dėl lėšų skyrimo akcinei bendrovei „Linas““.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 16 d. nutarimas Nr. 694 „Dėl Sanavimo fondo sudarymo ir naudojimo tvarkos“.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 21 d. nutarimas „Dėl valstybinės žemės sklypų ne žemės ūkio veiklai pardavimo ir nuomos“ Nr. 550.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. liepos 22 d. nutarimo Nr. 584 dalinio pakeitimo“ Nr. 557.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų nuostatų dalinio pakeitimo“ Nr. 650.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo, skelbiant viešą arba uždara akcijų pasirašymą, nuostatų dalinio pakeitimo“ Nr. 651.

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. spalio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. lapkričio 20 d. nutarimo Nr. 868 dalinio pakeitimo“ Nr. 795.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. spalio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. spalio 9 d. nutarimo Nr. 409 ir 1992 m. lapkričio 9 d. nutarimo Nr. 847 dalinio pakeitimo“ Nr. 815.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl dividendo už valstybinės valdžios ir valdymo organams priklausančias akcijas pervedimo“ Nr. 913.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1339 „Dėl paskolos uždėjimui akcinei bendrovei „Samsonas“ valstybės garantijos“.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 17 „Dėl paskolų grąžinimo termino atidėjimo valstybinėms šiltnamių įmonėms“.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų valstybės vienkartinųjų išmokų ir kitų tikslinių kompensacijų pirkimo ir pardavimo klausimais dalinio pakeitimo“ Nr. 35.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. kovo 28 d. nutarimas Nr. 206 „Dėl įmonių, įstaigų ir organizacijų ilgalaikio turto bei investicinėse sąskaitose esančių lėšų indeksavimo“.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. 278 „Dėl Privatizuojamų objektų (įmonių) turto vertės indeksavimo ir atsiskaitymo už šiuos objektus (įmonių akcijas) taisyklių ir Gyventojų, investicinių akcinių bendrovių, uždarytųjų akcinių bendrovių ir žemės ūkio bendrovių investicinėse sąskaitose (nebalansinėje jų dalyje) esančių lėšų indeksavimo ir apskaitos taisyklių patvirtinimo“.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas Nr. 297 „Dėl skolos bendrai Lietuvos ir JAV įmonei „Litimpex“ padengimo“.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. 359 „Dėl paskolos skyrimo akcinei bendrovei „Inkaras“.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 369 „Dėl valstybinio turto pirminio privatizavimo užbaigimo“.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 469 „Dėl 1993 metais apskaičiuotų ir nesumokėtų į Lietuvos valstybės biudžetą privalomųjų įmokų ir delpinigių mokėjimo termino atidėjimo Zarasų valstybinei statybos ir komercijos įmonei“.

30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl periodinių leidinių (laikraščių, žurnalų) leidyklų, periodinių leidinių redakcijų, kurios nuomoja (ar kitaip teisėtai faktiškai naudoja) valstybinio reguliavimo sričiai priskirtas patalpas, valstybei priklausančio turto privatizavimo“ Nr. 571.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 600 „Dėl priskaičiuotų delspinių mokėjimo į biudžetą termino atidėjimo“.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 8 d. nutarimo Nr. 239 dalinio pakeitimo“ Nr. 609.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 27 d. nutarimas Nr. 651 „Dėl privalomųjų įmokų ir delspinių mokėjimo termino atidėjimo Lietuvos valstybinei žvejybos laivyno įmonei „Jūra“.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 9 d. nutarimas Nr. 723 „Dėl apskaičiuotų baudų mokėjimo į Lietuvos valstybės biudžetą termino atidėjimo Šiaulių valstybinei akcinei įmonei „Gliukozė“.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas Nr. 787 „Dėl valstybinių ir valstybinių akcinių įmonių reorganizavimo į akcines bendroves ir uždarysias akcines bendroves“.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugsėjo 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 130 dalinio pakeitimo“ Nr. 900.
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 11 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo aukcionų organizavimo tvarkos“ Nr. 962.
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 11 d. nutarimas „Dėl valstybinio turto privatizavimo, skelbiant viešą arba uždarą akcijų pasiūlymą nuostatų patvirtinimo“ Nr. 963.
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 28 d. nutarimas Nr. 1044 „Dėl paskolų akcinei bendrovei „Akmenės cementas“ ir akcinei bendrovei „Šiaulių Stumbras“ valstybės garantijų“.
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 28 d. nutarimas Nr. 1045 „Dėl paskolų individualiai įmonei „V. ir S. Mačiulių prekybos centras“ ir akcinei bendrovei „Oruva“ valstybės garantijų“.
41. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1077 „Dėl paskolos akcinei bendrovei „Šatrija“ valstybės garantijos“.
42. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1192 „Dėl paskolos uždarajai akcinei bendrovei „Nevėžis“ valstybės garantijos“.

43. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. 1197 „Dėl paskolos skyrimo valstybinei įmonei „Kauno šiltnamiai“.
44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1336 „Dėl paskolų uždarosioms akcinėms bendrovėms „Arco“ ir „Vezo“ valstybės garantijos“.
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. vasario 15 d. nutarimas Nr. 252 „Dėl paskolos suteikimo bendrai Lietuvos, Švedijos ir Suomijos įmonei – uždarajai akcinei bendrovei „Paroc-Silikatas“.
46. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 356 „Dėl palūkanų už valstybės kapitalo naudojimą“.
47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 423 „Dėl paskolos Panevėžio valstybiniam stiklo fabrikui valstybės garantijos“.
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl Valstybės vienkartinių išmokų bei kitų tikslinių kompensacijų, esančių gyventojų investicinėse sąskaitose, deponavimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 435.
49. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 27 d. nutarimas Nr. 607 „Dėl išnuomotų negyvenamųjų pastatų ir patalpų, į kuriuos investuota privataus kapitalo, parengimo privatizuoti tvarkos“.
50. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl turto vertės nustatymo“ Nr. 440.
51. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 31 d. nutarimas „Dėl valstybės atstovavimo akcinėse bendrovėse ir uždarosiuose akcinėse bendrovėse“ Nr. 469.
52. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 553 „Dėl paskolos komerciniam bankui „Vakarų bankas“ valstybės garantijos“.
53. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 28 d. nutarimas Nr. 680 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. spalio 11 d. nutarimo Nr. 963 ir 1992 m. rugpjūčio 20 d. nutarimo Nr. 627 dalinio pakeitimo“.
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 862 „Dėl komercinio banko „Aurabankas“ akcijų įsigijimo“.
55. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas „Dėl ilgalaikio materialiojo turto indeksavimo“ Nr. 1160.
56. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“.

57. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos valstybinės privatizavimo agentūros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigimo“ Nr. 1174.
58. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo fondo lėšų apskaitos ir naudojimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1294.
59. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugsėjo 15 d. nutarimas Nr. 1225 „Dėl paskolos akcinei bendrovei stiklo fabrikui „Aleksotas“ valstybės garantijos“.
60. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugsėjo 20 d. nutarimas „Dėl dalies valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn tvarkos“ Nr. 1251.
61. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos valstybinės privatizavimo agentūros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1401.
62. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. lapkričio 8 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl baudų ir delspinigių mokėjimo į biudžetą termino atidėjimo akcinei bendrovei „Granitas“.
63. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 31 d. nutarimo Nr. 469 „Dėl valstybės atstovavimo akcinėse bendrovėse ir uždaruosiose akcinėse bendrovėse“ dalinio pakeitimo“ Nr. 1470.
64. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. 1505 „Dėl kai kurių įmonių valstybei priklausančių akcijų perdavimo apskričių valdytojams“.
65. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1628 „Dėl paskolos ir depozitų akcinei bendrovei „Aurabankas“.
66. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo“ Nr. 139.
67. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl 1996 metų privatizuojamų objektų sąrašo patvirtinimo“ Nr. 361.
68. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 17 d. nutarimas Nr. 591 „Dėl akcinių bendrovių „Oruva“, „Mažeikių elektrotechnika“, „Vilniaus sigma“ atleidimo nuo mokesčių (piniginių) prievolių“.
69. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo akcijų pardavimo būdu“ Nr. 636.

70. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 25 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 749.
71. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 1 d. nutarimas Nr. 921 „Dėl mokesčių mokėtojų atleidimo nuo nesumokėtų įsisenėjusių delspinigių“.
72. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1075.
73. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1108 „Dėl kai kurių įmonių atleidimo nuo mokestinių (piniginių) prievolių“.
74. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1109 „Dėl mokesčių mokėtojų atleidimo nuo nesumokėtų įsisenėjusių delspinigių“.
75. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 7 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1166.
76. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 11 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išsipirkimu būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1190.
77. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1413 „Dėl akcinės bendrovės „Klaipėdos transporto laivynas“ įstatinio kapitalo didinimo“.
78. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. vasario 11 d. nutarimas „Dėl energetikos, ryšių, transporto bei kitų didesnių įmonių privatizavimo“ Nr. 109.
79. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. vasario 17 d. nutarimas „Dėl 1997 metų privatizuojamų objektų sąrašo patvirtinimo“ Nr. 132.
80. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 24 d. nutarimas „Dėl įmonių, iš kurių leidžiama perimti turtą valstybės ar savivaldybių funkcijoms vykdyti, sąrašo patvirtinimo“ papildymo“ Nr. 259.
81. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Geoterma“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 253.
82. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Geonafta“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 276.

83. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl koncesijų konkurso organizavimo nuostatų ir Tipinės koncesijos sutarties pagrindinių nuostatų patvirtinimo“ Nr. 294.
84. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 4 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Lietuvos dujos“ ir „Lietuvos energija“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 318.
85. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl viešo konkurso komisijų sudarymo ir jų įgaliojimų privatizuojant įmones, įtrauktas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 109 „Dėl energetikos, ryšių, transporto bei kitų didesnių įmonių privatizavimo“ patvirtintą sąrašą“ Nr. 442.
86. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 7 d. nutarimas „Dėl Žemės gelmių registro nuostatų patvirtinimo“ Nr. 740.
87. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 24 d. nutarimas „Dėl atstovavimo valstybei akcinėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse“ Nr. 801.
88. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas „Dėl audito įmonių parinkimo tvarkos“ Nr. 906.
89. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės turto ir gyventojų santaupų atkūrimo fondo įstatymo bei kitų su jais susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 983.
90. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Valstybės investicijų planavimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1251.
91. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl investicinių akcinių bendrovių likvidavimo tvarkos“ Nr. 1252.
92. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 27 d. nutarimas „Dėl paskolų akcinei bendrovei „Panevėžio stiklas“ grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 1300.
93. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimas „Dėl valstybės turto inventorizavimo“ Nr. 1306.
94. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1394.
95. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1427.

96. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1502.
97. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1503.
98. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 20 d. nutarimas „Dėl paskolos akcinei bendrovei „Lietuvos dujos“ valstybės garantijos“ Nr. 71.
99. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimas „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 113.
100. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 6 d. nutarimas „Dėl privatizavimo fondo lėšų naudojimo ir apskaitos tvarkos patvirtinimo“ Nr. 152.
101. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 26 d. nutarimas „Dėl Informacijos apie valstybės (savivaldybės) kontroliuojamų įmonių prievolių valstybei (savivaldybei) vykdymą pateikimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 240.
102. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 9 d. nutarimas „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ Nr. 260.
103. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 24 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonės Valstybės turto fondas steigimo“ Nr. 341.
104. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl įmonių, kurios yra svarbūs infrastruktūros ar dominuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatų patvirtinimo“ Nr. 443.
105. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl akcinei bendrovei „Lietuvos telekomas“ priskirtų sklypų valstybinės žemės nuomos sutarčių sudarymo“ Nr. 484.
106. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 24 d. nutarimas „Dėl Akcijų pardavimo privatizuojamų valstybės (savivaldybės) kontroliuojamų įmonių darbuotojams tvarkos patvirtinimo“ Nr. 500.
107. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 24 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išsipirkimu būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 501.
108. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 5 d. nutarimas „Dėl Valstybės (savivaldybės) kontrolės perdavimo valstybės ar savivaldybės kontroliuojamose įmonėse tvarkos“ Nr. 555.

109. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 12 d. nutarimas „Dėl valstybės atstovavimo akcinėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse, kurių valstybei nuosavybės teise priklausančios akcijos patikėjimo teise perduotos valstybės įmonei Valstybės turto fondui“ Nr. 581.
110. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. birželio 12 d. nutarimas „Dėl Susisiekimo ministerijos atstovaujama akcinių bendrovių įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 633.
111. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. birželio 24 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo akcijų pardavimo būdu nuostatų patvirtinimo“ Nr. 666.
112. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 13 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Oruva“ paskolų grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 866.
113. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 13 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybės tvarkos“ Nr. 870.
114. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugpjūčio 4 d. nutarimas „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo turto (pastatų ar jų dalių, statinių ir įrenginių) perdavimo valstybės įmonei Valstybės turto fondui tvarkos“ Nr. 1005.
115. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl leidimo didinti specialios paskirties uždarnosios akcinės bendrovės „Anykščių vandenys“ įstatinį kapitalą“ Nr. 1269.
116. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 15 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1437.
117. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 15 d. nutarimas „Dėl specialiosios paskirties akcinės bendrovės „Stumbras“ įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1455.
118. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės Lietuvos taupomojo banko įstatinio kapitalo didinimo“ Nr. 1491.
119. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 6 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Panevėžio stiklas“ atleidimo nuo delspinigių mokėjimo ir skolų mokėjimo termino atidėjimo“ Nr. 253.
120. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 17 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Marijampolės pieno konservai“ paskolų grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 292.
121. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. balandžio 30 d. nutarimas „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių statinių ir įrengimų perdavimo“ Nr. 507.

122. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 20 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Rokiškio grūdai“ paskolos grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 622.
123. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 21 d. nutarimas „Dėl įmonių veiklos gaivinimo programos“ Nr. 629.
124. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 26 d. nutarimas „Dėl sutikimo mažinti specialiosios paskirties akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinį kapitalą, sumažinant valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų skaičių“ Nr. 661.
125. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 2 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Telga“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 704.
126. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 2 d. nutarimas „Dėl palūkanų mokėjimo atidėjimo akcinei bendrovei „Panevėžio stiklas“ Nr. 716.
127. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 3 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Girelės paukštynas“ paskolos grąžinimo terminų atidėjimo“ Nr. 800.
128. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 30 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Vernitas“ įstatinio kapitalo mažinimo“ Nr. 888.
129. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Venta“ ir „Druskininkų statyba“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 947.
130. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 30 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Šilunga“ atsiskaitymo akcijomis už įsiskolinimus“ Nr. 1091.
131. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Panevėžio baldai“ atsiskaitymo akcijomis už įsiskolinimus“ Nr. 1447.
132. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 17 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Gražtai“, „Utenos krosnys“ ir „Vilija“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 176.
133. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 10 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Statybos apdailos mašinos“ skolų mokėjimo terminų atidėjimo ir atleidimo nuo delspinigių ir baudų mokėjimo“ Nr. 1217.
134. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 3 d. nutarimas „Dėl ne žemės ūkio paskirties žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo bei nuomos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimo Nr. 1427 „Dėl Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ Nr. 1335.

135. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Šilo–Pavėžupis“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1396.
136. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl paskolos specialios paskirties uždaramai akcinei bendrovei „Varėnos vandenys“ suteikimo“ Nr. 1419.
137. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 12 d. nutarimas „Dėl pirkėjų įsipareigojimų, įrašytų privatizavimo sandoriuose, vykdymo kontroliavimo“ Nr. 152.
138. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 9 d. nutarimas „Dėl paskolų už sojos rupinius ir akcinės bendrovės „Varėnos grūdai“ paskolos iš Švedijos kreditinės organizacijos gražinimo terminų atidėjimo“ Nr. 277.
139. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės ir savivaldybių turto pardavimo viešuose prekių aukcionuose tvarkos patvirtinimo“ Nr. 531.
140. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 20 d. nutarimas „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Kapčiamiestis“ atsiskaitymo akcijomis už įsiskolinimus“ Nr. 1006.
141. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas „Dėl Savivaldybės (valstybės) gyvenamųjų patalpų privatizavimo (pardavimo) lengvatinėmis sąlygomis ir lėšų, gautų už privatizuojamas (parduodamas) gyvenamąsias patalpas, apskaitos ir naudojimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1013.
142. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1194 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 metų kovo 2 d. nutarimo Nr. 246 „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ pagrindinių privatizavimo bei pertvarkymo nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“.
143. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 20 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Kauno energija“ atleidimo nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo“ Nr. 1376.
144. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 metų lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl specialios paskirties akcinės bendrovės „Anykščių vynas“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1411.
145. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Kietaviškių Gausa“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1412.

146. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl likviduojamos uždarosios akcinės bendrovės „Koncesija“ atsiskaitymo turtu už įsiskolinimus“ Nr. 1446.
147. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimas „Dėl paskolos akcinei bendrovei „Lietuvos geležinkeliai“ suteikimo“ Nr. 1522.
148. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimas „Dėl Valstybės ir savivaldybių ilgalaikio materialiojo turto nuomos“ Nr. 1524.
149. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 21 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ atleidimo nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo“ Nr. 386.
150. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ Nr. 707.
151. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Skuodo savivaldybės įmonės „Skuodo šiluma“ atleidimo nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo“ Nr. 781.
152. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas „Dėl akcinių bendrovių „Kauno grūdai“ ir „Kretingos grūdai“ atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo“ Nr. 872.
153. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl uždarytų akcinių bendrovių „Gaurupės agrofirma“, „Švendūnai“, „Berčiūnų link“, akcinių bendrovių „Aušruvos agrofirma“, „Plaušo plokštė“, „Mastis“, žemės ūkio bendrovės „Širvinta“ ir valstybinės įmonės „Jūra“ skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 893.
154. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 19 d. nutarimas Nr. 1169 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1218 „Dėl mokesčio mokėtojų atsiskaitymo su Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių biudžetais bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu akcijomis ir turtu tvarkos“ pakeitimo“.
155. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo panaudos pagrindais laikinai neatlyginčiai valdyti ir naudotis tvarkos patvirtinimo“ Nr. 1890.
156. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Dvarčionių keramika“ atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo“ Nr. 1954.

157. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1959.
158. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1960.
159. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl uždaryjū akcinių bendrovių „Liepinta“, „Užlaja“, „Skuja“, „Ajasa“, akcinių bendrovių „Girkalnis“, „Švenčionėlių grūdai“, „Nuklonas“, „Pilėnų paukštyno“, „Panevėžio maistas“ ir nerūdijančių statybinių medžiagų valstybinės įmonės „Skalda“ skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 2028.
160. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 9 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Gražtai“ atsiskaitymo turtu už mokestinę nepriemoką ir turto perdavimo“ Nr. 3.
161. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 25 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Kauno šiltnamiai“ atsiskaitymo turtu už mokestinę nepriemoką ir turto perdavimo Kauno rajono savivaldybei“ Nr. 254.
162. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 1416 „Dėl pritarimo akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ valstybei nuosavybės teise priklausančių 34 procentų akcijų paketo privatizavimo programos nuostatų pakeitimams“ pakeitimo“ Nr. 291.
163. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 13 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Klaipėdos laivų remontas“ atsiskaitymo turtu už mokestinę nepriemoką ir turto perdavimo“ Nr. 312.
164. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 24 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės Birštono sanatorijos „Versmė“ valstybei priklausančių akcijų perdavimo“ Nr. 511.
165. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 15 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Alytaus keramika“ atsiskaitymo turtu už mokesčio nepriemoką ir turto perdavimo“ Nr. 919.
166. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 9 d. nutarimas „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Daugų žuvis“ atleidimo nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo“ Nr. 1254.
167. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 metų gruodžio 4 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonių miškų urėdijų įstatinio kapitalo sumažinimo ir turto perdavimo valstybės įmonei Valstybės turto fondas“ Nr. 1538.

168. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 16 d. nutarimas Nr. 1603 „Dėl žemės ūkio bendrovių „Ceikiniai“, „Raudesa“, „Žvirinka“, „Žiogaičiai“, „Gumbiščiai“, „Dviragis“, „Pavašakiai“, „Muntvydai“, „Visalaukiai“, „Kuktiškės“, „Šauliai“, „Pamieris“, „Raudoniškis“, „Bagoštosios“, Šerkšnės žemės ūkio bendrovių, uždarytųjų akcinių bendrovių „Anykščių agroservisas“, „Špižius“, „Pakruojo Mūša“, „Nodežeris“, akcinės bendrovės banko „Lietuvos verslas“, akcinių bendrovių „Koton“, „Sirijus“, „Alytaus grūdai“ ir akcinės bendrovės spaustuvės „Spindulys“ skolų pripažinimo beviltiškomis“.
169. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1502 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 120.
170. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 24 d. nutarimo Nr. 501 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išsipirkimu būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 122.
171. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 4 d. nutarimas „Dėl buvusios Savanoriškosios draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti turto inventorizavimo“ Nr. 125.
172. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ ir akcinės bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ valstybei priklausančių akcijų perdavimo“ Nr. 494.
173. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimas „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“ Nr. 634.
174. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Sportinė aviacija“ suteiktos paskolos grąžinimo“ Nr. 1397.
175. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ pakeitimo“ Nr. 1442.
176. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 22 d. nutarimas „Dėl turto perdavimo“ Nr. 1479.
177. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonių miškų urėdijų ilgalaikio materialiojo (nekilnojamojo) turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. 1660.

178. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 21 d. nutarimas „Dėl Valstybės įmonės Valstybės turto fondo patikėjimo teise valdomo valstybei nuosavybės teise priklausančio turto apskaitos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 206.
179. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 14 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos jūrų laivininkystė“ valstybei priklausančių akcijų perdavimo“ Nr. 644.
180. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 22 d. nutarimas „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Anykščių šiluma“ skolos“ Nr. 688.
181. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 724.
182. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 728.
183. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimas „Dėl turto perdavimo“ Nr. 805.
184. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 938 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 metų birželio 4 d. nutarimo Nr. 667 „Dėl paskolų iš valstybės vardu gautų paskolų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“.
185. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 1503 „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1007.
186. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, perdavimo ir nuomos“ Nr. 1023.
187. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl valstybės turto investavimo ir balsavimo akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ visuotiniame akcininkų susirinkime“ Nr. 1313.
188. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 2 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 116.
189. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimo Nr. 1524 „Dėl valstybės ilgalaikio materialiojo turto nuomos“ pakeitimo“ Nr. 246.
190. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 11 d. nutarimas „Dėl Žemės gelmių registro nuostatų patvirtinimo pakeitimo“ Nr. 448.

191. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimo Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, gražinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1190.
192. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 1297.
193. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo akcinėse bendrovėse ir uždaroiose akcinėse bendrovėse“ Nr. 567.
194. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl Valstybės nekilnojamojo turto, kurį reikia atnaujinti įsigyjant naują nekilnojamąjį turtą, pardavimo aukciono būdu taisyklių patvirtinimo“ Nr. 641.
195. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 19 d. nutarimas „Dėl valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės ir savivaldybės įmonėse“ Nr. 642.
196. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl sprendimo investuoti valstybės ir savivaldybių turtą priėmimo kriterijų ir sprendimų priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Nr. 758.
197. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 443 „Dėl Įmonių, kurios yra svarbūs infrastruktūros ar dominiuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 907.
198. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 113 „Dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 908.
199. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1023 „Dėl valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos“ pakeitimo“ Nr. 909.
200. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas „Dėl atlygio akcinei bendrovei Turto bankui už skolų administravimą ir valstybės nekilnojamojo turto atnaujinimo organizavimą ir koordinavimą apskaičiavimo taisyklių ir lėšų, likusių atnaujinus valstybės nekilnojamąjį turtą, naudojimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. 931.

201. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gegužės 16 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Druskininkų savivaldybei“ Nr. 482.
202. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gegužės 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1023 „Dėl valstybinės žemės sklypų, priskirtų privatizavimo objektams, pardavimo ir nuomos“ pakeitimo“ Nr. 495.
203. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 24 d. nutarimas „Dėl negyvenamųjų patalpų Vilniuje, F. Šopeno g. 12/ Šv. Stepono g. 26, perdavimo pagal panaudos sutartį“ Nr. 953.
204. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ pakeitimo“ Nr. 1003.
205. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas „Dėl Valstybei nuosavybės teise priklausančio registruotino turto inventurizavimo, vertinimo ir įregistravimo atitinkamuose registruose veiksmų ir priemonių plano patvirtinimo“ Nr. 1028.
206. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 18 dienos nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise Šiaurių miesto savivaldybei“ Nr. 203.
207. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 25 dienos nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise Varėnos rajono savivaldybei“ Nr. 226.
208. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų Jurbarko rajono savivaldybėje, Smalininkuose, Viešvilėje, Smalininkų seniūnijoje, Smalininkų, Vidkiemio ir Užtilčių kaimuose, perdavimo“ Nr. 420.
209. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 27 d. nutarimas „Dėl valstybės įmonių miškų urėdijų nekilnojamojo turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. 504.
210. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl gyvenamųjų patalpų Trakuose, Mindaugo g. 14-15, perdavimo“ Nr. 620.
211. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 25 dienos nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Švenčionių rajono savivaldybei“ Nr. 653.
212. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų Biržų rajono savivaldybėje, Vabalninke, B. Sruogos g. 58, perdavimo“ Nr. 881.

213. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Šilutėje, Tulpių g. 12, perdavimo“ Nr. 882.
214. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Utenoje, Utenio a. 7, ilgalaikio ir trumpalaikio turto perdavimo“ Nr. 884.
215. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Druskininkuose, Vytauto g. 2, perdavimo“ Nr. 886.
216. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Kaišiadorių rajono savivaldybėje, Pravieniškių seniūnijoje, Pravieniškių kaime, Pravienos g. 1, perdavimo“ Nr. 937.
217. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Šilutėje, Uosto g. 9, perdavimo“ Nr. 942.
218. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Raseinių rajono savivaldybėje, Raseinių seniūnijoje, Norgėlių kaime, perdavimo“ Nr. 971.
219. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo neatlygintinai Kauno rajono savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1196.
220. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. liepos 4 d. nutarimo Nr. 758 „Dėl sprendimo investuoti valstybės ir savivaldybių turtą priėmimo kriterijų ir sprendimų priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 1409.
221. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl viešojo ir privataus sektorių partnerystės“ Nr. 1480.
222. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 18 d. nutarimas „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ įstatinio kapitalo mažinimo ir turto perdavimo“ Nr. 1524.
223. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14 ir 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 19¹ straipsniu įstatymo projektui ir pateikti jį Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 1612.
224. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo neatlygintinai Šiaulių miesto savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1674.

225. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės kitos paskirties žemės sklypų perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise Trakų rajono savivaldybei“ Nr. 1675.
226. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Biržuose, Ramunių g. 2, perdavimo“ Nr. 1754.
227. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Kaišiadorių rajono savivaldybėje, Žiežmarių apylinkės seniūnijoje, Strėvininkų kaime, perdavimo“ Nr. 1756.
228. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 12 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Mažeikių rajono savivaldybei“ Nr. 16.
229. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 12 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 19.
230. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų perdavimo Kauno miesto savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 766.
231. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo“ Nr. 996.
232. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 7 d. nutarimas „Dėl buvusio Merkinės (Paulavo) dvaro perdavimo Šalčininkų rajono savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1011.
233. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn“ Nr. 1048.
234. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo“ Nr. 1049.
235. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Kaune, Europos pr. 107 ir 105, perdavimo“ Nr. 1228.
236. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimas „Dėl ilgalaikio materialiojo turto perdavimo Marijampolės savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1393.
237. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. lapkričio 24 d. nutarimas „Dėl valstybės turto perdavimo Telšių rajono savivaldybės nuosavybėn“ Nr. 1658.
238. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas „Dėl nekilnojamųjų daiktų perdavimo ir perėmimo“ Nr. 1689.
239. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1025 „Dėl valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešose įstaigose“ pakeitimo“ Nr. 202.

240. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. lapkričio 16 d. nutarimas „Dėl valstybinės miškų ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo“ Nr. 1348.
241. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto Prienų rajono savivaldybėje, Prienuose, Krantog. 8, perdavimo“ Nr. 1409.
242. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 6, 13, 16¹, 17, 19, 191, 22 ir 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIP-3347 ir Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14 ir 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 191 straipsniu įstatymo projekto Nr. XIP-1548 atšaukimo, Lietuvos Respublikos centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 16¹, 17, 19, 21, 22, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 16² straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 7, 8, 9, 10, 19 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 3, 9 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 33, 39 ir 93 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 13, 15 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos kontroliuojančiųjų investicinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 172¹⁷, 215¹, 215², 215³, 259¹ straipsnių ir keturioliktojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymo projektų ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl privatizavimo komisijos“ bei jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 1424.
243. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gruodžio 7 d. nutarimas „Dėl nekilnojamojo turto perdavimo Palangos miesto savivaldybei“ Nr. 1435.
244. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. rugsėjo 26 d. nutarimas „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ Nr. 1187.
245. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo

įstatymo projekto Nr. XIP-3944, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 16¹, 17, 19, 21, 22, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 16² straipsniu įstatymo projekto Nr. XIP-3945, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3946, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 7, 8, 9, 10, 19 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3947, Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 3, 9 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3948, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 33, 39 ir 93 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3949, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 13, 15 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3950, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3951, Lietuvos Respublikos kontroliuojančiųjų investicinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-395², Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 172¹⁷, 215¹, 215², 215³, 259¹ straipsnių ir keturioliktojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-3953 ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Seimo nutarimo „Dėl privatizavimo komisijos“ bei jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ projekto Nr. XIP-3954 ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 420.

246. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 246 „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ pagrindinių privatizavimo bei pertvarkymo nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ Nr. 1194.

ES teisės aktai:

1. 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos direktyva 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo.
2. 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų.

Specialioji literatūra:

1. ALEKNAVIČIUS, P. Žemės santykių pertvarkymas Lietuvos kaime 1989–2008 metais. Vilnius: Jandrija, 2008.
2. ANDREW, D. C.; MICHAEL, S. J. State-Owned Enterprises in Less Developed Countries: Privatization and Alternative Reform Strategies. *Trebilcock in European Journal of Law and Economics* (2001).
3. ANDRIULIS, V., *et al.* Lietuvos teisės istorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2002.
4. ATKOČIUNAS, V.; BIVAINIS, J.; RAKAUSKIENĖ, O. G. Privatization in Lithuania – 1997: Macro- and Microeconomic Aspects. Vilnius, 1998.
5. BAEV, A. A. Civil Law and the Transformation of State Property in Post-Socialist Economies: Alternatives to Privatization. *UCLA Pacific Basin Law Journal*, vol. 12, issue 1.
6. BARANAUSKAS, E., *et al.* Daiktinė teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.
7. BIRŠTONAS, R. Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrių susidūrimas. Iš: *Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
8. BIRŠTONAS, R.; BUDRECKIENĖ, V. Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą registravimo teisinės pasekmės. *Jurisprudencija*, 2012, Nr. 19(4).
9. BITĖ, V. Uždarosios akcinės bendrovės teisinis reglamentavimas: sukūrimas, raida ir šių dienų tendencijos. Iš: *Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
10. BOLTON, P.; ROLAND, G. Privatization Policies in Central and Eastern Europe. *Economic Policy*. 1992, vol. 7, issue 2.
11. BORRMANN, J., *et. al.* Privatisation Goldmine. New Direction – The Foundation for European Reform. Brussels, 2013.
12. DUTZ, M. The Role of Regulatory Environment in Fostering Innovation and Growth Privatization, Competition and Regulation. Centre for Co-operation with Non-members, OECD, 2000.
13. GREENWOOD, T.; WILLIAMSON, D.; ARMITAGE, J.; RUMBLE, G. and MAGAREY, D. Corporatization and Privatization of State-Owned Enterprises: Some Australian Perspectives. *Hastings International and Comparative Law Review*, vol. 17, issue 4, 1994.
14. HAMM, P.; KING, L. P.; STUCKLER, D. Mass Privatization, State Capacity, and Economic Growth in Post-Communist Countries. *American Sociological Review*. 2012, vol. 77, issue 2.

15. HOPPS, J. G.; DEMETRIUS, I. S. Privatization in Central & Eastern Europe: Perspectives & Approaches. Publisher: Greenwood Press, 1998.
16. KASPERAVIČIUS, R. Nekilnojamojo turto administravimo sistema. Vilnius: Registrų centras, 2012.
17. KIRŠIENĖ, J; TIKNIŪTĖ, A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 55(47).
18. KISS, Y. Privatisation and the Emerging New Ownership Structure in East Central Europe: The Case of Hungary. *European Journal of Development Research*. 1994, vol. 6, issue 1.
19. MAKSIMAITIS, M. Civilinio kodekso problema Lietuvoje 1918–1940 metais ir jos sprendimo paieškos. *Privatinė teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008.
20. MARCIJONAS, A. S. Tarybinė žemės teisė. Vilnius: Mintis, 1982.
21. MICKIEWICZ, T. Hierarchy of Governance Institutions and the Peking Order of Privatisation: Central-Eastern Europe and Central Asia Reconsidered. *Post-Communist Economies*, 2009, vol. 21, issue 4.
22. MIKELĖNAS, V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996.
23. MIKELĖNAS, V. Europos ir tarptautinių teisės normų ir standartų vaidmuo kuriant naująją Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą ir aiškinant jo normas: kodekso rengimo grupės vizija. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“, 2008, Nr. 29.
24. NORKUS, Z. Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008.
25. PAKALNIŠKIS, V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28(20).
26. PAKALNIŠKIS, V.; VAITKEVIČIUS, S. Nuosavybės santykių transformavimas Lietuvoje 1989–1992 m., Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
27. PETROŠEVIČIENĖ, O. Kapitalo palaikymas kaip uždaryjū akcinių bendrovių kreditorių teisių apsaugos priemonė. Daktaro disertacija. MRU, 2011.
28. PLIONIS, D. A.; PLIONIS, E. M. Social Justice and Privatization. *Social Justice & The Welfare State in Central & Eastern Europe: The Impact of Privatization*. Ed. IATRIDIS, D. S. Greenwood Press, 2000.
29. RAJSKI, J. Privatization of State-Owned Enterprises in Poland. *Hastings Int'l & Comp. L. Rev.* 1994.

30. SAKAVIČIUS, J. Turto patikėjimo teisės problematika Lietuvoje. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
31. SCHWARTZ, G.; LOPES, S. P. Privatization and Reform of Public Enterprises: An Overview of Policy Trade-offs, Experiences and Outcomes. Privatization in Central & Eastern Europe: Perspectives & Approaches. Eds. Hopps J. G., Iatridis D. S. Greenwood Press, 1998.
32. SMITH, D.; TREBILCOCK, M. State-Owned Enterprises in Less Developed Countries: Privatization and Alternative Reform Strategies: European Journal of Law and Economics, vol. 12, issue 3, 2001.
33. SOOS, A. K. Politics and Policies in Post-Communist Transition: Primary and Secondary Privatisation in Central Europe and the Former Soviet Union. Publisher: Central European University Press, 2011.
34. STUCKLER, D.; KING, L.; MCKEE, M. Mass Privatisation and the Post-communist Mortality Crisis: A Cross-national Analysis. University of Cambridge, 2009.
35. ŠIMĖNAS, A. Ekonomikos reforma Lietuvoje. Vilnius: Pradai, 1996.
36. ŠUTAVIČIENĖ, Ž. Kapitalo valstybinis reguliavimas, įgyvendinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
37. Tarybinė civilinė teisė. I dalis. Vilnius: Mintis, 1975.
38. URBONAVIČIUS, S. Koncesijos samprata ir teisinis reguliavimas. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, Nr. 3(7).
39. ŽILYS, J. Visavertės nuosavybės teisės ir ūkio sistemos konstitucinių pagrindų genezė. Teisiniai tekstai ir kontekstai. Iš: Privatinės teisės doktrina ir praktika. *Liber Amicorum* Vytautui Pakalniškiui. Vinius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

Kiti šaltiniai:

1. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) 1994–2011, Transition Report, various editions, London, EBRD.
2. Valstybinio audito 2013 m. sausio 16 d. ataskaita Nr. VA-P-60-1-1 Atnaujinamo ir privatizuotino valstybės turto valdymas.
3. <<https://www.google.lt/#q=lietuvos+valstybės+skola>>.
4. <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/DBN%20Skaiciai_Pat3.pdf>.
5. Just Before the Whistle. The Baltic Course, Spring, 2000.

6. On Privatisation Market– Largest Objects. Business and Exhibitions, June–July, 2000.
7. Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, VĮ Registrų centras. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registre įregistruotų statinių apskaitos duomenys 2014 m. sausio 1 d. Prieiga per internetą: <http://www.registrucentras.lt/bylos/ntr/stat/Statiniai_14.pdf>.
8. VĮ Registrų centras. Juridinių asmenų registro statistinės suvestinės. Prieiga per internetą: <<http://www.registrucentras.lt/jar/stat/kapitalas.php>>.
9. 1996 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso projektas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=31854&p_tr2=2>.
10. Lietuvos banko valdybos 1996 m. vasario 9 d. nutarimas „Dėl bankų ilgalaikio materialaus turto indeksavimo ir akcinio kapitalo didinimo“ Nr. 29.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gegužės 27 d. nutarimas.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarimas.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 30 d. nutarimas.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-989. Teismų praktika. 2000, Nr. 14.
15. Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises. Prieiga per internetą: <<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2013>>.
16. Privatizavimo komisijos 2002 rugpjūčio 30 d. posėdžio protokolas Nr. 37(277). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.183FA89346CD>.
17. Privatizavimo komisijos 2002 spalio 18 d. posėdžio protokolas Nr. 45(285). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.62782AA8DB15>.
18. Privatizavimo komisijos 2003 vasario 6 d. posėdžio protokolas Nr. 8(303). Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DC91D6178220>>.
19. Privatizavimo komisijos 2007 kovo 30 d. posėdžio protokolas Nr. 2V-11(488). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EBDE12F348E4>.

Valstybės valdomų įmonių sąrašas

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VI) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
1	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė ¹	100,0%	Finansų ministerija	6 648 110	4 067 164	4 067 164	10 248 891
1.1	AB „Lietuvos energijos gamyba“ įmonių grupė ²	96,1%	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	1 770 675	635 084	610 516	3 828 553
1.1.1	UAB „Energinės gamybos tiekimas“	96,1%	AB „Lietuvos energijos gamyba“	9 272	750	721	29
1.1.1.1	Energinės gamybos tiekimas SIA**	96,1%	UAB „Energinės gamybos tiekimas“	91	99	95	n.d.
1.1.1.2	Energinės gamybos tiekimas OU**	96,1%	UAB „Energinės gamybos tiekimas“	108	121	116	n.d.
1.1.2	UAB „Kauno energetikos remontas“	96,1%	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	22 885	14 245	13 689	59
1.1.2.1	UAB „Gotlitas“***	96,1%	UAB „Kauno energetikos remontas“	1 425	1 450	1 393	n.d.
1.2	AB LESTO įmonių grupė	82,6%	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	3 363 006	603 945	499 027	5 065 459
1.2.1	UAB „Elektros tinklo paslaugos“***	82,6%	AB LESTO įmonių grupė	22 456	18 904	15 620	37 434
1.2.2	UAB NT valdos**	88% ^a	AB LESTO įmonių grupė	294 688	314 001	277 507	312 900
1.3	UAB VAE SPB**	100,0%	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	6	10	10	5
1.4	UAB „Litgas“	90,9% ^b	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	n.d.	3 000	2 727	n.d.
1.5	UAB Technologijų ir inovacijų centras**	96% ^c	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	59 524	10	10	69

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
1.6	UAB Duomenų logistikos centras**	99,5% ^d	UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė	56 895	76 513	76 130	68 245
1.6.1	VšĮ Respublikinis energetikų mokymo centras**	100,0%	UAB Duomenų logistikos centras	- 1 452	294	294	1
2	UAB EPSO-G ³	100,0%	Energetikos ministerija	795 001	10	10	2 563 194
2.1	AB LITGRID įmonių grupė ⁴	97,5%	UAB EPSO-G	1 512 365	504 331	491 736	2 555 538
2.1.1	UAB „Baltpool“ **	89,19% ^e	AB LITGRID įmonių grupė	925	475	424	115 135
2.1.2	„LitPol Link“ Sp.z.o.o	48,8%	AB LITGRID įmonių grupė	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
2.1.3	UAB TETAS**	97,5%	AB LITGRID įmonių grupė	44 561	5 651	5 510	9 995
2.1.4	Nord Pool Spot AS	2,0%	AB LITGRID įmonių grupė	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
3	AB „Klaipėdos nafta“	72,3%	Energetikos ministerija	563 637	380 606	275 241	587 775
4	VĮ Energetikos agentūra	-	Energetikos ministerija	3 161	2 289	2 289	3 573
5	VĮ Ignalinos atominė elektrinė ⁵	-	Energetikos ministerija	391 425	1 965 896	1 965 896	1 855 718
6	VĮ Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra	-	Energetikos ministerija	673	474	474	1 546
7	VĮ „Visagino energija“	-	Ūkio ministerija	329 143	92 156	92 156	191 458
8	UAB „Geoterma“	99,1%	VĮ Valstybės turto fondas	88 450	21 306	21 113	30 667
9	VĮ Lietuvos naftos produktų agentūra	-	Energetikos ministerija	2 285	23	23	329 973
10	AB „Lietuvos geležinkeliai“ įmonių grupė	100,0%	Susisiekimo ministerija	3 439 063	3 163 839	3 163 839	5 879 083
11	AB Lietuvos jūrų laivininkystė	56,7%	Susisiekimo ministerija	110 600	200 901	113 833	200 291

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
12	AB Lietuvos pašto įmonių grupė	100,0%	Susisiekimo ministerija	95 962	113 074	113 074	230 735
13	AB Smiltynės perkėla	99,0%	Susisiekimo ministerija	95 942	17 882	17 701	38 787
14	VĮ „Oro navigacija“	-	Susisiekimo ministerija	21 832	52 538	52 538	167 831
15	VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	-	Susisiekimo ministerija	47 040	80 875	80 875	1 752 857
16	VĮ „Kauno aerouostas“	-	Susisiekimo ministerija	27 063	28 248	28 248	157 631
17	VĮ Tarptautinis Palangos oro uostas	-	Susisiekimo ministerija	51 512	12 280	12 280	142 750
18	VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas	-	Susisiekimo ministerija	27 437	17 664	17 664	327 298
19	VĮ Vidaus vandens kelių direkcija	-	Susisiekimo ministerija	28 956	29 932	29 932	84 987
20	AB Lietuvos radijo ir televizijos centras	100,0%	Susisiekimo ministerija	40 792	91 695	91 695	125 830
21	VĮ „Automagistralė“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	57 957	43 162	43 162	1 093 286
22	VĮ „Alytaus regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	23 140	25 590	25 590	396 101
23	VĮ „Kauno regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	28 170	47 691	47 691	905 999
24	VĮ „Klaipėdos regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	34 764	28 167	28 167	577 658

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
25	VĮ „Marijampolės regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	40 012	28 341	28 341	541 244
26	VĮ „Panevėžio regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	37 621	39 299	39 299	434 086
27	VĮ „Šiaulių regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	154 189	51 494	51 494	966 217
28	VĮ „Tauragės regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	1 397 258	24 016	24 016	273 590
29	VĮ „Telšių regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	93 224	27 970	27 970	353 190
30	VĮ „Utenos regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	251 619	33 111	33 111	603 135
31	VĮ „Vilniaus regiono keliai“	-	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos	59 554	39 927	39 927	1 028 044
32	AB „Autoūkis“	87,4%	VĮ Valstybės turto fondas	4 711	4 711	4 118	8 909
33	VĮ Valstybinis miškotvarkos institutas	-	Aplinkos ministerija	4 030	4 030	4 030	5 314
34	VĮ Alytaus miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	10 021	8 717	8 717	11 459
35	VĮ Anykščių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	11 058	9 109	9 109	13 001

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
36	VĮ Biržų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	10 764	8 756	8 756	12 300
37	VĮ Druskininkų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	6 965	5 150	5 150	8 736
38	VĮ Dubravos eksperimentinė-mokomoji miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	18 092	10 267	10 267	19 737
39	VĮ Ignalinos miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	6 272	4 956	4 956	8 069
40	VĮ Jonavos miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	9 422	7 826	7 826	11 491
41	VĮ Joniškio miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	9 468	8 125	8 125	10 471
42	VĮ Jurbarko miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	19 784	15 756	15 756	22 076
43	VĮ Kaišiadorių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	12 858	9 762	9 762	15 958
44	VĮ Kauno miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	10 596	9 062	9 062	12 541
45	VĮ Kazlų rūdos mokomoji miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	9 812	7 711	7 711	11 583
46	VĮ Kėdainių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	19 008	14 675	14 675	20 648
47	VĮ Kretingos miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	21 857	15 498	15 498	26 388
48	VĮ Kupiškio miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	3 680	3 645	3 645	4 393
49	VĮ Kuršėnų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	14 076	10 480	10 480	15 643
50	VĮ Marijampolės miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	5 190	4 747	4 747	6 231
51	VĮ Mažeikių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	9 873	7 747	7 747	11 621
52	VĮ Nemenčinės miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	9 889	7 521	7 521	12 261
53	VĮ Pakruojo miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	6 354	4 961	4 961	8 306
54	VĮ Panevėžio miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	21 899	18 003	18 003	24 273

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
55	VĮ Prienų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	14 426	10 756	10 756	15 571
56	VĮ Radviliškio miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	12 698	8 611	8 611	13 746
57	VĮ Raseinių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	10 377	8 277	8 277	11 730
58	VĮ Rietavo miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	9 393	7 528	7 528	10 829
59	VĮ Rokiškio miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	7 143	5 778	5 778	8 104
60	VĮ Šakių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	10 387	8 018	8 018	12 442
61	VĮ Šalčininkų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	11 735	8 150	8 150	14 418
62	VĮ Šiaulių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	12 190	9 220	9 220	14 888
63	VĮ Šilutės miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	12 695	9 927	9 927	15 090
64	VĮ Švenčionėlių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	14 959	10 365	10 365	17 947
65	VĮ Tauragės miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	22 842	18 159	18 159	24 125
66	VĮ Telšių miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	14 754	12 062	12 062	16 845
67	VĮ Tytuvėnų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	7 639	6 368	6 368	8 470
68	VĮ Trakų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	16 088	9 741	9 741	18 856
69	VĮ Ukmergės miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	15 949	11 523	11 523	19 609
70	VĮ Utenos miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	4 434	4 122	4 122	5 358
71	VĮ Valkininkų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	13 046	6 382	6 382	14 987
72	VĮ Varėnos miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	11 924	7 512	7 512	13 757
73	VĮ Veisiejų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	8 702	5 869	5 869	10 661
74	VĮ Vilniaus miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	16 497	11 591	11 591	19 433
75	VĮ Zarasų miškų urėdija	-	Generalinė miškų urėdija	5 024	4 462	4 462	7 565

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VI) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
76	UAB „Projektų ekspertizė“	100,0%	Aplinkos ministerija	2 858	816	816	3 033
77	VI Statybos produkcijos sertifikavimo centras	-	Aplinkos ministerija	2 891	1 201	1 201	4 381
78	UAB „Būsto paskolų draudimas“	100,0%	Finansų ministerija	20 820	66 000	66 000	100 910
79	VI „Indėlių ir investicijų draudimas“	-	Finansų ministerija	44 986	30 975	30 975	116 135
80	VI „Lietuvos prabavimo rūmai“	-	Finansų ministerija	11 862	7 347	7 347	11 979
81	VI Turto bankas	-	Finansų ministerija	13 306	8 904	8 904	320 762
82	UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra ⁶	100,0%	Finansų ministerija	105	350	350	170
83	VI prie Alytaus pataisos namų	-	Kalėjų departamentas	2 708	3 478	3 478	4 109
84	VI prie Marijampolės pataisos namų	-	Kalėjų departamentas	11 436	10 914	10 914	11 994
85	VI prie Pravieniškių 1-ųjų pataisos namų	-	Kalėjų departamentas	8 659	9 188	9 188	11 700
86	UAB „Lietuvos kinas“	100,0%	Kultūros ministerija	4 606	4 143	4 143	4 735
87	VI Vilniaus pilių direkcija	-	Kultūros ministerija	256	20	20	103 143
88	VI „Lietuvos paminklai“	-	Kultūros paveldo departamentas	559	269	269	4 986
89	UAB Respublikinė mokomoji sportinė bazė	100,0%	Kūno kultūros ir sporto departamentas	37	624	624	434
90	UAB Sportininkų testavimo ir reabilitacijos centras	100,0%	Kūno kultūros ir sporto departamentas	1 245	2 035	2 035	1 581

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
91	UAB Lietuvos monetų kalykla	100,0%	Lietuvos bankas	20 418	19 000	19 000	22 247
92	VĮ Valstybės turto fondas	-	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	8 757	6 963	6 963	10 502
93	AB Informacinio verslo paslaugų įmonė	51,7%	Lietuvos statistikos departamentas	3 090	2 287	1 182	3 943
94	VĮ distancinių tyrimų ir geoinformatikos centras „Giscentras“	-	Nacionalinė žemės tarnyba	1 244	0	0	5 507
95	UAB „Baldžio šilas“	70,6%	Neįgaliųjų reikalų departamentas	6 193	10 675	7 537	7 301
96	VĮ Seimo leidykla „Valstybės žinios“	-	Seimo kanceliarija	6 533	1 073	1 073	7 068
97	AB „Detonas“	100,0%	Susisiekimo ministerija	3 468	7 177	7 177	14 283
98	AB „Problematika“	100,0%	Susisiekimo ministerija	13 036	18 127	18 127	26 961
99	UAB Universiteto vaistinė	100,0%	Sveikatos apsaugos ministerija	25 204	3 640	3 640	4 917
100	AB „Mintis“	80,7%	Švietimo ir mokslo ministerija	3 845	473	382	1 806
101	UAB Kauno Petrašiūnų darbo rinkos mokymo centras	54,2%	Švietimo ir mokslo ministerija	1 389	979	530	3 623
102	VĮ Registrų centras	-	Teisingumo ministerija	48 666	35 352	35 352	73 070
103	AB Giraitės ginkluotės gamykla	100,0%	Ūkio ministerija	18 475	21 535	21 535	67 246
104	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“	100,0%	Ūkio ministerija	32 485	30 000	30 000	55 263
105	UAB „Toksika“	92,5%	Ūkio ministerija	16 782	22 551	20 860	96 976

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VI) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
106	UAB Lietuvos parodų ir kongresų centras LITEXPO	98,8%	Ūkio ministerija	35 664	32 772	32 367	47 545
107	VI „Visagino statybininkai“ ⁷	-	Ūkio ministerija	- 4 189	5 414	5 414	8 472
108	VI poilsio namai „Baltija“	-	Ūkio ministerija	2 581	6 735	6 735	6 762
109	AB Klaipėdos metrologijos centras	100,0%	Valstybinė metrologijos tarnyba	2 703	2 512	2 512	2 878
110	AB Šiaulių metrologijos centras	100,0%	Valstybinė metrologijos tarnyba	1 472	1 454	1 454	1 600
111	AB Vilniaus metrologijos centras	100,0%	Valstybinė metrologijos tarnyba	8 878	8 196	8 196	10 023
112	VI Kauno metrologijos centras	100,0%	Valstybinė metrologijos tarnyba	3 331	845	845	3 606
113	VI Panevėžio metrologijos centras	-	Valstybinė metrologijos tarnyba	1 255	614	614	1 435
114	UAB „Senevita“	100,0%	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	2 843	3 055	3 055	3 999
115	UAB sanatorija „Pušyno kelias“	100,0%	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	5 625	5 946	5 946	7 173
116	VI „Infostuktūra“	-	Vidaus reikalų ministerija	16 498	15 266	15 266	25 661
117	VI „Regitra“	-	Vidaus reikalų ministerija	52 130	26 889	26 889	61 374
118	AB „Jonavos grūdai“	70,1%	Žemės ūkio ministerija	20 375	16 383	11 489	24 028
119	AB „Lietuvos veislininkystė“	98,8%	Žemės ūkio ministerija	9 177	9 193	9 083	11 071

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
120	UAB „Gyvulių produktyvumo kontrolė“	100,0%	Žemės ūkio ministerija	2 933	2 526	2 526	4 311
121	UAB „Lietuvos žirgynas“	88,6%	Žemės ūkio ministerija	4 929	4 848	4 295	7 572
122	UAB „Panevėžio veislininkystė“	97,0%	Žemės ūkio ministerija	526	745	723	823
123	UAB „Šeduvos avininkystė“	100,0%	Žemės ūkio ministerija	1 120	1 120	1 120	1 898
124	UAB „Šilutės polderiai“	81,0%	Žemės ūkio ministerija	3 131	1 744	1 413	7 469
125	UAB „Šilutės veislininkystė“	96,5%	Žemės ūkio ministerija	2 393	2 119	2 045	2 884
126	UAB „Valstybinė projektų ir sąmatų ekspertizė“	100,0%	Žemės ūkio ministerija	409	181	181	426
127	UAB Aerogeodezijos institutas	99,8%	Žemės ūkio ministerija	6 863	9 985	9 967	7 860
128	UAB Dotnuvos eksperimentinis ūkis	100,0%	Žemės ūkio ministerija	5 120	3 288	3 288	7 977
129	UAB Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas	100,0%	Žemės ūkio ministerija	151	120	120	3 227
130	UAB Upytės eksperimentinis ūkis	100,0%	Žemės ūkio ministerija	6 952	3 700	3 700	9 716
131	UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas	100,0%	Žemės ūkio ministerija	13 649	8 600	8 600	113 680
132	VĮ „Pieno tyrimai“	-	Žemės ūkio ministerija	15 406	11 623	11 623	20 220
133	VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra	-	Žemės ūkio ministerija	3 785	5 897	5 897	13 439
134	VĮ Valstybės žemės fondas	-	Žemės ūkio ministerija	8 981	6 971	6 971	31 591

Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybei priklausanti dalis*	Atskaitomybė	Nuosavas kapitalas 2013-09-30, tūkst. litų	Įstatinis (AB/UAB) / Įmonės savininko kapitalas (VĮ) 2013-09-30, tūkst. litų		Turtas 2013-09-30, tūkst. litų
135	VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras	-	Žemės ūkio ministerija	7 597	6 193	6 193	16 970
136	UAB „Mokslas ir technika“	100,0%	Lietuvos mokslų akademija	34 569	10 000	10 000	65 447
VVĮ nelaikomos įmonės, kurių valstybės nuosavybės dalis įtraukta į VVĮ portfelį:							
1	AB „Lietuvos dujos“ ⁸	17,7%	Energetikos ministerija	680 035	290 686	51 455	1 108 868
2	AB „Amber Grid“ ⁹	17,7%	Energetikos ministerija	1 202 327	178 382	31 576	1 719 687

* Tiesiogiai ir netiesiogiai; valstybės įmonės (VĮ) nuosavybės teise priklauso valstybei.

** 2012.12.31 duomenys

¹ Vykdamas Europos Parlamento Trečiojo energetikos paketo direktyvą, 2012 m. rugsėjo 27 d. Ūkio ministerijai buvo perduotos iki tol Energetikos ministerijos patikėjimo teise valdytos UAB „Visagino atominė elektrinė“ akcijos. Siekiant išvengti bet kokių galimų interesų konfliktų, 2013 m. vasario 13 d. UAB „Visagino atominė elektrinė“ akcijos buvo perduotos Finansų ministerijai. 2013 m. rugpjūčio 30 d. energetikos įmonių grupė ir jos kontroliuojanti bendrovė „Visagino atominė elektrinė“ pakeitė pavadinimą į „Lietuvos energija“, UAB. Bendrovės pavadinimas pakeistas tęsiant įmonių grupės korporatyvinio valdymo pertvarką.

² 2013 m. rugpjūčio 5 d., tęsiant įmonių grupės korporatyvinio valdymo pertvarką, Lietuvos energija, AB pakeitė pavadinimą į „Lietuvos energijos gamyba“, AB.

³ UAB „EPSO-G“ įkurta 2012 m. liepos 25 d.

⁴ AB LITGRID akcijos, iki tol priklausiusios UAB „Visagino atominė elektrinė“, 2012 m. rugsėjo 27 d. atlygintinai perduotos UAB „EPSO-G“.

⁵ VĮ Ignalinos atominė elektrinė yra uždarymo etape (gamyba buvo vykdoma iki 2009 m. gruodžio 31 d.).

⁶ UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra įregistruota 2013 m. balandžio 11 d.

⁷ VĮ „Visagino stalybininkai“ yra restruktūrizuojama įmonė.

⁸ AB „Lietuvos dujos“ pajamos ir turtas pateikiami tik informacijos tikslais, tačiau į Valstybės valdomų įmonių portfelį įtraukiama šios įmonės valstybės nuosavybės dalis ir valstybei išmokėti dividendai.

⁹ AB „Amber Grid“ buvo įkurta 2013 m. birželio 11 d. AB „Lietuvos dujos“ visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu, kuriuo, vykdamas Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą, buvo patvirtintos AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo sąlygos ir nuspręsta nuo tęsiančios veiklą AB „Lietuvos dujos“ atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą su šiai veiklai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis. AB „Amber Grid“ pajamos ir turtas pateikiami tik informacijos tikslais, tačiau į Valstybės valdomų įmonių portfelį įtraukiama šios įmonės valstybės nuosavybės dalis ir valstybei išmokėti dividendai.

¹⁰ VĮ Transporto ir kelių tyrimo institutas nuo 2012 m. liepos 20 d. reorganizuotas į viešąją įstaigą.

¹¹ UAB Lietuvos tyrimų centrui 2013 m. rugpjūčio 26 d. iškelta bankroto byla.

n.d. - dėl konfidencialumo sutarčių duomenys nėra teikiami.

^a Valstybei priklauso 47,3% per AB LESTO ir 40,1% per AB „Lietuvos energijos gamyba“.

^b Valstybei priklauso 67% per UAB „Lietuvos energija“ ir 23,9% per AB „Klaipėdos nafta“

^c 100% įmonės akcijų dalijasi UAB „Lietuvos energija“, AB „Lietuvos energijos gamyba“, AB LESTO, AB LITGRID.

^d Valstybei priklauso 80% per UAB „Lietuvos energija“ ir 19,5% per AB „Litgrid“

^e Valstybei priklauso 65,33% per AB Litgrid ir 23,9% per AB „Klaipėdos nafta“

Vaitkevičius, Stasys

Va-122 Valstybinio turto valdymas ir privatizavimas Lietuvoje 1992–2012 metais : monografija / Stasys Vaitkevičius, Ramūnas Birštonas ; Mykolo Romerio universitetas. – Vilnius : Registrų centras, 2015. – 280 p.

Santr. angl. – Bibliogr.: p. 232–267.

ISBN 978-9955-30-186-8 (internete)

ISBN 978-9955-30-187-5 (spausdintinis)

Monografijoje analizuojama 1992–2012 metais Lietuvoje vykusios nuosavybės santykių kaita, labai dinamiški, neretai ir prieštaringi valstybinio turto privatizavimo ir valdymo pokyčiai. Istorinis tų įvykių tyrimas atlieka dvi nepamainomas funkcijas: pirmą, padeda suvokti dabartinį *status quo*, kurį suprasti neįžvelgiant istorinės perspektyvos vargu ar įmanoma, antrą, parodo padarytas klaidas bei nepanaudotas galimybes ir nepasitvirtinusias strategijas, kurių kartoti nederėtų. Remiantis gausia šaltinių medžiaga, bandoma atsakyti į klausimą, kaip (ir kodėl taip) valstybės turtu buvo valdoma, naudojama ir disponuojama atkurtoje Lietuvos Respublikoje, dalis analizuotų valstybės institucijų sprendimų buvo priimta pagal ES ar kitų šalių ekspertų pastabas ir/ar patirtį. Unikali ir, autorių žiniomis, pirmą kartą viešai publikuojama informacija yra knygos priede pateikiamas valstybės valdomų įmonių ir bendrovių sąrašas bei jų duomenys.

Ši monografija gali būti reikšminga kiekvienam teisės, ekonomikos ar politikos istorija besidominčiam Lietuvos piliečiui, tuo labiau akademinėi bendruomenei.

UDK 338.24(474.5)(091)

**Stasys Vaitkevičius
Ramūnas Birštonas**

VALSTYBINIO TURTO VALDYMAS IR PRIVATIZAVIMAS LIETUVOJE 1992–2012 METAIS

Redagavo Jūratė Juknevičiūtė, maketavo Janina Kaminskaitė
Viršelio dailininkė Jūratė Juozėnienė
Parengė leidybai Algis Švedas

SL 1613. 2015-10-22. 17,5 leidyb. apsk. l.
Tiražas 500 egz. Užsakymo Nr.

Išleido VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas
Žirmūnų g. 68A, LT-09124 Vilnius
tel./faksas (8 5) 261 2806

www.teisineliteratura.lt, leidyba@registrucentras.lt

Spausdino STANDARTŲ SPAUSTUVĖ
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius

Kaina sutartinė